BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE
1113
COLLEZIONE PISTOIESE ROSSI-CASSIGOLI

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENT
DI FIRENZE

COLLEZIONE PISTOIESE

RACCOLTA DAL

Cav. FILIPPO ROSSI-CASSIGOLI

nato a Pistoia il 23 Agosto 1835
morto a Pistoia il 18 Maggio 1890

Pergamene - Autografi - Manoscritti - Libri a stampa - Opuscoli - Incisioni - Disegni - Opere musicali - Facsimile d'iscrizioni - Editti - Manifesti - Proclami - Avvisi e Periodici.

21 Dicembre 1891

Ex libris Cari: Thomæ Mc Rossi
anno 1751.

SELECTA

SS. PATRUM
OPUSCULA

DE SACRORUM MINISTRORUM
OFFICIIS
CUM MONITIS, ET NOTIS.

TOMUS PRIMUS

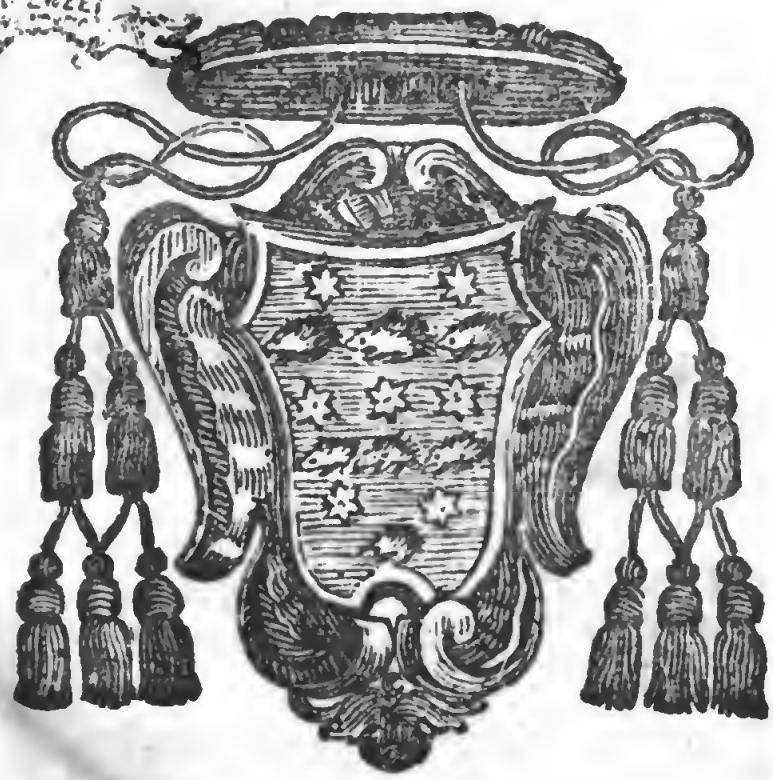

ROMÆ ET PISTORII (MDCCLXXXI.)
APUD ATTHONEM BRACALI EPISC. TYPOGR.

SUPER ANNUENTIBUS.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO

D. D.

SCIPIONI

DE

RICCIIS

EGREGIO PRÆSTANTISSIMOQUE VIRO

EX PATRICIA FAMILIA

FLORENTIÆ ORTO

ATQUE ECCLESIARUM

PISTORIENSIS ET PRATENSIS

MERITISSIMO ANTISTITI.

EN iterum ILLUSTRISSIME, AC REVERENDISSIME PRÆSUL, aurea hæc, cedroque digna de

Sacrorum Miniſtrorum Officiis Opuſcula prælum ſubeunt : Quae quidem cum cęteris omnibus Clero adſcitis, tùm vel maximè Epiſcopali præfulgentibus dignitate perjucunda fore ſum arbitratus . Quid namque dulcius, quid jucundius SS. Patrum ſermone, in quibus immiſit Deus eloquia Sapientiæ ſuæ ? Quid optabilius , quid ſuavius Epiſcopo, quàm ut quæ opere complet , ea a Fidei Magiſtris tradita utpote revera complenda, illorum inhęrens veſtigiis intueatur ? Id mirum me quidem in modum impulit, ut hæc tibi ſiſtere Opuſcula non dubitarem : Præclarè enim novi , quæcumque hic ad vitæ ſanctæ normam accommodata di-

ſcun-

ſcuntur ab aliis, ea te ita moribus exprimere, ut probitate, & exemplo aſſidue ſis, quæ hic SS. Patres verbis edocuerant, firmaturus. Iuuere igitur, humaniſſime Præſul tuæ in his vigilantiæ imaginem Prophetico veluti expreſſam afflatu, atque operæ prætium me feciſſe cognoſce, ſi *Eccleſiæ Ovibus* ſub tua hic poteſtate degentibus, pabulum his recudendis Opuſculis præbuerim, quod Paſtoris ſatum induſtriâ, mente conceptum, expreſſum moribus, iis ſit vel maximè accommodatum, eoquè nihil ſit ultra quod melius ſit. Quo quidem pabulo tua item charitas, & ſapientia delectabitur, cum te non lateat, Bernardi libro-

rum de conſideratione lectionem S. Pium V. ſuæ menſæ libenter adhibuiſſe, ponderaſſe, magnique feciſſe, quod & alii deinde Pontifices in more habuiſſe indubiis literarum monumentis confirmatum eſt. Illud ſupereſt, Optime Præſul, ut lubens, inſitaque in animo tuo humanitate meum hoc qualecumque munus excipias, mei erga Te obſequentiſſimi, devinctiſſimiquè animi argumentum, numquam ex hominum memoria deceſſurum. Et Deus Opt. Max. diu Te interea Gregi tuo, ſpei noſtræ, Eccleſiæ ſplendori, ac firmamento ſervet incolumem.

Dat. Piſtorii die 14. Februarii An. 1781.

Humillim. Addictiſſim. Serv.
N. N.

MONITUM

IN LIBRUM REGULÆ PASTORALIS

I. *Cur, & quando ſcriptus*

ANtequam in lucem ederet, diu, multumque S. Gregorius hoc opus mente agitavit, jamque delineaverat, cum trigeſimum librum Moralium in Job componeret, ut clare innoteſcit, ſi conferas argumenta admonitionum tertię partis cum capite olim 4., nunc numero 13. dicti libri in Job., in quo hęc leguntur: *Aliter namque viri, aliter admonendæ ſunt fœminæ; aliter juvenes, aliter ſenes &c.* Quę ſic concludit: *Et quidem de ſingulis quis ſit admonitionis ordo, ſubtiliter inſinuare debuimus; ſed formidata locutionis prolixitate præpedimur. Auctore autem Deo in alio opere id explere appetit animus; ſi tamen laborioſæ hujus vitę adhuc aliquantulum tempus reſtaverit.* Cur vero, & quando id expleverit, ipſe S. Doctor in hujus operis exordio manifeſtat, quod etiam colligitur ex epiſt. 48. lib. v. Regiſtri juxta Maurinam editionem, qua ſemper utimur.

II. *Ejus prętantia, & utilitas.*

Quanta ſit hujuſce operis præſtantia, & utilitas, etſi neminem, qui litteras Eccleſiaſticas vel ſummis, ut ajunt, labiis attigerit, lateat, tamen paucis perſequemur. Primo

animadverti velim ex omnibus Sancti Gregorii operibus nullum fortaſſe extare præclarius, atque utilius, ſive totius elucubrationis ordo, & œconomia, ſive ſententiarum, & documentorum ubertas, ponduſque perpendantur. Nam licet præcipue ad animarum Paſtores imbuendos dirigatur, tamen ea tradit, ac edocet luculenter, quæ omnium fidelium, nedum Clericorum inſtructioni, ac ſpirituali lectioni mirifice inſerviunt. Profecto in tertia parte de vitiis, ac virtutibus Chriſtianis, deque peculiarium ſtatuum, & conditionum hominum officiis juxta præcepta evangelica egregie pertractat tanta verborum copia, ſoliditate, ingeniique acumine, ut nihil ultra addi poſſe videatur. Quam id veriſſime affirmetur, quiſquis facile percipiet, ſi luſtret oculis dumtaxat ſectiones, & argumenta capitum, ſeu admonitionum, quæ recenſentur poſt prologum tertiæ Partis. Hebes, aut plumbeus ſit oportet, qui ſtatim non videat nihil præſtantius, ac utilius ab homine Chriſtiano iri umquam lectum, ut virtutum, ac vitiorum exquiſitiſſima hauriatur cognitio, & mens, corque ad totius ethices evangelicæ diſciplinam tutiſſime efformetur. Quamobrem hujuſmodi librum exiguum mole, re magnum diurna, nocturnaque manu utillime verſarent non modo eccleſiaſtici viri, ſed etiam omnes Chriſtifideles præſertim Patresfamilias

lias, qui linguam latinam callentes æternam ſalutem adipiſci, & quæ ad illam conducunt, aut ab ea retrahunt, ſcire, & conſectari, aut declinare ex animo concupiſcunt.

III. *Ejus ſumma fama, & auctoritas.*

Hinc ſtatim, ac editus fuit atque ejus notitia percrebuit, ubique locorum, & omni ævo tam apud Latinos, quam Græcos avidiſſime expetitus, lectus, & plurimi habitus ſemper fuit. Hunc S. Leander Hiſpalenſis Epiſcopus ab amico Gregorio petiit (*ep. olim* 46. *lib.* v. *nunc* 49.) excepit, omnibuſque Hiſpaniarum Eccleſiis communicavit; & concilia Toletana ejus lectionem impenſe commendavere. Hunc Mauritius Auguſtus ab Anaſtaſio S. R. E. Diacono Apocriſario impetratum (*epiſt. olim* 22. *lib* x. *nunc* 24. *lib.* XII.) Anaſtaſio Antiocheno Patriarchæ in linguam Græcam vertendum tradidit, & evulgavit, quod ægre tulit S. Doctor animi demiſſione æque, ac ſcientia *Magnus*. Verſionem hujuſmodi Græcam jamdiu exaruiſſe ex eo conjicimus, quod Photius ſæculi noni Scriptor pereruditus in ſua Bibliotheca (*Codice* 252) dialogos S. Gregorii Magni a Zacharia Papa græce redditos laudibus proſequitur, de translatione autem libri Regulæ Paſtoralis ne verbum quidem facit. Hunc Galli ſemper duxere maximi, & in ſuis Synodis ſummis laudum præconiis extulerunt; Concilium enim Turonenſe ul. anno circiter

813. can. 3. ſtatuit : *Nulli Epiſcopo liceat canones, aut libram Paſtoralem a beato Gregorio Papa, ſi fieri poteſt, ignorare ; in quibus ſe debet unuſquiſque quaſi in ſpeculo aſſidue conſiderare* . Remenſe II. eodem tempore celebratum canone 10. : *Lectæ ſunt ſententiæ libri Paſtoralis Beati Gregorii, ut paſtores Eccleſiæ intelligerent , quomodo ipſi viverent , & qualiter ſibi ſubjectos deberent admonere* . Concinunt Cabilonenſe II. can. 2., Aquiſgranenſe anno 836. cap. 1. *de vita Epiſcoporum can.* 7. 9. *&* 10., & *cap.* 2. *de doctrina Epiſcoporum can.* 3. 5. 6. *&c.* Silentio haud prætereundum, quod Hincmarus Remenſis Epiſcopus in præfatione *opuſculi* 55. *capitulorum* litterarum monumentis conſignavit, nempe apud Gallos id moris obtinuiſſe, ut ordinandus , & conſecrandus in Epiſcopum coram altari una cum libro ſacrorum canonum *Regulam Paſtoralem Beati Gregorii* in manu acciperet cum hac obteſtatione ; *ut ita ſervaret in vivendo , docendo, ac judicando , ſicuti ibidem deſcriptum eſt* . Hunc etiam Germania ambabus , ut ajunt , ulnis amplexa eſt , atque exoſculata; & Concilium Moguntinum anno 813. in præfatione poſt ſanctum Evangelium, Epiſtolas, Actuſque Apoſtolorum, & canones, hunc proponit, ut in eo *ſcrutentur Epiſcopi , quibus modis ſtatum Eccleſiæ Dei, & Chriſtianæ plebis profectum ſanæ doctrinæ , & exemplis*

ju-

juſtitiæ inconvulſum largiente gratia Dei perficere, & conſervare potuiſſent. Hunc denique Angli a primis Evangelii præconibus noſtri Gregorii diſcipulis acceptum ſummo in prætio, ac in deliciis ſemper habuere ita, ut deinceps Alfredus Anglo-Saxonum occidentalium rex ſapientiſſimus Oxonienſis academiæ fondator, atque inſtitutor ipſum Saxonica lingua donaverit, & ſuis popularibus præmiſſa nobili præfatione legendum tamquam munus longe pretioſiſſimum tradiderit; cujus verſionis hodieque extant exemplaria tum in Bibliotheca SS. Trinitatis Cantabrigienſis, tum in Cottoniana teſte Guillelmo Cave *Hiſt. litt. ſecul.* 9. S. Carolus (*Cons. Provinc.* IV. *P.* 3. cap. 7.) Regulæ Paſtoralis lectionem viris Eccleſiaſticis vehementer inſinuat. Alia hujuſmodi præclara teſtimonia in medium afferre prætermittimus, ut brevitati nobis propoſitæ conſulatur.

Quæ cum ita ſeſe habeant, difficile ſane erit alium SS. Patrum librum indigitare, qui ubique gentium pluris factus ſit, & a tot Conciliis commendatus: ex quo ejus præſtantia ac utilitas inſignis ſatis, ſuperque eluceſcit. Quamobrem nemo mirabitur eumdem in hac collectione primas ſibi vindicaſſe, cum etiam Auctori, qui Petri ſedem, & Eccleſiæ totius ſummum Primatum divinitus, ac digniſſime

ob-

obtinuit, habenda fuerit ratio. Pro virili autem actum eſt, ut editio omnibus numeris abſoluta evaderet, ac perpolita. Maurinam ſemper præ oculis habita, ex qua in hoc monitum plura derivaſſe fatendum eſt. At Veronenſis typis Ramanzini anno 1739. evulgata, & hodie rariſſima *catà podas* expreſſa hìc eſt adamuſſim. Hæc enim poſt laudatiſſimas Monachorum Maurinorum curas a Bartholomæo Campagnola S. Cæciliæ Archipresbytero V. Cl. cum duobus mſs. codicibus Capituli Veronenſis, qui octingentorum annorum antiquitatem præſeferre putantur, exacta diligenter fuit, non paucis in locis caſtigata, variiſque lectionibus illuſtrata. Præterea nonnullæ adnotationes adjiciuntur ex meris Sacræ Scripturæ, SS. Patrum, & Concilii Tridentini verbis ut plurimum decerptæ. Quapropter autumamus fore, ut id nec ingratum, nec inutile lectoribus accidat; quod ad Dei gloriam, animarumque profectum ſummopere expetimus.

OPUSCULA CONTENTA IN HOC TOMO

S. Gregorii liber Regulæ Pastoralis cum notis Pag. 1.

S. Augustini Epistolæ duæ cum prævio monito . 354.

Card. Bellarmini Admonitio ad Nepotem cum monito . 371.

Vide autem indicem generalem capitum horum opusculorum in fine . 437.

S. GREGORII
REGULÆ PASTORALIS
LIBER

S. GREGORII PAPÆ REGULÆ (a) PASTORALIS LIBER

AD JOANNEM EPISCOPUM CIVITATIS RAVENNÆ

PRIMA PARS

Reverendiſſimo, & Sanctiſſimo Fratri

JOANNI COEPISCOPO GREGORIUS.

PAstoralis curæ me pondera fugere delitescendo voluiſſe, benigna, Frater cariſſime, atque humili intentione reprehendis, quę ne quibuſdam levia eſſe videantur,

(a) *Ita Corb. Belvac.. & alii vetuſt. Quem titulum prætulimus, quod legatur in epiſt. olim 46.*

preſentis libri ſtylo exprimo de eorum gravedine omne quod penſo, ut & hęc qui vacat, incaute non expetat, & qui incaute expetiit, adeptum ſe eſſe pertimeſcat. Quadripartita (a) vero diſputatione liber iſte diſtinguitur, ut ad lectoris ſui animum ordinatis allegationibus quaſi quibuſdam paſſibus gradiatur. Nam, cum rerum neceſſitas expoſcit, penſandum valde eſt ad culmen quiſque regiminis qualiter veniat; atque ad hoc rite perveniens qualiter vivat; & bene vi-

46. *lib. al. 4. nunc lib. 5. epiſt.* 49. ut librum Regulæ Paſtoralis, quem in Epiſcopatus mei exordio ſcripſi. *In recentioribus mss. legitur*, liber Curę Paſtoral. *quibus concinunt plur. edit. Occaſionem huic titulo forte prębuit libri exordium*, Paſtoralis curę me pondera &c.

(a) *Hęc editoribus perſuaſerunt librum hunc in 4. partes dividendum, quamvis hujus diviſionis nulla in vet. mss. appareant veſtigia. Verum Gregorius parte tertia c. 26. admonitione 27. indicat quędam jam a ſe dicta in prima parte*; ſicut, *inquit*, in priori hujus voluminis parte jam diximus. *Unde clare colligitur hujuſmodi diviſionis libri ipſum fuiſſe auctorem. Scribitur autem* quadripartita *in antiquiſſimis codd. Trec. Belvac. Gemet. Theodoric.*

vivens qualiter doceat ; & recte docens infirmitatem ſuam quotidie quanta conſideratione cognoſcat ; ne aut humilitas acceſſum fugiat ; aut perventioni vita contradicat ; aut vitam doctrina deſtituat ; aut doctrinam præſumptio extollat . Prius ergo appetitum timor temperet ; poſt autem magiſterium , quod a non quærente ſuſcipitur , vita commendet ; ac deinde neceſſe eſt , ut Paſtoris bonum , quod vivendo oſtenditur , etiam loquendo (a) propagetur . Ad extremum vero ſupereſt , ut perfecta quæque opera conſideratio proprię infirmitatis deprimat , ne hęc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat . Sed quia ſunt plerique mihi

(a) *Prędicare verbum Dei ita annexum eſt, atque eſſentiale Epiſcopatui , ut S. Gregorius infra cap. 7. & alibi Epiſcopatum vocet*, prędicationis officium : *Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. cap. 2. definit eſſe* munus prędipuum Epiſcoporum , qui , ſi legitime impediti non fuerint , ad illud per ſe ipſos obeundum teneantur . *Hinc omnes Epiſcopi cum Paulo Apoſtolo fateri debent* ; væ mihi eſt , ſi non evangelizavero 1. ad Cor. 9. *Videſis Bellarminum admonitione ad Nepotem Epiſcopum controverſia tertia .*

imperitia ſimiles, qui dum metiri ſe neſciunt, quę non didicerint, docere concupiſcunt, qui pondus magiſterii tanto levius ęſtimant, quanto vim magnitudinis illius ignorant, ab ipſo libri hujus reprehendantur exordio, ut quia indocti, ac prȩcipites doctrinę arcem tenere appetunt, a præcipitationis ſuę auſibus in ipſa locutionis noſtrę janua repellantur.

CAPUT PRIMUM

Ne venire imperiti ad magiſterium audeant.

NUlla ars doceri prȩſumitur, niſi intenta prius meditatione diſcatur. Ab imperitis ergo paſtorale magiſterium qua temeritate ſuſcipitur, quando ars eſt artium regimen animarum? Quis autem cogitationum vulnera occultiora eſſe neſciat vulneribus viſcerum? Et tamen ſȩpe qui nequaquam ſpiritalia præcepta cognoverunt, cordis ſe medicos profiteri non metuunt, dum qui pigmentorum vim neſciunt, videri medici carnis erubeſcunt. Sed

quia

quia, auctore Deo, ad religionis reverentiam omne jam preſentis ſęculi culmen inclinatur, ſunt nonnulli, qui intra ſanctam Eccleſiam per ſpeciem regiminis gloriam affectant honoris; videri Doctores appetunt, tranſcendere cęteros concupiſcunt, atque, atteſtante Veritate ſecundum Matthęum, primas ſalutationes in foro, primos in cęnis recubitus, primas in conventibus Cathedras quęrunt: qui ſuſceptum curæ paſtoralis officium miniſtrare digne tanto magis nequeunt, quanto ad humilitatis magiſterium ex ſola elatione pervenerunt. Ipſa quippe in magiſterio lingua confunditur, quando aliud diſcitur, & aliud docetur. Quos contra Dominus per Prophetam Oſeam queritur dicens: *Ipſi regnaverunt, & non ex me, principes extiterunt, & ego ignoravi.* Ex ſe namque, & non ex arbitrio ſummi Rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam divinitus vocati, ſed ſua cupidine accenſi, culmen regiminis rapiunt potius, quam aſſequuntur. Quos tamen internus judex & provehit, & neſcit, quia quos permittendo tolerat, profecto per

ju-

judicium reprobationis ignorat. Unde ad se quibusdam & post miracula venientibus secundum Lucam dicit: *Recedite a me, operarii iniquitatis, nescio qui estis*. Pastorum imperitia voce Veritatis increpatur, cum per Prophetam Isaiam dicitur: *Ipsi Pastores ignoraverunt intelligentiam*. Quos rursum Dominus detestatur per Jeremiam dicens. *Et tenentes legem nescierunt me*. Et nesciri ergo se ab eis Veritas queritur, & nescire se principatum nescientium protestatur; quia profecto hi qui ea, quę sunt Domini nesciunt, a Domino nesciuntur, Paulo attestante ad Corinth. 1. qui ait: *Si quis autem ignorat, ignorabitur*. Quę nimirum Pastorum sæpe (a) imperitia meritis congruit subjectorum; quia quamvis lumen scientię, sua culpa exigente, non habeant, districto tamen judicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam qui

(a) *Quę divinarum rerum scientia, quamque necessaria sit Clericis, ac præsertim Præsulibus, videsis* in Tractatu de Studiis Ecclesiasticis, *qui vitę sancti Gregorii Magni editę anno* 1758. *Romę adjectus est.*

qui ſequuntur, offendant. Hinc namque in Evangelio ſecundum Matthæum per ſemetipſam Veritas dicit: *Si cęcus cęco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt.* Hinc Pſalmiſta non optantis animo, ſed prophetantis miniſterio in Pſalmo 68. denunciat, dicens: *Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum illorum ſemper incurva.* Oculi quippe ſunt, qui in ipſa honoris ſummi facie poſiti, providendi itineris officium ſuſceperunt: quibus hi nimirum, qui ſubſequenter inhærent, dorſa nominantur. Obſcuratis ergo oculis, dorſum flectitur, quia cum lumen ſcientię perdunt qui prędeunt, profecto ad portanda peccatorum curvantur onera, qui ſequuntur.

CAPUT II.

Ne locum regiminis ſubeant, qui vivendo non perficiunt, quæ meditando didicerunt.

ET ſunt nonnulli, qui ſolerti cura ſpiritalia prędecepta perſcrutantur, ſed quę intelligendo penetrant, vivendo conculcant, repente docent,

quę non opere, ſed meditatione didicerunt, & quod verbis prædicant, moribus impugnant. Unde fit, ut, cum Paſtor per abrupta graditur, ad prȩcipitium grex ſequatur. Hinc namque per Prophetam Ezechielem Dominus contra contemptibilem Paſtorum ſcientiam queritur, dicens: *Cum ipſi limpidiſſimam aquam biberetis, reliquam pedibus veſtris turbabatis, & oves meæ, quæ conculcata pedibus veſtris fuerant, paſcebantur, & quę pedes veſtri turbaverant, hæc bibebant.* Aquam quippe limpidiſſimam Paſtores bibunt, cum fluenta veritatis recte intelligentes hauriunt. Sed eamdem aquam pedibus perturbare eſt ſanctę meditationis ſtudia male vivendo corrumpere. Aquam ſcilicet eorum turbatam pedibus oves bibunt, cum ſubjecti quique non ſectantur verba, quę audiunt, ſed ſola, quę conſpiciunt, exempla pravitatis imitantur. Qui cum dicta ſitiunt, quia per opera pervertuntur, quaſi corruptis fontibus in potibus lutum ſumunt. Hinc quoque ſcriptum eſt in Oſea Propheta: *Laqueus ruinæ populi mei, ſacerdotes mali.* Hinc rurſum de Secerdotibus Domi-

minus per Prophetam Ezechielem dicit: *Facti ſunt domui Iſrael in offendiculum iniquitatis*. Nemo quippe amplius in Eccleſia nocet, quam qui perverſe agens, nomen, vel ordinem ſanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus pręſumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem quique tanti reatus pondera fugerent, ſi veritatis ſententiam ſollicita cordis aure penſarent, quę ait ſecundum Mattheum: *Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris*. Per molam quippe aſinariam ſæcularis vitę circuitus, ac labor exprimitur, & per profundum maris extrema damnatio deſignatur. Qui ergo ad ſanctitatis ſpeciem deductus vel verbo cęteros deſtruit, vel exemplo, melius profecto fuerat, ut hunc ad mortem ſub exteriori habitu terrena acta conſtringerent, quam ſacra officia in culpa cæteris imitabilem demonſtrarent; quia nimirum ſi ſolus

ca-

caderet, utqumque hunc tolerabilior inferni pęna cruciaret. (a)

CAPUT III.

De pondere regiminis, & quod adverſa quęque deſpicienda ſunt, & proſpera formidanda.

HÆc itaque breviter diximus, ut quantum ſit pondus regiminis monſtraremus, ne temerare ſacra regimina quiſquis his impar eſt audeat, & per concupiſcentiam culminis ducatum ſuſcipiat perditionis. Hinc enim pie Jacobus prohibet, dicens: *Nolite plures magiſtri fieri, fratres mei.* Hinc ipſe Dei hominumque mediator regnum percipere vitavit in terris, qui ſuperno-rum quoque ſpirituum ſcientiam, ſenſum-

(a) Judicium duriſſimum [*Sap. 6. v. 6.*] iis, qui pręſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia; potentes autem potenter tormenta patientur. S. Joanne Chryſoſt. (hom. 3. in Act. Apoſt.), & Ven. Card. Bellarmino [initio admonit. ad Nep. Epiſcopum] teſtibus pauci ſunt ex ordine Epiſcoporum, & Sacerdotum, qui ſalventur, plures, qui ęternum pereant.

ſumque tranſcendens, ante ſęcula regnat in Cęlis. Scriptum quippe eſt ſecundum Joannem: *Jeſus ergo cum cognoviſſet, quia venturi eſſent, ut raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus.* Quis enim principari hominibus tam ſine culpa potuiſſet, quam is qui hos nimirum regeret, quos ipſe creaverat? Sed quia idcirco in carne venerat, ut non ſolum nos per paſſionem redimeret, verum etiam per converſationem doceret, exemplum ſe ſequentibus prębens rex fieri noluit, ad crucis vero patibulum ſponte convenit; oblatam gloriam culminis fugit, pęnam probroſę mortis appetiit; ut membra ejus videlicet diſcerent favores mundi fugere, terrores minime timere, pro veritate adverſa diligere, proſpera formidando declinare: quia, & iſta ſępe per tumorem cor inquinant, & illa per dolorem purgant. In iſtis ſe animus erigit; in illis autem etiam, ſi quando ſe erexerit, ſternit. In iſtis ſe ſe homo obliviſcitur, in illis vero ad ſui memoriam nolens etiam, coactuſque re-

revocatur. In iſtis ſępe & anteacta bona depereunt; in illis autem longi quoque temporis admiſſa terguntur. Nam plerumque adverſitatis magiſterio ſub diſciplina cor premitur, quod ſi ad regiminis culmen eruperit, in elationem protinus uſu gloriæ permutatur. In Reg. lib. 1. ſic Saul, qui indignum ſe prius conſiderans fugerat, mox, ut regni gubernacula ſuſcepit, intumuit: honorari namque coram populo cupiens, dum reprehendi publice noluit, ipſum qui (1) in regnum ſe unxerat, ſcidit (2). In eodem libro ſic David auctoris judicio pene in cunctis actibus placens, mox ut preſſurę pondere caruit, in tumorem vulneris erupit, factuſque eſt in morte viri crudeliter rigidus, qui in appetitu fęminę fuerat enerviter fluxus (3): & qui malis ante noverat pie parcere, in bonorum quoque necem (4) poſt didicit ſine oſtaculo retractationis anhelare. Prius quippe ferire deprehenſum

(1) *Alię edit.* in regem.
(2) 1. Reg. 15. v. 50.
(3) 2. Reg. 11. v. 3. &c.
(4) Ibid. v. 15.

ſum perſecutorem noluit, & poſt cum damno deſudantis exercitus etiam devotum militem extinxit. Quem profecto ab electorum numero culpa longius raperet, niſi hunc ad veniam flagella revocaſſent.

CAPUT IV.

Quod plerumque occupatio regiminis ſoliditatem diſſipat mentis.

SÆpe ſuſcepta cura regiminis cor per diverſa diverberat, & impar quiſque invenitur ad ſingula, dum confuſa mente dividitur ad multa. Unde quidam ſapiens *apud Salomonem libro quinto* provide prohibet dicens: *Fili, ne in multis ſint actus tui* (1); quia videlicet nequaquam plene in uniuſcujuſque operis ratione colligitur, dum mens per diverſa partitur; cumque foras per inſolentem curam trahitur, a timoris intimi ſoliditate vacuatur: fit in exteriorum diſpoſitione ſollicita, & ſui ſolummodo ignara ſcit multa cogitare ſe neſciens. Nam cum plus quam neceſ-

(1) Eccl. 11. v. 10.

ceſſe eſt, ſe exterioribus implicat, quaſi occupata in itinere obliviſcitur, quo tendebat, ita ut a ſtudio ſuæ inquiſitionis aliena, ne ipſa quidem quę patitur damna, conſideret, & per quanta delinquat, ignoret. (1) Neque enim peccare ſe Ezechias credidit, cum venientibus ad ſe alienigenis aromatum cellas oſtendit; ſed in damnationem ſecuturę prolis ex eo iram judicis pertulit, (2) quod ſe facere licenter ęſtimavit. Sępe dum multa ſuppetunt, dumque agi poſſunt quę ſubjecti, quia acta ſunt, admirentur, in cogitatione ſe animus elevat, & plene in ſe iram judicis provocat, quamvis per iniqua foras opera non erumpat. Intus quippe eſt qui judicat, intus quod judicatur. Cum ergo in corde delinquimus, latet homines quod apud nos agimus, ſed tamen, ipſo judice teſte, peccamus (3). Neque enim Rex Babyloniæ tunc reus de elatione extitit, cum ad elationis verba pervenit. Quippe qui ore prophetico & ante cum ab elatione tacuit, ſententiam reprobationis audivit. Culpam nam-

(1) 4. Reg. 20. v. 13. (2) Iſ. 39. v. 4.
(3) Dan. 4. v. 16. &c.

namque perpetratæ ſuperbiæ jam ante deterſerat, qui omnipotentem Deum, quem ſe offendiſſe reperit, cunctis ſub ſe gentibus prędicavit. Sed poſt hęc ſucceſſu ſuæ poteſtatis elevatus, dum magna ſe feciſſe gauderet, cunctis prius in cogitatione ſe prætulit, & poſt adhuc tumidus dixit: (1) *Nonne hæc eſt Babylon magna, quam ego ędificavi in domum regni, & in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* (2). Quæ videlicet vox illius irę vindictam aperte pertulit, quam occulta elatio accendit. Nam diſtrictus judex prius inviſibiliter vidit, quod poſtea publice feriendo reprehendit. Unde & in irrationale animal hunc vertit, ab humana ſocietate ſeparavit, agri beſtiis mutata mente conjunxit, ut diſtricto videlicet, juſtoque judicio homo quoque eſſe perderet, qui magnum ſe ultra homines ęſtimaſſet. Hęc itaque proferentes non poteſtatem reprehendimus, ſed ab appetitu illius cordis infirmitatem munimus, ne imperfecti quique culmen arripere regiminis audeant, & quia in pla-

(1) Ibid. 4. 27. (2) Dan. 4. v. 28.

planis ſtantes titubant, in precipiti pedem ponant.

CAPUT V.

De his, qui in regiminis culmine prodeſſe exemplo virtutum poſſunt, ſed quietem propriam ſectando refugiunt.

NAm ſunt nonnulli, qui eximia virtutum dona percipiunt, & pro exercitatione ceterorum magnis muneribus exaltantur, qui ſtudio caſtitatis mundi, abſtinentię robore validi, doctrinę dapibus referti, patientię longanimitate humiles, auctoritatis fortitudine erecti, pietatis gratia benigni, juſtitiæ ſeveritate diſtricti ſunt. Qui nimirum, culmen regiminum ſi vocati ſuſcipere renuunt, ipſa ſibi plerumque dona adimunt, quę non pro ſe tantummodo, ſed etiam pro aliis acceperunt. Cumque ſua, & non aliorum lucra cogitant, ipſis ſe, quę privata habere appetunt, bonis privant. Hinc namque ad diſcipulos Veritas ſecundum Mattheum dicit; *Non poteſt civitas abſcondi ſuper montem poſita, neque*

que accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo ſunt. Hinc Petro ſecundum Joannem ait: *Simon Joannis, amas me?* Qui cum ſe amare protinus reſpondiſſet, audivit: *Si diligis me, paſce oves meas.* Si ergo dilectionis eſt teſtimonium cura paſtionis; quiſquis virtutibus pollens gregem Dei renuit paſcere, Paſtorem ſummum convincitur non amare. Hinc Paulus ad Corinthios dicit: *Si Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Et ſi pro omnibus mortuus eſt, ſupereſt, ut qui vivunt, jam non ſibi vivant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit.* Hinc Moyſes ait, ut uxorem fratris ſine filiis defuncti ſuperſtes frater accipiat, atque ad nomen fratris filios gignat, quam ſi accipere forte renuerit, huic in faciem mulier expuat, unumque ei pedem propinquus diſcalceet, ejuſque habitaculum domum diſcalceati vocet. Frater quippe defunctus ille eſt, qui poſt reſurrectionis gloriam apparens ſecundum Matthæum dixit: *Ite, dicite fratribus meis:* Qui quaſi ſine filiis obiit, quia adhuc ele-

ctorum ſuorum numero non implevit. Hujus ſcilicet uxorem ſuperſtes frater ſortiri præcipitur; quia dignum profecto eſt, ut cura ſanctæ Eccleſiæ ei, qui hanc bene regere prævalet, imponatur. Cui nolenti in faciem mulier expuit: quia quiſquis ex muneribus, quæ percepérit, prodeſſe aliis non curat, bonis quoque ejus ſancta Eccleſia exprobrans, ei quaſi in faciem ſalivam jactat. Cui ex uno pede calceamentum tollitur, ut diſcalceati domus vocetur: Scriptum quippe eſt ad Epheſios: *Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis*. Si ergo ut noſtram, ſic curam proximi gerimus, utrumque pedem per calceamentum munimus. Qui vero ſuam cogitans utilitatem proximorum negligit, quaſi unius pedis calceamentum cum dedecore amittit. Sunt itaque nonnulli, qui magnis, ut diximus, muneribus ditati, dum ſolius contemplationis ſtudiis inardeſcunt, parere utilitati proximorum in prædicatione refugiunt, ſecretum quietis diligunt, ſeceſſum ſpeculationis appetunt. De quo ſi diſtricte judicentur, ex tantis procul dubio rei ſunt, quantis venientes ad publi-

blicum prodeſſe potuerunt. Qua enim mente is, qui proximis profuturus eniteſceret, utilitati cæterorum ſecretum præponit ſuum, quando ipſe ſummi Patris Unigenitus, ut multis prodeſſet, de ſinu Patris egreſſus eſt ad publicum noſtrum?

CAPUT VI.

Quod hi, qui pondus regiminis per humilitatem fugiunt, tunc vere ſunt humiles, quum divinis judiciis non reluctantur.

ET ſunt nonnulli qui ex ſola humilitate refugiunt, ne eis, quibus ſe impares æſtimant, præferantur. Quorum profecto humilitas, ſi ceteris quoque virtutibus cingitur, tunc ante Dei oculos vera eſt, cum ad reſpuendum hoc, quod utiliter ſubire præcipitur, pertinax non eſt. Neque enim vere humilis eſt, qui ſuperni nutus arbitrium, ut debeat præeſſe intelligit, & tamen præeſſe contemnit. Sed divinis diſpoſitionibus ſubditus, atque a vitio obſtinationis alienus, cum ſibi regiminis culmen imperatur, ſi jam donis præventus eſt, quibus & a-

liis profit, & ex corde debet fugere, & invitus obedire.

CAPUT VII.

Quod nonnumquam prædicationis officium, & nonnulli laudabiliter appetunt, & ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur.

QUamvis nonnumquam prædicationis officium & nonnulli laudabiliter appetunt, & ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur, quod liquido agnoscimus, si duorum prophetantium facta pensamus, quorum unus, ut ad prædicandum mitti debuisset, sponte se præbuit, quo tamen alter pergere cum pavore recusavit. Isaias quippe Domino quærenti, quem mitteret, ultro se obtulit, dicens: *Ecce ego, mitte me*. Jeremias autem mittitur, & tamen, ne mitti debeat, humiliter reluctatur dicens: *A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum*. En ab utrisque exterius diversa vox prodiit, sed non a diverso fonte dilectionis emanavit. Secundum Matthæum duo quippe sunt præcepta ca-

caritatis, Dei videlicet amor, & proximi. Per activam igitur vitam prodeſſe proximis cupiens Iſaias officium prædicationis appetit: Per contemplativam vero Jeremias amori conditoris ſedulo inhærere deſiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergo laudabiliter alter appetiit, hoc laudabiliter alter expavit. Iſte ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet, ille ne damna ſtudioſi operis tacendo ſentiret. Sed hoc in utriſque eſt ſubtiliter intuendum, quia & is qui recuſavit, plene non reſtitit, & is qui mitti voluit, ante per altaris calculum ſe purgatum vidit; ne aut non purgatus adire quiſque ſacra miniſteria audeat, aut quem ſuperna gratia elegit, ſub humilitatis ſpecie ſuperbe contradicat. Quia igitur valde difficile eſt, purgatum ſe quemlibet poſſe cognoſcere, prædicationis officium tutius declinatur; nec tamen declinari, ut diximus, pertinaciter debet, cum ad ſuſcipiendum hoc ſuperna voluntas agnoſcitur. Quod in Exodo Moyſes utrumque miro opere explevit, qui præeſſe tantæ multitudini & noluit, & obedi-

vit . Superbus enim fortaſſe eſſet , ſi ducatum plebis innumeræ ſine trepidatione ſuſciperet , & rurſum ſuperbus exiſteret , ſi Auctoris imperio obedire recuſaret . Utrobique ergo humilis , utrobique ſubjectus , & præeſſe populis ſemetipſum metiendo noluit , & tamen de imperantis viribus præſumendo conſenſit . Hinc ergo , hinc quique præcipites colligant , cum quanta culpa ex appetitu proprio cæteris præferri non metuunt , ſi ſancti (*a*) viri ple-

(a) *Hoſpes in Hiſtoria Eccleſiaſtica penitus ſit oportet , qui ignorat neminem prorſus ex iis , quos Eccleſia ut ſanctos veneratur , vel ſaltem ut vere pios , cupiiſſe , ſed potius omnes timuiſſe , ac fugiſſe Epiſcopatum , ceteraſque ſacras dignitates : Celeberrima ſunt exempla SS. Cornelii Papæ , Cypriani , Ambroſii , Baſilii , Gregorii Nazianzeni , Auguſtini , Johannis Chryſoſtomi , Martini , Gregorii Papæ Magni , Bernardi , Thomæ Aquinatis , Philippi Nerii , Franciſci Saleſii , Venerabilium Cardinalium Baronii , Bellarmini , Bonæ , Colloredi , Thomaſii , & aliorum , de quibus videſis egregium opuſculum Antonii Charlas* de vocandis ad Epiſcopatum Romæ latine editum an. 1697. *& nuper italice redditum , & evulgatum typis Palearinianis .*

plebium ducatum ſuſcipere, Deo etiam jubente, timuerunt. Moyſes, ſuadente Domino, trepidat, & infirmus quiſque, ut honoris onus percipiat, anhelat, & qui ad caſum valde urgetur ex propriis, humerum libenter opprimendus ponderibus ſubmittit alienis; quæ egit ferre non valet, & auget quod portet.

CAPUT VIII.

De his qui præeſſe concupiſcunt, & ad uſum ſuæ libidinis inſtrumentum Apoſtolici ſermonis arripiunt.

ILlerumque vero qui præeſſe concupiſcunt, ad uſum ſuæ libidinis inſtrumentum Apoſtolici ſermonis arripiunt, quo Paulus ad Timotheum ait: *Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat;* qui tamen laudans deſiderium in pavorem vertit protinus, quod laudavit, cum repente ſubjungit: *Oportet autem Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe.* Cumque virtutum neceſſaria ſubſequenter enumerat, quæ ſit irreprehenſibilitas ipſa manifeſtat. Et faver ergo ex deſiderio, & terret ex præcepto, ac

ſi aperte dicat: Laudo, quod quæritis, ſed prius diſcite quid quæratis; ne, dum voſmetipſos metiri negligitis, tanto fœdior veſtra reprehenſibilitas appareat, quanto & a cunctis conſpici in honoris arce feſtinat. Magnus enim regendi artifex favoribus impellit, terroribus retrahit, ut auditores ſuos & deſcripto irreprehenſibilitatis culmine reſtringat a ſuperbia, & officium laudando, quod quæritur, componat ad vitam. Quamvis notandum, quod illo in tempore hoc dicitur, quo, quiſquis plebibus præerat, primus ad Martyrii tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit Epiſcopatum quærere, quando per hunc quemque dubium non erat ad ſupplicia (a) graviora pervenire.

Un-

(a) *S. Auguſtinus inquit lib.* 19. *cap.* 19. *de Civitate Dei*: Locus ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, etſi ita teneatur, atque adminiſtretur, ut decet, tamen indecenter appetitur. Quamobrem otium ſanctum quærit caritas veritatis; negotium juſtum ſuſcipit neceſſitas caritatis. Quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ, atque intuendæ vacandum eſt veritati; ſi autem imponi-

tur

Unde ipſum quoque Epiſcopatus officium boni operis expreſſione definitur, cùm dicitur : *Si quis Epiſcopatum deſiderat , bonum opus deſiderat*. Ipſe ergo ſibi teſtis eſt, quia Epiſcopatum non appetit, qui non per hunc boni operis mi-

tur , ſuſcipienda eſt propter caritatis neceſſitatem . *S. Thomas in egregiis commentariis in Pauli Epiſtolas ita habet* 1. *ad Timoth.* 3. *lect.* 1. : Non dicit Apoſtolus ; bonum deſiderium habet , ſed bonum opus deſiderat , ſcilicet utilitatem plebis . Sed numquid licet ipſum deſiderare? Auguſtinus dicit quod non *Gloſs. , & de Civ. Dei lib.* 19. . . . Aut ergo appetit circumſtantias (*honoris , & proventuum*) , & tunc neſcit , quid appetat , quia non eſt hic Epiſcopatus ; vel ipſius opus , & hoc eſt ſuperbiæ ; & ideo non eſt accipiendum, niſi impoſitum . *Et* 2. 2. *q.* 185. *art.* 1. *in corpore* ; Verum quia prout eſt Epiſcopalis actus, habet annexam gradus celſitudinem , præſumptuoſum videtur , quod aliquis præeſſe appetat ad hoc , quod ſubditis proſit , niſi manifeſta neceſſitate imminente , ſicut Gregorius dicit in Paſtor . *Et quodlib.* 2. *art.* 11. *in corp.* Qui appetit prælationem , aut eſt ſuperbus , aut injuſtus . *Et quodl.* 3. *art.* 9. *in cor.* Charitatem , per quam aliquis eſt idoneus ad officium paſtorale , non poteſt aliquis certo ſcire ſe habere : & ideo ſemper eſt vitioſum Pontificatum appetere .

miniſterium, ſed honoris gloriam quærit. Sacrum quippe officium non ſolum non diligit omnino, ſed neſcit, qui ad culmen regiminis anhelans in occulta meditatione cogitationis ceterorum ſubjectione paſcitur, laude propria lætatur, ad honorem cor elevat, rerum affluentium abundantia exultat. Mundi ergo lucrum quæritur ſub ejus honoris ſpecie, quo mundi deſtrui lucra debuerunt. Cumque mens humilitatis culmen arripere ad elationem cogitat, quod foris appetit, intus immutat.

CAPUT IX.

Quod mens præeſſe volentium plerumque ſibi ficta bonorum operum promiſſione blanditur.

SEd plerumque hi, qui ſubire magiſterium paſtorale cupiunt, nonnulla quoque bona opera animo proponunt; & quamvis hoc elationis intentione appetant, operaturos tamen ſe magna pertractant; fitque, ut aliud in imis intentio ſupprimat, aliud tractan-

ſtantis animo ſuperficies cogitationis oſtendat. Nam ſæpe ſibi de ſe mens ipſa mentitur, & fingit, ſe de bono opere amare, quod non amat, de mundi autem gloria non amare, quod amat: quæ principari appetens ſit ad hoc pavida, cum quærit: audax, cum pervenerit. Tendens enim, ne non perveniat, trepidat; ſed repente perveniens jure ſibi hoc debitum, ad quod pervenerit, putat. Cumque percepti principatus officio perfrui ſæculariter cœperit, libenter obliviſcitur quicquid religiosè cogitavit. Unde neceſſe eſt, ut cum cogitatio extra uſum ducitur, protinus mentis oculus ad opera tranſacta revocetur, ac penſet quiſque quid ſubjectus egerit, & repente cognoſcit, ſi prælatus bona agere, quæ propoſuerat, poſſit; quia nequaquam valet in culmine humilitatem diſcere, qui in imis poſitus non deſiit ſuperbire. Neſcit laudem, cum ſuppetit, fugere, qui ad hanc didicit, cum deeſſet, anhelare. Nequaquam vincere avaritiam poteſt, quando ad multorum ſuſtentationem tendit is, cui ſufficere propria nec ſoli potuerunt. Ex anteacta ergo vi-

vita ſe quiſque inveniat, ne in appetitu ſe culminis imago cogitationis illudat. Quamvis plerumque in occupatione regiminis ipſe quoque boni operis uſus perditur, qui in tranquillitate tenebatur; quia quieto mari recte navem & imperitus dirigit, turbato autem tempeſtatis fluctibus etiam peritus ſe nauta confundit. Quid namque eſt poteſtas culminis, niſi tempeſtas mentis? In qua ſemper cogitationum procellis navis cordis quatitur, huc illucque inceſſanter impellitur, ut per repentinos exceſſus oris, & operis, quaſi per obviantia ſaxa, frangatur? Inter hæc itaque quid ſequendum eſt, quid tenendum, niſi ut virtutibus pollens (*a*) coactus ad regimen veniat, virtu-

(a) *Pontifices Romani, Concilia, SS. Patres, atque etiam Imperatores Chriſtiani id ſanxere; l. ſi quemquam 79. Cod. de Epiſcopis, & Clericis:* Tantum ab ambitu debet eſſe ſepoſitus (*qui eligendus eſt Epiſcopus*), ut quæratur cogendus; vocatus recedat; invitatus effugiat; ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi. Profecto enim indignus eſt Sacerdotio, niſi fuerit ordinatus invitus. *Hinc S. Thomas docet 2. 2. q. 100. art. 5. ad 3.* Si quis pro ſe rogat, ut obtineat curam

tutibus vacuus nec coactus accedat ? Ille, ſi omnino renititur, caveat, ne acceptam pecuniam in ſudarium ligans, de ejus occultatione judicetur. Pecuniam (1) quippe in ſudario ligare eſt percepta dona (2) ſub otio lenti torporis abſcondere. At contra iſte cum regimen appetit, attendat, ne per exemplum pravi operis, Phariſæorum more, ad

ram animarum, ex ipſa præſumptione redditur indignus. *Nam ut Concilium Tridentinum ſciſcit ſeſſ. 6. cap. 1., cura animarum eſt onus Angelicis humeris formidandum; Quamobrem* nemo ſibi debet aſſumere honorem, ſed qui vocatur (*ad Hæbr. 5. v. 4.*) a Deo tamquam Aaron. *S. Bernardus lib. 4. de conſid. ad Eugenium cap. 5. ait*: Alius pro alio, alius forte & pro ſe rogat; pro quo rogaris, ſit ſuſpectus, qui ipſe rogat pro ſe, jam judicatus eſt. Unde tantus prælationis (*idem Sanctus Pater de converſ. ad Cler. cap.* 19.) ardor? unde ambitionis impudentia tanta? unde veſania tanta præſumptionis humanæ? .... Non miramur fratres quicumque præſentem ſtatum Eccleſiæ miſeramur, non miramur de radice colubri regulum orientem.

(1) Luc. 19. v. 20.

(2) Matth. 25. v. 18.

ad ingreſſum (1) regni tendentibus obſtaculum fiat: qui juxta Magiſtri vocem nec ipſi intrant, nec alios intrare permittunt. Cui conſiderandum quoque eſt, quia cum cauſam populi electus præſul ſuſcipit, quaſi ad ægrum medicus accedit. Si ergo adhuc in ejus opere paſſiones vivunt, qua præſumptione percuſſum mederi properat, in facie vulnus portat?

CAPUT X.

Qualis quiſque ad regimen venire debeat.

ILle igitur, ille modis omnibus debet ad exemplum vivendi pertrahi qui cunctis carnis paſſionibus moriens jam ſpiritaliter vivit, qui proſpera mundi poſtpoſuit, qui nulla adverſa pertimeſcit, qui ſola interna deſiderat. Cujus intentioni bene congruens, nec omnino per imbecillitatem corpus, nec valde per contumeliam repugnat ſpiritus, Qui ad aliena cupienda non ducitur, ſed propria largitur. Qui per pietatis viſcera citius ad ignoſcendum fle-

(1) Mat. 23. 13.

flectitur, ſed numquam plus quam deceat ignoſcens, ab arce rectitudinis inclinatur. Qui nulla illicita perpetrat, ſed perpetrata ab aliis ut propria deplorat. Qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, ſicque in bonis proximi ſicut in ſuis provectibus lætatur. Qui ita ſe imitabilem ceteris in cunctis quæ agit inſinuat, ut inter eos non habeat quod ſaltem de tranſactis erubeſcat. Qui ſic ſtudet vivere, ut proximorum quoque corda arentia doctrinæ valeat fluentis irrigare. Qui orationis uſu & experimento jam didicit, quod obtinere a Domino, quæ popoſcerit, poſſit, cui per effectus vocem jam quaſi ſpecialiter dicitur: *Adhuc loquente te, dicam: Ecce adſum.* (1) Si enim fortaſſe quis veniat, ut pro ſe ad intercedendum nos apud potentem quempiam virum, qui ſibi iratus, nobis verò eſt incognitus, ducat, protinus reſpondemus: Ad intercedendum venire non poſſumus, quia familiaritatem ejus notitiam non habemus. Si ergo homo apud hominem, de quo minime præſumit fieri interceſſor, erubeſcit,

(1) Iſ. 58. 9.

beſcit, qua mente apud Deum interceſſionis locum pro populo arripit, qui familiarem ſe ejus gratiæ eſſe per vitæ meritum neſcit? Aut ab eo quomodo aliis veniam poſtulat (1), qui utrum ſibi ſit placatus ignorat? Qua in re adhuc aliud eſt ſollicitius formidandum, ne qui placare poſſe iram creditur, hanc ipſe ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquido novimus, quia cum is qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Qui ergo adhuc deſideriis (*a*) terrenis adſtringitur, caveat ne diſtricti iram judicis gravius accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat ſubditis auctor ruinæ.

CA-

(1) Diſt. 49. c. 1.

(a) *Sacrarum Scripturarum, & SS. Patrum auctoritates, & plures rationes apertiſſime evincunt, Epiſcopatum* (apud S. Thomam 2. 2. q. 184. art. 7.) eſſe ſtatum perfectionis non acquirendæ, ſed acquiſitæ; *adeoque Epiſcopos omni virtutum genere præſtare, atque efflorescere coram Deo, & hominibus debere. De ipſis illud Chriſti Matth.* 5. vos eſtis ſal terræ, & lux mundi, *præcipue intelligitur. S. Paulus ait* oportere illos irreprehenſibiles

eſſe

CAPUT XI.

Qualis quiſque ad regimen venire non debeat.

SOlerter ergo ſe quiſque metiatur, ne locum regiminis aſſumere audeat, ſi adhuc in ſe vitium damnabiliter regnat: ne is, quem crimen depravat proprium, interceſſor fieri appetat pro culpis aliorum. Hinc etenim ſuperna voce ad Moyſen dicitur: (1) *Loquere ad Aaron: Homo de ſemine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium ejus.* Ubi & repente ſubjungitur (2). *Si cæcus fuerit, ſi claudus, ſi vel parvo, vel grandi & torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel ponderoſus.* Cæcus quippe eſt, qui ſupernæ contemplationis lumen ignorat: qui præſentis vitæ te-

eſſe [1. Tim. 3. 2.] ſobrios, prudentes, ornatos, pudicos, hoſpitales, doctores &c. *Videſis Bellarminum loco cit. contr.* 4.

(1) Lev. 21. 17. (2) Ib. v. 13.

tenebris preſſus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conſpicit, quo greſſus operis porrigat, neſcit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur: (1) *Pedes ſanctorum ſuorum ſervabit, & impii in tenebris conticeſcent*. Claudus vero eſt, qui quidem quo pergere debeat aſpicit, ſed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfecte non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis ſtatum dum fluxa conſuetudo non erigitur, quo deſiderium innititur, illuc greſſus operis efficaciter non ſequuntur. Hinc enim Paulus dicit: (2) *Remiſſas manus, & diſſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus veſtris: ut non claudicans quis erret, magis autem ſanetur*. Parvo autem naſo eſt, qui ad tenendam menſuram diſcretionis idoneus non eſt. Naſo quippe odores fœtoreſque diſcernimus. Recte ergo per naſum diſcretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Unde & in laude ſponſæ dicitur (3): *Naſus tuus ſicut turris, quæ eſt in Libano*: Quia nimirum Sancta

(1) 1. Reg. 2. 9. (2) Hebr. 12. 12. & 13.
(3) Cant. 7. 4.

ſta Eccleſia, quæ ex cauſis ſingulis tentamenta prodeant, per diſcretionem conſpicit, & ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed ſunt nonnulli, qui dum æſtimari hebetes nolunt, ſæpe ſe in quibuſdam inquiſitionibus plus quam neceſſe eſt exercentes ex nimia ſubtilitate falluntur. Unde hic quoque ſubditur; *Vel grandi, & torto naſo.* Naſus enim grandis & tortus, eſt diſcretionis ſubtilitas immoderata, quæ dum plus quam decet excreverit, actionis ſuæ rectitudinem ipſa confundit. Fracto autem pede vel manu eſt, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque a bonis actibus funditus exors vacat; quatenus hæc non ut claudus ſaltem cum infirmitate teneat, ſed ab his omnimodo alienus exiſtat. Gibbus vero eſt, quem terrenæ ſollicitudinis pondus deprimit, ne umquam ad ſuperna reſpiciat, ſed ſolis his, quæ in infimis calcantur, intendat. Qui & ſi quando aliquid ex bono patriæ cœleſtis audierit, ad hoc nimirum perverſæ conſuetudinis pondere prægravatus, cordis faciem non attollit: quia cogitationis ſtatum erigere non valet, quem

terrenæ uſus ſollicitudinis curvum tenet. Ex horum quippe ſpecie Pſalmiſta dicit (1): *Incurvatus ſum & humiliatus ſum uſquequaque*. Quorum culpam quoque per ſemetipſam Veritas reprobans ait (2): *Semen autem quod in ſpinis cecidit, hi ſunt qui audierunt verbum, & a ſollicitudinibus & divitiis & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum*. Lippus vero eſt, cujus quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat, ſed tamen hoc carnalia opera obſcurant. In lippis quippeo culis pupillæ ſanæ ſunt, ſed humore defluente infirmitate palpebræ groſſeſcunt: quorum quia infuſione crebro atteruntur, etiam acies pupillæ vitiatur. Et ſunt nonnulli, quorum ſenſum carnalis vitæ operatio ſauciat, qui videre recta ſubtiliter per ingenium poterant, ſed uſu pravorum actuum caligant. Lippus itaque eſt, cujus ſenſum natura exacuit; ſed converſationis pravitas confundit. Cui bene per Angelum dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos ut videas* (3). Collyrio quip-

(1) Pſ. 16. 8. (2) Luc. 8. 14. (2) Apoc. 3. 18.

quippe oculos ut videamus inungimus, cum ad cognoſcendam veri luminis claritatem intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus. Albuginem vero habet in oculo, qui veritatis lucem videre non ſinitur; quia arrogantia ſapientiæ ſeu juſtitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra videt, albuginem tolerans nil videt: quia videlicet ſenſus humanæ cogitationis ſi ſtultum ſe peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem ſibi juſtitiæ ſeu ſapientiæ tribuit, a luce ſe ſupernæ cognitionis excludit: & eo claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quo ſe apud ſe per arrogantiam exaltat: ſicut de quibuſdam Paulus dicit: *Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt* (1). Jugem vero habet ſcabiem, cui carnis petulantia ſine ceſſatione dominatur. In ſcabie etenim fervor viſcerum ad cutem trahitur, per quam recte luxuria deſignatur: quia ſi cordis tentatio uſque ad operationem proſilit, nimirum fervor intimus uſque ad cutis ſcabiem prorumpit; & foris jam corpus fauciat, quia dum in co-

(1) Rom. 1. 22.

gitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis prurigínem Paulus curabat absterge-re, cum dicebat: *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana* (1): ac si aperte diceret: Humanum quidem est tentationem in corde perpeti (a), dæmoniacum vero est in tentationis certamine & in operatione superari. Impetiginem quoque habet in corpore, quisquis avaritia vastatur in mente, quæ si in parvis non compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absque occupati tædio excrescens membrorum decorem fœdat: quia & a-

(1) 1. Cor. 10. 13.

(a) *S. Gregorius hom. 6. in Evang. ait:* Sciendum est, quia tribus modis tentat o agitur, suggestione, delectatione, & consensu: Et nos cum tentamur, plerumque in delectationem, aut etiam in consensum labimur, quia de carnis peccato propagati in nobis ipsis etiam gerimus, unde certamina toleramus. *Hinc clare perspicitur, quanta solertia, ac studio tentationum pericula, carnisque illecebræ fugiendæ sint;* Nam qui amat periculum, peribit in illo. *Eccl.* 3. 27.

avaritia capti animum dum quaſi delectat, exulcerat ; dum adipiſcenda quæque cogitationi objicit, ad inimicitias accendit, & dolorem in vulnere non facit, quia æſtuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo depravatur ; & quaſi totum corpus exaſperat, quia per univerſa vitia animum ſupplantat Paulo atteſtante, qui ait : *Radix omnium malorum eſt cupiditas* (1). Ponderoſus vero eſt, qui turpitudinem non exercet opere, ſed tamen ab hac cogitatione continua ſine moderamine gravatur in mente : qui nequaquam quidem uſque ad opus nefarium rapitur, ſed ejus animus voluptate luxuriæ ſine ullo repugnationis ſtimulo delectatur. Vitium quippe eſt ponderis, cum humor viſcerum ad virilia labitur, quæ profecto cum moleſtia dedecoris intumeſcunt. Ponderoſus ergo eſt, qui totis cogitationibus ad laſciviam defluens, pondus turpitudinis geſtat in corde : & quamvis prava non exerceat opere, ab his tamen non evellitur mente. Nec

(1) 1. Tim. 6. 10.

ad uſum boni operis in aperto valet aſſurgere, quia gravat hunc in abditis pondus turpe. Quiſquis ergo quolibet horum vitio ſubigitur, panes domino offerre prohibetur: ne profecto diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria devaſtant. Quia igitur paucis ad paſtorale magiſterium (*a*) dignus

(a) *Sacri Canones, & omnia jura clamant, ut ad Epiſcopatus, ad parœcias, aliaſque Eccleſiæ dignitates eligantur, & provehantur digniores pietate, ſcientia, cœleſtique non terrena prudentia præſtantiores. Audiatur Concilium Trident. ſeſſ.* 24. *de reformat. cap.* 1. Omnes, & ſingulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcumque jus quacumque ratione a Sede Apoſtolica habent, aut alioquin operam ſuam præſtant .... hortatur, & monet (Sancta Synodus Trident.) ut in primis meminerint nihil ſe ad Dei gloriam, & populorum ſalutem utilius poſſe facere, quam ſi bonos paſtores, & Eccleſiæ gubernandæ idoneos promoveri ſtudeant, eoſque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, non quidem precibus vel humano affectu, aut ambientium ſuggeſtionibus, ſed eorum exigentibus meritis præfici diligenter cu-

gnus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimeſcat oſtendimus: nunc

curaverint; & quos ex legitimo matrimonio natos, & vita, ætate, doctrina, atque aliis omnibus qualitatibus præditos ſciant, quæ juxta ſacros Canones, & Tridentinæ hujus Synodi decretis requiruntur. *Mortaliter igitur peccant ii, qui negligenter ſe gerunt in exquirendis, dignoſcendis, & promovendis dignioribus, qui utpote humiles, & timore ac ſcientia Dei referti honorum ponderæ, & obligationes libenter declinant, & neſciri amant, ac pro nihilo reputari. Quamobrem S. Gregorius ad illa verba* 1. *Reg. v.* 3., unges, quem monſtravero tibi, *præclare addit:* ut cum ad culmen ſacerdotii perſona quæritur, cum magna ſubtilitate requiratur. Quibus nimirum verbis ordinantibus Eccleſiarum in electione nihil ſuum relinquitur. Qui ſunt, qui ungunt, quos non monſtrat Deus, niſi qui carnali affectu ad Eccleſiarum culmen ordinandos ducunt, qui non merita diſcernunt, ſed perſonas accipiunt? *Itaque in re tam gravi nil carni, & ſanguini, totum meritis, & veræ utilitati Eccleſiæ tribuatur præhabitis ſedulis perquiſitionibus, ad Deum precibus,*

&

nunc is, qui ad illud digne pervenerit, in eo qualiter vivere debeat demonſtremus.

SE-

& proborum, doctorumque hominum conſiliis. Confer *S. Thomam* 2. 2. *q.* 65., Card. Papienſem de promovendis ad Cardinalatum, & Bellarminum in Memoriali ad Clementem VIII. de electione Epiſcoporum, quod editum Romæ fuit in calce Vitæ Bellarm. a Fuligato conſcriptæ.

SECUNDA PARS

DE (a) VITA PASTORIS

CAPUT I.

Is qui ad regimen ordinate pervenerit, qualem ſe in ipſo regimine debeat exhibere.

TAntum debet actionem populi actio tranſcendere Præſulis, quantum diſtare ſolet a grege vita Paſtoris. Oportet namque ut me-

(a) *Titulus hic in antiquis mss. non legitur, niſi recentiori manu additus, ut videre eſt in 2. Gemet. Continenti ergo ſerie in manu exaratis ſequitur caput* XII. *In mss. Longip. eſt totum cap.* IX. *Diviſioni tamen a S. Doctore propoſitæ cum conveniat hæc inſcriptio, ut patet ex ſuperioribus verbis, quibus caput nonum abſolvitur, eam duximus retinendam.*

metiri ſollicite ſtudeat, quanta tenendæ rectitudinis neceſſitate conſtringitur, ſub cujus æſtimatione populus grex vocatur: Sit ergo neceſſe eſt cogitatione mundus, actione præcipuus, diſcretus in ſilentio, utilis in verbo, ſingulis compaſſione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus, bene agentibus per humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia per zelum juſtitiæ erectus, internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum ſollicitudine non relinquens. Sed hæc, quæ breviter enumerando perſtrinximus, paulo latius replicando differamus.

CAPUT II.

Ut rector cogitatione ſit mundus.

REctor ſemper cogitatione ſit mundus, quatenus nulla hunc immunditia polluat, qui hoc ſuſcepit officii, ut in alienis quoque cordibus pollutionis macula tergat: quia neceſſe eſt, ut eſſe munda ſtudeat manus, quæ diluere ſordes curat; ne tacta quæ-

quæque deterius inquinet, ſi ſordida inſequens lutum tenet. Hinc namque per Prophetam dicitur (1): *Mundamini qui fertis vaſa Domini*. Domini etenim vaſa ferunt, qui proximorum animas ad æterna ſacraria perducendas in ſuæ converſationis fide ſuſcipiunt. Apud ſemetipſos ergo quantum debeant mundari conſpiciant, qui ad æternitatis templum vaſa viventia in ſinu propriæ ſponſionis portant. Hinc divina voce præcipitur, ut in Aaron pectore rationale judicii (2) vittis ligantibus imprimatur; quatenus ſacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxæ poſſideant, ſed ratio ſola conſtringat: nec indiſcretum quid vel inutile cogitet, qui ad exemplum aliis conſtitutus, ex gravitate vitæ ſemper debet oſtendere quantam in pectore rationem portet. In quo etiam rationali vigilanter adjungitur in Exodo, ut duodecim Patriarcharum nomina deſcribantur: Adſcriptos etenim patres ſemper in pectore ferre, eſt antiquorum vitam ſine interminatione cogitare. Nam tunc Sacetdos irreprehenſibiliter graditur, cum exem-

pla

(1) Iſ. 52. 21. (2) Exod. 28. v. 15.

pla patrum præcedentium indeſinenter intuetur, cum Sanctorum veſtigia ſine ceſſatione conſiderat, & cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat. Quod bene etiam rationale judicii vocatur; quia debet Rector ſubtili ſemper examine bona malaque diſcernere, & quæ vel quibus, quando vel qualiter congruant, ſtudioſe cogitare: nihilque proprium quærere, ſed ſua commoda propinquorum bona deputare. (1) Unde illic ſcriptum eſt: *Pones autem in rationali judicii doctrinam & veritatem, quæ erant in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino, & geſtabit judicium filiorum Iſrael in pectore ſuo in conſpectu Domini ſemper*. Sacerdoti quippe judicium filiorum Iſrael in pectore coram Domini conſpectu geſtare, eſt ſubjectorum cauſas pro ſola interni judicis intentione diſcutere, ut nihil ſe ei humanitatis admiſceat in hoc, quod divina poſitus vice diſpenſat, ne correptionis ſtudia privatus dolor exaſperet. Cumque contra aliena vitia æmulator oſtenditur, quæ ſua ſunt exequa-

(1) Exod. 28. 30.

quatur : ne tranquillitatem judicii aut latens invidia maculet , aut præceps ira perturbet . Sed dum conſideratur terror ejus , qui ſuper omnia præſidet, videlicet judicis intimi , non ſine magno regantur timore ſubjecti . Qui nimirum timor , dum mentem Rectoris humiliat , purgat ; ne hanc aut præſumptio ſpiritus levet , aut carnis delectatio inquinet , aut per terrenarum rerum cupidinem importunitas pulvereæ cogitationis obſcuret ; quæ tamen non pulſare Rectoris animum nequeunt; ſed feſtinare neceſſe eſt , ut repugnatione vincantur ; ne vitium , quod per ſuggeſtionem tentat, mollitie delectationis ſubigat , cumque hæc ab animo tarde repellitur , mucrone conſenſus occidat.

CAPUT III.

Ut Rector ſemper ſit operatione præcipuus.

SIt Rector operatione præcipuus, ut vitæ viam ſubditis vivendo denuntiet, & grex, qui Paſtoris voeem moreſ-

resque sequitur, per exempla (*a*) melius, quam per verba gradiatur. Qui enim loci sui necessitate exigitur summa dicere, eadem necessitate compellitur summa monstrare. Illa namque vox libentius auditorum cor penetrat, quam dicentis vita commendat: quia quòd loquendo imperat, ostendendo adjuvat ut fiat. Hinc enim per Prophetam dicitur (1): *Super montem excelsum ascende tu qui evangelizas Sion.* Ut videlicet qui cœlesti prædicatione utitur, ima jam terrenorum operum deserens in rerum culmine stare videatur: tantoque facilius subditos ad meliora pertrahat, quanto per vitæ meritum de supernis clamat, Hinc divina le-

(*a*) Nec enim dubitandum est & fideles reliquos ad religionem, innocentiamque facilius inflammandos, si præpositos suos viderint non ea, quæ mundi sunt, sed animarum salutem, ac cœlestem patriam cogitantes. *Concil. Trid. sess. 25. cap. 1. de reform.; vide ibid. sequentia.* Segnius irritant animos demissa per aures, quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus. *Hor. Profecto* Jesus Christus cœpit facere, & docere. *Act. Apost. cap. 1.*

(1) Is. 40. 9.

lege armum Sacerdos in ſacrificium & dextrum accipit & ſeparatum, ut (1) non ſolum ſit ejus operatio utilis, ſed etiam ſingularis : nec inter malos tantummodo quæ recta ſunt faciat, ſed bene operantes ſubditos, ſicut honore ordinis ſuperat, ita etiam morum virtute tranſcendat. Cui in eſu quoque pectuſculum cum armo tribuitur : ut quod de ſacrificio præcipitur ſumere, hoc de ſemetipſo auctori diſcat immolare. Et non ſolum pectore quæ recta ſunt cogitet, ſed ſpectatores ſuos ad ſublimia armo operis invitet : nulla proſpera præſentis vitæ appetat, nulla adverſa pertimeſcat : blandimenta mundi reſpecto intimo terrore deſpiciat, terrores autem conſiderato internæ dulcedinis blandimento contemnat. Unde ſupernæ (2) quoque vocis imperio in utroque humero Sacerdos velamine ſuperhumeralis aſtringitur : ut contra adverſa ac proſpera, virtutum ſemper ornamento muniatur : quatenus juxta vocem Pauli (3) per arma juſtitiæ a dextris ſiniſtriſque gradiens, cum ad ſola quæ interiora ſunt nititur, in

(1) Ex. 29. 22. (2) Ex. 29. 5. (3) 2. Cor. 6. 7.

nullo delectationis infimæ latere flectatur . Non hunc proſpera elevent, non adverſa perturbent , non blanda uſque ad voluptatem demulceant, non aſpera ad deſperationem premant , ut dum nullis paſſionibus intentionem mentis humiliat , quanta in utroque humero ſuperhumeralis pulchritudine tegatur , oſtendat . Quod recte etiam ſuperhumerale ex auro, hyacintho , purpura , bis tincto cocco , & torta fieri byſſo (1) præcipitur , ut quanta ſacerdos clareſcere virtutum diverſitate debeat , demonſtretur . In ſacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget , ut in eo intellectus ſapientiæ principaliter emicet . Cui hyacinthus, qui aereo colore reſplendet, adjungitur; ut per omne quod intelligendo penetrat, non ad favores infimos , ſed ad amorem cœleſtium ſurgat , ne dum ſuis incautus laudibus capitur , ipſo etiam veritatis intellectu vacuetur . Auro quoque & hyacintho purpura permiſcetur ; ut videlicet ſacerdotale cor , cum ſumma , quæ prædicat , ſperat , in ſemetipſo etiam ſuggeſtiones vitiorum reprimat , eiſ-

(1) Ex. 28. 8.

eiſque velut ex regia poteſtate contradicat: quatenus nobilitatem ſemper intimæ regenerationis aſpiciat, & cœleſtis regni ſibi habitum moribus defendat. De hac quippe nobilitate ſpiritus per Petrum dicitur: *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium*. De hac etiam poteſtate, qua vitia ſubigimus, Joannis voce roboramur, qui ait: *Quotquot autem receperunt, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*. Hanc dignitatem fortitudinis Pſalmiſta conſiderat, dicens: (1) *Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum*. Quia nimirum Sanctorum mens principaliter in ſummis erigitur, cum exterius perpeti abjecta cernuntur. Auro autem, hyacintho, ac purpuræ bis tinctus coccus adjungitur; ut ante interni judicis oculos omnia virtutum bona ex caritate decorentur, & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in conſpectu occulti arbitri flamma intimi amoris accendat. Quæ ſcilicet caritas, quia Deum ſimul ac proximum diligit, quaſi ex duplici tinctura fulgeſcit. Qui

(1) Pſ. 138. 17.

igitur ſic ad auctoris ſpeciem anhelat, ut proximorum curam negligat, vel ſic proximorum curam exequitur, ut a divino amore torpeſcat, quia unum horum quodlibet negligit, in ſuperhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum neſcit. Sed cum mens ad præcepta caritatis tenditur, reſtat proculdubio ut per (a) abſtinentiam caro maceretur. Unde & bis tincto cocco torta byſſus adjungitur. De terra etenim byſſus nitenti ſpecie oritur. Et quid per byſſum, niſi candens decore munditiæ corporalis caſtitas deſignatur? Quæ videlicet torta pulchritudini ſuperhumeralis innectitur; quia tunc caſtimonia ad perfectum munditiæ candorem ducitur, cum per abſtinentiam caro fatigatur. Cumque inter virtutes ceteras etiam afflictæ carnis meritum profi-

(a) *Concilium Tridentinum ſeſſ.* 2. hortatur Epiſcopos, ut quilibet in menſa ſervet ſobrietatem, moderationemque ciborum, deinde cum in eo loco ſæpe otioſi ſermones oriri ſoleant, ut in ipſorum menſis divinarum Scripturarum lectio admiſceatur. *Idem repetit ſeſſ.* 25. *cap.* 1. *de reform.*

ficit, quaſi in diverſa ſuperhumeralis ſpecie byſſus tormenta candeſcit .

CAPUT IV.

Ut ſit Rector diſcretus in ſilentio, utilis in verbo.

SIt (1) Rector diſcretus in ſilentio, & utilis in verbo : ne aut tacenda proferat , aut proferenda reticeſcat . Nam ſicut incauta locutio in errorem pretrahit, ita indiſcretum ſilentium hos, qui erudiri poterant , in errore derelinquit. Sæpe namque Rectores improvidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui libere recta pertimeſcunt, (2) & juxta Veritatis vocem nequaquam jam gregis cuſtodiæ Paſtorum ſtudio , ſed mercenariorum vice deſerviunt , quia veniente lupo fugiunt , dum ſe ſub ſilentio abſcondunt . Hinc namque eos per Prophetam Dominus increpat dicens (3) : *Canes muti non valentes latrare*. Hinc rurſum queriritur , dicens (4) : *Non aſcendiſtis ex*

(1) Diſt. 43. (2) Jo. 10. 12.
(3) Iſai. 56. v. 10. (4) Ezech. 23. v. 5.

adverſo , non oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael , ut ſtaretis in prælio in die Domini . Ex adverſo quippe aſcendere eſt pro defenſione gregis voce libera hujus mundi poteſtatibus contraire. Et in die Domini in prælio ſtare eſt pravis decertantibus ex juſtitiæ amore reſiſtere . Paſtori enim recta timuiſſe dicere, quid eſt aliud quam tacendo terga præbuiſſe ? qui nimirum ſi pro grege ſe objicit , murum pro domo Iſrael hoſtibus opponit . Hinc rurſum delinquenti populo dicitur . (1) *Prophetæ tui viderunt tibi falſa & ſtulta , nec aperiebant iniquitatem tuam , ut te ad pœnitentiam provocarent* . Prophetæ quippe in ſacro eloquio nonnumquam doctores vocarunt, qui dum fugitiva eſſe præſentia indicant , quæ ſunt ventura manifeſtant . Quos divinus ſermo falſa videre redarguit , quia dum corripere culpas metuunt , incaſſum delinquentibus promiſſa ſecuritate blandiuntur , qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt , quia ab increpationis voce conticeſcunt. Clavis quippe apertionis eſt ſermo correptionis, quia in-

(1) Thren. 2. 24.

increpando culpam detegit, quam ſæpe neſcit ipſe etiam, qui perpetravit. Hinc Paulus ait (1): *Ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere*. Hinc per Malachiam dicitur: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus: quia Angelus Domini exercituum eſt*. Hinc per Iſaiam Dominus admonet dicens: *Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam*. Præconis quippe officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium accedit: ut ante adventum judicis, qui terribiliter ſequitur, ipſe ſcilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo ſi prædicationis eſt neſcius, quam clamoris vocem daturus eſt præco mutus (2)? Hinc eſt enim quod ſuper paſtores primos in linguarum ſpecie Spiritus Sanctus inſedit: quia nimirum quos repleverit, de ſe protinus loquentes facit. Hinc (3) Moyſi præcipitur, ut tabernaculum Sacerdos ingrediens tintinnabulis ambiatur: ut videlicet voces prædicationis habeat, ne ſuperni ſpectatoris judicium ex ſilentio offendat. Scri-

(1) Tit. 1. 9. (2) Act. 2. 3. (3) Ex. 28. 33.

pium quippe eſt (1): *Ut audiatur ſonitus quando ingreditur & egreditur ſanctuarium in conſpectu Domini, & non moriatur*. Sacerdos namque ingrediens vel egrediens moritur, ſi de eo ſonitus non auditur: quia iram contra ſe occulti judicis exigit, ſi ſine prædicationis ſonitu incedit. Apte autem tintinnabula veſtimentis illius deſcribuntur inſerta. Veſtimenta etenim Sacerdotis quid aliud quam recta opera debemus accipere, Prophera atteſtante, qui ait [2]: *Sacerdotes tui induantur juſtitiam?* Veſtimentis itaque illius tintinnabula inhærent, ut vitæ viam cum linguæ ſonitu ipſa quoque ſacerdotis opera clament. Sed cum Rector ſe ad loquendum præparat, ſub quanto cautelæ ſtudio loquatur, attendat, ne ſi inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur, & cum fortaſſe ſapiens videri deſiderat, unitatis compagem inſipienter abſcidat. Hinc namque Veritas dicit [3]: *Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos*. Per ſal quippe verbi ſapientia deſignatur. Qui igitur loqui ſa-

(1) Exod. 35. (2) Pſ. 131. v. 9. (3) Marc. 9. 49.

ſipienter nititur, magnopere metuat, ne ejus eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus ait [1]: *Non plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem*. Hinc [2] in ſacerdotis veſte juxta divinam vocem tintinnabulis mala punica conjunguntur. Quid enim per mala punica, niſi fidei unitas deſignatur? Nam ſicut in malo punico, uno exterius cortice multa interius grana muniuntur: ſic innumeros ſanctæ Eccleſiæ populos unitas fidei contegit, quos intus diverſitas [3] meritorum tenet. Ne igitur Rector incautus ad loquendum proruat, hoc quod jam præmiſimus, per ſemetipſam Veritas diſcipulis clamat: (4) *Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos.* Ac ſi figurate per habitum ſacerdotis dicat; Mala punica tintinnabulis jungite, ut per omne quod dicitis, unitatem fidei cauta obſervatione teneatis. Providendum quoque eſt ſollicita intentione Rectoribus, ut ab eis non ſolum prava nullo modo, ſed ne recta quidem nimie & inordinate proferantur: quia

(1) Rom. 12. 3. (2) Exo. 28. 34. (3) Vid. ep. 25. l. 1. (4) Marc. 9. 49.

quia ſæpe dictorum virtus perditur, cum apud corda audientium loquacitatis incauta importunitate levigatur, & auctorem ſuum hæc eadem loquacitas inquinat, quæ ſervire auditoribus ad uſum profectus ignorat. Unde bene per Moyſen dicitur: (1) *Vir qui fluxum ſeminis patitur, immundus erit*. In mente quippe audientium ſemen ſecuturæ cogitationis eſt auditæ qualitas locutionis, quia dum per aurem ſermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Unde & ab hujus mundi (2) ſapientibus prædicator egregius ſeminiverbius eſt vocatus. Qui ergo fluxum ſeminis ſuſtinet, immundus aſſeritur: quia multiloquio ſubditus ex eo ſe inquinat, quod ſi ordinate promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corda potuiſſet, dumque incautus per loquacitatem diffluit, non ad uſum generis, ſed ad immunditiam ſemen effundit. Unde Paulus quoque cum diſcipulum de inſtantia prædicationis admoneret dicens (3): *Teſtificor coram Deo & Chriſto Jeſu, qui judicaturus eſt vivos, & mor-*

(1) Levit. 15. 2. (2) Act. 17. 18.
(3) 2. Tim. 1,

mortuos , & per adventum ipſius regnum ejus , prædica verbum , inſta opportune , importune : dicturus *importune,* præmiſit *opportune :* quia ſcilicet apud auditoris mentem ipſa ſua utilitate ſe deſtruit , ſi habere importunitas opportunitatem neſcit.

CAPUT V.

Ut ſit Rector ſingulis compaſſione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus.

SIt Rector ſingulis compaſſione (*a*) proximus , præ cunctis contemplatione ſuſpenſus , ut & per pietatis viſcera in ſe infirmitatem ceterorum transferat , & per ſpeculationis altitudinem ſemetipſum quoque inviſibilia appetendo tranſcendat : ne aut alta petens proximorum infirma deſpiciat , aut infirmis proximorum congruens appetere alta derelinquat. Hinc eſt

(*a*) Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia ; qui condolere poſſit iis, qui ignorant, & errant , quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate . *Ad Hebr. cap. 5.*

eſt [1] namque quod Paulus in paradiſum ducitur, cœlique tertii ſecreta rimatur, & tamen illa inviſibilium contemplatione ſuſpenſus ad cubile carnalium aciem mentis revocat, atque in occultis ſuis qualiter debeant converſari diſpenſat dicens [2]: *Propter fornicationem autem unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquæque ſuum virum habeat. Uxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & uxor viro.* Et paulo poſt (3): *Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi, & iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas.* Ecce jam cœleſtibus ſecretis inſeritur, & tamen per condeſcenſionis viſcera carnalium cubile, perſcrutatur: & quem ſublevatus ad inviſibilia erigit, hunc miſeratus ad ſecreta infirmantium oculum cordis flectit. Cœlum contemplatione tranſcendit, nec tamen ſtratum carnalium ſollicitudine deſerit: quia compage caritatis ſummis ſimul, & infimis junctus, & in ſemetipſo virtute ſpiritus ad alta valenter rapitur, &

(1) 2. Cor. 22. v. 3. (2) 2. Cor. 7. 2.
(3) Ib. v. 5.

& pietate in aliis æquanimiter infirmatur. Hinc etiam dicit [1]: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Hinc rurſus ait [2]: *Factus ſum Judæis tamquam Judæus*. Quod videlicet exhibebat non amittendo fidem, ſed extendendo pietatem: ut in ſe perſonam infidelium transfigurans ex ſemetipſo diſceret, qualiter aliis miſereri debuiſſet: quatenus hoc illis impenderet, quod ſibi ipſe, ſi ita eſſet, impendi recte voluiſſet. Hinc iterum dicit [3]: *Sive mente excedimus, Deo: ſive ſobrii ſumus, vobis*: quia & ſemetipſum noverat contemplando tranſcendere, & eundem ſe auditoribus condeſcendendo temperare. Hinc [4] Jacob Domino deſuper innitente, & uncto deorſum lapide aſcendentes ac deſcendentes Angelos vidit: quia ſcilicet prædicatores recti non ſolum ſurſum ſanctum caput Eccleſiæ, videlicet Dominum contemplando appetunt, ſed deorſum quoque ad membra illius miſerando deſcendunt. Hinc Moyſes crebro tabernaculum intrat, & exit, & qui

(1) 2. Cor. 11. 29. (2) 1. Cor. 9. 20.
(3) 2. Cor. 5. 13. (4) Gen. 28. 12.

qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intus Dei arcana conſiderat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis ſemper ad tabernaculum recurrit, coram teſtamenti Arca Dominum conſulit: exemplum proculdubio rectoribus præbens, ut cum foris ambigunt quid diſponant, ad mentem ſemper quaſi ad tabernaculum redeant: & velut coram teſtamenti Arca Dominum conſulant, ſi de his in quibus dubitant, apud ſemetipſos intus ſacri eloquii paginas requirant. Hinc ipſa Veritas per ſuſceptionem noſtræ humanitatis nobis (1) oſtenſa in monte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet: imitationis videlicet viam bonis rectoribus ſternens; ut etſi jam ſumma contemplando appetunt, neceſſitatibus tamen infirmantium compatiendo miſceatur: quia tunc ad alta caritas mirabiliter ſurgit, cum ad ima proximorum ſe miſericorditer attrahit, & quo benigne deſcendit ad infima, valenter recurrit ad ſumma. Tales autem ſeſe qui præſunt exhibeant, quibus ſub-

(1) Luc. 6. 12.

ſubjecti occulta quoque ſua prodere non erubeſcant : ut cum tentationum fluctus parvuli tolerant ad paſtoris mentem quaſi ad matris ſinum recurrant, & hoc quod ſe inquinari pulſantis culpæ ſordibus prævident , exhortationis ejus ſolatio , ac lacrymis orationis lavent. Unde & ante fores templi ad (1) abluendas ingredientium manus mare æneum, id eſt luterem , duodecim boves portant : qui quidem facie exterius eminent, ſed ex poſterioribus latent. Quid namque duodecim bobus , niſi univerſus paſtorum ordo deſignatur ? De quibus Paulo differente lex dicit (2) : *Non obturabis os bovi trituranti*. Quorum quidem nos aperta opera cernimus , ſed apud diſtrictum judicem quæ illos poſterius maneant in occulta retributione neſcimus . Qui tamen cum condeſcenſionis ſuæ patientiam diluendis proximorum confeſſionibus præparant , velut ante fores templi luterem portant: ut quiſquis intrare æternitatis januam nititur , tentationes ſuas menti paſtoris indicet , & quaſi in bovum

(1) 3. Reg. 7. v. 23. &c. (2) 1. Cor. 9. Ex Deuter. 25. 4.

vum lutere cogitationis vel operis manus lavet. Et fit plerumque, ut dum rectoris animus aliena tentamenta condescendendo cognoscit, auditis tentationibus etiam ipse pulsetur, quia & hæc eadem per quam populi multitudo diluitur, aqua proculdubio luteris inquinatur. Nam dum sordes diluentium suscipit, quasi suæ munditiæ serenitatem perdit. Sed hæc nequaquam pastori timenda sunt, quia Deo subtiliter cuncta pensante tanto facilius a sua eripitur, quanto misericordius ex aliena tentatione fatigatur.

CAPUT VI.

Ut sit rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus.

SIt rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus, ut & bonis in nullo se præferat, & cum pravorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat: quatenus & honore suppresso æqualem se

ſe ſubditis bene viventibus deputet, & erga perverſos jura rectitudinis exercere non formidet. Nam ſicut in libris Moralibus (1) dixiſſe me memini, liquet quod omnes homines natura æquales genuit, ſed variante meritorum ordine alios aliis culpa poſtponit. Ipſa autem diverſitas quæ acceſſit ex vitio, divino judicio diſpenſatur: ut quia omnis homo æque ſtare non valet, alter regatur ab altero. Unde cuncti qui præſunt, non in ſe poteſtatem debent ordinis, ſed æqualitatem penſare conditionis: nec præeſſe ſe hominibus gaudeant, ſed prodeſſe. Antiqui etenim patres noſtri non reges hominum, ſed paſtores pecorum fuiſſe memorantur. Et cum Noe Dominus filiiſque ejus diceret (2): *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram*; protinus adjunxit: *Et terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ*. Quorum videlicet terror, ac tremor, quia eſſe ſuper animalia terræ præcipitur, profecto eſſe ſuper homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem ho-

(1) Lib. 21. Moral. cap. 10. 11. 22.
(2) Gen. 9. v. 1. & 7.

minibus cæteris natura prælatus eſt : & idcirco ei dicitur, ut ab animalibus & non ab hominibus timeatur, quia contra naturam ſuperbire eſt, ab æquali velle timeri. Et tamen neceſſe eſt, ut rectores a ſubditis timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehendunt: ut humana ſaltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Nequaquam namque præpoſiti ex hoc quæſito timore ſuperbiunt, in quo non ſuam gloriam, ſed ſubditorum juſtitiam quærunt. In eo enim quod metum ſibi a perverſe viventibus exigunt, quaſi non hominibus, ſed animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte beſtiales ſunt ſubditi, ex ea debent etiam formidini jacere ſubſtrati.

Sed plerumque rector eo ipſo, quo ceteris præeminet, elatione cogitationis intumeſcit, & dum ad uſum cuncta ſubjacent, dum ad votum velociter juſſa complentur, dum omnes ſubditi, ſi qua bene geſta ſunt, laudibus efferunt, male geſtis autem nulla auctoritate contradicunt, dum plerumque laudant etiam quod reprobare debue-

buerant, ſeductus ab his quæ infra ſuppetunt, ſuper ſe animus extollitur, & dum foris immenſo favore circumdatur, intus veritate vacuatur, atque oblitus ſui in voces ſe ſpargit alienas, talemque ſe credit, qualem ſe foris audiat, non qualem intus diſcernere debuit. Subjectos deſpicit, eoſque æquales ſibi naturæ ordine non agnoſcit, & quos ſorte poteſtatis exceſſerit, tranſcendiſſe ſe etiam vitæ meritis credit. Cunctis ſe æſtimat amplius ſapere, quibus ſe videt amplius poſſe. In quodam quippe ſe conſtituit culmine apud ſemetipſum, & qui æqua ceteris naturæ conditione conſtringitur, ex æquo reſpicere ceteros dedignatur: ſicque uſque ad ejus ſimilitudinem ducitur, de quo ſcriptum eſt: *Omne ſublime videt, & ipſe eſt rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ* (1). Qui ſingulare culmen appetens, & ſocialem Angelorum vitam deſpiciens dixit: (2) *Ponam ſedem meam ad aquilonem, & ero ſimilis Altiſſimo*. Miro ergo judicio intus foveam dejectionis invenit, dum foris ſe in culmine poteſtatis extollit. Apoſtatæ

(1) Job. 41. 25. (2) Iſ. 24. v. 13.

quippe angelo ſimilis efficitur, dum homo hominibus eſſe ſimilis dedignatur. Sic Saul poſt humilitatis meritum in tumorem ſuperbiæ culmine poteſtatis excrevit: per humilitatem quippe prælatus eſt, per ſuperbiam reprobatus Domino atteſtante, qui ait (1): *Nonne cum eſſes parvulus in oculis tuis, caput te conſtitui in tribubus Iſrael?* Parvulum ſe in ſuis prius oculis viderat, ſed fultus temporali potentia jam ſe parvulum non videbat. Ceterorum namque comparationi ſe præferens, quia plus cunctis poterat, magnum ſe præ omnibus æſtimabat. Miro autem modo cum apud ſe parvulus, apud Deum magnus; cum vero apud ſe magnus apparuit, apud Deum parvulus fuit. Plerumque ergo dum ex ſubjectorum affluentia animus inflatur, in fluxum ſuperbiæ ipſo potentiæ faſtigio lenocinante corrumpitur. Quam videlicet potentiam bene regit, qui & tenere illam noverit & impugnare. Bene hanc regit, qui ſcit per illam ſuper culpas erigi, & ſcit cum illa ceteris æqualitate componi. Humana etenim mens ple-

(1) 1. Reg. 15. v. 17.

plerumque extollitur, etiam cum nulla poteſtate fulcitur; quanto magis in altum ſe erigit, cum ſe ei etiam poteſtas adjungit? Quam tamen poteſtatem recte diſpenſat qui ſollicite noverit & ſumere ex illa quod adjuvat & expugnare quod tentat, & æqualem ſe cum illa cæteris cernere, & tamen ſe peccantibus zelo ultionis anteferre.

Sed hanc diſcretionem plenius agnoſcimus, ſi Paſtoris primi exempla cernamus. Petrus namque auctore Deo ſanctæ Eccleſiæ principatum tenens a bene agente Cornelio, & ſeſe ei humiliter proſternente, immoderatius venerari recuſavit, ſeque illi ſimilem recognovit, dicens (1): *Surge, ne feceris, & ego ipſe homo ſum*. Sed cum Ananiæ & Saphiræ (2) culpam reperit, mox quanta potentia ſuper ceteros excreviſſet, oſtendit. Verbo namque eorum vitam perculit, quam ſpiritu perſcrutante deprehendit, & ſummum ſe intra Eccleſiam contra peccata recoluit, quod honore ſibi vehementer impenſo coram bene agentibus fratribus non agnovit. Illic communionem æqualita-

(1) Act. 10. 26 (2) Ib. 5. 5.

tis meruit ſanctitas actionis, hic zelus ultionis jus aperuit poteſtatis. Paulus bene agentibus fratribus prælatum ſe eſſe neſciebat, cum diceret (1): *Non quia dominamur fidei veſtræ, ſed adjutores ſumus gaudii veſtri*. Atque illico adjunxit: *Fide enim ſtatis*. Ac ſi id quod protulerat aperiret dicens: Ideo non dominamur fidei veſtræ, quia fide ſtatis; æquales enim vobis ſumus in quo vos ſtare cognoſcimus. Quaſi prælatum ſe fratribus eſſe neſciebat, cum diceret (2): *Facti ſumus parvuli in medio veſtrum*. Et rurſum (3): *Nos autem ſervos veſtros per Chriſtum*. Sed cum culpam quæ corrigi debuiſſet invenit, illico magiſtrum ſe eſſe recoluit dicens (4): *Quid vultis? In virga veniam ad vos*.

Summus itaque locus bene regitur, cum is qui præeſt, vitiis potius, quam fratribus dominatur. Sed cum delinquentes ſubditos præpoſiti corrigunt, reſtet neceſſe eſt, ut ſollicite attendant, quatenus per diſciplinæ debitum culpas quidem jure poteſtatis ſe-

(1) 2. Cor. 1. 23. (2) 1. Theſ. 2. 7.
(3) 2. Cor. 4. 5. (4) 1. Cor. 4. 21.

feriant, ſed per humilitatis cuſtodiam æquales ſe ipſis fratribus, qui corriguntur, agnoſcant: quamvis plerumque etiam dignum eſt, ut eoſdem quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum namque per nos vitia diſciplinæ vigore feriuntur, in his vero quæ ipſi committimus ne verbi quidem ab aliquo invectione laceramur. Tanto ergo apud Dominum obligatiores ſumus, quanto apud homines inulte peccamus. Diſciplina autem noſtra ſubditos divino judicio tanto liberiores reddit, quanto hic eorum culpas ſine vindicta non deſerit. Servanda itaque eſt & in corde humilitas, & in opere diſciplina. Atque inter hæc ſolerter intuendum eſt, ne dum immoderatius cuſtoditur virtus humilitatis, ſolvantur jura regiminis, & dum prælatus quiſque plus ſe quam decet dejicit, ſubditorum vitam ſtringere ſub diſciplinæ vinculo non poſſit. Teneant ergo rectores exterius, quod pro aliorum utilitate ſuſcipiunt: ſervent interius quod de ſua æſtimatione pertimeſcunt. Sed tamen quibuſdam ſignis decenter erumpentibus, eos apud ſe

eſſe humiles etiam ſubjecti deprehendant: quatenus & in auctoritate eorum quod formident videant, & de humilitate quod imitentur agnoſcant. Studeant igitur ſine intermiſſione qui præſunt, ut eorum potentia quanto magna exterius cernitur, tanto apud eos interius deprimatur: ne cogitationem vincat, ne in delectationem ſui animum rapiat, ne jam ſub ſe mens eam regere non poſſit, cui ſe libidine dominandi ſupponit. Ne enim præſidentis animus ad elationem poteſtatis ſuæ delectatione rapiatur, recte per quemdam ſapientem dicitur (1): *Ducem te conſtituerunt, noli extolli, ſed eſto in illis quaſi unus ex illis:* (2) Hinc etiam Petrus in Epiſtola ait: *Non dominantes in clero, ſed forma facti gregis.* Hinc per ſemetipſam Veritas ad altiora nos virtutum merita provocans, dicit (3): *Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui majores ſunt, poteſtatem exercent in eos. Non ita erit inter vos, ſed quicumque voluerit inter vos major fieri, ſit veſter miniſter: & qui vo-*

(1) Eccl. 12. 1. (2) 1. Petr. 5. 3.
(3) Mat. 20. 25.

voluerit inter vos primus esse , erit vester servus : sicut filius hominis non venit ministrari , sed ministrare . Hinc est quod servum ex suscepto regimine elatum , quæ post supplicia maneant , indicat dicens (1): *Quod si dixerit malus ille servus in corde suo : Moram facit Dominus meus venire , & cœperit percutere conservos suos , manducet autem & bibat cum ebriis ; veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat , & dividet eum , partemque ejus ponet cum hypocritis* . Inter hypocritas enim jure deputatur , qui ex simulatione disciplinæ ministerium regiminis vertit in usum dominationis, & tamen nonnumquam gravius delinquitur si inter perversos plus æqualitas , quam disciplina custoditur . Quia enim falsa (2) pietate superatus ferire Heli delinquentes filios noluit , apud districtum judicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit . Hinc namque divina ei voce dicitur (3) : *Honorasti filios tuos magis quam me* . Hinc pastores per Ezechielem Prophetam increpat dicens (4) : *Quid fractum est non*

(1) Matt. 24. 48. (2) 1. Reg. 4. v. 17. & 18.
(3) Ib. 2. 29. (4) Ezech. 34. v. 4.

non alligaſtis, & quod abjectum eſt non reduxiſtis. Abjectus enim reducitur cum quiſque in culpa lapſus, ad ſtatum juſtitiæ ex paſtoralis ſollicitudinis vigore revocatur. Fracturam vero ligamen aſtringit, cum culpam diſciplina deprimit: ne plaga uſque ad interitum defluat, ſi hanc diſtrictionis ſeveritas non coarctat.

Sed ſæpe deterius frangitur, cum fractura incaute colligatur, ita ut gravius ſciſſuram ſentiat, ſi hanc immoderatius ligamenta conſtringant. Unde neceſſe eſt, ut cum peccati vulnus in ſubditis corrigendo reſtringitur, magna ſe ſollicitudine etiam diſtrictio ipſa moderetur: quatenus ſic jura diſciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis viſcera non amittat. Curandum quippe eſt, ut rectorem ſubditis & matrem pietas, & patrem exhibeat diſciplina. Atque inter hæc ſollicita circumſpectione providendum, ne aut diſtrictio rigida, aut pietas ſit remiſſa. Nam ſicut in libris Moralibus jam diximus, diſciplina vel miſericordia (1) multum deſtituitur, ſi

(1) Lib. 20. Moral. num. 14. cap. 8. & Epi. 25. lib. 1.

ſi una ſine altera teneatur. Sed erga ſubditos ſuos ineſſe rectoribus debet & juſte conſulens miſericordia, & pie ſæviens diſciplina. Hinc namque eſt, quod docente Veritate per Samaritani (1) ſtudium ſemivivus in ſtabulum ducitur, & vinum atque oleum vulneribus ejus adhibetur: ut per vinum ſcilicet mordeantur vulnera, per oleum foveantur. Neceſſe quippe eſt, ut quiſquis ſanandis vulneribus præeſt, in vino morſum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: quatenus per vinum mundentur putrida, per oleum foveantur ſananda. Miſcenda ergo eſt lenitas cum ſeveritate; faciendum quoddam ex utroque temperamentum; ut neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſolvantur. Quod juxta Pauli (2) vocem bene illa tabernaculi arca ſignificat, in qua cum tabulis virga ſimul & manna eſt, quia cum Scripturæ ſacræ ſcientia in boni rectoris pectore, ſi eſt virga diſtrictionis, ſit & manna dulcedinis. Hinc David ait (3): *Virga tua, & baculus tuus ipſa me con-*

(1) Luc. 10. 34. (2) Hebr. 9. 4.
(4) Pſ. 22. 4.

conſolata ſunt. Virga enim percutimur, baculo ſuſtentamur . Si ergo eſt diſtrictio virgæ quæ feriat , ſit & conſolatio baculi quæ ſuſtentet . Sit itaque amor , ſed non emolliens : ſit vigor , ſed non exaſperans : ſit zelus , ſed non immoderate ſæviens : ſit pietas , ſed non plus quam expediat , parcens : ut dum ſe in arce regiminis juſtitia clementiaque permiſcet , is qui præeſt , corda ſubditorum & (*a*) terren-

(*a*) Totum hoc , & ſuperius caput attente , ac ſæpius meditentur animarum rectores , & ſacræ pœnitentiæ miniſtri , ut induentes (*Coſſ.* 3. 12.) viſcera miſericordiæ, caritatem , atque patientiam benigni , & ſuaves pœnitentibus ſeſe exhibeant , & omnibus omnia fiant , ut omnes Chriſto lucrifaciant . Caveant tamen illam falſam , atque crudelem benignitatem , qua lethaliter lapſi, eo autem magis ſi relapſi , nec clara veræ emendationis , ac contritionis ſigna edentes citius abſolvuntur , ſeu potius novo ſacrilegio magis religantur , nec umquam ad veram , ſtabilemque pœnitentiam perducuntur. Nam per blandam , ſaluberrimamque pacis, & abſolutionis procraſtinationem ipſi a via ſalutis ſe aberrare tandem Deo propitio intel-

terrendo demulceat, & tamen ad terro-

telligerent, & redeuntes ad cor, ſcelerum occaſiones, & vitiorum fomenta declinarent, & ad Deum veraciter converterentur. Cauſæ igitur penſandæ ſunt (*S. Greg. hom.* 26. *n.* 6.), & tunc ligandi, atque ſolvendi poteſtas exercenda. Videndum eſt, quæ culpa præceſſit, aut quæ ſit pœnitentia ſecuta poſt culpam; ut quos Omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos paſtoris ſententia abſolvat. Tunc enim vera eſt abſolutio præſidentis, cum interni arbitrium ſequitur judicis. Verum quia plerumque (*S. Auguſtinus Enchiridii cap.* 65. *n.* 17.) dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel per quæcumque alia ſigna procedit, . . . recte conſtituuntur ab iis, qui Eccleſiis præſunt, tempora pœnitentiæ, ut fiat ſatis etiam Eccleſiæ, in qua remittuntur peccata. Sacerdos igitur non debet (*Inſtruct. confeſſ. S. Caroli Borromæi, quas Eccleſia Romana ſuas fecit*) abſolvere eum, quem probabiliter cenſeat in eadem peccata recaſurum, ſed certum temporis ſpatium ſumere ad emendationem explorandam. Atque hic eo magis evigilandum eſt, quod confeſſariorum culpa, & incuria factum videmus, ut in pleriſque artibus, & profeſſionibus innume-

roris reverentiam demulcendo conſtringat.

CA-

meræ corruptelæ paſſim vigeant. Oh! miſeri animarum non curatores (*S. Thomas a Vill. conc. 6.*) ſed interfectores, non conſultores, ſed deceptores... Quid Eccleſiam Dei hodie perdit, niſi confeſſariorum blandiens adulatio? ... Qui ſi timorem populo incuterent, forſitan a vitiis revocaſſent, Miſerorum pœnitentiam (*S. Cyprianus epiſt. 55.*) mendaciorum fraude corrumpunt, ne Deo indignanti ſatisfiat... Datur opera, ne ſatisfactionibus, & lamentationibus juſtis delicta redimantur, ne vulnera lacrymis abluantur; pax vera falſæ pacis mendacio tollitur, ſalutaris ſinus matris noverca intercedente præcluditur, ne de pectore, atque ore lapſorum fletus, & gemitus audiatur. Iſti ſua imperitia (*Card. Bellarminus conc. 8.*) & ſuperbia [*ne tamquam rigoriſtæ traducantur, & ne concurſum, & vanam æſtimationem amittant*] corrumpunt populos, & eis veræ pœnitentiæ viam præcludunt: nec enim eſſet hodie tanta facilitas peccandi, ſi non eſſet tanta facilitas abſolvendi. *Plura in promptu habemus Pontificum Romanorum, Conciliorum, SS. Patrum, & graviſſimorum Theologorum teſtimonia, & ratiocinia theologica, quibus demonſtratur id, quod ſupra innuimus. Verum de*

his

CAPUT VII.

Ut ſit Rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum ſollicitudine non relinquens.

SIt rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum ſollicitudine non relinquens: ne aut exterioribus deditus ab intimis corruat, aut ſolis interioribus occupatus, quæ foris debet proximis non impendat. Sæpe namque nonnulli velut oblìti, quod fratribus animarum cauſa prælati ſunt, toto cordis adniſu ſecularibus curis inſerviunt: has, cum adſunt, ſe agere exultant; ad has etiam cum deſunt, diebus ac noctibus cogitationis turbidæ æſtibus anhelant. Cumque

his alias, quia caritas Chriſti urget nos, *& propter inſcitiam, & præcoquus abſolutiones confeſsarii ſe, & alios æternum perdunt. Confer interim Card. de Aguirre in Concilium Tolet.* III. *diſs.* 8. *exc.* 2. *& S. Cyprianum* de lapſis.

que ab his ceſſante forſitan opportunitate quieti ſunt, ipſa deterius ſua quiete fatigantur. Voluptatem namque cenſent ſi actionibus deprimuntur, laborem deputant ſi in terrenis negotiis non laborant. Sicque fit, (*a*) ut dum ſe urgeri mundanis tumultibus gaudent, interna quæ alios docere debuerant ignorent. Unde ſubjectorum quoque proculdubio vita torpeſcit: quia cum proficere ſpiritaliter appetit, in exemplo

(*a*) Peſſime ſibi, Eccleſiæ, & gregi conſulunt ii Prælati, qui ita obrui externis vel piis, frugiferiſque occupationibus patiuntur, aut, quod deterius eſſet, ita otio, animique oblectationibus indulgent, ut ſacræ lectioni, & Theologicis ſtudiis parum, aut nihil tribuant, Quamobrem in ſacrorum myſteriorum cognitione non ſolum non proficiunt, cum magis oporteret: ſed potius eorum, quæ clerici antea didicerant, Sacerdotes, aut Epiſcopi facti pedetentim obliviſcuntur. Non ita ſeſe habuere SS. Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius Magnus, Carolus Borromæus, Franciſcus Saleſius, & alii plurimi etiamſi multis, graviſſimiſque curis diſtinerentur. S. Paulus Timotheo Epiſcopo conſtituto commendat, *ut attendat ſibi, & lectioni*.

plo ejus qui ſibi prælatus eſt, quaſi in obſtaculo itineris offendit. Languente enim capite membra incaſſum vigent, & in exploratione hoſtium fruſtra exercitus velociter ſequitur, ſi ab ipſo duce itineris erratur. Nulla ſubditorum mentes exhortatio ſublevat, eorumque culpas increpatio nulla caſtigat: quia dum per animarum prætulem terreni exercetur officium judicis, a gregis cuſtodia vacat cura paſtoris; & ſubjecti veritatis lumen apprehendere nequeunt, quia dum paſtoris ſenſus terrena ſtudia occupant, vento tentationis impulſus Eccleſiæ oculos pulvis cœcat. Quos contra recte humani generis Redemptor, cum nos a ventris voracitate compeſceret dicens (1): *Attendite autem vobis, ut non graventur corda veſtra in crapula & ebrietate;* illico adjunxit: *Aut in curis hujus vitæ.* Ubi pavorem quoque protinus intentat adjiciens (2): *Ne forte*, inquit, *ſuperveniat in vos repentina dies illa.* Cujus adventus etiam qualitatem denuntiat dicens (3): *Tamquam laqueus enim veniet ſuper omnes qui ſedent ſuper faciem*

(1) Luc. 21. 34. (2) Ibidem (3) Ib. 35.

ciem omnis terræ. Hinc iterum dicit: (1) *Nemo poteſt duobus dominis ſervire*. Hinc Paulus religioſorum mentes a mundi conſortio conteſtando, ac potius conveniendo ſuſpendit dicens (2): *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus, ut ei placeat cui ſe probavit*. Hinc Eccleſiæ rectoribus & vacandi ſtudia præcipit, & conſulendi remedia oſtendit dicens (3): *Secularia igitur judicia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad judicandum*; ut ipſi videlicet diſpenſationibus terrenis inſerviant, quos dona ſpiritalia non exornant. Ac ſi apertiùs dicat: Quia penetrare intima nequeunt, ſaltem neceſſaria foris operentur. Hinc Moyſes, qui cum (4) Deo loquitur, Jethro alienigenæ reprehenſione judicatur, quod terrenis populorum negotiis ſtulto labore deſerviat: cui & conſilium mox præbetur, ut pro ſe alios ad jurgia dirimenda conſtituat, & ipſe liberius ad erudiendos populos ſpiritalium arcana cognoſcat.

A ſubditis ergo inferiora gerenda ſunt

(1) Luc. 16. 13. (2) 2. Tim. 2. 4.
(3) 1. Cor. 6. 4. (4) Exo. 18. v. 17. & 18.

ſunt , a Rectoribus ſumma cogitanda : ut ſcilicet oculum , qui prævidendis greſſibus præeminet, cura pulveris non obſcuret . Caput namque ſubjectorum ſunt cuncti qui præſunt ; & ut recta pedes valeant itinera carpere , hæc proculdubio caput debet ex alto providere , ne a provectus ſui itinere pedes torpeant, cum curvata rectitudine corporis caput ſeſe ad terram declinat . Qua autem mente animarum præſul honore paſtorali inter ceteros utitur , ſi in terrenis negotiis quæ reprehendere in aliis debuit, & ipſe verſatur? Quod videlicet ex ira juſtæ retributionis per Prophetam Dominus minatur dicens (1): *Et erit ſicut populus, ſic Sacerdos* . Sacerdos quippe eſt ut populus , quando ea agit is qui ſpiritali officio fungitur, quæ illi nimirum faciunt qui adhuc de ſtudiis carnalibus judicantur . Quod cum maguo ſcilicet dolore caritatis Jeremias Propheta conſpiciens, quaſi ſub deſtructione templi deplorat dicens (2): *Quomodo obſcuratum eſt aurum , mutatus eſt color optimus , diſperſi ſunt lapides ſanctuarii in capite omnium platea-*

(1) Oſe. 4. 9. (2) Thren. 4. 1.

tearum ? Quid namque auro, quod metallis ceteris præeminet, niſi excellentia ſanctitatis? Quid colore optimo, niſi cunctis amabilis reverentia religionis exprimitur? Quid ſanctuarii lapidibus, niſi ſacrorum ordinum perſonæ ſignantur ? Quid platearum nomine, niſi præſentis vitæ latitudo figuratur ? Quia enim græco eloquio *plàtos* latitudo latine dicitur, profecto a latitudine plateæ ſunt vocatæ. Per ſemetipſam verò Veritas dicit : *Lata & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem*. (1) Aurum igitur obſcuratur, cum terrenis actibus ſanctitatis vita polluitur. Color optimus commutatur, cum quorumdam qui degere religioſe credebantur, æſtimatio anteacta minuitur. Nam cum quilibet poſt ſanctitatis habitum terrenis ſe actibus inſerit, quaſi colore permutato ante humanos oculos ejus reverentia deſpecta palleſcit. Sanctuarii quoque lapides in plateas diſperguntur, cum (*a*) cauſarum ſæcularium fo-

(1) Matth. 7. 13.

(*a*) Apoſtoli Diaconos, quibus menſaram curam mandarent, elegerunt, ut orationi, & prædicationi verbi Dei expeditius ac impenſius inſiſtere poſſent. *Act.* 6.

foras lata itinera expetunt hi, qui ad ornamentum Ecclesiæ internis mysteriis quasi in secretis tabernaculi vacare debuerunt. Ad hoc quippe sanctuarii lapides fiebant, ut intra Sancta sanctorum in vestimento summi Sacerdotis apparerent. Cum vero ministri religionis a subditis honorem Redemptoris sui ex merito vitæ non exigunt, sanctuarii lapides in ornamento Pontificis non sunt. Qui nimirum sanctuarii lapides dispersi per plateas jacent, cum personæ sacrorum ordinum voluptatum suarum latitudini deditæ terrenis negotiis inhærent. Et notandum, quod non hos dispersos in plateis, sed in capite platearum dicit: quia & cum terrena agunt, summi videri appetunt; ut & lata itinera teneant ex voluptate delectationis, & tamen in platearum sint capite ex honore sanctitatis.

Nil quoque obstat si sanctuarii lapides eosdem ipsos quibus constructum sanctuarium existebat, accipimus: qui dispersi in platearum capite jacent, quando sacrorum ordinum viri terrenis actibus ex desiderio inserviunt, ex quorum prius officio sanctitatis gloria stare videbatur. Sæcularia itaque ne-

gotia aliquando ex compaſſione toleranda ſunt, numquam vero ex amore requirenda : ne cum mentem diligentis aggravant, hanc ſuo victam pondere ad ima de cœleſtibus mergant. At contra nonnulli gregis quidem curam ſuſcipiunt, ſed ſic ſibimet vacare ad ſpiritalia appetunt, ut rebus exterioribus nullatenus occupentur. Qui cum curare corporalia funditus negligunt, ſubditorum neceſſitatibus minime concurrunt. Quorum nimirum prædicatio plerumque deſpicitur ; quia dum delinquentium facta corripiunt, ſed tamen eis neceſſaria præſentis vitæ non tribuunt, nequaquam libenter audiuntur. Egenis etenim mentem doctrinæ ſermo non penetrat, ſi hunc apud ejus animum manus miſericordiæ non commendat. Tunc autem verbi ſemen facile germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Unde rectori neceſſe eſt, ut interiora poſſit infundere, cogitatione innoxia etiam exteriora providere. Sic itaque paſtores erga interiora ſtudia ſubditorum ſuorum ferveant, quatenus in eis exterioris quoque vitæ providentiam non re-

relinquant. Nam quaſi jure, ut diximus, a percipienda prædicatione gregis animus frangitur, ſi cura exterioris ſubſidii a paſtore negligatur. Unde & primus Paſtor ſollicite admonet dicens: (1) *Seniores qui in vobis ſunt, obſecro conſenior & teſtis Chriſti paſſionum; qui & ejus, quæ in futuro revelanda eſt, gloriæ communicator: Paſcite qui in vobis eſt, gregem Dei.* Qui hoc in loco paſtionem cordis an corporis ſuaderet, aperuit, cum protinus adjunxit: *Providentes non coacte, ſed ſpontanee ſecundum Deum, neque turpis lucri gratia, ſed voluntarie.* Quibus profecto verbis paſtoribus pie præcavetur, nedum ſubjectorum inopiam ſatiant, ſe mucrone ambitionis occidant: ne cum per eos carnis ſubſidiis reficiuntur proximi, ipſi remaneant a juſtitiæ pane jejuni. Hanc paſtorum ſollicitudinem Paulus excitat dicens: (2) *Qui ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior.* Inter hæc itaque metuendum ſemper eſt, & vigilanter intuendum, ne dum cura ab eis exte-

(1) 1. Petr. 5. 1. (2) 1. Tim. 5. 8.

rior agitur, ab interna intentione mergantur. Plerumque enim, ut prædiximus, corda rectorum dum temporali sollicitudini incaute deserviunt, ab intimo amore frigescunt, & foras fusa obliviſci non metuunt, quia animarum regimina susceperunt. Sollicitudo ergo quæ subditis exterius impenditur, sub certa necesse est mensura teneatur. Unde bene ad Ezechielem dicitur: (1) *Sacerdotes caput suum non radent, neque comam nutrient, sed tondentes attondeant capita sua.* Sacerdotes namque jure vocati sunt, qui ut sacrum ducatum præbeant, fidelibus præsunt. Capilli vero in capite exteriores sunt cogitationes in mente: qui dum super cerebrum insensibiliter oriuntur, curas vitæ præsentis designant; quæ ex sensu negligenti, quia importune aliquando prodeunt, quasi nobis non sentientibus procedunt. Quia igitur cuncti qui præsunt, habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tamen eis vehementer incumbere, sacerdotes recte, & caput prohibentur radere, & comam nutrire: ut cogita-

(1) Ezech. 44. 20.

tationes carnis de vita ſubditorum nec a ſe funditus amputent, nec rurſum ad creſcendum nimis relaxent. Ubi & bene dicitur : *Tondentes tondeant capita ſua* : (1) ut videlicet curæ temporalis ſollicitudinis & quantum neceſſe eſt prodeant, & tamen recidantur citius, ne immoderatius excreſcant. Dum igitur & per adminiſtratam exteriorem providentiam corporum vita protegitur, & rurſus per moderatam cordis intentionem non impeditur, capilli in capite Sacerdotis & ſervantur ut cutem cooperiant, & reſecantur ne oculos claudant.

CAPUT VIII.

Ne placere rector ſuo ſtudio hominibus appetat, ſed tamen ad quod placere debeat, intendat.

INter hæc quoque neceſſe eſt, ut rector ſolerter invigilet, ne hunc cupido placendi hominibus pulſet: ne cum

(1) Ibid.

cum ſtudioſe interiora penetrat, cum provide exteriora ſubminiſtrat, ſe magis a ſubditis diligi quam veritatem quærat: ne cum bonis actibus fultus a mundo videtur alienus, hunc auctori reddat extraneum amor ſuus. Hoſtis namque Redemptoris eſt, qui per recta opera, quæ facit, ejus vice ab Eccleſia amari concupiſcit: quia adulterinæ cogitationis reus eſt, ſi placere puer ſponſæ oculis appetit, per quem ſponſus dona tranſmiſit. Qui nimirum amor proprius cum rectoris mentem ceperit, aliquando hanc inordinate ad mollitiem, aliquando vero ad aſperitatem rapit. Ex amore etenim ſuo mens rectoris in mollitiem vertitur; quia cum peccantes ſubditos reſpicit, ne erga hunc eorum dilectio torpeat, corripere non præſumit: nonnumquam vero errata ſubditorum quæ increpare debuerat, adulationibus demulcet. Unde bene per Prophetam dicitur (1): *Væ his qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas a-*

(1) Ezech. 13. 18.

animas. Pulvillos quippe ſub omni cubito manus ponere eſt cadentes a ſua rectitudine animas, atque in hujus mundi ſe delectatione reclinantes blanda adulatione refovere. Quaſi enim pulvillo cubitus, vel cervicalibus caput jacentis excipitur, cum correptionis duritia peccanti ſubtrahitur, eique mollities favoris adhibetur, ut in errore molliter jaceat, quem nulla aſperitas contradictionis pulſat. Sed hæc rectores, qui ſemetipſos diligunt, his proculdubio exhibent, a quibus ſe noceri poſſe in ſtudio gloriæ temporalis timent. Nam quos nil contra ſe valere conſpiciunt, hos nimirum aſperitate rigidæ ſemper invectionis premunt, numquam clementer admonent, ſed paſtoralis manſuetudinis obliti jure dominationis terrent. Quos recte per Prophetam divina vox increpat dicens (1): *Vos autem cum auſteritate imperabatis eis & cum potentia*. Plus enim ſe ſuo auctore diligentes jactanter erga ſubditos ſe erigunt, nec quid agere debeant, ſed quid valeant attendunt: nil de ſubſequenti judicio metu-

(1) Ezech. 34. 4.

tuunt, improbe de temporali poteſtate gloriantur : libet ut licenter & illicita faciant, & ſubditorum nemo contradicat. Qui ergo & prava ſtudet agere, & tamen ad hæc vult ceteros tacere, ipſe ſibimet teſtis eſt, quia plus veritate ſe appetit diligi, quam contra ſe non vult defendi. Nemo quippe eſt qui ita vivat, ut aliquatenus non delinquat. Ille ergo ſe ipſo amplius veritatem deſiderat amari, qui ſibi a nullo vult contra veritatem parci. Hinc etenim Petrus (1) increpationem Pauli libenter accepit: hinc David (2) correptionem ſubditi humiliter audivit: quia rectores boni dum privato diligere amore ſe neſciunt, liberæ puritatis verbum a ſubditis obſequium humilitatis credunt. Sed inter hæc neceſſe eſt, ut cura regiminis tanti moderaminis arte temperetur, quatenus ſubditorum mens cum quædam recte ſentire potuerit, ſic in vocis libertatem prodeat, ut tamen libertas in ſuperbiam non erumpat: ne dum fortaſſe immoderatius linguæ eis libertas conceditur, vitæ ab his humilitas amittatur. Sciendum quoque eſt quod

(1) Galat. 2. 11. (2) 2. Reg. 12. 7.

quod oporteat, ut rectores boni placere hominibus appetant, ſed ut ſuæ æſtimationis dulcedine proximos in affectum veritatis trahant, non ut ſe amari deſiderent, ſed ut dilectionem ſuam quaſi quamdam viam faciant, per quam corda audientium ad amorem Conditoris introducant. Difficile quippe eſt, ut quamlibet recta denuntians prædicator qui non diligitur, libenter audiatur. Debet ergo qui præeſt, & ſtudere ſe diligi, quatenus poſſit audiri, & tamen amorem ſuum pro ſemetipſo non quærere, ne inveniatur ei, cui ſervire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide reſultare. Quod bene Paulus (1) inſinuat, cum ſui nobis ſtudii occulta manifeſtat dicens: *Sicut & ego per omnia omnibus placeo*. Qui tamen rurſus dicit: (2) *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem*. Placet ergo Paulus, & non placet: quia in eo quod placere appetit, non ſe, ſed per ſe hominibus placere veritatem quærit.

CA-

(1) 1. Cor. 10. 33. (2) Galat. 1. 10.

CAPUT IX.

Quod ſcire ſollicite Rector debet, quia plerumque vitia virtutes ſe eſſe mentiuntur.

SCire etiam Rector debet quod plerumque vitia virtutes ſe eſſe mentiuntur. Nam ſæpe ſub parcimoniæ nomine ſe tenacia palliat, contraque ſe effuſio ſub appellatione largitatis occultat. Sæpe inordinata remiſſio pietas creditur, & effrænata ira ſpiritalis zeli virtus æſtimatur. Sæpe præcipitata actio velocitatis efficacia, atque agendi tarditas gravitatis conſilium putatur. Unde neceſſe eſt, ut rector animarum virtutes ac vitia vigilanti cura diſcernat, ne aut cor tenacia occupet, & parcum ſe videri in diſpenſationibus exultet: aut cum effuſe quid perditur, largum ſe quaſi miſerando glorietur: aut remittendo quod ferire debuit, ad æterna ſupplicia ſubditos pertrahat, aut immaniter feriendo quod delinquitur, ipſe gravius delinquat: aut hoc quod agi recte ac graviter potuit, immature

præ-

præveniens leviget ; aut bonæ actionis meritum differendo ad deteriora permutet.

CAPUT X.

Quæ esse debet rectoris discretio correptionis & dissimulationis, fervoris, & mansuetudinis.

SCiendum quoque est, quod aliquando subjectorum vitia prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda ; aliquando & aperte cognita mature toleranda, aliquando vero subtiliter & occulta perscrutanda ; aliquando leniter arguenda, aliquando autem vehementer increpanda. Nonnulla quippe, ut diximus, prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda : ut cum delinquens & deprehendi se cognoscit & perpeti, has quas in se tacite tolerari considerat, augere culpas erubescat, seque se judice puniat, quem sibi apud se rectoris patientia clementer excusat. Qua scilicet dissimulatione bene Judæam Dominus corripit, cum per

Pro-

Prophetam dicit (1) : *Mentita es , & mei non es recordata , neque cogitaſti in corde tuo, quia ego tacens , & quaſi non videns* . Et diſſimulavit ergo culpas, & innotuit : quia & contra peccantem tacuit , & hoc ipſum tamen quia tacuerit dixit : Nonnulla autem vel aperte cognita mature toleranda ſunt, cum videlicet rerum minime opportunitas congruit, ut aperte corrigantur . Nam ſecta immature vulnera deterius inferveſcunt , & niſi cum tempore medicamenta conveniant , conſtat proculdubio quod medendi officium amittant. Sed cum tempus ſubditis ad correptionem quæritur , ſub ipſo culparum pondere patientia Præſulis exercetur : Unde bene per Pſalmiſtam dicitur (2) . *Supra dorſum meum fabricaverunt peccatores* . In dorſo quippe onera ſuſtinemus . Supra dorſum igitur ſuum fabricaſſe peccatores queritur , ac ſi aperte dicat : Quos corrigere nequeo , quaſi ſuperimpoſitum onus porto.

Nonnulla autem occulta ſubtiliter ſunt perſcrutanda, ut quibuſdam ſignis e-

(1) Iſ. 57. 11. (2) Pſ. 128. 3.

erumpentibus, rector in ſubditorum mente omne, quod clauſum latet, inveniat, & interveniente correptionis articulo ex minimis majora cognoſcat. Unde recte ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis, fode parietem*: Ubi mox idem Propheta ſubjungit (1): *Et cum fodiſſem parietem, apparuit oſtium unum. Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes peſſimas, quas iſti faciunt hic. Et ingreſſus vidi: & ecce omnis ſimilitudo reptilium, & animalium abominatio, & univerſa idola domus Israel depicta erant in pariete.* Per Ezechielem quippe præpoſitorum perſona ſignatur, per parietem duritia ſubditorum. Et quid eſt parietem fodere, niſi acutis inquiſitionibus duritiam cordis aperire? Quem cum fodiſſet, apparuit oſtium: quia cum cordis duritia vel ſtudioſis percunctationibus, vel maturis correptionibus ſcinditur, quaſi quædam janua oſtenditur, ex qua omnia in eo qui corripitur cogitationum interiora videantur. Unde & bene illic ſequitur (2): *Ingredere & vide abominationes peſſimas quas iſti faciunt hic.* Quaſi in-

(1) Ib. v. 9. & 10. (2) Ib.

greditur ut abominationes aſpiciat, qui diſcuſſis quibuſdam ſignis exterius apparentibus ita corda ſubditorum penetrat, ut cuncta ei, quæ illicite cogitantur, innoteſcant. Unde & ſubdit (1): *Et ingreſſus vidi, & ecce omnis ſimilitudo reptilium, & animalium abominatio.* In reptilibus cogitationes omnino terrenæ ſignantur, in animalibus vero jam quidem aliquantulum a terra ſuſpenſæ, ſed adhuc terrenæ mercedis præmia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terræ inhærent, animalia autem magna ex parte corporis a terra ſuſpenſa ſunt, appetitu tamen gulæ ad terram ſemper inclinantur. Reptilia itaque ſunt intra parietem, quando cogitationes volvuntur in mente, quæ a terrenis deſideriis numquam levantur. Animalia quoque ſunt intra parietem, quando & ſi qua jam juſta, ſi qua honeſta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribuſque deſerviunt, & per ſemetipſa quidem jam quaſi a terra ſuſpenſa ſunt, ſed adhuc per ambitum quaſi per gulæ deſiderium ſeſe ad ima ſubmittunt. Unde

&

(1) Ibid.

& bene ſubditur: (1) *Et univerſa idola domus Iſrael depicta erant in pariete*. Scriptum quippe eſt: *Et avaritia, quæ eſt idolorum ſervitus*. (2) Recte ergo poſt animalia idola deſcribuntur: quia etſi honeſta actione nonnulli jam quaſi a terra ſe erigunt, ambitione tamen inhoneſta ſemetipſos ad terram deponunt. Bene autem dicitur, *Depicta erant*: quia dum exteriorum rerum intrinſecus ſpecies attrahuntur, quaſi in corde depingitur quidquid fictis imaginibus deliberando cogitatur. Notandum itaque eſt, quia prius foramen in pariete, ac deinde oſtium cernitur, & tunc demum occulta abominatio demonſtratur: quia nimirum uniuſcujuſque peccati prius ſigna forinſecus, deinde janua apertæ iniquitatis oſtenditur, & tunc demum omne malum, quod intus latet, aperitur.

Nonnulla autem ſunt leniter arguenda, nam cum non malitia, ſed ſola ignorantia vel infirmitate delinquitur, profecto neceſſe eſt, ut magno moderamine ipſa delicti correptio temperetur. Cuncti quippe quouſque in hac mortali

(1) Ezech. 8. 10. (2) Coloſſ. 3. 5.

carne ſubſiſtimus, corruptionis noſtræ infirmitatibus ſubjacemus. Ex ſe ergo debet quiſque colligere qualiter alienæ hunc oporteat imbecillitati miſereri, ne contra infirmitatem proximi, ſi ad increpationis vocem ferventius rapitur, oblitus ſui eſſe videatur. Unde bene Paulus (1) admonet dicens: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpiritales eſtis, inſtruite hujuſmodi in ſpiritu manſuetudinis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris.* Ac ſi aperte dicat: Cum diſplicet ex aliena infirmitate quod conſpicis, penſa quod es; ut in increpationis zelo ſe ſpiritus temperet, dum ſibi quoque quod increpat timet.

Nonnulla autem ſunt vehementer increpanda, ut cum culpa ab auctore non cognoſcitur, quanti ſit ponderis, ab increpantis ore ſentiatur. Et cum ſibi quis malum, quod perpetravit, levigat, hoc contra ſe graviter ex corripientis aſperitate pertimeſcat. Debitum quippe rectoris eſt ſupernæ patriæ gloriam per vocem prædicationis oſtendere, quanta in hujus vitæ itinere tentamenta antiqui hoſtis lateant aperire

(1) Galat. 6. 1.

re, & ſubditorum mala, quæ tolerari leniter non debent, cum magna zeli aſperitate corrigere: ne ſi minus (*a*) contra culpas accenditur, culparum omnium reus ipſe teneatur. Unde bene ad Ezechielem dicitur: *Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & deſcribes in eo civitatem Jeruſalem*. Statimque ſubjungitur: *Et ordinabis adverſus eam obſidionem, & ædificabis munitiones, &*

[*a*] *Hinc S. Paulus Timotheum Epiſcopum* 11. 4. 2. *ita informat.*: Prædica verbum, inſta opportune, importune: argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina: erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus: & a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur. *Recte docet gentium Apoſtolus, ut Epiſcoporum zelus præſertim evigilet, ac ſtrenue exeratur adverſus magiſtros ſanam moralis, & fidei Evangelicæ doctrinam adulterantes, quia hi graviſſimum damnum afferunt animarum ſaluti*. Quod ſi ſpeculator (*Ezech.* 33. 6.) viderit gladium venientem, & non inſonuerit buccina: & populus ſe non cuſtodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate ſua captus eſt, ſanguinem autem ejus de manu ſpeculatoris requiram.

comportabis aggerem, & dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro. Eique ad munitionem ſuam protinus ſubinfertur: *Et tu ſume tibi ſartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter civitatem*: Cujus enim Ezechiel Propheta niſi magiſtrorum ſpeciem tenet? Cui dicitur: *Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & deſcribes in eo civitatem Jeruſalem.*

Sancti quippe Doctores ſibi laterem ſumunt, quando terrenum auditorum cor, ut doceant, apprehendunt. Quem ſcilicet laterem coram ſe ponunt, quia tota illud mentis intentione cuſtodiunt. In quo & civitatem Jeruſalem jubentur deſcribere; quia prædicando terrenis cordibus curant ſummopere, quæ ſit ſupernæ pacis viſio, demonſtrare. Sed quia incaſſum gloria patriæ cœleſtis agnoſcitur, niſi & quanta hic irruant hoſtis callidi tentamenta, noſcantur, apte ſubjungitur: *Et ordinabis adverſus eam obſidionem, & ædificabis munitiones*. Sancti quippe prædicatores obſidionem circa laterem, in quo Jeruſalem civitas deſcripta eſt, ordinant, quando terrenæ menti, ſed jam ſupernam

pa-

patriam requirenti, quanta eam in hujus vitæ tempore vitiorum impugnet adverſitas demonſtrant. Nam cum unumquodque peccatum quomodo proficientibus inſidietur, oſtenditur, quaſi obſidio circa civitatem Jeruſalem voce prædicatoris ordinatur. Sed quia non ſolum debent innoteſcere qualiter vitia impugnent, verum etiam quomodo cuſtoditæ nos virtutes roborent, recte ſubjungitur: *Et ædificabis munitiones*. Munitiones quippe ſanctus prædicator ædificat, quando, quæ virtutes quibus reſiſtant vitiis demonſtrat. Et quia creſcente virtute plerumque bella tentationis augentur, recte adhuc additur: *Et comportabis aggerem, & dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro*. Aggerem namque comportat, quando prædicator quiſque molem creſcentis tentationis enuntiat. Et contra Jeruſalem caſtra erigit, quando rectæ intentioni audientium hoſtis callidi circumſpectas & quaſi incomprehenſibiles inſidias prædicit. Atque arietes in gyro ponit, cum tentationum aculeos in hac vita nos undique circumdantes, & virtutum murum perforantes innoteſcit.

Sed cuncta hæc licet ſubtiliter rector inſinuet, niſi contra delicta ſingulorum æmulationis ſpiritu ferveat, nullam ſibi in perpetuum abſolutionem parat. Unde illic adhuc recte ſubjungitur: *Et tu ſume tibi ſartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter civitatem*. Per ſartaginem quippe frixura mentis, per ferrum vero increpationis fortitudo ſignatur. Quid vero acrius doctoris mentem, quam zelus Deo frigit & excruciat? Unde Paulus hujus ſartaginis utebatur frixura cum diceret (1): *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror*? Et quia quiſquis zelus Dei accenditur, ne damnari ex negligentia debeat, forti in perpetuum cuſtodia munitur, recte dicitur: *Pones eam murum ferreum inter te & civitatem*. Sartago enim ferrea murus inter Prophetam, & civitatem ponitur; quia cum nunc fortem zelum rectores exhibent, eundem zelum poſtmodum inter ſe & auditores ſuos fortem munitionem tenent: ne tunc ad vindictam deſtituti ſint, ſi nunc fuerint

(1) 2. Cor. 11. 19.

rint (a) in correptione diſſoluti .

Sed inter hæc ſciendum eſt, quia dum ad increpationem ſe mens doctoris exaſperat , difficile valde eſt , ut non aliquando & ad aliquid quod dicere non debet , erumpat . Et plerumque contingit , ut dum culpa ſubditorum cum magna invectione corripitur, magiſtri lingua uſque ad exceſſus verbi pertrahatur . Cumque increpatio immoderate accenditur, corda delinquentium in deſperatione deprimuntur. Unde neceſſe eſt , ut exaſperatus rector, cum ſubditorum mentem plus ſe quam debuit percuſſiſſe conſiderat , apud ſe ſemper ad pœnitentiam recurrat : ut per lamenta veniam in conſpectu veritatis obtineat , ex eo etiam quod per zeli ejus ſtudium peccat. Quod figurate Dominus per Moyſem præcipit dicens: (1) *Si quis abierit cum amico ſuo ſimpliciter in ſilvam ad ligna cædenda, & lignum ſecuris fugerit manu , ferrumque*

(a) *Præſules ſemper ob oculos habeant memorandum illud Heli ſacerdotis exemplum, qui dum filiorum crimina mollius reprehenderet , a Deo ſeveriſſime caſtigatur* . 1. *Reg.* 4.

(1) Deut. 19. v. 4. 5.

que lapſum de manubrio amicum ejus percuſſerit & occiderit, hic ad unam ſupradictarum urbium fugiet, & vivet: ne forte proximus ejus, cujus effuſus eſt ſanguis, doloris ſtimulo perſequatur & apprehendat eum, & percutiat animam ejus. Ad ſilvam quippe cum amico imus, quoties ad intuenda ſubditorum delicta convertimur. Et ſimpliciter ligna ſuccidimus, cum delinquentium vitia pia intentione reſecamus. Sed ſecuris manu fugit, cum ſeſe increpatio, plus quam neceſſe eſt, in aſperitatem pertrahit. Ferrumque de manubrio proſilit, cum de correptione ſermo durior excedit. Et amicum percutit & occidit, quia auditorem ſuum prolata contumelia a ſpiritu dilectionis interficit. Correpti namque mens repente ad odium proruit, ſi hanc immoderata increpatio plus quam debuit, addicit. Sed is qui incaute ligna percutit, & proximum extinguit, ad tres neceſſe eſt urbes fugiat, ut in una earum defenſus vivat: quia ad pœnitentiæ lamenta converſus, in unitate ſacramenti ſub ſpe, fide, & charitate abſconditur, reus perpetrati homicidii non te-

tenetur . Eumque extincti proximus & cum invenerit non occidit : quia cum diſtrictus judex venerit , qui ſeſe nobis per naturæ noſtræ conſortium junxit, ab eo proculdubio culpæ reatum non expetit , quem ſub ejus venia fides, ſpes, & charitas abſcondit.

CAPUT XI.

Quantum rector ſacræ Legis meditationibus eſſe debeat intentus.

SEd omne hoc rite a rectore agitur, ſi ſupernæ formidinis & dilectionis ſpiritu afflatus ſtudioſe quotidie ſacri eloquii præcepta meditetur : ut in eo vim ſollicitudinis, & erga cœleſtem vitam providæ circumſpectionis , quam humanæ converſationis uſus indeſinenter deſtruit, divinæ admonitionis verba reſtaurent: & qui ad vetuſtatem vitæ per ſocietatem ſæcularium ducitur, ad amorem ſemper ſpiritalis patriæ compunctionis aſpiratione renovetur. Valde namque inter humana verba cor defluit: cumque indubitanter conſtet , quod externis occupationum tumultibus impulſum

ſum a ſemetipſo corruat, ſtudere inceſſabiliter debet, ut per eruditionis ſtudium reſurgat. Hinc eſt enim quod prælatum gregi diſcipulum Paulus admonet, dicens (1): *Dum venio, attende lectioni*. Hinc David ait (2): *Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea eſt*. Hinc Moyſi Dominus de portanda arca præcepit dicens (3): *Facies quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos, facieſque vectes de lignis ſethim, & operies auro, induceſque per circulos qui ſunt in arcæ lateribus, ut portetur in eis, qui ſemper erunt in circulis, nec umquam extrahentur ab eis*. Quid per arcam niſi Sancta Eccleſia figuratur? Cui quatuor circuli aurei per quatuor angulos jubentur adjungi: quia in eo quod per quatuor mundi partes dilatata tenditur, proculdubio quatuor ſancti Evangelii libris accincta prædicatur: vecteſque de lignis ſethim fiunt, qui eiſdem ad portandum circulis inſeruntur: quia fortes perſeveranteſque doctores velut imputribilia ligna quærendi ſunt, qui inſtructio-

(1) 1. Tim. 4. 13. (2) Pſ. 118. v. 97.
(3) Exo. 25. v. 12.

ctioni ſacrorum voluminum ſemper inhærentes, Sanctæ Eccleſiæ unitatem denuntient, & quaſi intromiſſis circulis arcam portent. Vectibus quippe arcam portare eſt bonis doctoribus ſanctam Eccleſiam ad rudes infidelium mentes prædicando deducere. Qui auro quoque jubentur operiri, ut dum ſermone aliis inſonant, ipſi etiam vitæ ſplendore fulgeſcant. De quibus apte ſubditur: *Qui ſemper erunt in circulis, nec umquam extrahentur ab eis*. Quia nimirum neceſſe eſt, ut qui ad officium prædicationis excubant, a (*a*) ſacræ lectionis ſtudio non

(a) *Jugis, atque humilis ſacræ Scripturæ lectio, ac meditatio præcipue neceſſaria eſt, ut inter lepram, & lepram, nempe inter peccatum, & peccatum, ac inter virtutes, & vitia recte diſtinguatur*. Nam ſunt peccata, quæ leviſſima putarentur, niſi in Scripturis demonſtrarentur opinione graviora; quæ ſint autem levia, quæ gravia non humano, ſed divino ſunt penſanda judicio, *quod S. Auguſtinus Enchiridii cap. 78. num. 21. clariſſimis evincit exemplis. S. Paulus ajebat ad Rom. 7.*; non novi peccatum niſi per legem: Nec tamen *legis naturalis* (*Auguſt. de gr. & arb. cap. 3.*) ignorantia ullum ſic ex-

non recedant. Ad hoc namque vectes esse in circulis semper jubentur, ut cum portari arcam opportunitas exigit, de

excusat, ut sempiterno igne non ardeat..., sed fortassis, ut mitius ardeat. Si quis enim bonum putaverit esse, quod malum est (*idem ep.* 47. *n.* 4.) & fecerit, hoc putando utique peccat, & ea sunt omnia peccata ignorantiæ, quando quisque bene fieri putat, quod male fit: & id voluntarium est voluntate facti, non volutate peccati... (*idem lib.* 1. *Retract. cap.* 15.) quod tamen factum peccatum est.

Duabus ex causis (*idem ench. n.* 22.) peccamus aut non videndo, quid facere debeamus, aut non faciendo, quod debere fieri jam videmus; quorum duorum illud ignorantiæ malum est, istud infirmitatis. Peccata autem sunt (*idem ad Boni. Papam lib.* 1. *n.* 27.) quæ secundum carnis concupiscentiam, vel ignorantiam illicite fiunt, dicuntur, cogitantur, quæ transacta etiam nos tenent, si non remittantur.... Propter peccata, quæ fiunt, sive in concupiscentiæ consensionibus, cum ab eo, quod libet vincitur, quod placet, sive cum per ignorantiam malum quasi bonum placet.

Is forsitan, qui asserit (*S. Bernardus epist.* 77. *ad Hugonem cap.* 4. *nunc opusc.* x.) non posse peccari per ignorantiam, numquam pro

de intromittendis veſtibus portandi tarditas nulla generetur : quia videlicet cum ſpiritale aliquid a ſubditis Paſtor in-

pro ſuis ignorantiis deprecatur, ſed potius Propheram irrideat deprecantem, & dicentem *Pſ.* 24. 7. *delicta juventutis meæ, & ignorantias meas, ne memineris*. Forſitan, & reprehendet Deum exigentem pro peccatis ignorantiæ ſatisfactionem *Levit.* 5. 17. ..... Si ignorantia numquam peccatur, quid ergo cauſamur adverſus occiſores Apoſtolorum, quandoquidem non ſolum malum eſſe neſcierunt interficere illos, ſed inſuper quoque id faciendo arbitrati ſunt, *obſequium ſe præſtare Deo. Joan.* 16. 2. .... Numquid non ex his ſatis apparet, in quantis jaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccari poſſe interdum per ignorantiam?

Quamobrem ut quis formaliter peccet, non requiritur ſemper advertentia ad actus malitiam; quam ſupponitur ignorare, quin potius virtutem æſtimare, & obſequium præſtari Deo, *ſed ſufficit advertentia ad factum, ſeu actum, qui coram Deo ſit malus, & a lege naturali prohibitus*. Qui ſine lege peccáverunt (*Rom.* 2. 12.) ſine lege peribunt. Servus, qui neſcit (*Luc.* 12. 48.) voluntatem Domini ſui, & facit digna plagis, vapulabit paucis. Nam ut interior oculus vere ſit

inquiritur, ignominioſum valde eſt ſi tunc quærat diſcere, cum quæſtionem debet enodare. Sed circulis vectes inhæreant

ſit ſimplex (*S. Bernardus de diſpenſ. cap.* 14.) duo illi eſſe arbitror neceſſaria, charitatem in intentione, & in electione veritatem ... Sive itaque malum putes bonum quod forte agis, ſive bonum malum, quod operaris, utrumque peccatum eſt. Error, quo non creditur (*S. Thomas quodl. 9. art.* 15.) eſſe peccatum mortale, quod eſt peccatum mortale, conſcientiam non excuſat a toto, licet forte a tanto. Inexcuſabilis eſt omnis peccator (*Auguſt. ep. ad Sixtum n.* 27.) vel reatu originis, vel additamento etiam propriæ voluntatis, ſive qui novit, ſive qui ignorat ... quia & ipſa ignorantia in iis, qui intelligere noluerunt, ſine dubitatione peccatum eſt, in iis autem qui non potuerunt, pœna peccati; ergo in utriſque non eſt juſta excuſatio, ſed juſta damnatio.

Profecto in his, quæ pertinent (*Thomas quodl.* 3. *art.* 10.) ad finem, & bonos mores, nullus excuſatur, ſi ſequatur erroneam opinionem alicujus Magiſtri, in talibus enim ignorantia non excuſat; quia illud (*Idem quodl.* 8. *art.* 13.) quod agitur contra legem, ſemper eſt malum, nec excuſatur per hoc, quod eſt ſecundum conſcientiam.

Un-

reant, ut doctores ſemper in ſuis cordibus eloquia ſacra meditantes, teſtamenti arcam ſine mora elevent, ſi quid-

Unde concors eſt [*Gerſon de vita ſpir. lect.* 4. *coroll.* 3.] ſententia nullam in his, quæ legis divinæ *naturalis* ſunt, cadere ignorantiam invincibilem. *Nota bene SS. Doctores loqui de jure divino naturali; nam circa jus poſitivum Eccleſiaſticum, aut civile dari poteſt ignorantia invincibilis, quæ proinde a peccato excuſat.*

Ven. Cardinalis Bellarminus in fine proemii Admonitionis ad Nepotem *ita habet ad noſtrum propoſitum.* Si quis velit in tuto ſalutem ſuam collocare .... is omnino debet certam veritatem inquirere, & non reſpicere, quid multi hoc tempore dicant, aut faciant; & ſi rei certitudo non poſſit ad liquidum apparere, debet omnino tutiorem partem ſequi, & nulla ratione nullius imperio, nulla utilitate temporali propoſita ad minus tutam partem declinare. Agitur enim de ſumma rei cum de ſalute æterna tractatur, & facillimum eſt conſcientiam erroneam exemplo aliorum induere, & eo modo conſcientia non remordente, ad eum locum deſcendere, ubi vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

Hæc

quid neceſſe eſt, protinus docent. Unde bene primus Paſtor Eccleſiæ paſtores ceteros admonet dicens (1): *Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea quæ in vobis eſt ſpe.* Ac ſi aperte dicat: Ut ad portandam arcam nulla mora præpediat, vectes a circulis numquam recedant. (a)

cir-

Hæc carptim congeſta, nec ſuis luminibus, ac ratiociniis exornata menti recte formatæ, & a partium ſtudio, & præjudiciis alienæ ſorte ſufficient ad dignoſcendam, aut ſaltem magis exquirendam momentoſiſſimam totius Chriſtianæ ethices veritatem, cui philoſophorum gentilium placita refragantur, nec non a peccato obnubilata noſtra ratio, niſi ſacræ Scripturæ, & SS. Patrum divinis doctrinis fulgidiſſimis colluſtretur: quare patet, quam neceſſaria ſit jugis, atque humilis ſacræ Scripturæ, & SS. Patrum lectio, quod initio probandum in nos receperamus.

(1) 1.Petr. 3. 15.

(a) *Quæ S. Gregorius in hac ſecunda Parte pro Epiſcopis docet, recte intelligenda ſunt tum de aliis Præſulibus qui tamen Epiſcopali caractere minime inſigniuntur, tum præſertim de S. R. E. Cardinalibus, in quibus eadem virtutes, ac qualitates requirun-*

runtur a Concilio Tridentino ſic ſtatuente ſeſſ. 24. de reform. c. 1... Ea omnia, & ſingula, quę de Epiſcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina, & ceteris qualitatibus alias in eadem Synodo conſtituta ſunt, (*quæque ſuperius retulimus in nota pagiuæ* 27.) decernit eadem, etiam in creatione Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, etiam ſi Diaconi ſint exigenda: quos SS. Romanus Pontifex ex omnibus Chriſtianitatis nationibus, quantum commode fieri poterit, prout idoneos repererit, aſſumet. Poſtremo eadem ſancta Synodus tot graviſſimis Eccleſiæ incommodis commota non poteſt non commemorare nihil magis Eccleſiæ Dei eſſe neceſſarium, quam ut beatiſſimus Romanus Pontifex, quam ſollicitudinem univerſæ Eccleſiæ ex muneris ſui officio debet, eam, hic potiſſimum impendat, ut lectiſſimos tantum ſibi Cardinales aſciſcat: & bonos maxime, atque idoneos Paſtores ſingulis Eccleſiis præficiat. Idque eo magis, quod ovium Chriſti ſanguinem, quæ ex malo negligentium, & ſui officii immemorum Paſtorum regimine peribunt Dominus N. Jeſus Chriſtus de manibus ejus ſit requiſiturus. *Confer Bullas Sixti V.* Poſtquam 1586., & Religioſa 1587.

TERTIA PARS

QUALITER RECTOR

Bene vivens debeat docere, & admonere ſubditos.

PROLOGUS.

QUia igitur qualis eſſe debeat Paſtor oſtendimus, nunc qualiter doceat, demonſtremus. Ut enim longe ante nos reverendæ memoriæ Gregorius Nazianzenus edocuit (1), non una eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas aſtringit. Sæpe namque aliis officiunt, quæ aliis proſunt. Quia & plerumque herbæ, quæ hæc animalia nutriunt, alia occidunt: & lenis ſibilus equos mitigat, ca-

(1) Orat. 1.

catulos inſtigat. Et medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit: & panis qui vitam fortium roborat, parvulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet ſermo doctorum, ut & ad ſua ſingulis congruat, & tamen a communis ædificationis arte numquam recedat. Quid enim ſunt intentæ mentes auditorum, niſi ut ita dixerim, quædam in cithara tenſiones ſtratæ cordarum? quas tangendi artifex, ut non ſibimetipſi diſſimile canticum faciat, diſſimiliter pulſat. Et ideirco cordæ conſonam modulationem reddunt: quia uno quidem plectro, ſed non uno impulſu feriuntur. Unde & doctor quiſque, ut in una cunctos virtute charitatis ædificet, ex una doctrina, non una eademque exhortatione tangere corda audientium (*a*) debet.

(a) *Confer S. Auguſtini libros* de Doctrina Chriſtiana, *quibus egregie de more ſacrum oratorem informat; præcipue librum quartum, cui legendo utilius, ac decentius bonas horas impenderent Chriſtiani concionatores, quam Ciceronis, Quintiliani, & hu-*

ju-

CAPUT I.

Quanta debet esse diversitas in arte prædicationis.

ALiter namque admonendi sunt viri, atque aliter fœminæ.
Aliter juvenes, aliter senes.
Aliter inopes, aliter locupletes.
Aliter læti, aliter tristes.
Aliter subditi, aliter prælati.
Aliter servi, aliter Domini.
Aliter hujus mundi sapientes, aliter hebetes.
Aliter impudentes, aliter verecundi.
Aliter protervi, aliter pusillanimes.
Aliter impatientes, aliter patientes.
Aliter benevoli, aliter invidi.
Aliter simplices, aliter impuri.
Aliter incolumes, aliter ægri.

A-

jusmodi aliorum tot præceptis rethoricis, quibus per persuasibilia humanæ sapientiæ verba sæpe evacuatur crux Christi (1. *ad Cor.*). *Confer quoque præclaras S. Caroli* instructiones de prædicatione verbi Dei; *& caput undecimum* Tractatus de studiis Ecclesiasticis, *de quo supra in Nota pagina sexta.*

Aliter qui flagella metuunt, & propterea innocenter vivunt ; aliter qui ſic in iniquitate duruerunt , ut neque per flagella corrigantur .

Aliter nimis taciti , aliter multiloquio vacantes .

Aliter pigri , aliter præcipites.

Aliter manſueti , aliter iracundi.

Aliter humiles , aliter elati .

Aliter pertinaces , aliter incoſtantes.

Aliter gulæ dediti, aliter abſtinentes.

Aliter qui ſua miſericorditer tribuunt, aliter qui aliena rapere contendunt .

Aliter qui nec aliena rapiunt , nec ſua largiuntur .

Aliter qui & ea quæ habent , tribuunt, & tamen aliena rapere non deſiſtunt .

Aliter diſcordes , aliter pacati .

Aliter ſeminantes jurgia , aliter pacifici .

Aliter qui ſacræ Legis verba non intelligunt recte ; aliter qui recte quidem intelligunt , ſed hæc humiliter non loquuntur .

Aliter qui cum digne prædicare valeant , præ nimia humilitate formidant ; aliter quos a prædicatione imperfectio

vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit.

Aliter qui in hoc quod temporaliter appetunt, proſperantur; aliter qui ea quidem quæ mundi ſunt concupiſcunt, ſed tamen adverſitatis labore fatigantur.

Aliter conjugiis obligati, aliter a conjugii nexibus liberi.

Aliter admixtionem carnis experti, aliter ignorantes.

Aliter qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum.

Aliter qui commiſſa plangunt, nec tamen deſerunt; aliter qui deſerunt, nec tamen plangunt.

Aliter qui illicita quæ faciunt, etiam laudant; aliter, qui accuſant prava, nec tamen devitant.

Aliter qui repentina concupiſcentia ſuperantur, atque aliter qui in culpa ex conſilio ligantur.

Aliter qui licet minima, crebro tamen illicita faciunt; aliter qui ſe a parvis cuſtodiunt, ſed aliquando in gravioribus demerguntur.

Aliter qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minime conſummant.

Aliter qui mala occulte agunt, &

bo-

bona publice ; aliter qui bona quæ faciunt abſcondunt, & tamen quibuſdam factis publice mala de ſe opinari permittunt .

Sed quid utilitatis eſt , quod cuncta hæc collecta numeratione tranſcurrimus , ſi non etiam admonitionis modos per ſingula, quanta poſſumus brevitate , pandamus .

CAPUT II.

Quomodo admonendi ſint viri , & fœminæ.

ALiter igitur admonendi ſunt viri, atque aliter fœminæ : quia illis graviora , iſtis vero injungenda ſunt leviora, ut illos magna exerceant, iſtas autem levia demulcendo convertant.

CAPUT III.

Quomodo admonendi ſint juvenes , & ſenes.

ALiter admonendi ſunt juvenes, atque aliter ſenes : quia illos plerumque ſeveritas admonitionis ad profectum dirigit ; iſtos vero ad meliora ope-

opera deprecatio blanda componit. Scriptum quippe eſt : (1) *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem.*

CAPUT IV.

Quomodo admonendi ſint inopes, & divites.

ALiter admonendi ſunt inopes, atque aliter locupletes : illis namque offerre conſolationis ſolatium contra tribulationem, iſtis vero inferre metum contra elationem debemus. Inopi quippe a Domino per Prophetam dicitur : (2) *Noli timere, quia non confunderis.* Cui non longe poſt blandiens dicit (3) *Paupercula tempeſtate convulſa.* Rurſumque hanc conſolatur dicens (4) : *Elegi te in camino paupertatis.* At contra Paulus diſcipulo de divitibus dicit (5) : *Divitibus hujus ſeculi præcipe non ſuperbe ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum ſuarum.* Ubi notandum valde eſt, quod humilitatis doctor memoriam divitum faciens non ait, Roga, ſed *Præcipe* : quia etſi im

(1) 1. Tim. 5. 1. (2) Iſ. 54. 4. (3) Ib. 11. (4) Ib. 48. 10. (5) 1. Tim. 6. 17.

impendenda eſt pietas infirmitati, honor tamen non debetur elationi. Talibus ergo rectum quod dicitur, tanto rectius jubetur, quanto & in rebus tranſitoriis altitudine cogitationis intumeſcunt. De his in Evangelio Dominus dicit (1): *Væ vobis divitibus, qui habetis conſolationem veſtram*. Quia enim quæ ſunt æterna gaudia neſciunt, ex præſentis vitæ abundantia conſolantur. Offerenda eſt ergo eis conſolatio, quos caminus paupertatis excoquit; atque illis inferendus eſt timor, quos conſolatio gloriæ temporalis extollit: ut & illi diſcant, quia divitias quas non conſpiciunt, poſſident; & iſti cognoſcant; quia eas, quas conſpiciunt, nequaquam tenere poſſunt. Plerumque tamen perſonarum ordinem permutat qualitas morum: ut ſit dives humilis, ſit pauper elatus. Unde mox prædicantis lingua cum audientis debet vita componi: ut tanto diſtrictius in paupere elationem feriat, quanto eam nec illata paupertas inclinat, & tanto lenius humilitatem divitum mulceat, quanto eos nec abundantia quæ ſublevat

(1) Luc. 6. 24.

vat, exaltat.

Nonnumquam tamen etiam ſuperbus dives exhortationis blandimento placandus eſt: quia & plerumque dura vulnera per lenia fomenta molleſcunt, & furor inſanorum ſæpe ad ſalutem medico blandiente reducitur: cumque eis in dulcedine condeſcenditur, languor inſaniæ mitigatur. Neque enim negligenter intuendum eſt, quod cum Saulem ſpiritus (1) adverſus invaderet, apprehenſa David cithara, ejus veſaniam ſedabat. Quid enim per Saulem niſi elatio potentum; & quid per David innuitur, niſi humilis vita Sanctorum? Cum ergo Saul ab immundo ſpiritu arripitur, David canente ejus veſania temperatur: quia cum ſenſus potentum per elationem in furorem vertitur, dignum eſt ut ad ſalutem mentis quaſi dulcedine citharæ, locutionis noſtræ tranquillitate revocetur. Aliquando autem cum hujus ſæculi potentes arguuntur, prius per quaſdam ſimilitudines velut de alieno negotio requirendi ſunt, & cum rectam ſententiam quaſi in alterum protulerint, tunc modis

(1) 1. Reg. 18. 10.

dis congruentibus de proprio reatu feriendi ſunt: ut mens temporali potentia tumida, contra corripientem nequaquam ſe erigat, quæ ſuo ſibi judicio ſuperbiæ cervicem calcat; & in nulla ſui defenſione ſe exerceat, quam ſententia proprii oris ligat. Hinc eſt enim quod Natham Propheta (1) arguere Regem venerat, & quaſi de cauſa pauperis contra divitem judicium quærebat; ut prius Rex ſententiam diceret, & reatum ſuum poſtmodum audiret, quatenus nequaquam juſtitiæ contradiceret, quam ipſe in ſe protuliſſet. Vir itaque ſanctus, & peccatorem conſiderans & Regem, miro ordine audacem reum prius per confeſſionem ligare ſtuduit, & poſtmodum per invectionem ſecare. Celavit paululum quem quæſivit, ſed percuſſit repente quem tenuit. Pigrius enim fortaſſe incideret, ſi ab ipſo ſermonis exordio aperte culpam ferire voluiſſet; ſed præmiſſa ſimilitudine eam, quam occultabat, exacuit increpationem. Ad ægrum medicus venerat, ſecandum vulnus videbat, ſed de patientia ægri dubitabat. Abſcondit igitur ferrum me-

(1) 2. Reg. 12. v. 4. 5.

medicinale ſub veſte, quod eductum ſubito fixit in vulnere, ut ſecantem gladium ſentiret æger, antequam cerneret, ne ſi ante cerneret, ſentire recuſaret.

CAPUT V.

Quomodo admonendi læti, & triſtes.

ALiter admonendi ſunt læti, atque aliter triſtes. Lætis videlicet inferenda ſunt triſtia quæ ſequuntur ex ſupplicio: triſtibus vero inferenda ſunt læta quæ promittuntur ex regno. Diſcant læti ex minarum aſperitate quod timeant; audiant triſtes præmiorum gaudia de quibus præſumant. Illis quippe dicitur (1): *Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam flebitis*: iſti vero eodem magiſtro docente audiunt (2): *Iterum videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet a vobis*. Nonnulli autem læti vel triſtes non rebus fiunt, ſed conſperſionibus exiſtunt. Quibus profecto intimandum eſt quod quædam vitia quibuſdam conſperſionibus

(1) Luc. 6. v, 25. (2) Joh. 16. 22.

bus juxta ſunt. Habent etenim læti ex propinquo luxuriam, triſtes iram. Unde neceſſe eſt ut non ſolum quiſque conſideret quod ex conſperſione ſuſtinet, ſed etiam quod ex vicino deterius perurget: ne dum nequaquam pugnat contra hoc quod tolerat, ei quoque, a quo ſe liberum æſtimat, vitio ſuccumbat.

CAPUT VI.

Quomodo admonendi ſubditi, & prælati.

ALiter admonendi ſunt ſubditi, atque aliter prælati. Illos ne ſubjecto conterat, iſtos ne locus ſuperior extollat. Illi ne minus quæ jubentur impleant, iſti ne plus juſto jubeant quæ compleantur. Illi ut humiliter ſubjaceant, iſti ut temperanter præſint. Nam quod intelligi & figuraliter poteſt, illis dicitur (1): *Filii, obedite parentibus veſtris in domino*: iſtis vero præcipitur: *Et patres nolite ad iracandiam provocare filios veſtros*: Illi diſcant quomodo ante occulti arbitri oculos ſua interiora componant, iſti quomodo etiam com-

(1) Coloſſ. 3. 20. 21.

commiſſis ſibi exempla bene vivendi exterius præbeant.

Scire etenim prælati debent, quia ſi perverſa umquam perpetrant, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla traſmittunt. Unde neceſſe eſt, ut tanto ſe cautius a culpa cuſtodiant, quanto per prava quæ faciunt, non ſoli moriuntur: ſed aliorum animarum, quas pravis exemplis deſtruxerunt, rei ſunt. Unde admonendi ſunt illi, ne diſtrictius puniantur ſi abſoluti reperiri nequiverint ſaltem de ſe: iſti ne de ſubditorum erratibus judicentur, etiamſi ſe jam de ſe ſecuros inveniunt. Illi ut tanto circa ſe ſollicitius vivant, quanto eos aliena cura non implicat: iſtis vero ut ſic aliorum curas expleant, quatenus & ſuas agere non deſiſtant, & ſic in propria ſollicitudine ferveant, ut a commiſſorum cuſtodia minime torpeſcant. Illi enim ſibimet vacanti dicitur (1): *Vade ad formicam, o piger, & conſidera vias ejus, & diſce ſapientiam*. Iſte autem terribiliter admonetur, cum dicitur (2): *Fili mi, ſi ſpoponderis pro amico tuo, deſixi-*

(1) Prov. 6. 6. (2) Ib. v. 1.

xiſti apud extraneum manum tuam, & illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis ſermonibus : Spondere namque pro amico eſt alienam animam in periculo ſuæ converſationis accipere. Unde & apud extraneum manus defigitur, quia apud curam ſollicitudinis, quæ ante deerat, mens ligatur. Verbis vero oris ſui illaqueatus eſt, ac propriis ſermonibus captus: quia dum commiſſis ſibi cogitur bona dicere, ipſum prius neceſſe eſt quæ dixerit, cuſtodire. Illaqueatur igitur verbis oris ſui, dum ratione exigente conſtringitur, ne ejus vita ad aliud quam admonet relaxetur. Unde apud diſtrictum judicem cogitur tanta in opere exſolvere, quanta eum conſtat aliis voce præcepiſſe. Ubi & bene mox exhortatio ſubditur, ut dicatur (1) : *Fac ergo quod dico, Fili mi, & temetipſum libera : quia incidiſti in manus proximi tui, diſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum, ne dederis ſomnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ*. Quiſquis enim ad vivendum aliis in exemplo præponitur non ſolum ut ipſe vigilet, ſed etiam

(1) Ib. v. 3.

ut amicum ſuſcitet admonetur. Ei namque vigilare bene vivendo non ſufficit, ſi non & illum cui præeſt, a peccati torpore disjungit. Bene autem dicitur (1): *Ne dederis ſomnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ*. Somnum quippe oculis dare, eſt intentione ceſſante, ſubditorum curam omnino negligere. Palpebræ vero dormitant, cum cogitationes noſtræ ea quæ in ſubditis arguenda cognoſcunt, pigredine deprimente diſſimulant. Plene enim dormire eſt commiſſorum acta nec ſcire, nec corrigere. Non autem dormire, ſed dormitare eſt, quæ quidem reprehendenda ſunt, cognoſcere, ſed tamen propter mentis tædium dignis ea increparionibus non emendare. Dormitando vero oculus ad pleniſſimum ſomnum ducitur, quia dum plerumque qui præeſt, malum quod cognoſcit, non reſecat, ad hoc quandoque negligentiæ ſuæ merito perveniet, ut quod a ſubjectis delinquitur, nec agnoſcat.

Admonendi ſunt itaque qui præſunt, ut per circumſpectionis ſtudium oculos pervigiles intus, & in circuitu habe-

(1) Ib. v. 4.

beant (1), & cæli animalia fieri contendant. Oſtenſa quippe cæli animalia in circuitu & intus oculis plena deſcribuntur. Dignum quippe eſt, ut cuncti qui præſunt, intus atque in circuitu oculos habeant, quatenus & interno judici in ſemetipſis placere ſtudeant, & exempla vitæ exterius præbentes ea etiam, quæ in aliis ſunt corrigenda, deprehendant.

Admonendi ſunt ſubditi, ne præpoſitorum ſuorum vitam (a) temere judi-

(1) Ezech. 1. v. 18. Apoc. 4. 6.

(a) *Væ ſubditis, qui præpoſitorum vitam temere dijudicant, & in otioſis, ac ſcurrilibus conventiculis inſolenter criminantur. Hominum genus audax protervum*, qui dominationem ſpernunt (*Jud. v.* 8.), majeſtatem autem blaſphemant, & in contradictione Core perierunt: *qui ſibi videntur aliquid magni eſſe, quia non ſolum actiones, ſed etiam intentiones Præſidum certo ſcire, judicare, ac traducere præſumunt; & quidquid contra ipſos audiunt, facillime credunt.* Hi ſunt (*Jud. v.* 16.) murmuratores querulosi ſecundum deſideria ſua ambulantes, & os eorum loquitur ſuperba. *Si enim vero Dei gloriæ, & animarum ſalutis zelo flagrarent, primo non adeo leviter obtrectationibus*

aſ-

cent, ſi quid eos fortaſſe agere reprehenſibiliter vident: ne unde mala recte redarguunt, inde per elationis impulſum in profundiora mergantur. Admonendi ſunt, ne cum culpas præpoſitorum conſiderant, contra eos audaciores fiant, ſed ſic ſi qua valde ſunt eorum prava, apud ſemetipſos dijudicent, ut tamen di-

aſſenſum præberent, nec adeo cito judicarent; ſecundo præſidium rectefacta in malam partem haud verterent, ſed potius collaudarent; tertio ea, quæ liquido in ipſis malefacta apparent, per jocum cum amicis minime carperent, ac deriderent, ſed, ſi facultas ſuppeteret, eorum emendationem curarent modeſte exemplo Nathan Prophetę, & attentis debitis loci, ac temporis circumſtantiis exemplo S. Philippi Nerii ab aſſentationis, & obtrectationis vitio æque alieniſſimi; ſin minus effuſis ad Deum precibus præſtolarentur in ſilentio ſalutare Dei. *S. Auguſtinus ita de ſe humiliter de more ſcribit ep.* 21. Vis mihi facta eſt merito peccatorum meorum (nam quid aliud exiſtimem neſcio) ut ſecundus locus gubernaculorum *Eccleſiæ Hipponenſis* mihi traderetur, qui remum tenere non noveram. Sed arbitror Dominum meum propterea me ſic emendare voluiſſe, quod mul-

divino timore conſtricti ferre ſub eis jugum reverentiæ non recuſent. Quod melius oſtendimus, ſi David factum ad medium deducamus. Saul (1) quippe perſecutor, cum ad purgandum ventrem ſpeluncam fuiſſet ingreſſus, illic cum viris ſuis David inerat, qui jam tam longo tempore perſecutionis ejus mala tolerabat. Cumque eum viri ſui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos reprehenſionibus, quia manum mittere in Chriſtum Domini non deberet. Qui tamen occulte ſurrexit, & oram chlamydis ejus abſcidit. Quid enim per Saul,

multorum peccata nautarum, antequam expertus eſſem, quid illic agitur, quaſi doctior, & melior reprehendere audebam: itaque poſtquam miſſus ſum in medium, tunc ſentire cæpi temeritates reprehenſionum mearum; quamquam & antea periculoſiſſimum judicarem hoc miniſterium. *Nota minime obtrectare eum, qui de paſtorum officiis juxta canones diſſerit, & ea aliquando prætermitti in ſpiritu lenitatis deplorat nullo tamen ſpeciatim notato, niſi caritas, & ſpes emendationis id poſtulet. Videſis omnino Philotheam S. Franciſci Saleſii part. 3. c. 28. 29. &c.*

(1) 1. Reg. 24. v. 4.

niſi mali Rectores : quid per David , niſi boni ſubditi deſignantur ? Saul igitur ventrem purgare , eſt pravos præpoſitos conceptam in corde malitiam uſque ad opera miſeri odoris extendere, & cogitata apud ſe noxia factis exterioribus exequendo monſtrare. Quem tamen David ferire metuit , quia piæ ſubditorum mentes ab omni ſe peſte obtrectationis abſtinentes , præpoſitorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cum de imperfectione reprehendunt . Qui etſi quando pro infirmitate ſeſe abſtinere vix poſſunt, ut extrema quædam atque exteriora præpoſitorum mala , ſed tamen humiliter loquantur, quaſi oram chlamydis ſilenter incidunt : quia videlicet dum prælaræ dignitati ſaltem innoxie & latenter derogant, quaſi regis ſuperpoſiti veſtem fœdant ; ſed tamen ad ſemetipſos redeunt , ſeque vehementiſſime vel de tenuiſſima verbi laceratione reprehendunt . Unde bene & illic ſcriptum eſt (1) : *Poſt hæc David percuſſit cor ſuum, eo quod abſcidiſſet coram chlamydis Saul* . Facta quippe præpoſitorum

o-

(1) Ib. v. 6.

oris gladio ferienda non ſunt, etiam cum recte reprehendenda judicantur. Si quando vero contra eos vel in minimis lingua labitur, neceſſe eſt ut per afflictionem pœnitentiæ cor prematur: quatenus ad ſemetipſum redeat, & cum præpoſitæ poteſtati deliquerit, ejus contra ſe judicium, a quo ſibi prælata eſt, perhorreſcat. Nam cum præpoſitis delinquimus, ejus ordinationi qui eos nobis prætulit, obviamus. Unde Moyſes quoque cum contra ſe & Aaron conqueri populum cognoviſſet, ait (1): *Nos enim quid ſumus? Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum.*

CAPUT VII.

Quomodo admonendi Servi & Domini.

ALiter admonendi ſunt ſervi, atque aliter domini. Servi ſcilicet, ut in ſe ſemper humilitatem conditionis aſpiciant: domini vero, ut naturæ ſuæ qua æqualiter ſunt cum ſervis conditi, memoriam non amittant. Servi admonendi ſunt ne dominos deſpiciant

(1) Exo. 16.

ne Deum offendant ſi ordinationi illius ſuperbiendo contradicunt : domini quoque admonendi ſunt , quia contra Deum de munere ejus ſuperbiunt , ſi eos quos per conditionem tenent ſubditos , æquales ſibi per naturæ conſortium non agnoſcunt . Iſti admonendi ſunt ut ſciant ſe ſervos eſſe dominorum : illi admonendi ſunt ut cognoſcant ſe conſervos eſſe ſervorum . Iſtis namque dicitur (1) : *Servi , obedite dominis carnalibus* . Et rurſum (2) : *Quicumque ſunt ſub jugo ſervi , dominos omni honore dignos arbitrentur* : illis autem dicitur (3) : *Et vos domini eadem facite illis , remittentes minas , ſcientes , quod & illorum , & veſter Dominus eſt in cœlis* .

CAPUT VIII.

Quomodo admonendi ſapientes , & hebetes .

ALiter admonendi ſunt ſapientes hujus ſæculi , atque aliter hebetes . Sapientes quippe admonendi ſunt , ut

(1) Coloſs. 3. 22. (2) 1. Tim. 6. 1.
(3) Ehpeſ. 6. 9.

amittant ſcire quæ ſciunt ; hebetes quoque admonendi ſunt, ut appetant ſcire quæ neſciunt. In illis hoc primum deſtruendum eſt , quod ſe ſapientes arbitrantur : in iſtis jam ædificandum eſt quidquid de ſuperna ſapientia cognoſcitur : quia dum minime ſuperbiunt , quaſi ad ſuſcipiendum ædificium corda paraverunt. Cum illis laborandum eſt, ut ſapientius ſtulti fiant, ſtultam ſapientiam deſerant , & ſapientem Dei ſtultitiam diſcant : iſtis vero prædicandum eſt , ut ab ea quæ putatur ſtultitia , ad veram ſapientiam vicinius tranſeant. Illi namque dicitur : (1) *Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo , ſtultus fiat , ut ſit ſapiens* . Iſtis vero dicitur : (2) *Non multi ſapientes ſecundum carnem* . Et rurſum (3) : *Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus , ut confundat ſapientes* . Illos plerumque ratiocinationis argumenta , iſtos nonnumquam melius exempla convertunt. Illis nimirum prodeſt, ut in ſuis allegationibus victi jaceant : iſtis vero aliquando ſufficit , ut laudabi-

(1) 1. Cor. 3. 18. (2) Ibidem 1. 22.
(3) Ib. v. 27.

bilia aliorum facta cognoſcant. Unde (1) & magiſter egregius ſapientibus & inſipientibus debitor, cum Hebræorum quoſdam ſapientes, quoſdam vero etiam tardiores admoneret, illis de completione Teſtamenti veteris loquens eorum ſapientiam argumento ſuperavit dicens: (2) *Quod enim antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt.* Cum vero ſolis exemplis quoſdam trahendos cerneret, in eadem Epiſtola adjunxit (3): *Sancti ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt.* Et rurſum (4): *Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes exitum converſationis, imitamini fidem:* quatenus & illos victrix ratio frangeret, & iſtos ad majora conſcendere imitatio blanda ſuaderet.

CA-

(1) Rom. 1. 14. (2) Hebr. 8. 13.
(3) Ibid. 11. v. 36. & 37. (4) Ib. 13. 7.

CAPUT IX.

Quomodo admonendi impudentes, & verecundi.

ALiter admonendi ſunt impudentes, atque aliter verecundi. Illos namque ab impudentiæ vitio non niſi increpatio dura compeſcit: iſtos autem plerumque ad melius exortatio modeſta componit. Illi ſe deliquere neſciunt, niſi etiam a pluribus increpentur: iſtis plerumque ad converſionem ſufficit, quod eis doctor mala ſua ſaltem leniter ad memoriam reducit. Illos melius corrigit qui invehendo reprehendit: iſtis autem major profectus adhibetur, ſi hoc quod in eis reprehenditur, quaſi ex latere tangatur. Impudentem quippe Judæorum plebem Dominus aperte increpans ait (1): *Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere*. Et rurſum verecundantem refovet dicens (2): *Confuſionis adoleſcentiæ tuæ obliviſceris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis, quia*

(1) Jerem. 3. 3. (2) Iſ. 54. 4.

quia dominabitur tui qui fecit te. Impudenter quoque delinquentes Galatas aperte Paulus increpat dicens (1) : *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit?* Et rursum (2) : *Sic stulti estis, ut cum spiritu cæperitis, nunc carne consummamini?* Culpas vero verecundantium quasi compatiens reprehendit dicens (3) : *Gavisus sum in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire sicut, & sentiebatis : occupati enim eratis*, ut & illorum culpas increpatio dura detegeret, & horum negligentiam mollior sermo velaret.

CAPUT X.

Quomodo admonendi protervi, & pusillanimes.

ALiter admonendi sunt protervi, atque aliter pusillanimes. Illi enim dum valde de se præsumunt, exprobrando cœteros dedignantur : isti autem dum nimis infirmitatis suæ sunt

(1) Galat. 3. 1. (2) Ib. v. 3. (3) Philipp. 4. 10.

ſunt conſcii, plerumque in deſperationem cadunt. Illi ſingulariter ſumma æſtimant cuncta quæ agunt, iſti vehementer deſpecta putant eſſe quæ faciunt, & idcirco in deſperatione franguntur. Subtiliter itaque ab arguente diſcutienda ſunt opera protervorum, ut in quo ſibi placent, oſtendantur quia Deo diſplicent.

Tunc enim protervos melius corrigimus, cum ea quæ bene egiſſe ſe credunt, male acta monſtramus, ut unde adepta gloria creditur, inde utilis ſubſequatur confuſio. Nonnumquam vero cum ſe vitium proterviæ minime perpetrare cognoſcunt, compendioſius ad correctionem veniunt, ſi alterius culpæ manifeſtioris ex latere requiſitæ improperio confunduntur, ut ex eo quod defendere nequeunt, cognoſcant ſe tenere improbe quod defendunt. Unde cum proterve Paulus Corinthios (1) adverſum ſe invicem videret inflatos, ut alius Pauli, alius Apollo, alius Cephæ, alius Chriſti eſſe ſe diceret, inceſtus culpam in medium deduxit, quæ apud eos & perpe-

(1) 2. Cor. 1. 12. & 3. 4.

petrata fuerat, & incorrepta remanebat, dicens (1): *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris quis habeat. Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tolleretur de medio vestrum qui hoc opus fecit.* Ac si aperte dicat: Quid vos per proterviam, hujus vel illius dicitis, qui per dissolutionem negligentiæ, nullius vos esse monstratis.

At contra, pusillanimes aptius ad iter bene agendi reducimus, si quædam illorum bona ex latere requiramus, ut dum in eis alia reprehendendo corripimus, alia amplectendo laudemus: quatenus eorum teneritudinem laus audita nutriat, quam culpa increpata castigat. Plerumque autem utilius apud illos proficimus, si & eorum bene gesta memoramus. Et si qua ab eis inordinate gesta sunt, non jam tamquam perpetrata corripimus, sed quasi adhuc ne perpetrari debeant, prohibemus: ut & illa quæ approbamus, illatus favor augeat, & contra ea quæ reprehendimus, magis apud pusillanimes ex-

(1) 1. Cor. 5. v. 1. & 2.

exhortatio verecunda convaleſcat. Unde idem Paulus cum Theſſalonicenſes in accepta prædicatione perdurantes, quaſi de vicino mundi termino quadam cognoſceret puſillanimitate turbatos, prius in eis quæ fortia proſpicit, laudat, & caute monendo poſtmodum quæ infirma ſunt, roborat. Ait enim (1): *Gratias agere debemus Deo ſemper pro vobis, fratres, ita ut dignum eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas uniuſcujuſque veſtrum in invicem; ita ut & noſipſi in vobis gloriemur in Eccleſiis Dei pro patientia veſtra, & fide.*

Qui cum blanda hæc vitæ eorum præconia præmiſiſſet, paulo poſt ſubdidit dicens (2): *Rogamus autem vos, fratres, per adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti, & noſtræ congregationis in ipſum ut non cito moveamini a veſtro ſenſu, neque terreamini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam tamquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini.* Egit enim verus doctor, ut prius audirent laudati quod recognoſcerent, & poſtmo-

(1) 2. Theſ. 1. 3. & 4. (2) Ib. v. 1.

modum quod exhortati ſequerentur : quatenus eorum mentem admonitio ſubjuncta concuteret, laus præmiſſa ſolidaret ; & qui commotos eos vicini finis ſuſpicione cognoverat, non jam redarguebat motos, ſed quaſi tranſacta neſciens, adhuc commoveri prohibebat : ut dum de ipſa levitate motionis prædicatori ſuo ſe incognitos crederent, tanto reprehenſibiles fieri, quanto & cognoſci ab illo formidarent.

CAPUT XI.

Quomodo admonendi ſint impatientes, & patientes.

ALiter admonendi ſunt impatientes, atque aliter patientes. Dicendum namque eſt impatientibus, quia dum refrænare ſpiritum negligunt, per multa etiam quæ non appetunt, iniquitatum abrupta rapiuntur : quia videlicet mentem impellit furor, quo non trahit deſiderium ; & agit mens commota velut neſciens, unde poſt doleat ſciens. Dicendum quoque impatientibus, quia dum motionis impulſu præcipites, quædam

dam velut alienati peragunt, vix mala ſua poſtquam fuerint perpetrata cognoſcunt. Qui dum perturbationi ſuæ minime obſiſtunt, etiam ſi qua a ſe tranquilla mente fuerant bene geſta confundunt, & improviſo impulſu deſtruunt, quidquid forſitan diu labore provido conſtruxerunt. Ipſa namque quæ mater eſt omnium cuſtoſque virtutum, per impatientiæ vitium virtus amittitur charitatis. Scriptum quippe eſt: (1) *Charitas patiens eſt*: Igitur cum minime eſt patiens, charitas non eſt. Per hoc quoque impatientiæ vitium ipſa virtutum nutrix doctrina diſſipatur. Scriptum namque eſt (2): *Doctrina viri per patientiam noſcitur*. Tanto ergo quiſque minus oſtenditur doctus, quanto minus convincitur patiens. Nequa enim poteſt veraciter bona docendo impendere, ſi vivendo neſcit, æquanimiter aliena mala tolerare.

Per hoc quoque impatientiæ vitium plerumque mentem arrogantiæ culpa transfigit, quia dum deſpici in mundo hoc quiſque non patitur, bona ſi qua ſibi occulta ſunt, oſtentare conatur,

(1) 1. Cor. 13. 4. (2) Prov. 19. 11.

atque ſic per impatientiam uſque ad arrogantiam ducitur: dumque ferre deſpectionem non poteſt, detegendo ſemetipſum in oſtentatione gloriatur. Unde ſcriptum eſt (1) *Melior eſt patiens arrogante*. Quia videlicet elegit patiens quælibet mala perpeti, quam per oſtentationis vitium bona ſua occulta cognoſci. At contra elegit arrogans bona de ſe vel falſa jactari, ne mala poſſit vel minima perpeti. Quia igitur cum patientia relinquitur, etiam bona reliqua quæ jam geſta ſunt, deſtruuntur, recte ad Ezechielem in altari Dei fieri foſſa præcipitur, ut in ea videlicet ſuperpoſita holocauſta ſervenrur. Si enim in altari foſſa non eſſet, omne quod in eo ſacrificium reperiret, ſuperveniens aura diſpergeret. Quid vero accipimus altare Dei, niſi animam juſti, quæ quot bona egerit, tot ſuper ſe ante ejus oculos ſacrificia imponit? Quid autem eſt altaris foſſa, niſi bonorum patientia, quæ dum mentem ad adverſa toleranda humiliat, quaſi more foveæ hanc in imo poſitam demonſtrat? Foſſa ergo in altari fiat, ne ſuperpoſituin

(1) Eccl. 7. 9.

eum ſacrificium aura diſpergat : ideſt electorum mens patientiam cuſtodiat, ne commota vento impatientiæ, & hoc quod bene operata eſt amittat. Bene autem hæc eadem foſſa unius cubiti (1) eſſe monſtratur, quia nimirum ſi patientia non deſeritur, unitatis menſura ſervatur. Unde & Paulus ait (2) : *Invicem onera veſtra portate & ſic adimplebitis legem Chriſti*. Lex quippe Chriſti eſt charitas unitatis, quam ſoli perficiunt, qui nec cum gravantur excedunt. Audiant impatientes quod ſcriptum eſt (3) : *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium*. Minor enim eſt victoria urbium, quia extra ſunt quæ ſubiguntur : valde autem majus eſt quod per patientiam vincitur ; quia ipſe a ſe animus ſuperatur, & ſemetipſum ſibimetipſi ſubjicit, quando eum patientia intra ſe frenare compellit. Audiant impatientes quod electis ſuis Veritas dicat (4) : *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras*. Sic enim conditi mirabiliter ſumus, ut ratio animam, &

(1) Ibid. (2) Galat. 6. 2. (3) Prov. 16. 32. (4) Luc. 21. 19.

anima poſſideat corpus. Jus vero animæ corporis poſſeſſione repellitur, ſi non prius anima a ratione poſſidetur. Cuſtodem igitur conditionis noſtræ patientiam Dominus eſſe monſtravit, qui in ipſa nos poſſidere noſmetipſos docuit. Quanta ergo ſit impatientiæ culpa cognoſcimus, per quam & hoc ipſum amittimus poſſidere quod ſumus. Audiant impatientes quod per Salomonem rurſum dicitur (1): *Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus, ſapiens autem differt, & ſervat in poſterum*. Impatientia quippe impellente agitur ut totus foras ſpiritus proferatur, quem idcirco perturbatio citius eiicit, quia nulla interius diſciplina ſapientiæ circumcludit. Sapiens autem differt, & reſervat in poſterum. Læſus enim in præſens ſe ulciſci non deſiderat, quia etiam tolerans parci optat, ſed tamen juſte vindicari omnia extremo judicio non ignorat (*a*). At

(1) Prov. 19. 11.

(a) *Qui plura hac de re cupit, legat commentaria S. Cypriani* de bono patientiæ, *& S. Auguſtini* de patientia *omnibus numeris abſolutiſſima*.

At contra admonendi ſunt patientes, ne in eo quod exterius portant, interius doleant: ne tantæ virtutis ſacrificium quod integrum foras immolant, intus malitiæ peſte corrumpant: & cum ab hominibus non agnoſcitur, ſed tamen ſub divina examinatione peccatur, tanto deterior culpa dolori fiat, quanto ſibi ante homines virtutis ſpeciem vindicat.

Dicendum itaque eſt patientibus, ut ſtudeant diligere quos ſibi neceſſe eſt tolerare, ne ſi patientiam dilectio non ſequatur, in deteriorem culpam odii virtus oſtenſa vertatur. Unde Paulus cum diceret: *Charitas patiens eſt*: illico adjunxit (1): *benigna eſt*: videlicet oſtendens, quia quos ex patientia tolerat, amare etiam ex benignitate non ceſſat. Unde idem doctor egregius cum patientiam diſcipulis ſuaderet, dicens (2): *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur a vobis*: quaſi cunctis exterius jam bene compoſitis ad interiora convertitur, dum ſubjungit (3). *Cum omni malitia*: quia nimirum fruſtra indignatio, clamor

(1) 1. Cor. 13. v. 4. (2) Epheſ. 4. 31. (3) Ibid.

& blaſphemia ab exterioribus tollitur, ſi interioribus vitiorum mater malitia dominatur : & incaſſum foras nequitia ex ramis inciditur, ſi ſurrectura multiplicius intus in radice ſervatur. Unde per ſemetipſam Veritas dicit (1) : *Diligite inimicos veſtros : benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos*. Virtus itaque eſt coram hominibus adverſarios tolerare, ſed virtus coram Deo diligere ; quia hoc ſolum Deus ſacrificium accipit, quod ante ejus oculos in altari boni operis flamma charitatis incendit. Hinc eſt quod rurſum quibuſdam patientibus, nec tamen diligentibus dicit (2). *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides* ? Perturbatio quippe impatientiæ feſtuca eſt ; malitia vero in corde trabes in oculo. Illam namque aura tentationis agitat, hanc autem conſummata nequitia pene immortaliter portat. Recte vero illic ſubjungitur (3) : *Hypocrita ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere feſtucam de*

(1) Luc. 6. 27. (2) Mat. 9. v. 3. Luc. 6. v. 41. (3) Ibid.

de oculo fratris tui. Ac ſi dicatur menti iniquæ interius dolenti, & ſanctam ſe exterius per patientiam demonſtranti; prius a te molem malitiæ excute, & tunc alios de impatientiæ levitate reprehende: ne dum non ſtudes ſimulationem vincere, pejus tibi ſit aliena prava tolerare.

Evenire etiam plerumque patientibus ſolet, ut eo quidem tempore quo vel adverſa patiuntur, vel contumelias audiunt, nullo dolore pulſentur, & ſic patientiam exhibeant, ut cuſtodire etiam cordis innocentiam non omittant; ſed cum poſt paululum hęc ipſa quæ pertulerint, ad memoriam revocant, igne ſe doloris inflammant, argumenta ultionis inquirunt, & manſuetudinem quam tolerantes habuerunt, retractantes in malitiam vertunt. Quibus citius a prædicante ſuccurritur, ſi quæ ſit hujus permutationis cauſa pandatur. Callidus namque adverſarius bellum contra duos movet, unum videlicet inflammans, ut contumelias prior inferat, alterum provocans, ut contumelias læſus reddat. Sed plerumque dum hujus jam victor eſt qui injuriam per-

ſuaſus irrogat, ab illo vincitur qui illatam ſibi æquanimiter portat. Unius ergo victor quem commovendo ſubjugavit, tota contra alterum virtute ſe erigit, eumque obſiſtentem fortiter & vincentem dolet, quem quia commovere in ipſa contumeliarum jaculatione non potuit, ab aperto certamine interim quieſcens, & ſecreta ſuggeſtione cogitationem laceſſens, aptum deceptionis tempus inquirit. Quia enim publico bello perdidit exardeſcit. Quietis namque tempore jam ad victoris animum redit, & vel rerum damna, aut injuriarum jacula ad memoriam reducit, cunctaque quæ ſibi illata ſunt, vehementer exaggerans intolerabilia oſtendit, tantoque mentem mærore conturbat, ut plerumque vir patiens illa ſe æquanimiter toleraſſe poſt victoriam captivus erubeſcat, ſeque non reddidiſſe contumelias doleat, & deteriora rependere, ſi occaſio præbeatur, quærat. Quibus ergo iſti ſunt ſimiles, niſi his qui per fortitudinem in campo victores ſunt, ſed per negligentiam poſtmodum intra urbis clauſtra capiuntur? Quibus ſunt ſimiles niſi iis quos irruens gra-

gravius languor a vita non ſubtrahit, ſed leniter veniens recidiva febris occidit? Admonendi ſunt igitur patientes, ut cor poſt victoriam muniant, ut hoſtem publico bello ſuperatum inſidiari mœniis mentis intendant; ut languorem plus reſerpentem timeant, ne hoſtis callidus eo in deceptione poſtmodum majori exultatione gaudeat, quo illa dudum contra ſe rigida colla victorum calcat.

CAPUT XII.

Quomodo admonendi benevoli, & invidi.

ALiter admonendi ſunt benevoli, atque aliter invidi. Admonendi namque ſunt benevoli, ut ſic alienis bonis congaudeant, quatenus habere & propria concupiſcant, ſic proximorum facta diligendo laudent, ut ea etiam imitando multiplicent, ne ſi in hoc præſentis vitæ ſtadio ad certamen alienum devoti fautores, ſed pigri ſpectatores aſſiſtant, eo poſt certamen ſine bravio remaneant, quo nunc in certamine non laborant, & tunc eorum

pal-

palmas afflicti reſpiciant, in quorum nunc laboribus otioſi perdurant. Valde quippe peccamus, ſi aliena bene geſta non diligimus; ſed nil mercedis agimus, ſi ea quæ diligimus, inquantum poſſumus non imitamur. Dicendum itaque eſt benevolis, quia ſi imitari bona minime feſtinant quæ laudantes approbant, ſic eis virtutum ſanctitas ſicut ſtultis ſpectatoribus ludicrarum artium vanitas placet. Illi namque aurigarum & hiſtrionum geſta favoribus efferunt, nec tamen tales eſſe deſiderant, quales illos conſpiciunt eſſe quos laudant. Mirantur eos placita egiſſe, ſed tamen devitant ſimiliter placere. Dicendum eſt benevolis, ut cum proximorum facta conſpiciunt, ad ſuum cor redeant, & de alienis actibus non præſumant; ne bona laudent, & agere recuſent. Gravius quippe extrema ultione feriendi ſunt, quibus placuit quod imitari noluerunt.

Admonendi ſunt invidi, ut perpendant quantæ cæcitatis ſunt, qui alieno provectu deficiunt, aliena exultatione contabeſcunt. Quantæ infelicitatis ſunt, qui melioratione proximi deteriores fi-

fiunt : dumque augmenta alienæ proſperitatis aſpiciunt, apud ſemetipſos anxie afflicti cordis ſui peſte moriuntur. Quid iſtis infelicius, quos dum conſpecta felicitas afficit, pœna nequiores reddit ? Aliorum vero bona quæ habere non poſſunt, ſi diligerent, ſua facerent. Sic quippe ſunt univerſi conſiſtentes in fide, ſicut multa membra uno continentur in corpore : quæ per officium quidem diverſa ſunt, ſed eo quo ſibi viciſſim congruunt, unum fiunt. Unde fit, ut pes per oculum videat, & per pedes oculi gradiantur : ori auditus aurium ſerviat, & ad uſum ſuum auribus oris lingua concurrat : ſuffragetur venter manibus, ventri operentur manus. In ipſa igitur corporis poſitione accipimus quod in actione ſervemus. Nimis itaque turpe eſt non imitari quod ſumus. Noſtra ſunt nimirum, quæ etſi imitari non poſſumus, amamus in aliis, & amantium fiunt quæque amantur in nobis. Hinc ergo penſent invidi, charitas quantæ virtutis eſt quæ alieni laboris opera, noſtra ſine labore facit. Dicendum itaque eſt invidis, quia dum ſe a livore minime cuſtodiunt, in anti-

quam

quam verſuti hoſtis nequitiam demerguntur. De illo namque ſcriptum eſt: (1) *Invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum*. Quia enim ipſe cælum perdidit, condito hoc homini invidit, & damnationem ſuam perditus adhuc alios perdendo cumulavit. Admonendi ſunt invidi, ut cognoſcant qnantis lapſibus ſuccreſcentis ruinæ ſubjaceant: quia dum livorem a corde non projiciunt, ad apertas operum nequitias devolvuntur. Niſi enim Cain invidiſſet acceptam fratris hoſtiam, minime perveniſſet ad extinguendam vitam. Unde ſcriptum eſt (2). *Et reſpexit Dominus ad Abel & ad munera ejus; ad Cain vero & ad munera ejus non reſpexit. Iratuſque eſt Cain vehementer, & concidit vultus ejus*. Livor itaque ſacrificii fratricidii ſeminarium fuit. Nam quem meliorem ſe eſſe doluit, ne utcumque eſſet amputavit. Dicendum eſt invidis, quia dum ſe iſta intrinſecus peſte conſumunt, etiam quidquid in ſe aliud boni habere videntur interimunt. Unde ſcriptum eſt (3): *Vita carnium ſanitas cordis, pu-*

(1) Sap. 2. 24. (2) Gen. 4. v. 4 (3) Prov. 14. 30.

putredo oſſium invidia. Quid enim per carnes niſi infirma quædam ac tenera, & quid per oſſa niſi fortia acta ſignantur? Et plerumque contingit, ut quidam cum cordis innocentia in nonnullis ſuis actibus infirmi videantur, quidam vero jam quædam ante humanos oculos robuſta exerceant, ſed tamen erga aliorum bona intus invidiæ peſtilentia tabeſcant. Bene ergo dicitur: *Vita carnium ſanitas cordis*: quia ſi mentis innocentia cuſtoditur, etiam ſi qua foris infirma ſunt quandoque roborantur. Et recte illic ſubditur: *Putredo oſſium invidia*: quia per livoris vitium ante Dei oculos pereunt etiam quæ humanis oculis fortia videntur. Oſſa quippe (a) per invidiam putreſcere, eſt quædam etiam robuſta deperire.

CA-

(a) *Conſule egregium S. Cypriani opuſculum* de zelo, & livore.

CAPUT XIII.

Quomodo admonendi ſimplices & verſipelles.

ALiter admonendi ſunt ſimplices, atque aliter impuri. Laudandi ſunt ſimplices quod ſtudeant numquam falſa dicere, ſed admonendi ſunt ut noverint nonnumquam vera reticere. Sic ut enim ſemper dicentem falſitas læſit, ita nonnumquam quibuſdam audita vera nocuerunt. Unde coram diſcipulis Dominus locutionem ſuam ſilentio temperans ait (1): *Multa habeo vobis dicere, ſed nunc non poteſtis illa portare*. Admonendi ſunt igitur ſimplices, ut ſicut fallaciam ſemper utiliter vitant, ita veritatem ſemper utiliter proferant. Admonendi ſunt, ut ſimplicitatis bono prudentiam adjungant quatenus ſic ſecuritatem de ſimplicitate poſſideant, ut circumſpectionem prudentiæ non amittant. Hinc namque per doctorem gentium dicitur [2]: *Volo vos ſapientes eſſe in bono, ſimplices autem in malo*. Hinc electos ſuos per ſemetipſam Veritas ad-

(1) Jo. 16. 12. (2) Rom. 16. 19.

admonet, dicens (1) : *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ*. Quia videlicet in electorum cordibus debet & ſimplicitatem columbæ aſtutia ſerpentis acuere, & ſerpentis aſtutiam columbæ ſimplicitas temperare : quatenus nec ſeducti per prudentiam calleant, nec ab intellectus ſtudio ex ſimplicitate torpeſcant.

At contra admonendi ſunt impuri, ut quam gravis ſit, quem cum culpa ſuſtinent, duplicitatis labor, agnoſcant. Dum enim deprehendi metuunt, ſemper improbas defenſiones quærunt, ſemper pavidis ſuſpicionibus agitantur. Nil autem eſt ad defendendum puritate tutius, nil ad dicendum veritate facilius. Nam dum fallaciam ſuam tueri cogitur, duro cor labore fatigatur. Hinc namque ſcriptum eſt : *Labor labiorum ipſorum operiet eos*. Qui enim nunc implet, tunc operit : quia cujus nunc animum per blandam inquietudinem exerit, tunc per aſperam retributionem premit. Hinc per Jeremiam dicitur *Docuerunt linguam ſuam loqui mendacium, ut inique agerent laborave-*

(1) Mat. 10. v. 16. (2) Pſ. 139. 10.

verunt . Ac ſi aperte diceretur ; Qui amici eſſe veritatis ſine labore poterant, ut peccent laborant : cumque vivere ſimpliciter renuunt , laboribus exigunt ut moriantur . Nam plerumque in culpa deprehenſi, dum quales ſint cognoſci refugiunt, ſeſe ſub fallaciæ velamine abſcondunt, & hoc quod peccant, quodque jam aperte cernitur, excuſare moliuntur ; ita ut ſæpe is , qui eorum culpas corripere ſtudet, aſperſæ falſitatis nebulis ſeductus pene amiſiſſe ſe videat , quod de eis jam certum tenebat . Unde recte ſub Judææ ſpecie per Prophetam contra peccantem animam excuſantemque ſe dicitur (1): *Ibi habuit foveam ericius* . Ericii quippe nomine impuræ mentis ſeſeque callide defendentis duplicitas deſignatur: quia videlicet ericius cum apprehenditur, ejus & caput cernitur, & pedes videntur , & corpus omne conſpicitur ; ſed mox unapprehenſus fuerit, ſemetipſum in ſphæram colligit ; pedes introrſus ſubtrahit, caput abſcondit, & intra tenentis manus totum ſimul amittitur , quod totum ſimul ante videbatur. Sic ni-

(1) Iſai. 34. v. 15.

nimirum ſic impuræ mentes ſunt, cum in ſuis exceſſibus comprehenduntur. Caput enim ericii cernitur: quia quo initio ad culpam peccator acceſſerit videtur. Pedes ericii conſpiciuntur: quia quibus veſtigiis nequitia ſit perpetrata, cognoſcitur, & tamen adductis repente excuſationibus impura mens introrſus pedes colligit: quia cuncta iniquitatis ſuæ veſtigia abſcondit. Caput ſubtrahit; quia miris defenſionibus nec inchoaſſe ſe malum aliquod oſtendit. Et quaſi ſphæra in manu tenentis remanet: quia is qui corripit; cuncta quæ jam cognoverat, ſubito amittens involutum intra conſcientiam peccatorem tenet; & qui totum jam deprehendendo viderat, tergiverſatione pravæ defenſionis illuſus totum pariter ignorat. Foveam ergo habet ericius in reprobis: quia malitioſæ mentis duplicitas ſeſe intrà ſe colligens abſcondit in tenebris defenſionis.

Audiant impuri quod ſcriptum eſt (1): *Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter*. Fiducia quippe magnæ ſecuritatis eſt ſimplicitas actionis. Audiant

(1) Prov. 10. 9.

quod ſapientis ore dicitur (1): *Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum*. Audiant quod Scriptura rurſum teſte perhibetur (2): *Cum ſimplicibus ſermocinatio ejus*. Deo enim ſermocinari eſt per illuſtrationem ſuæ præſentiæ humanis mentibus arcana revelare. Cum ſimplicibus igitur ſermocinari dicitur: quia de ſupernis myſteriis illorum mentes radio ſuæ viſitationis illuminat, quos nulla umbra duplicitatis obſcurat. Eſt autem ſpeciale duplicium malum, quia dum perverſa & duplici actione ceteros fallunt, quaſi præſtantius ceteris prudentes ſe eſſe gloriantur, & quia diſtrictionem retributionis non conſiderant, de damnis ſuis miſeri exultant. Audiant autem quomodo ſuper illos Propheta Sophonias vim divinæ animadverſionis intendat, dicens (3): *Ecce dies Domini venit magnus & horribilis, dies iræ dies illa, dies tenebrarum, & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris ſuper omnes civitates munitas, & ſuper omnes angulos excelſos*. Quid enim per civitates munitas

(1) Sap. 1. 5. (2) Prover. 3. v. 32.
(3) Sophon. 1. v. 24. 25.

tas exprimitur, niſi ſuſpectæ mentes & fallaci ſemper defenſione circumdatæ, quæ quoties earum culpa corripitur, veritatis ad ſe jacula non admittunt? Et quid per excelſos angulos [duplex quippe ſemper eſt in angulis paries] niſi impura corda ſignantur? quæ dum veritatis ſimplicitatem (a) fugiunt, ad ſemetipſa quodammodo duplicitatis perverſitate replicantur: & quod eſt deterius, apud cogitationes ſuas in

(a) *Præſtat hic ſubtexere, quæ de Chriſtiana ſimplicitate, ac mundana callidate S. Doctor etiam commentatur lib.* 10. *Moralium cap.* 29. *editionis Maurinæ*. Deridetur juſti ſimplicitas. Hujus mundi ſapientia eſt cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt, vera oſtendere, quę vera ſunt, fallacia demonſtrare. Hæc nimirum prudentia uſu a juvenibus ſcitur, hæc a pueris pretio diſcitur: hanc qui neſciunt, ſubjecti, & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas iniquitatis, nomine palliata, diligitur, dum mentis perverſitas, urbanitas vocatur. Hæc ſibi obſequentibus præcipit honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere; irrogata ab aliis mala multiplicius red-

faſtu prudentiæ ex ipſa ſe culpa impuritatis extollunt . Dies igitur Domini vindictæ , atque animadverſionis plena ſuper civitates munitas & ſuper excelſos angulos venit , quia ira extremi judicii humana corda & defenſionibus contra veritatem clauſa deſtruit , & duplici-

ci-

reddere ; cum vires ſuppetunt , nullis reſiſtentibus cedere ; cum virtutis poſſibilitas deeſt , quidquid explere per malitiam non valet , hoc in pacifica bonitate ſimulare . At contra ſapientia juſtorum eſt , nil per oſtenſionem fingere , ſenſum verbis aperire ; vera ut ſunt diligere , falſa devitare , bona gratis exhibere , mala libentius tolerare quam facere ; nullam injuriæ ultionem quærere , pro veritate contumeliam lucrum putare . Sed hæc juſtorum ſimplicitas deridetur : quia ab hujus mundi ſapientibus puritatis virtus , fatuitas creditur . Omne enim , quod innocenter agitur , ab eis procul dubio ſtultum putatur : & quidquid in opere veritas approbat , carnali ſapientiæ fatuum ſonat . Quid namque ſtultius videtur mundo , quam mentem verbis oſtendere , nil callida machinatione ſimulare , nullas injuriis contumelias reddere , pro maledicentibus orare , paupertatem quærere , poſſeſſa relinquere , rapienti non reſiſtere , percutienti alteram maxillam præbere ?

citatibus involuta diſſolvit. Tunc enim munitæ civitates cadunt, quia mentes Deo impenetratæ damnabuntur. Tunc excelſi anguli corruunt: quia corda, quæ ſe per impuritatis prudentiam erigunt, per juſtitiæ ſententiam proſternuntur.

CAPUT XIV.

Quomodo admonendi ſunt incolumes, & ægri

ALiter admonendi ſunt incolumes, atque aliter ægri. Admonendi ſunt incolumes, ut ſalutem corporis exerceant ad ſalutem mentis; ne ſi acceptæ incolumitatis gratiam ad uſum nequitiæ inclinent. dono deteriores fiant, & eo poſtmodum ſupplicia graviora mereantur, quo nunc largioribus bonis Dei male uti non metuunt. Admonendi ſunt incolumes, ne opportunitatem ſalutis in perpetuum promerendæ deſpiciant. Scriptum namque eſt (1): *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis*. Admonendi ſunt, ne placere Deo ſi cum poſſunt nolue-

 rint

(1) 2. Cor. 6. 2.

rint, cum voluerint ſero, non poſſint. Hinc eſt enim quod eos poſt ſapientia deſerit, quos prius diutius renuentes vocavit dicens (1): *Vocavi, & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret: deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis: ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis quod timebatis advenerit.* Et rurſum: (2) *Tunc invocabunt me, & non exaudiam; mane conſurgent, & non invenient me.* Salus itaque corporis quando ad bene operandum accepta deſpicitur, quanti ſit muneris amiſsa ſentitur. Et infructuoſe ad ultimum quæritur, quæ congruo conceſſa tempore utiliter non habetur. Unde bene per Salomonem rurſum dicitur (3): *Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli: ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſint in domo aliena, & gemas in noviſſimis, quando conſumſeris carnes, & corpus tuum.* Qui namque alieni a nobis ſunt, niſi maligni ſpiritus, qui a cæleſtis ſunt pa-

(1) Prov. 1. v. 24. (2) Ibid. 28. (3) Ibidem. 5. v. 9.

patriæ ſorte ſeparati? Quis vero honor noſter eſt niſi quia in luteis corporibus conditi, ad Conditoris tamen noſtri ſumus imaginem & ſimilitudinem creati? Vel quis alius crudelis eſt, niſi ille Angelus apoſtata, qui & ſemetipſum pœna mortis ſuperbiendo perculit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaque ſuum alienis dat, qui ad Dei imaginem, & ſimilitudinem conditus, vitæ ſuæ tempora malignorum ſpirituum (a) voluptatibus adminiſtrat. Annos etiam ſuos crudeli tradit, qui ad voluntatem male dominantis adverſarii accepta vivendi ſpatia expendit. Ubi bene ſubditur; *Ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſint in domo aliena*. Quiſquis enim per acceptam valetudinem corporis, per tributam ſibi ſapientiam mentis, non exercendis virtutibus, ſed perpetrandis vitiis elaborat, nequaquam ſuis viribus ſuam domum, ſed extraneorum habitacula, id

(a) *Ita veteres editiones, & mss. plura optimæ notæ*. Malignorum ſpirituum voluptates *appellat Gregorius, quas illi nequiter ſuggerunt, & offerunt*.

eſt immundorum ſpirituum facta multiplicat ; nimirum vel luxuriando, vel ſuperbiendo agens , ut etiam ſe addito perditorum numerus creſcat . Bene autem ſubditur . *Et gemas in noviſſimis , quando conſumſeris carnes , & corpus tuum* . Plerumque enim accepta ſalus carnis per vitia expenditur ; ſed cum repente ſubtrahitur cum moleſtiis caro atteritur , cum jam egredi anima urgetur , diu male habita quaſi ad bene vivendum ſalus amiſſa requiritur . Et tunc gemunt homines , quod Deo ſervire noluerunt , quando damna negligentiæ ſuæ recuperare ſerviendo nequaquam poſſunt . Unde alias dicitur (1): *Cum occideret eos , tunc requirebant eum* .

At contra admonendi ſunt ægri , ut eo ſe filios Dei ſentiant , quo illos diſciplinæ flagella caſtigant . Niſi enim correctis hæreditatem dare diſponeret , erudire eos per moleſtias non curaret . Hinc namque ad Joannem Dominus per Angelum dicit (2) : *Ego quos amo , arguo & caſtigo* . Hinc rurſum ſcriptum eſt

(1) Pſ. 77. v. 34. (2) Ap. 3. 19.

eſt (1) : *Fili mi , noli negligere diſciplinam Domini , neque fatigeris cum ab eo argueris . Quem enim diligit Dominus caſtigat : flagellat autem omnem filium quem recipit* . Hinc Pſalmiſta ait (2) : *Multæ tribulationes juſtorum , & de omnibus his liberavit eos Dominus* · Hinc quoque beatus Job in dolore exclamans ait (3) : *Si juſtus fuero , non levabo caput ſaturatus afflictione & miſeria* . Dicendum eſt ægris , ut ſi cæleſtem patriam , ſuam credunt , neceſſario in hac labores velut in aliena patiantur . Hinc eſt (4) enim quod lapides extra tunſi ſunt , ut in conſtructione templi Domini abſque mallei ſonitu ponerentur : quia videlicet nunc foris per flagella tundimur , ut intus in templum Dei poſtmodum ſine diſciplinæ percuſſione diſponamur : quatenus quidquid in nobis eſt ſuperfluum , modo percuſſio reſecet , & tunc ſola nos in ædificio concordia charitatis liget . Admonendi ſunt ægri , ut conſiderent pro percipiendis terrenis hæreditatibus quam dura carnales

(1) Prov. 3. 11. Hebr. 12. v. 5. & 6.
(2) Pſ. 33. 20. (3) Job. 10. v. 15. (4) 2. Reg.

nales filios disciplinæ flagella castigent. Quæ ergo nobis divinæ correptionis pœna gravis est, per quam & numquam amittenda hæreditas percipitur, & semper mansura supplicia vitantur? Hinc etenim Paulus ait (1): *Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reverebamur eos: non multo magis obtemperabimus patri spirituum, & vivemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id quod utile est in recipiendo sanctificationem ejus.*

Admonendi sunt ægri, ut considerent quanta salus cordis sit molestia corporalis, quæ ad cognitionem sui mentem revocat, & quam plerumque salus abiicit, infirmitatis memoriam reformat: ut animus qui extra se in elationem ducitur, cui sit conditioni subditus, ex percussa, quam sustinet, carne memoretur (2). Quod recte per Balaam (si tamen vocem Dei subsequi obediendo voluisset) in ipsa ejus itineris retardatione signatur. Balaam namque pervenire ad propositum tendit, sed ejus votum animal cui præsidet, præpe-

(1) Hebr. 12. v. 9. & 10. (2) Num. 22. 23.

pedit . Prohibitione quippe immorata aſina Angelum videt , quem humana mens non videt : quia plerumque caro per moleſtias tarda flagello ſuo menti Deum indicat, quem mens ipſa carni præſidens non videbat, ita ut anxietatem ſpiritus proficere in hoc mundo cupientis , velut iter tendentis impediat, donec ei inviſibilem, qui ſibi obviat, innoteſcant . Unde & bene per Petrum dicitur [1]: *Correptionem habuit ſuæ veſaniæ ſubjugale mutum , quod in hominis voce loquens prohibuit Prohpetæ inſipientiam*. Inſanus quippe homo a ſubjugali muto corripitur , quando elata mens humilitatis bonum , quod tenere debeat , ab afflicta carne memoratur . Sed hujus correptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens vocem non mentem mutavit . Admonendi ſunt ægri , ut conſiderent quanti ſit muneris moleſtia corporalis, quæ & admiſſa peccata diluit, & ea, quæ admitti poterant, compeſcit ; quæ ſumpta ab exterioribus plagis , concuſsæ menti pœnitentiæ vulne-

ra

(1) 2. Petr. 1. 15.

ta infligit. Unde ſcriptum eſt (1): *Livor vulneris abſtergit mala, & plagæ in ſecretioribus ventris*. Mala enim livor vulneris abſtergit, quia flagellorum dolor vel cogitatas, vel perpetratas nequitias diluit. Solet vero ventris appellatione mens accipi; quia ſicut venter conſumit eſcas, ita mens pertractando excoquit curas. Quia enim venter mens dicitur, ea ſententia docetur, qua ſcriptum eſt (2): *Lucerna Domini ſpiraculum hominis, quæ inveſtigat omnia ſecreta ventris*. Ac ſi diceret: Divini afflatus illuminatio, cum in mentem hominis venerit, eam ſibimetipſi illuminans oſtendit, quæ ante Spiritus Sancti adventum cogitationes pravas & portare poterat, & penſare neſciebat. Livor ergo vulneris abſtergit mala, & plagæ in ſecretioribus ventris: quia cum exterius percutimur, ad peccatorum noſtrorum memoriam taciti afflictique revocamur, atque ante oculos noſtros cuncta, quæ a nobis ſunt male geſta, reducimus, & per hoc quod foris patimur, magis intus quod fecimus dolemus. Unde

(1) Prov. 20. 30. (2) Idid. 27.

de fit, ut inter aperta vulnera corporis amplius nos abluat plaga ſecreta ventris; quia ſanat nequitiam pravi operis occultum vulnus doloris.

Admonendi ſunt ægri (a) quatenus patientiæ virtutem ſervent, ut inceſſanter, quanta Redemptor noſter ab his quos creaverat pertulit mala, conſiderent: quod tot abjecta conviciorum probra ſuſtinuit: quod de manu antiqui hoſtis captivorum animas quotidie rapiens inſultantium alapas accepit: quod aqua ſalutis nos diluens a perfidorum ſputis faciem non abſcondit: quod advocatione ſua nos ab æternis ſuppliciis liberans tacitus flagella toleravit: quod inter Angelorum choros perennes nobis honores tribuens colaphos pertulit, quod a peccatorum nos punctionibus ſalvans ſpinis caput ſupponere non recuſavit: quod æterna nos dulcedine inebrians in ſiti ſua fellis amaritudinem accepit: quod

(a) *Chriſtianæ eruditioni, & vero ſolamini ægrorum multum inſerviet tractatus S. Cypriani* de Mortalitate, *quem ſacri Miniſtri, quibus eos pie erudire, ac ſolari maxime incumbit, ſæpius legere deberent.*

quod qui pro nobis Patrem, quamvis divinitate esset æqualis, adoravit, sub irrisione adoratus tacuit: quod vitam mortuis præparans usque ad mortem ipse vita pervenit. Cur itaque asperum creditur, ut a Deo homo toleret flagella pro malis, si tanta Deus ab hominibus pertulit mala pro bonis? Aut quis sana intelligentia de percussione sua ingratus existat, si ipse hinc sine flagello non exiit, qui hic sine peccato vixit?

CAPUT XV.

Quomodo admonendi qui flagella metuunt, & qui contemnunt.

ALiter admonendi sunt qui flagella metuunt, & propterea innocenter vivunt, atque aliter admonendi sunt, qui sic iniquitate duruerunt, ut neque per flagella corrigantur. Dicendum namque est stagella timentibus, ut & bona temporalia nequaquam pro magno desiderent, quæ adesse etiam pravis vident: & mala præsentia nequaquam velut intolerabilia fu-

fugiant, quibus hic plerumque etiam bonos afflci non ignorant. Admonendi ſunt, ut ſi malis veraciter carere deſiderant, æterna ſupplicia perhorreſcant, neque in hoc ſuppliciorum timore remaneant, ſed ad amoris gratiam nutrimento charitatis excreſcant. Scriptum quippe eſt (1): *Perfecta charitas foras mittit timorem*. Et rurſum ſcriptum eſt (2): *Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater* (3). Unde idem doctor iterum dicit. *Ubi ſpiritus Domini, ibi libertas*. Si ergo adhuc a prava actione formidata pœna prohibet, profecto formidantis animum nulla ſpiritus libertas tenet. Nam ſi pœnam non metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaque mens gratiam libertatis, quam ligat ſervitus timoris. Bona enim pro ſemetipſis amanda ſunt, & non pœnis compellentibus exequenda. Nam qui propterea bona facit, quia tormentorum mala metuit, vult non eſſe quod metuat, ut auden-

(1) 1. Jo. 4. 18. (2) Rom. 8. 15. (3) 2. Cor 3. 17.

denter illicita committat. Unde luce clarius conſtat, quod coram Deo innocentia amittitur, ante cujus oculos deſiderio peccatur.

At contra hi, quos ab iniquitatibus nec flagella compeſcunt, tanto acriori invectione feriendi ſunt, quanto majori inſenſibilitate duruerunt. Plerumque enim ſine dedignatione dedignandi ſunt, ſine deſperatione deſperandi, ita dumtaxat, ut & oſtenſa deſperatio formidinem incutiat, & ſubjuncta admonitio ad ſpem reducat. Diſtricte itaque contra illos divinæ ſententiæ proferendæ ſunt, ut ad cognitionem ſui conſiderata æterna animadverſione revocentur. Audiant enim in ſe impletum eſſe quod ſcriptum eſt (1): *Si contuderis ſtultum in pila, quaſi ptiſanas feriente deſuper pilo, non auferetur ab eo ſtultitia ejus*. Contra hos Propheta Domino conqueritur dicens: (2) *Attriviſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam*. Hinc eſt quod Dominus dicit (3): *Interfeci & perdidi populum iſtum, & tamen a viis ſuis non ſunt*

(1) Prover. 27. 22. (2) Jer. 5. 3. (3) Ib. 15. 7.

ſunt reverſi: Hinc rurſum ait (1): *Populus non eſt reverſus ad percutientem ſe*. Hinc voce flagellantium Propheta conqueritur dicens: (2) *Curavimus Babylonem & non eſt ſanata*. Babylon quippe curatur, nec tamen ad ſanitatem reducitur, quando mens in prava actione confuſa verba correptionis audit, flagella correptionis percipit, & tamen ad recta ſalutis itinera redire contemnit. Hinc captivo Iſraelitico populo, nec tamen ab iniquitate converſo Dominus exprobat dicens (3): *Verſa eſt mihi domus Iſrael in ſcoriam omnes iſti æs, & ſtannum & ferrum, & plumbum in medio fornacis*. Ac ſi aperte dicat: Purgare eos per ignem tribulationis volui, & argentum illos vel aurum fieri quæſivi, ſed in fornace mihi in æs, ſtannum, & ferrum, & plumbum verſi ſunt, quia non ad virtutem, ſed ad vitia etiam in tribulatione proruperunt. Æs quippe dum percutitur, amplius metallis ceteris ſonitum reddit. Qui igitur in percuſſione poſitus erumpit ad ſonitum murmurationis, in æs verſus eſt in medio fornacis.

(1) Iſ. 9. 13. (2) Jer. 51. 9. (3) Ezech. 22. 18.

Stannum vero cum ex arte componitur, argenti ſpeciem mentitur. Qui ergo ſimulationis vitio non caret in tribulatione, ſtannum factus eſt in fornace. Ferro autem utitur, qui vitæ proximi inſidiatur. Ferrum itaque in fornace eſt, qui nocendi malitiam non amittit in tribulatione. Plumbum quoque ceteris metallis eſt gravius: in fornace ergo plumbum invenitur, qui ſic peccati ſui pondere premitur, ut etiam in tribulatione poſitus a terrenis deſideriis non levetur. Hinc rurſum ſcriptum eſt (1): *Multo labore ſudatum eſt, & non exivit de ea nimia rubigo ejus neque per ignem.* Ignem quippe nobis tribulationis admovet, ut in nobis rubiginem vitiorum purget, ſed nec per ignem rubiginem amittimus, quando, & inter flagella vitio non caremus. Hinc Propheta iterum dicit (2): *Fruſtra conflavit conflator; malitiæ eorum non ſunt conſumptæ.*

Sciendum vero eſt, quod nonnumquam cum inter flagellorum duritiam remanent incorrecti, dulci ſunt admoni-

(1) Ezech. 24. 22. (2) Jer. 6. 29.

nitione mulcendi . Quos enim cruciamenta non corrigunt , nonnnumquam ab iniquis actionibus lenia blandimenta compeſcunt: quia & plerumque ægros , quos fortis pigmentorum potio curare non valuit , ad ſalutem priſtinam tepens aqua revocavit , & nunnulla vulnera , quæ curari inciſione nequeunt , fomentis olei ſanantur . Et durus adamas inciſionem ferri minime recipit, ſed leni hircorum ſanguine molleſcit.

CAPUT XVI.

Quomodo admonendi tacituri, & verboſi

ALiter admonendi ſunt nimis taciti atque aliter multiloquio vacantes . Inſinuari namque nimis tacitis debet , quia dum quædam vitia incaute fugiunt , occulte deterioribus implicantur . Nam ſæpe linguam quia immoderatius frenant , in corde gravius multiloquium tolerant , ut eo plus cogitationes in mente ferveant , quo illas violenta cuſtodia indiſcreti ſilentii anguſtat . Quæ plerumque tan-

to latius diffluunt, quanto se esse securius æstimant, quia foris a reprehensoribus non videntur. Unde nonnumquam mens in superbiam extollitur, & quos loquentes audit, quasi infirmos despicit. Cumque os corporis claudit, quantum se vitiis superbiendo aperit, non agnoscit. Linguam etenim premit, mentem elevat: & cum suam nequitiam minime considerat, tanto apud se cunctos liberius, quanto & secretius accusat. Admonendi sunt igitur nimis taciti, ut scire sollicite studeant, non solum quales foris ostendere, sed etiam quales se debeant intus exhibere: ut plus ex cogitationibus occultum judicium, quam ex sermonibus reprehensionem metuant proximorum. Scriptum namque est [1]: *Fili mi, attende sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes*. Nil quippe in nobis est corde fugacius, quod a nobis toties recedit, quoties per pravas cogitationes defluit. Hinc etenim Psalmista ait

(1) Prover. 5. 1.

ait (1). *Cor meum dereliquit me*. Hinc ad ſemetipſum rediens ait (2): *Invenit ſervus tuus cor ſuum ut oraret te*. Cum ergo cogitatio per cuſtodiam reſtringitur, cor quod fugere conſuevit invenitur.

Plerumque autem nimis taciti cum nonnulla injuſta patiuntur, eo in acriorem dolorem prodeunt, quo ea quæ ſuſtinent, non loquuntur. Nam ſi illatas moleſtias tranquille lingua diceret, a conſcientia dolor emanaret. Vulnera enim clauſa plus cruciant. Nam cum putredo quæ interius fervet, eiicitur, ad ſalutem dolor aperitur. Scire igitur debent, qui plus quam expedit tacent ne inter moleſta quæ tolerant, dum linguam tenent, vim doloris exaggerent. Admonendi ſunt enim, ut ſi proximos ſicut ſe diligunt, minime illis taceant, unde eos juſta reprehendunt. Vocis enim medicamine utrorumque ſaluti concurritur, dum & ab illo qui infert, actio prava compeſcitur, & ab hoc qui ſuſtinet, doloris fervor vulnere aperto temperatur. Qui enim

(1) Pſ. 39. 13. (2) 2. Reg. 7. 17.

proximorum mala reſpiciunt, & tamen in ſilentio linguam premunt, quaſi conſpectis vulneribus uſum medicaminis ſubtrahunt, & eo mortis auctores fiunt, quo virus quod poterant curare, noluerunt. Lingua itaque diſcrete frenanda eſt, non inſolubiliter obliganda. Scriptum namque eſt (1): *Sapiens tacebit uſque ad tempus*: Ut nimirum cum opportunum conſiderat, poſtpoſita cenſura ſilentii, loquendo quæ congruunt, in uſum ſe utilitatis impendat. Et rurſum ſcriptum eſt (2): *Tempus tacendi, & tempus loquendi*. Diſcrete quippe viciſſitudinum penſanda ſunt tempora, ne aut cum reſtringi lingua debet, per verba inutiliter defluat; aut cum loqui utiliter poteſt, ſemetipſam pigre reſtringat. Quod bene Pſalmiſta conſiderans dicit (3): *Pone, Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis.* Non enim poni ori ſuo parietem, ſed oſtium petit, quod videlicet aperitur & clauditur. Unde & nobis caute diſcendum eſt, quatenus os diſcretum & congruo tempore vox aperiat, & rurſum

(1) Eccl. 20. 7. (2) Ib. 3. 7. (3) Pſ. 140. 3.

ſum congruo taciturnitas claudat.

At contra admonendi ſunt multiloquio vacantes, ut vigilanter aſpiciant, a quanto rectitudinis ſtatu depereunt, dum per multiplicia verba dilabuntur. Humana etenim mens aquæ more circumcluſa ad ſuperiora colligitur, quia illud repetit unde deſcendit; & relaxata deperit quia ſe per infima iuutiliter ſpargit. Quot enim ſupervacuis verbis a ſilentii ſui cenſura diſſipatur, quaſi tot rivis extra ſe ducitur. Unde & redire interius ad ſui cognitionem non ſufficit: quia per multiloquium ſparſa a ſecreto ſe intimæ conſiderationis excludit. Totam vero ſe inſidiantis hoſtis vulneribus detegit: quia nulla munitione cuſtodiæ circumcludit. Unde Scriptum eſt (1): *Sicut urbs patens, & abſque murorum ambitu, ita vir, qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum*. Quia enim murum ſilentii non habet, patet inimici jaculis civitas mentis, & cum ſe per verba extra ſemetipſam ejicit, apertam ſe adverſario oſtendit. Quam tanto ille ſine labore ſuperat,

(1) Proverb. 29. 28.

quanto & ipſa quæ vincitur, contra ſemetipſam per multiloquium pugnat.

Plerumque autem quia per quoſdam gradus deſidioſa mens in lapſum caſus impellitur, dum otioſa cavere verba negligimus, ad noxia pervenimus: ut prius loqui aliena libeat, poſtmodum detractionibus eorum vitam de quibus loquitur mordeat, ad extremum vero uſque ad apertas lingua contumelias erumpat. Hinc ſeminantur ſtimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax extinguitur cordium. Unde bene per Salomonem dicitur (1): *Qui dimittit aquam, caput eſt jurgiorum*. Aquam quippe dimittere eſt linguam in fluxum eloquii relaxare. Quo contra in bona etiam parte iterum dicitur (2): *Aqua profunda, verba ex ore viri*. Qui ergo dimittit aquam, caput eſt jurgiorum, quia qui linguam non refrænat, concordiam diſſipat. Unde e diverſo ſcriptum eſt (3): *Qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat*. Quod autem multiloquio quiſque ſerviens rectitudinem juſtitiæ tenere nequaquam poſ-

(1) Ibid. 17. 14. (2) Ib. 18. 4. (3) Ib. 26. 10.

poſſit, teſtatur Propheta, qui ait (1): *Vir linguoſus non dirigetur ſuper terram.* Hinc quoque Salomon iterum dicit (2): *In multiloquio non deerit peccatum.* Hinc Iſaias ait (3): *Cultus juſtitiæ ſilentium:* videlicet indicans, quia mentis juſtitia deſolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. Hinc Jacobus ait (4): *Si quis putat ſe religioſum eſſe non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, hujus vana eſt religio.* Hinc rurſum ait (5): *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.* Hinc iterum linguæ vim definiens adjungit (6): *Inquietum malum plena veneno mortifero.* Hinc per ſemeipſam nos Veritas admonet dicens (7): *Omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii.* Otioſum quippe verbum eſt, quod aut ratione juſtæ neceſſitatis, aut intentione piæ utilitatis caret. Si ergo de otioſo ſermone ratio exigitur, penſemus quæ pœna multiloquium maneat, in quo etiam per noxia verba peccatur. CA-

(1) Pſ. 139. 12. (2) Prov. 10. 19. (3) Iſ. 32. 17. (4) Jac. 1. 26. (5) Ib. v. 19. (6) Jac. 3. 8. (7) Mat. 12. v. 36.

CAPUT XVII.

Qyomodo admonendi pigri, & præcipites.

ALiter admonendi ſunt pigri, atque aliter præcipites. Illi namque ſuadendi ſunt, ne agenda bona, dum differunt, amittant: iſti vero admonendi ſunt, ne dum bonorum tempus incaute feſtinando præveniunt, eorum merita immutent. Pigris itaque intimandum eſt, quod ſæpe dum opportune agere quæ poſſumus, nolumus, paulo poſt cum volumus, non valemus. Ipſa quippe mentis deſidia dum congruo fervore non accenditur, a bonorum deſiderio funditus convaleſcente furtim torpore mactatur. Unde aperte per Salomonem dicitur (1): *Pigredo immittit ſoporem*. Piger enim recte ſentiendo quaſi vigilat, quamvis nil operando torpeſcat. Sed pigredo ſoporem immittere dicitur: quia pauliſper etiam recte ſentiendi vigilantia amittitur, dum a bene operandi ſtudio ceſſatur. Unde recte ſu-

(1) Prov. 19. 15.

ſubjungitur (1) *Et anima diſſoluta eſuriet*. Nam quia ſe ad ſuperiora ſtringendo non dirigit, neglectam ſe inferius per deſideria expandit: & dum ſtudiorum ſublimium vigore non conſtringitur, cupiditatis infimæ fame ſauciatur: & quo ſe per diſciplinam ligare diſſimulat, eo ſe eſuriens per voluptatum deſideria ſpargit. Hinc ab eodem rurſus Salomone ſcribitur (2): *In deſideriis eſt omnis otioſus*. Hinc ipſa Veritate prædicante, uno quidem exeunte ſpiritu munda domus dicitur, ſed multiplicius redeunte dum vacat occupatur. Plerumque piger dum neceſſaria agere negligit, quædam ſibi difficilia opponit, quædam vero incaute formidat: & dum quaſi invenit quod velut juſte metuat, oſtendit quod in otio quaſi non injuſte torpeſcat. Cui recte per Salomonem dicitur (3): *Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æſtate: & non dabitur ei*. Propter frigus quippe piger non arat, dum deſidiæ torpore conſtrictus, agere quæ debet bona diſſimulat.

Pro-

(1) Ibidem (2) Prov. 21. 26. Luc. 12. 24. Mat. 12. v. 44. & 45. (3) Prov. 20. 4.

Propter frigus piger non arat, dum parva ex adverſo mala metuit, & operari maxima prætermittit. Bene autem dicitur: *Mendicabit æſtate, & non dabitur ei*. Qui enim nunc in bonis operibus non exſudat, cum ſol judicii ferventior apparuerit, quia fruſtra regni aditum poſtulat, nil accipiens æſtate mendicat. Bene huic per eundem Salomonem rurſum dicitur (1). *Qui obſervat ventum, non ſeminat, & qui conſiderat nubes, numquam metit*. Quid enim per ventum, niſi malignorum ſpirituum tentatio exprimitur? Et quid per nubes quæ moventur a vento, niſi adverſitates pravorum hominum deſignantur? A ventis videlicet impelluntur nubes, quia immundorum ſpirituum afflatu pravi excitantur homines. Qui ergo obſervat ventum, non ſeminat; & qui conſiderat nubes, numquam metit: quia quiſque tentationem malignorum ſpirituum, quiſquis perſecutionem pravorum hominum metuit, neque nunc grana boni operis ſeminat, neque tunc manipulos ſanctæ retributionis ſecat.

At

(1) Eccl. 11. 4.

At contra, præcipites dum bonorum actuum præveniunt tempus, meritum pervertunt, & sæpe in malis corruunt, dum bona minime discernunt. Qui nequaquam quæ quando agant inspiciunt, sed plerumque acta, quia ita non debuerunt agere, cognoscunt. Quibus sub auditoris specie recte apud Salomonem dicitur (1): *Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis.* Et rursum (2): *Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.* Palpebræ quippe gressus præcedunt, cum operationem nostram consilia recta præveniunt. Qui enim negligit considerando prævidere quod facit, gressus tendit, oculos claudit, pergendo iter conficit, sed prævidendo sibimetipsi non antecedit, atque idcirco citius corruit, quia quo pedem operis ponere debeat, per palpebram consilii non attendit.

CA-

(1) Eccl. 32. 24. (2) Prover. 4. 25.

CAPUT XVIII.

Quomodo admonendi manſueti, & iracundi.

ALiter admonendi ſunt manſueti atque aliter iracundi. Nonnùmquam enim manſueti cum præſunt, vicinum, & quaſi juxta poſitum torporem deſidiæ patiuntur, Et plerumque nimia reſolutione lenitatis, ultra quam neceſſe eſt vigorem diſtrictionis emolliunt. At contra iracundi cum regiminum loca percipiunt, quo impellente ira in mentis veſaniam devolvuntur, eo etiam ſubditorum vitam diſſipata quietis tranquillitate confundunt. Quos cum furor agit in præceps, ignorant quidquid irati faciunt, ignorant quidquid a ſemetipſis patiuntur irati. Nonnumquam vero, quod eſt gravius, iræ ſuæ ſtimulum juſtitiæ zelum putant. Et cum vitium virtus creditur, ſine metu culpa cumulatur. Sæpe ergo manſueti diſſolutionis torpeſcunt tædio: ſæpe iracundi rectitudinis fulluntur zelo. Illorum itaque virtuti vitium latenter adjungitur: his au-

autem ſuum vitium quaſi virtus fervens videtur. Admonendi ſunt igitur illi, ut fugiant quod juxta ipſos eſt, iſti quod in ipſis eſt attendant: illi quod non habent diſcernant: iſti quod habent. Amplectantur manſueti ſollicitudinem, damnent iracundi perturbationem. Admonendi ſunt manſueti, ut habere etiam æmulationem juſtitiæ ſtudeant: admonendi ſunt iracundi, ut æmulationi quam ſe habere exiſtmant, manſuetudinem ſubjungant. Idcirco namque Spiritus Sanctus in columba nobis eſt & in igne monſtratus, quia videlicet omnes quos implet, & columbæ ſimplicitate manſuetos, & igne zeli ardentes exhibet.

Nequaquam ergo Sancto Spiritu plenus eſt, qui aut in tranquillitate manſuetudinis fervorem æmulationis deſerit, aut rurſus in æmulationis ardore virtutem manſuetudinis amittit. Quod fortaſſe melius oſtendimus, ſi in medium Pauli magiſterium proferamus, qui duobus diſcipulis & non diverſa charitate prædilis, diverſa tamen adjutoria prædicationis impendit. Timo-

the-

theum namque admonens ait (1): *Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina*. Titum quoque admonet dicens (2): *Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio*. Quid est quod doctrinam suam tanta arte dispensat, ut in exhibenda hac alteri imperium, atque alteri patientiam proponat, nisi quod mansuetioris spiritus Titum, & paulo ferventioris vidit esse Timotheum? Illum per æmulationis studium inflammat, hunc per lenitatem patientiæ temperat. Illi quod deest jungit, huic quod superest subtrahit. Illum stimulo impellere nititur, hunc fræno moderatur. Magnus quippe susceptæ Ecclesiæ colonus alios palmites ut crescere debeant rigat: alios cum plus justo crescere conspicit resecat, ne aut non crescendo non ferant fructus, aut immoderate crescendo, quos protulerint amittant. Sed longe alia est ira quæ sub æmulationis specie subripit, alia quæ turbatum cor & sine justitiæ prætextu confundit. Illa enim in hoc quod debet, inordinate extenditur; hæc autem sem-

(1) 2. Tim. 4. 2. (2) Tit. 2. 15.

ſemper in his quæ non debet, inflammatur. Sciendum quippe eſt, quia in hoc ab impatientibus iracundi differunt, quod illi ab aliis illata non tolerant, iſti autem etiam quæ tolerentur important. Nam iracundi ſæpe etiam ſe declinantes inſequuntur, rixæ occaſionem commovent, labore contentionis gaudent; quos tamen melius corrigimus, ſi in ipſa iræ ſuæ commotione declinamus. Perturbati quippe quid audiant ignorant, ſed ad ſe reducti tanto libentius exhortationis verba recipiunt, quanto ſe tranquillius toleratos erubeſcunt. Menti autem furore ebriæ omne rectum, quod dicitur, perverſum videtur (1). Unde & Nabal ebrio culpam ſuam Abigail laudabiliter tacuit, quam digeſto vino laudabiliter dixit. Idcirco enim malum quod fecerat, cognoſcere potuit, quia hoc ebrius non audivit.

Cum vero ita iracundi alios impetunt, ut declinari omnino non poſſint, non aperta exprobratione, ſed ſub quadam ſunt cautela reverentiæ parcendo feriendi. Quod melius oſtendimus, ſi

(1) 1. Reg. 25. 37.

Abner factum ad medium deducamus: Hunc quippe cum Asael vi incautæ præcipitationis impeteret, scriptum est (1): *Locutus est Abner ad Asael dicens: Recede, noli me persequi, ne compellar confodere te in terram. Qui audire contempsit, & noluit declinare. Percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine & transfodit eum, & mortuus est.* Cujus enim Asael typum tenuit, nisi eorum, quos vehementer arripiens furor in præceps ducit? Qui in eodem furoris impetu tanto caute declinandi sunt, quanto & insane rapiuntur. Unde & Abner, qui nostro sermone patris lucerna dicitur, fugit, quia doctorum lingua quæ supernum Dei lumen indicat, cum per abrupta furoris mentem cujuspiam ferri conspicit, cumque contra irascentem dissimulat verborum jacula reddere, quasi persequentem non vult ferire. Sed cum iracundi nulla consideratione se mitigant, & quasi Asael persequi & insanire non cessant; necesse est ut hi qui furentes conantur reprimere, nequaquam se in furore erigant, sed quidquid

est

(1) 2. Reg. 2. v. 21. & 23.

eſt tranquillitatis oſtendant : quædam vero ſubtiliter proferant , in quibus ex obliquo furentis animum pungant . Unde & Abner cum contra perſequentem ſubſtitit , non eum recta , ſed adverſa haſta transforavit . Ex mucrone quippe percutere eſt impetu aperte increpationis obviare . Averſa vero haſta perſequentem ferire eſt furentem tranquille ex quibuſdam tangere , & quaſi parcendo ſuperare . Aſael autem protinùs occumbit , quia commotæ mentes dum & parci ſibi ſentiuut & tamen reſponſorum ratione in intimis ſub tranquillitate tanguntur , ab eo quod ſe erexerant , ſtatim cadunt . Qui ergo a fervoris ſui impetu ſub lenitatis percuſſione reſiliunt , quaſi ſine ferro moriuntur .

CAPUT XIX.

Quomodo admonendi humiles , & elati .

ALiter admonendi ſunt humiles . atque aliter elati . Illis inſinuandum eſt , quam ſit vera excellentia quam ſperando tenent : iſtis vero in-

timandum eſt, quam ſit nulla temporalis gloria, quam & amplectentes non tenent. Audiant humiles quam ſint æterna quæ appetunt, quam tranſitoria quæ contemnunt: audiant elati quam ſint tranſitoria quæ ambiunt, quam æterna quæ perdunt. Audiant humiles ex magiſtra voce Veritatis (1): *Omnis qui ſe humiliat, exaltabitur*; audiant elati (2): *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur*. Audiant humiles, *Gloriam præcedit humilitas*: audiant elati (3): *Ante ruinam exaltatur ſpiritus*. Audiant humiles (4): *Ad quem reſpiciam, niſi ad humilem & quietum, & trementem ſermones meos?* audiant elati (5): *Quid ſuperbit terra, & cinis?* audiant humiles (6): *Deus humilia reſpicit*; audiant elati (7): *Et alta a longe cognoſcit*. Audiant humiles (8): *quia filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare*: audiant elati: *quia initium omnis peccati ſuperbia eſt* (10): Audiant humiles, *quia Redemptor noſter humiliavit ſemetipſum*

(1) Luc. 18. 14. (2) Ibid. (3) Prov. 15. 33. 16. 18. (4) Iſai. 66. v. 2. (5) Eccl. 10. 9. (6) Pſ. 317. 6. (7) Matth. 20. 28. (8) Eccl. 10. 15. (9) Philip. 2. 8.

ſum, factus obediens uſque ad mortem: audiant elati, quod de eorum capite ſcriptum eſt (1) *Ipſe eſt Rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ*. Occaſio igitur perditionis noſtræ facta eſt ſuperbia diaboli, & argumentum redemptionis noſtræ inventa eſt humilitas Dei. Hoſtis enim noſter inter omnia conditus, voluit videri ſupra omnia elatus: Redemptor autem noſter magnus manens ſuper omnia, fieri (*a*) inter omnia dignatus eſt parvus.

Dicatur ergo humilibus, quia dum ſe dejiciunt, ad Dei ſimilitudinem aſcendunt: dicatur elatis, qui dum ſe erigunt, in apoſtatæ angeli imitationem cadunt. Quid itaque elatione dejectius, quæ dum ſupra ſe tenditur, ab altitudine veræ celſitudinis elongatur? Et quid humilitate ſublimius, quæ dum ſe in ima deprimit, auctori ſuo manenti ſuper ſumma conjungit? Eſt tamen aliud quod in eis debeat caute penſari: quia ſæpe quidam humilitatis

(1) Job. 41. 15.

(a) *De hoc loquendi modo Gregorio familiari vide etiam lib. 15. Moral. n. 20. l. 16. n. 37.*

decipiuntur ſpecie, quidam vero elationis ſuæ ignoratione falluntur. Nam plerumque nonnullis qui ſibi humiles videntur, is qui hominibus deferri non debet, conjunctus eſt timor: plerumque vero elatos comitari ſolet liberæ vocis aſſertio. Et cum quædam increpanda ſunt vitia, illi reticent ex timore, & tamen tacere ſe æſtimant ex humilitate: iſti loquuntur per impatientiam elationis, & tamen ſe credunt loqui per libertatem rectitudinis. Illos ut perverſa non increpent, ſub ſpecie humilitatis premit culpa formidinis: iſtos ad increpanda quæ non debent. aut magis increpanda quam debent, ſub imagine libertatis effrænatio impellit tumoris. Unde & elati admonendi ſunt, ne plus quam decet ſint liberi, & humiles admonendi ſunt, ne plus quam expedit ſint ſubjecti: ne aut illi defenſionem juſtitiæ vertant in exercitationem ſuperbiæ; aut iſti cum ſtudent plus quam neceſſe eſt hominibus ſubjici, compellantur eorum etiam vitia venerari.

Conſiderandum vero eſt, quod plerumque elatos utilius corripimus, ſi

eo-

eorum correptionibus quædam laudum fomenta miſceamus. Inferenda namque illis ſunt aut alia bona quæ in ipſis ſunt, aut dicendum certe quæ poterant eſſe ſi non ſunt, & tunc demum reſecanda ſunt mala quæ nobis diſplicent, cum prius ad audiendum eorum placabilem mentem fecerint præmiſſa bona quæ placent. Nam & equos indomitos blanda prius manu tangimus, ut eos nobis plenius poſtmodum etiam per flagella ſubigamus. Et amaro pigmentorum poculo mellis dulcedo adjungitur, ne ea quæ ſaluti profutura eſt, in ipſo guſtu aſpera amaritudo ſentiatur: dum vero guſtus per dulcedinem fallitur, humor mortiferus per amaritudinem vacuatur. Ipſa ergo in elatis invectionis exordia permixta ſunt laude temperanda, ut dum admtttunt favores quos diligunt, etiam correptiones recipiant quos oderunt.

Plerumque autem perſuadere elatis utilia melius poſſumus, ſi profectum eorum nobis potius quam illis profuturum dicamus, ſi eorum meliorationem nobis magis quam ſibi

impendi poſtulemus. Facile enim ad bonum elatio flectitur, ſi & aliis ejus inflexio prodeſſe credatur. Unde Moyſes qui regente ſe Deo deſerti iter aerea columna duce pergebat, cum Hobab cognatum ſuum a gentilitatis converſatione vellet educere, & omnipotentis Dei dominio ſubjugare, ait (1) *Proficiſcimur ad locum quem Dominus daturus eſt nobis: veni nobiſcum, ut bene faciamus tibi: quia Dominus bona promiſit Iſraeli. Cui cum reſpondiſſet ille: Non vadam tecum, ſed revertar in terram meam in qua natus ſum; illico adjunxit: Noli nos relinquere; tu enim noſti in quibus locis per deſertum caſtra ponere debeamus, & eris ductor noſter.* Neque enim Moyſi mentem ignorantia itineris anguſtabat, quem & ad prophetiæ ſcientiam cognitio divinitatis expanderat, quem columna exterius præibat: quem de cunctis interius per converſationem cum Deo ſedulam locutio familiaris inſtruebat. Sed videlicet vir providus elato auditori colloquens ſolatium petivit ut daret; ducem requi-

re-

(1) Numer. 10. v. 29. &c.

rebat in via, ut dux ei fieri potuiſſet ad vitam. Egit itaque, ut ſuperbus auditor voci ad meliora ſuadenti eo magis fieret devotus, quo putaretur neceſſarius: & unde ſe exhortatorem ſuum præcedere crederet, inde ſe ſub (*a*) verbis exhortantis inclinaret.

CAPUT XX.

Qualiter admonendi pertinaces, & inconſtantes.

ALiter admonendi ſunt pertinaces, atque aliter inconſtantes. Illis dicnedum eſt, quod plus de ſe, quam ſunt, ſentiunt, & idcirco alienis conſiliis non acquieſcunt. Iſtis vero intimandum eſt, quod valde ſe deſpi-

(a) *Qui plura diſcere optaret tum de Chriſtiana humilitate omnium virtutum fœcundiſſima parente, altrice, ac cuſtode, tum de ſuperbia omnis peccati initio, attente legat egregium S. Bernardi* Tractatum de gradibus humilitatis, & ſuperbiæ *volumine II. operum editionis recentioris a Mabillonio curatæ.*

ſpicientes negligunt, & ideo levitate cogitationum a ſuo judicio per temporum momenta flectuntur. Illis dicendum eſt, quia niſi meliores ſe ceteris æſtimarent, nequaquam cunctorum conſilia ſuæ deliberationi poſtponerent: iſtis dicendum eſt, quia ſi hoc quod ſunt, utcumque attenderent, nequaquam eos per tot varietatis latera mutabilitatis aura verſaret. Illis per Paulum dicitur (1): *Nolite prudentes eſſe apud voſmetipſos*: at contra iſti audiunt (2): *Non circumferamur omni vento doctrinæ*. (3) De illis per Salomonem dicitur: *Comedent fructus viæ ſuæ, ſuiſque conſiliis ſaturabuntur*: de iſtis autem ab eo rurſus ſcribitur (4): *Cor ſtultorum diſſimile erit*. Cor quippe ſapientium ſibimetipſi ſemper eſt ſimile: quia dum rectis perſuaſionibus acquieſcit, conſtanter ſe in bono opere dirigit. Cor vero ſtultorum diſſimile eſt: quia dum mutabilitate ſe varium exhibet, numquam id quod fuerat manet. Et quia quædam vitia ſicut ex ſemetipſis gignunt alia, ita ex

(1) Rom. 12. 16. (2) Epheſ. 4. 14.
(3) Prov. 1. 31. (4) Ibid. 15. 7.

ex aliis oriuntur, ſciendum ſummopere eſt, quod tunc ea corripiendo melius tergimus, cum ab ipſo amaritudinis ſuæ fonte ſiccamus. Pertinacia quippe ex ſuperbia, inconſtantia vero ex levitate generatur.

Admonendi igitur ſunt pertinaces, ut elationem ſuæ cogitationis agnoſcant, & ſemetipſos vincere ſtudeant: ne dum rectis aliorum ſuaſionibus foris ſuperari deſpiciunt, intus a ſuperbia captivi teneantur. Admonendi ſunt, ut ſolerter aſpiciant quia Filius hominis, cui una ſemper cum Patre voluntas eſt, ut exemplum nobis frangendæ noſtræ voluntatis præbeat, dicit (1): *Non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me Patris*. Qui ut hujus adhuc virtutis gratiam commendaret, ſervaturum ſe hoc in extremo judicio præmiſit dicens (2): *Ego a me ipſo non poſſum facere quidquam, ſed ſicut audio, judico*. Qua itaque conſcientia dedignatur homo alienæ voluntati acquieſcere, quando Dei & hominis Filius, cum virtutis ſuæ gloriam venit oſtendere, teſta-

(1) Jo. 5. 30. (2) Ibid.

ſtatur ſe non a ſemetipſo judicare ?

At contra admonendi ſunt inconſtantes , ut mentem gravitate roborent . Tunc enim genimina in ſe mutabilitatis arefaciunt , cum a corde prius radicem levitatis abſcindunt : quia & tunc fabrica robuſta conſtruitur ; cum prius locus ſolidus , in quo fundamentum poni debeat , providetur . Niſi ergo ante mentis levitas caveatur , cogitationum inconſtantia minime vincitur . A quibus ſe alienum Paulus fuiſſe perhibuit , cum dicit (1) : *Numquid levitate uſus ſum? aut quæ cogito , ſecundum carnem cogito , ut ſit apud me , eſt & non ?* Ac ſi aperte dicat : Idcirco mutabilitatis aura non moveor , quia levitatis vitio non ſuccumbo .

CAPUT XXI.

Quomodo admonendi qui intemperantius , & qui parcius cibo utuntur .

Aliter admonendi ſunt gulæ dediti , atque aliter abſtinentes . Illos

(1) 1. Cor. 1. 17.

los enim ſuperfluitas locutionis, levitas operis, atque luxuria: iſtos vero ſæpe impatientiæ, ſæpe vero ſuperbiæ culpa comitatur. Niſi enim gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, dives ille qui epulatus quotidie dicitur ſplendide, in lingua gravius non arderet dicens (1): *Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aquam ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma*. Quibus profecto verbis oſtenditur, quia epulando quotidie crebrius in lingua peccaverat, qui totus ardens refrigerari ſe præcipue in lingua requirebat. Rurſum quia gulæ deditos levitas protinus operis ſequitur, auctoritas ſacra teſtatur dicens: (2) *Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere*. Quos plerumque edacitas uſque ad luxuriam pertrahit: quia dum ſatietate venter extenditur, aculei libidinis excitantur. Unde & hoſti callido, qui primi hominis ſenſum in concupiſcentia pomi aperuit, ſed in peccati laqueo ſtrinxit, divina voce dicitur (3): *Pe-*

(1) Luc. 16. 24. (2) Exo. 32. 6. (3) Gen. 3. 14.

Pectore & ventre repes, ac ſi ei aperte diceretur : Cogitatione & ingluvie ſuper humana corda dominaberis [1]. Quia gulæ deditos luxuria ſequitur, Propheta teſtatur, qui dum aperta narrat, occulta denuntiat (*a*) dicens: (2) *Princeps cocorum deſtruxit muros Jeruſalem*. Princeps namque cocorum venter eſt, cui magna cura obſequium a cocis impenditur, ut ipſe delectabiliter cibis impleatur. Muri autem Jeruſalem virtutes ſunt animæ ad deſiderium ſupernæ pacis elevatæ. Cocorum igitur princeps muros Jeruſalem dejicit; quia dum venter ingluvie extenditur, virtutes animæ per luxuriam deſtruuntur.

Quo contra niſi mentes abſtinentium plerumque impatientia a ſinu tranquillitatis excuteret, nequaquam Petrus, cum diceret: (3) *Miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam*; protinus vigilanter adjuugeret dicens (4):

In

(1) Jerem. 39. 9. (2) 4. Reg. 25. 10.
(3) 2. Petr. 1. 5. (4) Ib. v. 6.
(*a*) Ita ſecundnm textum Hebraicum, & etiam ſec. LXX. Diſt. 44. initio.

In abſtinentia autem patientiam. Deeſſe quippe abſtinentibus patientiam prævidit, quæ eis ut adeſſet admonuit. Rurſum niſi cogitationes abſtinentium nonnumquam ſuperbiæ culpa transfigeret, Paulus minime dixiſſet (1): *Qui non manducat, manducantem non judicet*. Qui rurſus ad alios loquens, dum de abſtinentiæ virtute gloriantium præcepta perſtringeret, adjunxit (2): *Quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis*. Qua in re notandum eſt, quod in diſputatione ſua prædicator egregius ſuperſtitioni humilitatis ſpeciem jungit: quia dum plus quam neceſſe eſt per abſtinentiam caro atteritur, humilitas foris oſtenditur, ſed de hac ipſa humilitate graviter interius ſuperbitur. Et niſi aliquando mens ex abſtinentiæ virtute tumeſceret, nequaquam hanc velut inter magna merita Phariſæus arrogans ſtudioſe numeraret, dicens (3): *Jejuno bis in ſabbato*. Admonendi ergo ſunt

(1) Rom. 14. 3. (2) Coloſſ. 2. 23. (3) Luc. 18. 12.

ſunt gulæ dediti, ne in eo quod eſcarum delectationi incubant, luxuriæ ſe mucrone transfigant, & quanta ſibi per eſum loquacitas, quanta mentis levitas inſidietur, aſpiciant: ne dum ventri molliter ſerviunt, vitiorum laqueis crudeliter adſtringantur. Tanto enim longius a ſecundo [a] parente receditur, quanto per immoderatum eſum dum manus ad cibum tenditur, parentis primi lapſus iteratur. At contra admonendi ſunt abſtinentes, ut ſollicite ſemper aſpiciant, ne cum gulæ vitium fugiunt, acriora his vitia quaſi ex virtute generentur; ne dum carnem macerant, ad impatientiam ſpiritus erumpant, & nulla jam virtus ſit quod caro vincitur, ſi ſpiritus ab ira ſuperatur. Aliquando autem dum mens abſtinentium ab ira ſe deprimit, hanc quaſi peregrina veniens lætitia corrumpit, & eo abſtinentiæ bonum deperit, quo ſeſe a ſpiritalibus vitiis minime cuſtodit. Unde recte per Prophetam dicitur [1]: *In diebus jejuniorum veſtrorum inveniuntur voluntates* (2) *veſtræ*

(1) Iſ. 58. 3. ſec. 70. (2) Ibid.
[3] *Nempe Chriſto Jeſu.*

ſtræ . Et paulo poſt: *In judicia & rixas jejunatis, & percutitis pugnis* . Voluntas quippe ad lætitiam pertinet, pugnus ad iram . Incaſſum ergo per abſtinentiam corpus atteritur, ſi inordinatis dimiſſa motibus mens vitiis diſſipatur. Rurſumque admonendi ſunt, ut abſtinentiam ſuam & ſemper ſine imminutione cuſtodiant, & numquam hanc apud occultum judicem eximiæ virtutis credant: ne ſi fortaſſe magni eſſe meriti creditur, cor in elationem ſublevetur . Hinc namque per Prophetam dicitur (1): *Numquid tale eſt jejunium quod elegi? Sed frange eſurienti panem tuum, & egenos, vagoſque indue in domum tuam.*

Qua in re penſandum eſt, virtus abſtinentiæ quam parva reſpicitur, quæ nonniſi ex aliis virtutibus commendatur . Hinc Joel ait (2): *Sanctificate jejunium* . Jejunium quippe ſanctificare eſt adjunctis aliis bonis dignam Deo abſtinentiam carnis oſtendere . Admonendi ſunt abſtinentes, ut noverint quia tunc placentem Deo abſtinentiam offerunt, cum ea quæ ſibi

(1) Ib. v. 5. (2) Joel. 2. 15.

de alimentis ſubtrahunt, indigentibus largiuntur. Solerter namque audiendum eſt, quod per Prophetam Dominus redarguit dicens: (1) *Cum jejunaretis & plangeretis in quinto & in ſeptimo menſe per hos ſeptuaginta annos, numquid jejunium jejunaſtis mihi? Et cum comediſtis & bibiſtis, numquid non vobiſmetipſis comediſtis, & vobiſmetipſis bibiſtis?* Non enim Deo, ſed ſibi quiſque jejunat, ſi ea quæ ventri ad tempus ſubtrahit, non egenis tribuit, ſed ventri poſtmodum offerenda cuſtodit.

Itaque ne aut illos appetitus gulæ a mentis ſtatu dejiciat, aut iſtos afflicta caro ex elatione ſupplantet audiant illi ex ore Veritatis (2): *Attendite autem vobis, ne forte graventur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis hujus mundi.* Ubi utilis quoque pavor adjungitur (3): *Et ſuperveniat in vos repentina dies illa: Tamquam laqueus enim ſuperveniet in omnes, qui ſedent ſuperfaciem omnis terræ.* Audiant iſti (4): *Non quod intrat in os, coinquinat hominem, ſed quod procedit ex ore, coinqui-*

(1) Zac. 7. v. 5. &c. (2) Luc. 21. 34.
(3) Ib. v. 35. (4) Mat. 15. 11.

quinat hominem . Audiant illi (1) : *Eſca ventri , & venter eſcis : Deus autem & hunc & has deſtruet* (2) . Et rurſum: *Non in commeſſationibus & ebrietatibus* , Et rurſum (3) : *Eſca nos non commendat Deo* (4). Audiant iſti , *quia omnia munda mundis : coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundum* (5). Audiant illi : *Quorum Deus venter eſt , & gloria in confuſione ipſorum* : Audiant iſti : *Diſcedent quidam a fide* . Et Paulo poſt (6) : *Prohibentium nubere , abſtinere a cibis , quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus & his qui cognoverunt veritatem* . Audiant illi (7) : *Bonum eſt non manducare carnem neque bibere vinum ; neque in quo frater tuus ſcandalizatur.* Audiant iſti (8) : *Modico vino utere propter ſtomachum & frequentes tuas infirmitates* . Quatenus & illi diſcant ci-

[1] 1. Cor. 6. 13. [2] 1. Cor. 8. 8. [3] Roman. 13. 13. [4] Tit. 1. 15. [5] Philpp. 3. 19. [6] 1. Tim. 4. v. 1. & 3. (7) Roman. 14. 21. (8) 1. Tim. 5. 23.

bos carnis (*a*) inordinate non appetere, &

[a] *Præclare docet S. Gregorius abſtinentiam omnium virtutum ſeminarium exiſtere, ſi tamen cum vera animi demiſſione, ac compunctione exerceatur; ſecus vanam eſſe, ac inflare. Ut autem Eccleſiaſtici viri hujus virtutis amore magis, magiſque inardeſcant, audiant ejus præſtantiſſimum elogium a S. Baſilio Magno concinnatum. Hom. 1. de jejunio circa medium Tom. 1. edit. Maurinæ.* Moſen novimus per jejunium acceſſiſſe ad montem. Neque enim auſus eſſet verticem fumantem attingere neque ingredi in nubem, niſi fuiſſet jejunio obarmatus. Per jejunium legem accipit digito Dei ſcriptam in tabulis, atque in montis quidem cacumine jejunium legem impetravit, in radice vero montis ingluvies ad idololatriam dementavit [1]. *Sedit enim populus, ut ederet, ac biberet, & ſurrexerunt ad ludendum.* Quod famulus quadraginta dies jejunus aſſidue verſans cum Deo, deprecanſque confecerat, id unica temulentia reddidit irritum, infrugiferumque ... Hæc utraque inter ſe componito, hinc quomodo jejunium adjungat Deo, illinc quomodo gula auferat ſalutem ...

Ec-

[1] Exod. 32. 6.

& iſti creaturam Dei quam non appetunt, non audeant condemnare.

Ecquid inquinavit Eſau, & ſervum fecit fratris? Nonne edulium unum, cujus gratia vendidit jus primogeniti? Jam Samuelem nonnè deprecatio cum jejunio conjuncta donavit matri? Quid fortiſſimum virum Sampſonem invictum reddidit? an non jejunium, quocum in utero matris conceptus eſt? .... Jejunium prophetas generat, roborat fortes: jejunium legum latoribus ſubminiſtrat ſapientiam, bona animæ cuſtodia, corpori tutus conturbernalis, armatura fortiter belligerantibus, athletis exercitium. Hoc tentationes depellit, hoc ungit ad pietatem, ſobrietatis domeſticus comes, opifex caſtitatis. In bellis fortiter agit, in pace docet quietem. Nazaræum ſanctificat, perficit ſacerdotem... [1] Jejunium Eliam magni illius ſpectaculi ſpectatorem fecit, qui cum quadraginta dierum jejunio repurgaſſet animam, ita demum in ſpelunca, quæ eſt in Chorem, promeruit videre Dominum, quantum quidem licet homini videre. *Conſule etiam Caſſianum lib.* v. de ſpiritu Gaſtrimargiæ.

(1) 3. Reg. 19. 8.

CAPUT XXII.

Quomodo admonendi qui ſua diſtribuunt, & rapiunt aliena.

ALiter admonendi ſunt, qui jam ſua miſericorditer tribuunt: atque aliter qui adhuc & aliena rapere contendunt. Admonendi namque ſunt qui jam ſua miſericorditer tribuunt, ne cogitatione tumida ſuper eos ſe quibus terrena largiuntur, extollant; ne idcirco ſe meliores æſtiment, quia contineri per ſe cæteros vident. Nam terrenæ domus dominus famulorum ordines miniſteriaque diſpertiens, hos ut regant, illos veros ſtatuit ut ab aliis regantur. Iſtos jubet ut neceſſaria cæteris præbeant: illos ut accepta ab aliis ſumant. Et tamen plerumque offendunt qui regunt, & in patris familias gratia permanent qui reguntur. Iram merentur qui diſpenſatores ſunt, ſine offenſione perdurant qui ex aliena diſpenſatione ſubſiſtunt. Admonendi ſunt igitur qui jam quæ poſſident, miſericorditer tribuunt, ut a cæleſti Domi-

mino diſpenſatores ſe poſitos ſubſidiorum temporalium agnoſcant ; & tanto humiliter præbeant , quanto aliena eſſe intelligunt quæ diſpenſant . Cumque in illorum miniſterio quibus accepta largiuntur , conſtitutos ſe eſſe conſiderant, nequaquam eorum mentes tumor ſublevet , ſed timor premat. Unde & neceſſe eſt ut ſollicite perpendant, ne commiſſa indigne diſtribuant: ne quædam quibus nulla , ne nulla quibus quædam ; ne multa quibus pauca, ne pauca præbeant quibus impendere multa debuerunt ; ne præcipitatione hoc quod tribuunt inutiliter ſpargant ; ne tarditate petentes noxie crucient, ne recipiendæ hic gratiæ intentio ſubrepat , ne dationis lumen laudis tranſitoriæ appetitio extinguat, ne oblatum munus conjuncta triſtitia obſideat, ne in bene oblato munere animus pluſquam decet hilareſcat , ne ſibi quidquam , cum totum recte impleverint , tribuant & ſimul omnia poſtquam peregerint perdant . Ne enim ſibi virtutem ſuæ liberalitatis deputent , audiant quod ſcriptum eſt (1): *Si quis*

[1] 1. Petr. 4. 11.

administrat , tamquam ex virtute quam administrat Deus . Ne in benefactis immoderatius gaudeant , audiant quod scriptum est (1) : *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis , dicite . Servi inutiles sumus , quod debuimus facere , fecimus* . Ne largitatem tristitia corrumpat , audiant quod scriptum est (2) : *Hilarem enim datorem diligit Deus* : Ne ex impenso munere transitoriam laudem quærant, audiant quod scriptum est (3) : *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua* : idest , piæ dispensationi nequaquam se gloria vitæ præsentis admisceat , sed opus rectitudinis appetitio ignoret favoris. Ne impensæ gratiæ vicissitudinem requirant , audiant quod scriptum est (4) : *Cum faeis prandium aut cænam , noli vocare amicos tuos , neque fratres tuos , neque cognatos , neque vicinos divites , ne forte & ipsi reinvitent , & fiat tibi retributio : sed cum facis convivium , voca pauperes , debiles , claudos , cæcos : & beatus eris , quia non habent unde retribuere tibi* . Ne quæ præ-

ben-

[1] Luc. 17. 10. [2] 2. Cor. 9. 7. [3] Matt. 6. 3. [4] Luc. 14. 12.

benda ſunt citius, ſero præbeantur, audiant quod ſcriptum eſt: (1) *Ne dicas tuo: Vade & revertere, & cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare.* Ne ſub obtentu largitatis ea quæ poſſident, inutiliter ſpargant, audiant, quod ſcriptum eſt: *Sudet eleemoſyna in manu tua.* Ne cum multa neceſſe ſint, pauca largiantur, audiant quod ſcriptum eſt: (2) *Qui parce ſeminat, parce & metet.* Ne cum pauca oportet, plurima præbeant & ipſi poſtmodum minime inopiam tolerantes ad impatientiam erumpant, audiant quod ſcriptum eſt (3): *Non ut aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate, veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum.* Cum enim dantis mens ferre inopiam neſcit, ſi multa ſibi ſubtrahit, occaſionem contra ſe impatientiæ exquirit. Prius namque præparandus eſt patientiæ animus, & tunc aut multa ſunt aut cuncta largienda: ne dum minus æquanimiter inopia irruens fertur, & præmiſſæ largitatis merces pe-

re-

(1) Prover. 3. 28. (2) 2. Cor. 9. 6.
(3) Ibid. 8. v. 23. & 14.

reat, & adhuc mentem deterius murmuratio ſubſequens perdat. Ne omnino nihil eis præbeant, quibus conferre aliquid parvum debent, audiant quod ſcriptum eſt (1): *Omni petenti te tribue*. Ne ſaltem aliquid præbeant, quibus omnino conferre nil debent, audiant quod ſcriptum eſt: (2) *Da bono, & non receperis peccatorum: benefac humili, & non dederis impio*. Et rurſum: (3) *Panem tuum & vinum ſuper ſepulturam juſti conſtitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus*.

Panem enim ſuum & vinum peccatoribus præbet, qui iniquis ſubſidia pro eo quod iniqui ſunt impendit. Unde & nonnulli hujus mundi divites, cum fame crucientur Chriſti pauperes, effuſis largitatibus nutriunt hiſtriones. Qui vero indigenti etiam peccatori panem ſuum, non quia peccator, ſed quia homo eſt, tribuit nimirum non peccatorem, ſed juſtum pauperem nutrit: quia in illo non culpam, ſed naturam diligit.

Admonendi ſunt etiam qui jam ſua miſericorditer largiuntur, ut ſollicite cu-

(1) Luc. 6. v. 30. (2) Eccl. 12. 4. Tob. 4. 17.

cuſtodire ſtudeant, ne cum commiſſa peccata eleemoſynis redimunt, adhuc redimenda committant: ne venalem Dei juſtitiam æſtiment, ſi cum curant pro peccatis nummos tribuere, arbitrentur ſe poſſe inulte peccare [1]. *Plus eſt* namque *anima quam eſca, & corpus quam veſtimentum*. Qui ergo eſcam aut veſtimentum pauperibus largitur, ſed tamen animæ vel corporis iniquitate polluitur, quod minus eſt juſtitiæ obtulit, & quod majus eſt, culpæ: ſua enim Deo dedit, & ſe diabolo.

At contra admonendi ſunt qui adhuc & aliena rapere contendunt, ut ſollicite audiant quid veniens in judicium Dominus dicat. Ait namque: [3] *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare; ſitivi, & non dediſtis mihi bibere; hoſpes eram, & non collegiſtis me; nudus, & non operuiſtis me; infirmus & in carcere, & non viſitaſtis me*. Quibus etiam præmittit, dicens [4]: *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus*. Ecce nequaquam audiunt, quia rapinas vel quælibet alia vio-

(1) Matt. 6. 25. (2) Luc. 12. 13.
(3) Mat. 25. v. 35. & 36. (4) Ib. 25. 41.

violenta commiſerunt, & tamen æternis gehennæ ignibus mancipantur. Hinc ergo colligendum eſt quanta damnatione plectendi ſunt qui rapiunt aliena, ſi tanta animadverſione feriuntur qui ſua indiſcrete tenuerunt. Perpendant quo eos obliget reatu res rapta, ſi tali ſubjicit pœnæ non tradita. Perpendant quid mereatur injuſtitia illata, ſi tanta percuſſione digna eſt pietas non impenſa.

Cum aliena rapere intendunt, audiant quod ſcriptum eſt [1]: *Væ ei qui multiplicat non ſua: uſquequo aggravat contra ſe denſum lutum?* Avaro quippe contra ſe denſum lutum aggravare eſt terrena lucra cum pondere peccati cumulare. Cum multiplicare large habitationis ſpatia cupiunt, audiant quod ſcriptum eſt [2]: *Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, uſque ad terminum loci. Numquid habitabitis ſoli vos in medio terræ?* Ac ſi aperte diceret: Quouſque vos extenditis, qui habere in communi mundo conſortes minime poteſtis? Conjunctos quidem premitis, ſed contra quos valeatis vos extendere, ſemper invenitis.

Cum

(1) Habac. 2. 6. (2) Iſ. 5. 8.

Cum augendis pecuniis inhiant, audiant quod ſcriptum eſt (1): *Avarus non implebitur pecunia; & qui amat divitias, non capiet fructus ex eis*. Fructus quippe ex illis caperet, ſi eas bene ſpargere non amando voluiſſet. Qui vero eas diligendo retinet, hic utique ſine fructu derelinquet. Cum repleri cunctis ſimul opibus inardeſcunt; audiant quod ſcriptum eſt (2): *Qui feſtinat ditari, non erit innocens*: profecto enim qui augere opes ambit, vitare peccatum negligit: & more avium captus, cum eſcam terrenarum rerum avidus conſpicit, quo ſtranguletur peccati laqueo non agnoſcit. Cum quælibet præſentis mundi lucra deſiderant, & ea quæ de futuro damna patientur, ignorant; audiant quod ſcriptum eſt (3): *Hæreditas ad quam feſtinatur in principio, in noviſſimo benedictione carebit*. Ex hac quippe vita initium ducimus, ut ad benedictionis ſortem in noviſſimo veniamus; qui itaque in principio hereditari feſtinant, ſortem ſibi in noviſſimo benedictionis amputant: quia

(1) Eccl. 5. 9. (2) Prover. 28. 20.
(3) Ibidem 20. 21.

quia dum per avaritiæ nequitiam hic multiplicari appetunt, illic ab æterno patrimonio exhæredes fiunt. Cum vel plurima ambiunt, vel obtinere cuncta quæ ambierint pulsunt, audiant quod scriptum est (1): *Qui prodest homini si totum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum faciat?* Ac si aperte Veritas dicat: Quid prodest homini si totum quod extra se est congregat si hoc ipsum solum quod ipse est, damnat? Plerumque autem citius raptorum avaritia corrigitur, si in verbis admonentis quam fugitiva sit præsens vita, monstretur: si eorum ad medium memoria deducatur, qui & ditari in hoc mundo diu conati sunt, & tamen in adeptis divitiis diu manere nequiverunt: quibus festina mors repente & simul abstulit, quidquid eorum nequitia nec simul nec repente congregavit: qui non solum hic rapta reliquerunt, sed secum ad judicium causas rapinæ detulerunt. Horum itaque exempla audiant, quos in verbis suis procul dubio & ipsi condemnant: ut cum post ver-

(1) Matt. 16. 26.

verba ad cor redeunt, imitari ſaltem quos judicant, erubeſcant.

CAPUT XXIII.

Quomodo admonendi qui aliena non appetunt, ſed ſua retinent; & qui ſua tribuentes, aliena tamen rapiunt.

ALiter admonendi ſunt, qui nec aliena appetunt, nec ſua largiuntur: atque aliter qui & ea quæ habent tribuunt, & tamen aliena rapere non deſiſtunt. Admonendi ſunt qui nec aliena appetunt, nec ſua largiuntur, ut ſciant ſollicite quod ea de qua ſumpti ſunt, cunctis hominibus terra communis eſt, & idcirco alimento quoque omnibus communiter profert. Incaſſum ergo ſe innocentes putant, qui commune Dei munus ſibi privatum vindicant: qui cum accepta non tribuunt, in proximorum nece graſſantur: quia tot pene quotidie perimunt, quot morientium pauperum apud ſe ſubſidia abſcondunt. Nam cum quælibet neceſſaria indigentibus miniſtramus, ſua il-

illis reddimus, non noſtra largimur; juſtitiæ debitum potius ſolvimus, quam miſericordiæ opera implemus. Unde & ipſa Veritas cùm de miſericordia caute exhibenda loqueretur, ait (1) *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus*. Cui quoque ſententiæ etiam Pſalmiſta concinens dicit: (2) *Diſperſit dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in æternum*. Cum enim largitatem impenſam pauperibus præmiſiſſet, non hanc vocare miſericordiam, ſed juſtitiam maluit: quia quod a communi Domino tribuitur, juſtum profecto eſt, ut quicumque accipiunt, eo communiter utantur. Hinc etiam Salomon ait (3): *Qui juſtus eſt, tribuet & non ceſſabit.* Admonendi ſunt quoque ut ſollicite attendant quod ficulnea, quæ fructum non habuit, contra hanc diſtrictus agricola queritur, quod etiam terram occupavit, terram quippe ficulnea ſine fructu occupat, quando mens tenacium hoc quod prodeſſe multis poterat, inutiliter ſervat. Terram ficulnea ſine fructu occupat, quando locum quem exer-

(1) Mat. 6. 1. (2) Pſ. 111. 9. (3) Proverb. 21. 26.

exercere alius per ſolem boni operis valuit, ſtultus per deſidiæ umbram premit.

Hi autem nonnumquam dicere ſolent: Conceſſis utimur, aliena non quærimus, & ſi digna miſericordiæ retributione non agimus, nulla tamen perverſa perpetramus. Quod idcirco ſentiunt, quia videlicet aurem cordis a verbis cæleſtibus claudunt (1). Neque enim dives in Evangelio, qui induebatur purpura & byſſo, qui epulabatur quotidie ſplendide, aliena rapuiſſe, ſed infructuoſe propriis uſus fuiſſe perhibetur, eumque poſt hanc vitam ultrix gehenna ſuſcepit, non quia aliquid illicitum geſſit, ſed quia immoderato uſu totum ſe licitis tradidit (a).

(1) Luc. 16. 19.

(a) *Hinc S. Paulus admonet Timotheum, ut magnatibus, ac divitibus hæc vehementer commendet* (*Tim.* 6. *v.* 17.) Divitibus hujus ſæculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo, qui præſtat nobis omnia abunde ad fruendum; bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare: theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

Admonendi ſunt tenaces, ut noverint, quod hanc primam injuriam faciunt Deo, quia danti ſibi omnia, nullam miſericordiæ hoſtiam reddunt. Hinc enim Pſalmiſta ait (1): *Non dabit Deo propitiationem ſuam, nec pretium redemptionis animæ ſuæ.* Pretium namque redemptionis dare eſt opus bonum prævenienti nos gratiæ reddere. Hinc Joannes exclamat dicens (2): *Jam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt; Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Qui ergo ſe innoxios, quia aliena non rapiunt æſtimant, ictum ſecuris vicinæ prævideant, & torporem improvidæ ſecuritatis amittant: ne cum ferre fructum boni operis negligunt, a præſenti vita funditus quaſi a (*a*) viriditate radicis exſecentur.

At

(1) Pſ. 48. 8. (2) Luc. 3. 9.

(a) *Perperam in Guſſenvillani editione legitur* quaſi ariditate radicis exſiccentur. *Maurini noſtræ lectioni plures manuſcriptos antiquos Codices favere teſtantur. Favet* quo-

At contra admonendi ſunt, qui & ea quæ habent tribuunt, & aliena rapere non deſiſtunt, ne valde munifici videri appetant, & de boni ſpecie deteriores fiant. Hi etenim propria indiſcrete tribuentes, non ſolum, ut ſupra jam diximus, ad impatientiæ murmurationem proruunt; ſed cogente ſe inopia uſque ad avaritiam devolvuntur. Quid ergo eorum mente infelicius, quibus de largitate naſcitur avaritia; & peccatorum ſeges quaſi ex virtute ſeminatur? Prius itaque admonendi ſunt ut tenere ſua rationabiliter ſciant, & tunc demum ut aliena non ambiant. Si enim radix culpæ in ipſa effuſione non exuritur, numquam per ramos exuberans avaritiæ ſpina ſiccatur. Occaſio ergo rapiendi ſubtrahitur, ſi bene prius jus poſſidendi diſponatur. Tunc vero admoniti audiant, quomodo quæ habent miſericorditer tribuant, quando nimirum didicerint ut bona miſericordiæ per interjectam rapinæ nequi-

quoque ratio contextus; nam verbum exſecentur *optime quadrat iis, quæ præmittuntur:* ictum ſecuris vicinæ prævideant.

tiam non confundant. Violenter enim exquirunt quæ misericorditer largiuntur. Sed aliud est pro peccatis misericordiam facere, aliud pro misericordia facienda peccare: quæ jam nequaquam misericordia nuncupari potest; quia ad dulcem fructum non proficit quæ per virus pestiferæ radicis amarescit. Hinc est enim quod ipsa etiam sacrificia per Prophetam Dominus reprobat, dicens (1): *Ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocausto.* Hinc iterum dixit: *Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere* (2). Qui sæpe quoque & indigentibus subtrahunt, quæ Deo largiuntur. Sed quanta eos animadversione renuat, per quemdam (*a*) sapientem Dominus demonstrat, dicens (3): *Qui of-*

(1) Is. 61. 8. (2) Prover. 21. 27.

(a) *Plures Codices optimæ notæ efferunt* apud Salomonem; *nec mirum. Nam supra cap.* 17. *S. Gregorius librum* Ecclesiastici *differte* Salomoni *adjudicat, cujus auctorem sæpius alibi vocat dumtaxat* quemdam sapientem. *Vide librum* 7. *Moral. n.* 45., *l.* 20. *n.* 51., *l.* 27. *n.* 53., *l.* 33. *n.* 23. *edit. Maurinæ.* (3) Eccli. 34. 24.

offert ſacrificium de ſubſtantia pauperis, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui. Quid namque eſſe intolerabilius poteſt, quam mors filii ante oculos patris? Hoc itaque ſacrificium quanta ira aſpiciatur oſtenditur, quod orbati patris dolori comparatur. Et tamen plerumque quanta tribuunt, penſant; quanta autem rapiunt, conſiderare diſſimulant. Quaſi mercedem numerant, & perpendere culpas recuſant. Audiant itaque quod ſcriptum eſt (1): *Qui mercedes congregavit, miſit eas in ſaculum pertuſum*. In ſaculo quippe pertuſo videtur, quando pecunia mittitur; ſed quando amittitur non videtur. Qui ergo quanta largiuntur aſpiciunt, ſed quantum rapiunt non perpendunt, in pertuſo ſacculo mercedes mittunt, quia profecto has in ſpem ſuæ fiduciæ intuentes congerunt, ſed non intuentes perdunt.

(1) Aggei. 1. 7.

CAPUT XXIV.

Quomodo admonendi ſunt diſcordes & pacati.

ALiter admonendi ſunt diſcordes, atque aliter pacati. Diſcordes namque admonendi ſunt ut certiſſime ſciant quia quantislibet virtutibus polleant, ſpiritales fieri nullatenus poſſunt, ſi uniri per concordiam proximis negligunt. Scriptum quippe eſt (1): *Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium pax.* Qui ergo ſervare pacem non curat, ferre fructum ſpiritus recuſat. Hinc Paulus ait: (2) *Cum ſit inter vos zelus & contentio, nonne carnales eſtis?* Hinc iterum quoque dicit (3): *Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum.* Hinc rurſum admonens ait (4): *Solliciti ſervate unitatem ſpiritus in vinculo pacis: unum corpus & unus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ.* Ad unam ergo vocationis ſpem nequaquam pertingitur, ſi non ad eam unita cum pro-

(1) Galat. 5. 22. (2) 1. Cor. 3. 3. (3) Hebr. 12. 14. (4) Epheſ. 4. v. 3. & 4.

proximis mente curratur . At ſæpe nonnulli quo quædam ſpecialiter dona percipiunt , eo ſuperbiendo donum concordiæ quod majus eſt , amittunt : ut ſi fortaſſe carnem præ cæteris gulæ refrænatione quis edomat , concordare eis quos ſuperat abſtinendo contemnat . Sed qui abſtinentiam a concordia ſeparat , quid admoneat Pſalmiſta perpendat , ait enim (1): *Laudate eum in tympano , & choro* . . In tympano namque ſicca & percuſſa pellis reſonat : in choro autem voces ſocietate concordant. Quiſquis itaque corpus affligit , ſed concordiam deſerit , Deum quidem laudat in tympano , ſed non laudat in choro . Sæpe vero dum quoſdam major ſcientia erigit , a cæterorum ſocietate disjungit , & quaſi quo plus ſapiunt , eo a concordiæ virtute deſipiſcunt . Hi itaqne audiant quid per ſemetipſam Veritas dicat (2) : *Habete Sal in vobis , & pacem habete inter vos* . Sal quippe ſine pace non virtutis eſt donum , ſed damnationis argumentum . Quo enim quiſque

(1) Pſ. 150. 4. (2) Marc. 9. 49.

melius ſapit, eo deterius delinquit: & idcirco inexcuſabiliter merebitur ſupplicium, quia prudenter ſi voluiſſet, potuit vitare peccatum. Quibus recte quoque per Jacobum dicitur [1]: *Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſunt in corde veſtro, nolite gloriari, & mendaces eſſe adverſum veritatem. Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia primum quidem pudica eſt, deinde pacifica.* Pudica videlicet, quia caſte intelligit: pacifica autem, quia per elationem ſe minime a proximorum ſocietate disjungit. Admonendi ſunt diſſidentes, ut noverint quod tamdiu nullum boni operis Deo ſacrificium immolant, quamdiu a proximorum charitate diſcordant. Scriptum namque eſt (2): *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Ex qua ſci-

(1) Jac. 3. v. 14. 15. & 17. (2) Mat. 5. 8. & 14.

ſcilicet præceptione penſandum eſt ; quorum hoſtia repellitur , quam intolerabilis culpa monſtratur ; Nam cum mala cuncta bonis ſequentibus diluantur , penſemus quanta ſint mala diſcordiæ, quæ niſi extincta funditus fuerint , bonum ſubſequi non permittunt . Admonendi ſunt diſcordes , ut ſi aures a mandatis cæleſtibus declinant , menti oculos ad conſideranda ea , quæ in infirmis verſantur , aperiant : quod ſæpe aves unius ejuſdemque generis ſeſe ſocialiter volando non deſerunt , & quod gregatim animalia bruta paſcuntur . Quia ſi ſolerter aſpicimus , concordando ſibi irrationalis natura indicat, quantum malum per diſcordiam rationalis natura committat , quando hæc a rationis intentione perdidit , quod illa motu naturali cuſtodit .

At contra admonendi ſunt pacati, ne dum plus quam neceſſe eſt, pacem quam poſſident amant , ad perpetuam pervenire non appetant . Plerumque enim gravius intentionem mentium rerum tranquillitas tentat , ut quo non ſunt moleſta quæ tenent , eo mi-

minus amabilia fiant quæ vocant : & quo delectant præsentia, eo non inquirantur æterna. Unde & per semetipsam Veritas loquens, cum terrenam pacem a superna distingueret, atque ad venturam discipulos ex præsenti provocaret, ait [1] : *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*. Relinquo scilicet transitoriam, do mansuram. Si ergo in ea cor, quæ relicta est, figitur ; numquam ad illam quæ danda est, pervenitur. Pax igitur præsens ita tenenda est, ut & diligi debeat, & contemni : ne si immoderate diligitur, diligentis animus in culpa capiatur. Unde & admonendi sunt pacati, ne dum nimis humanam pacem desiderant, pravos hominum mores nequaquam redarguant ; & consentiendo perversis, ab auctoris sui se pace disjungant : ne dum humana foras jurgia metuunt, interni fœderis discissione feriantur : Quid est enim pax transitoria, nisi quoddam vestigium pacis æternæ ? Quid ergo esse dementius potest, quam vestigia in pulvere impressa diligere, sed ipsum

(1) Jo. 14. 17.

a quo impreſſa ſunt, non amare: Hinc David dum totum ſe fœdera pacis internæ conſtringeret, teſtatur quod cum malis concordia teneret, dicens (1): *Nonne qui te oderunt, Deus, oderam illos, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos: inimici facti ſunt mihi.* Inimicos etenim Dei perfecto odio odiſſe, eſt & quod facti ſunt diligere, & quod faciunt increpare: mores pravorum premere, vitæ prodeſſe.

Penſandum ergo eſt, quando ab increpatione quieſcitur, quanta culpa cum peſſimis pax tenetur; ſi Prophetæ tantus hoc velut in hoſtiam Deo obtulit, quod contra ſe pro Domino pravorum inimicitias excitavit (2). Hinc eſt quod tribus Levi aſſumptis gladiis per caſtrorum media tranſiens quia feriendis noluit peccatoribus parcere, Deo manus dicta eſt conſecraſſe [3]. Hinc Phinees peccantium civium gratiam ſpernens, coeuntes cum Madianitis perculit, & iram Domini iratus placavit. Hinc per ſemetipſam Ve-

(1) Pſ. 138. v. 21. & 22. (2) Exo. 32. v. 27. (3) Num. 25. 9.

Veritas dicit (1): *Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium.* Malorum namque cum incaute amicitiis jungimur, culpis ligamur. Unde Josaphat, qui tot de anteacta vita præconiis attollitur, de Achab regis amicitiis pene periturus increpatur. Cui a Domino per Prophetam dicitur (2): *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia jungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Juda.* Ab illo enim qui summe rectus est, eo ipso jam discrepat, quo perversorum amicitiis vita nostra concordat. Admonendi sunt pacati, ne si ad correptionis verba prosiliant, temporalem pacem sibi perturbare formident. Rursumque admonendi sunt, ut eamdem pacem dilectione integra intrinsecus teneant, quam per invectionem vocis sibi extrinsecus turbant. Quod utrumque provide se David servasse perhibet, cum dicit (3): *Cum his qui oderunt*

(1) Mat. 10. 34. (2) 2. Par. 19. 24.
(3) Ps. 119. 7.

runt pacem, eram pacificus : cum loquebar illis, impugnabant me gratis. Ecce & loquens impugnabatur : & tamen impugnatus, erat pacificus : quia nec inſanientes ceſſabat reprehendere, nec reprehenſos negligebat amare. Hinc etiam Paulus ait (1) : *Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Hortaturus enim diſcipulos ut pacem cum omnibus haberent præmiſit, dicens : *Si fieri poteſt*, atque ſubjunxit : *Quod ex vobis eſt*. Difficile quippe erat, ut ſi male acta corriperent, habere pacem cum omnibus poſſent. Sed cum temporalis pax in pravorum cordibus ex noſtra increpatione confunditur, inviolata neceſſe eſt ut in noſtro corde ſervetur. Recte itaque ait : *Quod ex vobis eſt*. Ac ſi nimirum dicat : Quia pax ex duarum partium conſenſu ſubſiſtit, ſi ab eis qui corripiuntur, expellitur, integra tamen in veſtra qui corripitis mente teneatur. Unde idem rurſum diſcipulos admonet dicens (2) : *Si quis non obedit verbo noſtro, per epiſtolam hunc notate : & non*

(1) Rom. 12. 18. (2) 2. Theſ. 3. 14.

ni tempore jurgia ſeminat. Ecce, quem ſeminantem jurgia dicere voluit, prius apoſtatam nominavit; quia niſi more ſuperbientis Angeli a conſpectu Conditoris prius intus averſione mentis caderet, foras poſtmodum uſque ad ſeminanda jurgia non veniret. Qui recte deſcribitur quod annuit oculis, digito loquitur, terit pede. Interior namque eſt cuſtodia, quæ ordinata ſervat exterius membra. Qui ergo ſtatum mentis perdidit, ſubſequenter foras in inconſtantiam motionis fluit, atque exteriori mobilitatem indicat, quod nulla interius radice ſubſiſtat. Audiant jurgiorum ſeminatores quod ſcriptum eſt [1]: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Atque è diverſo colligant, quia ſi filii Dei vocantur qui pacem faciunt, proculdubio ſatanæ ſunt filii qui confundunt. Omnes autem, qui per diſcordiam ſeparantur a viriditate dilectionis, arefiunt. Qui etſi boni operis fructus in ſuis actionibus proferunt, profecto nulli ſunt, quia non ex unitate charitatis oriuntur.

Hinc

(1) Mat. 5. 9.

Hinc ergo perpendant ſeminantes jurgia, quam multipliciter peccant qui dum unam nequitiam perpetrant, ab humanis cordibus cunctas ſimul virtutes eradicant. In uno enim malo innumera peragunt: quia ſeminando diſcordiam, charitatem, quæ nimirum omnium virtutum mater eſt, exſtinguunt. Quia autem nihil pretioſius eſt Deo virtute dilectionis, nil eſt deſiderabilius diabolo extinctione charitatis. Quiſquis ergo ſeminando jurgia dilectionem proximorum perimit, hoſti Dei familiarius ſervit: quia qui ille amiſſa cecidit, hanc iſte vulneratis cordibus ſubtrahens, eis iter aſcenſionis abſcidit.

At contra admonendi ſunt pacifici, ne tantæ actionis pondus levigent, ſi inter quos fundare pacem debeant, ignorent. Nam ſicut multum nocet ſi unitas deſit bonis: ita valde eſt noxium ſi non deſit malis. Si ergo perverſorum nequitia in pace jungitur, profecto eorum malis actibus robur augetur: quia quo ſibi in malitia congruunt, eo ſe rubuſtius bonorum afflictionibus illidunt. Hinc namque eſt

quod

quod contra damnati illius (*a*) vasis, videlicet Antichristi prædicatores, divina voce beato Job dicitur (1): *Membra carnium ejus cohærentia sibi*. Hinc sub squamarum specie de ejus satellitibus perhibetur (2): *Una uni conjungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas*. Sequaces quippe illius quo nulla inter se discordiæ adversitate divisi sunt, eo in bonorum gravius nece glomerantur. Qui ergo iniquos pace sociat, iniquitati vires administrat: quia bonos deterius deprimunt, quos & unanimiter persequuntur. Unde prædicator egregius gravi Pharisæorum, Sabduceorumque persecutione deprehensus, inter semetipsos dividere studuit, quos contra se graviter unitos vidit, cum clamavit, dicens (3): *Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæorum, de spe & resurrectione mortuorum ego judicor*. Dumque Sabducæi spem, resurrectionemque mortuorum esse dene-

(1) Job. 41. 14. (2) Ib. 7.

(a) *S. Gregorius Antichristum* vas Diaboli (*ut lib.* 12. *Moral. n.* 22.) & vas dam natum *solet nuncupare*.

(3) Act. 23. 6.

garent, quam Phariſæi juxta ſacri eloquii præcepta crederent, facta in perſecutorum unanimitate diſsenſio eſt, & diviſa turba illæſus Paulus exivit : quæ hunc unita prius immaniter preſſit. Admonendi itaque ſunt qui faciendæ pacis ſtudiis occupantur, ut pravorum mentibus prius amorem debeant internæ pacis infundere, quatenus eis poſtmodum valeat exterior pax prodeſſe : ut dum eorum cor in illius cognitione ſuſpenditur, nequaquam ad nequitiam ex hujus perceptione rapiatur : dumque ſupernam provident, terrenam nullo modo ad uſum ſuæ deteriorationis inclinent. Cum vero perverſi quippe tales ſunt, ut nocere bonis nequeant, etiamſi concupiſcant, inter hos nimirum debet terrena pax conſtrui & priuſquam ab eis valeat ſuperna cognoſci, ut hi ſcilicet quos contra dilectionem Dei malitia ſuæ impietatis exaſperat, ſaltem ex proximi amore manſueſcant : & quaſi e vicino ad melius tranſeant, ut ad illam, quæ a ſe longe eſt, pacem Conditoris aſcendant.

CA-

CAPUT XXVI.

Qyomodo admonendi rudes in doctrina ſacra, & docti, ſed non humiles.

ALiter admonendi ſunt qui ſacræ Legis verba non recte intelligunt : atque aliter qui recte quidem intelligunt, ſed hæc humiliter non loquuntur. Admonendi enim ſunt qui ſacræ Legis verba non recte intelligunt, ut perpendant, quia ſaluberrimum vini potum in veneni ſibi poculum vertunt, ac per medicinale ferrum vulnere mortali ſe feriunt, dum per hoc in ſe ſana perimunt, per quod ſalubriter abſcindere ſauciata debuerunt. Admonendi ſunt, ut perpendant quod Scriptura ſacra in nocte vitæ præſentis quaſi quædam nobis lucerna ſit poſita, cujus nimirum verba dum non recte intelligunt, de lumine tenebreſcunt. Quos videlicet ad intellectum pravum intentio perverſa non

raperet, niſi (*a*) priuś ſuperbia inflaret. Dum enim ſe præ ceteris ſapientes arbitrantur, ſequi alios ad melius intellecta deſpiciunt: atque ut apud imper-

(a) *Profecto Lutherus, Calvinus, & eorum ſequaces in tot errorum deliria ac monſtra præcipites ſe ſe dederunt, quia ſuperbia inflati in ſacris Scripturis intelligendis tutiſſimas SS. Patrum, & S. Romanæ Eccleſiæ Catholicæ explicationes deſeruerunt, imo contemptui habuere*, & dicentes ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt. *Hinc Concilium Tridentinum divinitus edoctum ſapientiſſime ſeſſ. 4.* ad coercenda petulantia ingenia decernit, ut nemo ſuæ prudentiæ innixus, in rebus fidei, & morum ad ædificationem doctrinæ Chriſtianæ pertinentium, Sacram Scripturam ad ſuos ſenſus contorquens contra eum ſenſum, quem tenuit, & tenet ſancta mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu, & interpretatione Scripturarum ſanctarum, aut etiam contra unanimem conſenſum Patrum ipſam ſacram Scripturam interpretari audeat; etiamſi hujuſmodi interpretationes nullo umquam tempore in lucem edendæ forent. Qui contravenerint per ordinarios declarentur, & pœnis a jure ſtatutis puniantur. *Videſis Tractatum* de ſtudiis Eccleſiaſticis *cap.* 1. *&* I. *de quo ſupra in nota pag ſextæ.*

peritum vulgus ſcientiæ ſibi nomen extorqueant, ſtudent ſummopere & ab aliis recte intellecta deſtruere, & ſua perverſa roborare . Unde bene per Prophetam dicitur (1) : *Secuerunt prægnantes Galaad ad dilatandum terminum ſuum* . Galaad namque acervus teſtimonii interpretatur . Et quia cuncta ſimul congregatio Eccleſiæ per confeſſionem ſervit teſtimonio veritatis , non incongrue per Galaad Eccleſia exprimitur , quæ ore cunctorum fidelium de Deo quæque vera ſunt teſtatur . Prægnantes autem vocantur animæ, quæ intellectum verbi ex divino amore concipiunt, ſi ad perfectum tempus veniant, conceptam intelligentiam operis oſtenſione parituræ . Terminum vero ſuum dilatare , eſt opinionis ſuæ nomen extendere . Secuerunt ergo prægnantes Galaad ad dilatandum terminum ſuum : quia nimirum hæretici , mentes fidelium , quæ jam aliquid de veritatis intellectu conceperant , perverſa prædicatione perimunt , ſcientiæ ſibi nomen extendunt. Parvulorum corda jam de verbi con-

(1) Amos 1. 13.

ceptione gravida, erroris gladio ſcindunt, & quaſi doctrinæ ſibi opinionem faciunt. Hos ergo cum conamur inſtruere ne perverſa ſentiant, admoneamus prius neceſſe eſt, ne inanem gloriam quærant. Si enim radix elationis abſciditur, conſequenter rami pravæ aſſertionis areſiunt. Admonendi ſunt etiam, ne errores diſcordiaſque generando, legem Dei quæ idcirco data eſt ut ſacrificia ſatanæ prohibeat, eamdem ipſam in ſatanæ ſacrificium vertant. Unde per Prophetam Dominus queritur, dicens (1): *Dedi eis frumentum, vinum, & oleum, & argentum multiplicavi eis & aurum, quæ fecerunt Baal*. Frumentum quippe a Domino accipimus, quando in dictis obſcurioribus ſubducto tegmine litteræ per medullam ſpiritus Legis interna ſentimus. Vinum ſuum Dominus nobis præſtat, cum Scripturæ ſuæ alta prædicatione nos debriat. Oleum quoque ſuum nobis tribuit, cum præceptis apertioribus vitam noſtram blanda lenitate diſponit. Argentum multiplicat, cum nobis luce veritatis plena

(1) Oſe. 21. 8.

na eloquia ſubminiſtrat . Auro quoque nos ditat , quando cor noſtrum intellectu ſummi fulgoris irradiat . Quæ cuncta hæretici Baal offerunt : quia apud auditorum ſuorum corda corrupte omnia intelligendo pervertunt . Et de frumento Dei , vino , atque oleo , argento pariter & auro , ſatanæ ſacrificium immolant ; quia ad errorem diſcordiæ verba pacis inclinant . Unde admonendi ſunt ut perpendant : quia dum perverſa mente de præceptis pacis diſcordiam faciunt , juſto Dei examine ipſi de verbis vitæ moriuntur .

At contra admonendi ſunt qui recte quidem verba Legis intelligunt , ſed hæc humiliter [a] non loquuntur ,

(a) Scientia inflat (1. Cor. 8. 1.) , charitas vero ædificat . *Verum ne quis vir Eccleſiaſticus hinc de more ſuæ inſcitiæ , & ignaviæ obtendat excuſationem , audiat S. Bernardum ita differentem* . Scientia ſine charitate inflat , charitas ſine ſcientia aberrat , ſcientia cum charitate ædificat . Sunt qui ſcire volunt (*Serm.* 36. *in cantica*) ut ſciant , & turpis curioſitas eſt ; & ſunt , qui ſcire volunt , ut ſciantur ipſi , & turpis va-

ut in divinis ſermonibus prius quam aliis eos proferant, ſemetipſos inquirant, ne inſequentes aliorum facta, ſe deſerant: & cum recte cuncta de ſa-

vanitas eſt; & ſunt item, qui ſcire volunt, ut ſcientiam vendant verbi gratia pro pecunia, pro honoribus, & turpis quæſtus eſt. Sed ſunt quoque, qui ſcire volunt, ut ædificent, & charitas eſt: & ſunt, qui ſcire volunt, ut ædificentur, & prudentia eſt. Scientia (*S. Auguſt. de bono conjug. c.* 8.) & charitas duo bona ſunt, quorum charitas melius. Namque *ſcientia deſtruetur*, ait Apoſtolus, & tamen huic tempori neceſſaria eſt; charitas autem numquam cadet. Doctrina igitur facit (*S. Ambroſius de Jacob n.* 9. *li.* 1.) ut poſſimus pervenire ad juſtitiam: poteſt autem acquiri juſtitia diſcendo. Intendamus igitur ſtudio in formam Evangelicæ doctrinæ. *Non ergo neceſſarium, & aſſiduum ſacrarum Scripturarum, SS. Patrum, & Theologiæ ſtudium deſerendum, ſed cum charitate, & humilitate copulandum;* alterius ſic altera poſcit opem res, & conjurat amice; *cum alterutrius defectus paſtoribus animarum, & Eccleſiis plura, ac ingentia ſemper intulerit incommoda, & importet. Sed ſatis hic; uberiora cupientem rejicimus ad noſtrum Tractatum* de Studiis Eccleſiaſticis, *de quo ſupra ad pag.* 6.

ſacra Scripturæ ſentiunt, hoc ſolum quod per illam contra elatos dicitur, non attendant. Improbus quippe & imperitus eſt medicus, qui alienum mederi appetit: & ipſe vulnus quod patitur neſcit. Qui igitur verba Dei humiliter non loquuntur, profecto admonendi ſunt, ut cum medicamina ægris apponunt, prius virus ſuæ peſtis inſpiciant, ne alios medendo ipſi moriantur. Admoneri debent, ut conſiderent ne a virtute dicti, dicendi qualitate diſcordent, ne loquendo aliud & oſtendendo aliud prædicent. Audiant itaque quod ſcriptum eſt (1): *Si quis loquitur, quaſi ſermones Dei*. Qui ergo verba quæ proferunt, ex propriis non habent, cur quaſi de propriis tument? Audiant quod ſcriptum eſt: (2) *Sicut ex Deo coram Deo in Chriſto loquimur*. Ex Deo enim coram Deo loquitur, qui prædicationis verbum & quia a Deo accepit intelligit, & placere per illud Deo non hominibus quærit. Audiant quod ſcriptum eſt (3): *Abominatio Domini eſt omnis arrogans*.

Quia

(1) 1. Petr. 4. 11. (2) 2. Cor. 17.
(3) Prover. 61. 15.

Quia videlicet dum in verbo Dei gloriam propriam quærit, jus dantis invadit: eumque laudi ſuæ poſtponere nequaquam metuit, a quo hoc ipſum quod laudatur accepit. Audiant quod prædicatori per Salomonem dicitur (1): *Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui. Deriventur fontes tui foras & in plateis aquas divide. Habeto eas ſolus, nec ſint alieni participes tui.* Aquam quippe prædicator de ciſterna ſua bibit, cum ad cor ſuum rediens, prius audit ipſe quod dicit. Bibit ſui fluenta putei, ſi ſui irrigatione verbi infunditur. Ubi bene ſubjungitur [2]: *Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas divide.* Rectum quippe eſt ut ipſe prius bibat, & tunc prædicando aliis influat. Fontes namque foras derivare, eſt exterius aliis vim prædicationis infundere. In plateis autem aquas dividere eſt, in magna auditorum amplitudine juxta uniuſcujuſque qualitatem divina eloquia diſpenſare. Et quia plerumque inanis gloriæ appetitus ſuperbit, dum ſermo Dei ad multorum notitiam currit

(1) Prover. 5. 15. (2) Ibid. 16.

rit, poſtquam dictum eſt (1): *In plateis aquas divide*, recte ſubjungitur; *Habeto eas ſolus, nec ſint alieni participes tui*. Alienos quippe malignos ſpiritus vocat, de quibus per Prophetam tentati hominis voce dicitur (2): *Alieni inſurrexerunt in me: & fortes quæſierunt animam meam*. Ait ergo Aquas & in plateis divide, & tamen ſolus habe. Ac ſi apertius dicat: Sic neceſſe eſt ut prædicationi exterius ſervias, quatenus per elationem te immundis ſpiritibus non conjungas: ne in divini verbi miniſterio hoſtes tuos ad te participes admittas. Aquas ergo & in plateis dividimus, & tamen ſoli poſſidemus, quando & exterius late prædicationem fundimus, & tamen per eam humanas laudes aſſequi minime ambimus.

CA-

(1) Ibidem (2) Pſ. 53. 5.

CAPUT XXVII.

Quomodo admonendi qui officium prædicationis nimia humilitate detrectant, & qui præcipiti festinatione occupant.

ALiter admonendi sunt qui cum prædicare digne valeant, præ nimia humilitate formidant: atque aliter admonendi sunt quos a prædicatione imperfectio vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit. Admonendi namque sunt qui cum prædicare utiliter possunt, immoderata tamen humilitate refugiunt: ut ex minori consideratione colligant, quantum in majoribus rebus delinquant, Si enim indigentibus proximis ipsi quas haberent pecunias absconderent, adjutores proculdubio calamitatis extitissent. Quo ergo reatu constringantur aspiciant, qui dum peccantibus fratribus verbum prædicationis subtrahunt, morientibus mentibus vitæ remedia abscondunt. Unde & bene quidam sapiens dicit (1): *Sapi-*

(1) Eccl. 20. 33.

pientia abſcondita, & theſaurus inviſus, quæ utilitas in utriſque? Si populos fames attereret, & occulta frumenta ipſi ſervarent, auctores proculdubio mortis exiſterent. Qua itaque plectendi ſunt pœna conſiderent, qui cum fame verbi animæ pereant, ipſi panem perceptæ gratiæ non miniſtrant. Unde & bene per Salomonem dicitur [1]: *Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis*. Frumenta quippe abſcondere, eſt prædicationis ſanctæ apud ſe verba retinere. In populis autem talis quiſque maledicitur; quia in ſolius culpa ſilentii pro multorum quos corrigere potuit pœna damnatur. Si medicinalis artis minime ignari ſecandum vulnus cernerent, & tamen ſecare recuſarent, profecto peccatum fraternæ mortis ex ſolo torpore committerent. Quanta ergo culpa involvantur aſpiciant, qui dum cognoſcunt vulnera mentium, curare ea negligunt ſectione verborum. Unde & bene per Prophetam dicitur (2): *Maledictus qui prohibet gladium ſuum a ſanguine*. Gladium quippe a ſan-

(1) Prov. 11. 26. (2) Jer. 48. 10.

ſanguine prohibere, eſt prædicationis verbum a carnalis vitæ interfectione retinere. De quo rurſum gladio dicitur (1): *Et gladius meus manducabit carnes.*

Hi itaque cum apud ſe ſermonem prædicationis occultant, divinas contra ſe ſententias terribiliter audiant, quatenus ab eorum cordibus timorem timor expellat (2). Audiant quod talentum qui erogare noluit, cum ſententia damnationis amiſit. Audiant quod Paulus eo ſe a proximorum ſanguine mundum credidit, quo feriendis eorum vitiis non pepercit, dicens (3): *Conteſtor vos hodierna die quia mundus ſum a ſanguine omnium, non enim ſubterfugi, quominus annuntiarem omne conſilium Dei vobis.* Audiant quod voce angelica Joannes admonetur, cum dicitur (4): *Qui audit dicat: Veni.* Ut nimirum cui ſe vox interna inſinuat, illuc etiam clamando alios quo ipſe rapitur trahat; ne clauſas fores etiam vocatus inveniat, ſi vocanti vacuus appropinquat. Audiant quod Iſaias quia

(1) Deuter. 32. 42. (2) Mat. 25. v. 24.
(3) Act. 20. v. 16. & 27. (4) Apoc. 27. 12.

quia a verbi miniſterio tacuit, illuſtratus ſuperno lumine, magna voce pœnitentiæ ſe ipſe reprehendit, dicens: (1) *Væ mihi quia tacui*. Audiant quod per Salomonem in illum prædicationis ſcientia multiplicari promittitur, qui in hoc quod jam obtinuit, torporis vitio non tenetur. Ait namque (2): *Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipſe quoque inebriabitur*: Qui enim exterius prædicando benedicit, interioris augmenti pinguedinem recipit: & dum vino eloquii auditorum mentem debriare non deſinit, potu multiplicati muneris debriatus excreſcit. Audiant quod David hoc Deo in munere obtulit, quod prædicationis gratiam quam acceperat non abſcondit, dicens (3): *Ecce labia mea non prohibebo, Domine tu cognoviſti: juſtitiam tuam non abſcondi in corde meo: veritatem tuam & ſalutare tuum dixi*. Audiant quod ſponſi colloquio ad ſponſam dicitur (4). *Quæ habitas in hortis, amici auſcultant: fac me audire vocem tuam*. Eccleſia quippe

(1) Iſa. 6. 5. (2) Prover. 11. 25. (3) Pſ. 39. 10 11. (4) Cant. 8. 13.

pe in hortis habitat, quæ ad viriditatem intimam exculta plantaria virtutum ſervat. Cujus vocem amicos auſcultare, eſt electos quoſque verbum prædicationis illius deſiderare; quam videlicet vocem ſponſus audire deſiderat, quia ad prædicationem ejus per electorum ſuorum animas anhelat. Audiant quod Moyſes cum iraſcentem Deum populo cerneret, & aſſumi ad ulciſcendum gladios juberet; illos a parte Dei denuntiavit exiſtere, qui delinquentium ſcelera incunctanter ferirent, dicens (1): *Si quis Domini eſt, jungatur mihi: ponat vir gladium ſuper femur ſuum: ite & redite de porta uſque ad portam per medium Caſtrorum, & occidat unuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum.* Gladium quippe ſuper femur ponere, eſt prædicationis ſtudium voluptatibus carnis anteferre: ut cum ſancta quis ſtudet dicere, curet neceſſe eſt illicitas ſuggeſtiones edomare. De porta vero uſque ad portam ire, eſt a vitio uſque ad vitium per quod ad mentem mors ingreditur, increpando diſcurrere. Per me-

(1) Exod. 32. 27.

medium vero caſtrorum tranſire, eſt tanta æqualitate intra Eccleſiam vivere, ut qui delinquentium culpas redarguit, in nullius ſe debeat favorem declinare. Unde & recte ſubjungitur: *Occidat vir fratrem & amicum, & proximum ſuum*. Fratrem ſcilicet & amicum & proximum interficit; qui cum punienda invenit, ab increpationis gladio nec eis, quos per cognationem diligit, parcit. Si ergo ille Dei dicitur qui ad ferienda vitia zelo divini amoris excitatur: profecto eſſe ſe Dei denegat, qui in quantum ſufficit, increpare vitam carnalium recuſat.

At contra admonendi ſunt quos a prædicationis officio vel imperfectio, vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: ne dum tanti ſibi onus officii præcipitatione arrogant, viam ſibi ſubſequentis meliorationis abſcindant: & cum arripiunt intempeſtive quod non valent, perdant etiam quod implere quandoque tempeſtive potuiſſent: atque ſcientiam, quia incongrue conantur oſtendere, juſte oſtendantur amiſiſſe. Admonendi ſunt ut conſiderent, quod pulli

avium si ante pennarum perfectionem volare appetant, unde ire in alta cupiunt, inde in ima merguntur. Admonendi sunt ut considerent, quod structuris recentibus necdum solidatis, si tignorum pondus superponitur, non habitaculum, sed ruina fabricatur. Admonendi sunt ut considerent, quod conceptas soboles fœminæ si priusquam plene formentur proferunt, nequaquam domos, sed tumulos replent. Hinc est enim quod ipsa Veritas, quæ repente quos vellet roborare potuisset, ut exemplum sequentibus daret, ne imperfecti prædicare præsumerent, postquam plene discipulos de virtute prædicationis instruxit, illico adjunxit (1): *Vos autem sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto*. In civitate quippe consedemus, si intra mentium nostrarum nos claustra constringimus, ne loquendo exterius evagemur; ut cum virtute divina perfecte induimur, tunc quasi a nobismetipsis foras etiam alios instruentes exeamus. Hinc per quemdam sapientem dicitur (2): *Adole-*

(1) Luc. 24. 49. (2) Eccli. 32. 19.

leſcens loquere in cauſa tua vix; & ſi bis interrogatus fueris, habeat initium reſponſio tua. Hinc eſt quod idem Redemptor noſter, cum in cælis ſit conditor, & oſtenſione ſuæ potentiæ ſemper doctor Angelorum, ante tricennale tempus in terra magiſter noluit fieri hominum; ut videlicet præcipitatis vim ſaluberrimi timoris infunderet, cum ipſe etiam qui labi non poſſet, perfectæ vitæ gratiam nonniſi perfecta ætate prædicaret, Scriptum quippe eſt: *Cum factus eſſet annorum duodecim, remanſit puer Jeſus in Jeruſalem*. De quo a parentibus requiſito, paulo poſt ſubditur (1): *Invenerunt illum in templo ſedentem in medio doctorum, audientem illos & interrogantem eos*. Vigilanti itaque conſideratione penſandum eſt, quod cum Jeſus annorum duodecim dicitur in medio doctorum ſedens, non docens, ſed interrogans invenitur. Quo exemplo ſcilicet oſtenditur, ne (a) infirmus

(1) Luc. cap. 2.

(a) S. Auguſtinus Spiritus Sancti donis jam refertus, humanis maxime, ſed etiam ſa-

docere quis audeat, ſi ille puer doceri interrogando voluit, qui per divinitatis potentiam verbum ſcientiæ ipſis ſuis doctoribus miniſtravit. Cum vero per Paulum diſcipulo dicitur (1): *Præcipe hæc & doce: nemo adoleſcentiam tuam contemnat*: ſciendum nobis eſt, quia in ſacro eloquio aliquando adoleſcentia juventus vocatur. Quod citius oſtenditur, ſi Salomonis ad medium verba proferantur, qui ait (2): *Lætare juvenis in adoleſcentia tua*. Si enim utraque unum eſſe non decerneret, quem monebat in adoleſcentia, juvenem non vocaret.

CA-

(1) Tim. 4. 22. (2) Eccle. 11. 9.

ſatis divinis excultus diſciplinis, quia probe noverat, quæ, quantaque virtus, pietas, & ſacrarum rerum ſcientia ad prædicandum Evangelium requiratur, a Valerio Epiſcopo ſuo (ep. 21.) inſtantiſſime petiit tempus orationi, S. Scripturæ meditationi, ſacriſque ſtudiis impenſius, ac diutius vacandi, antequam impoſitum hujus muneris onus ſubiret.

CAPUT XXVIII.

Quomodo admonendi quibus omnia ex ſententia ſuccedunt, & quibus nulla.

ALiter admonendi ſunt qui in hoc quod temporaliter appetunt, proſperantur: atque aliter qui ea quidem quæ mundi ſunt concupiſcunt, ſed tamen adverſitatis labore fatigantur. Admonendi namque ſunt qui in hoc quod temporaliter appetunt, proſperantur; ne cum cuncta ad votum ſuppetunt, dantem quærere negligant, ſed in his quæ dantur, animum figant: ne peregrinationem pro patria diligant, ne ſubſidia itineris in obſtacula perventionis vertant; ne nocturno lunæ lumine delectati, claritatem ſolis videre refugiant. Admonendi itaque ſunt ut quæque in hoc mundo conſequuntur, calamitatis ſolatia, non autem præmia retributionis credant: ſed contra favores mundi mentem erigant, ne in eis ex tota cordis delectatione ſuccumbant. Quiſquis enim proſperitatem qua utitur, apud judicium

cordis, melioris vitæ amore non reprimit, favorem vitæ tranſeuntis in mortis perpetuæ occaſionem vertit. Hinc eſt enim quod ſub Idumæorum ſpecie, qui vincendos ſe proſperitati ſuæ reliquerunt, in hujus mundi ſucceſſibus lætantes increpantur cum dicitur (1): *Dederunt terram meam ſibi in hæreditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo*. Quibus verbis perpenditur, quod non ſolum quia gaudeant, ſed quod toto corde & ex animo gaudeant, diſtricta reprehenſione feriantur. Hinc Salomon ait: *Averſio parvulorum interficiet eos proſperitas ſtultorum perdet illos* (2). Hinc Paulus admonet dicens: *Qui emunt, tamquam non poſſidentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur* (3). Ut videlicet ſic nobis quæ ſuppetunt, exterius ſerviant, quatenus a ſupernæ delectationis ſtudio animum non inflectant: ne luctum nobis internæ peregrinationis temperent ea, quæ in exilio poſitis ſubſidium præbent: & quaſi felices in tranſitoriis nos gaudeamus qui

(1) Ezech. 36. 3. (2) Prover. 1. 23.
(3) 1. Cor. 7. 30.

qui ab æternis nos interim miſeros cernimus. Hinc namque eſt quod electorum voce dicit Eccleſia [1]: *Læva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*. Siniſtram Dei, proſperitatem videlicet vitæ præſentis, quaſi ſub capite poſuit, quam intentione ſummi amoris premit. Dextera vero Dei eam amplectitur; quia ſub æterna ejus beatitudine tota devotione continetur. Hinc rurſum per Salomonem dicitur (2): *Longitudo dierum in dextera ejus, in ſiniſtra vero illius divitiæ & gloria*. Divitiæ itaque & gloria qualiter ſint habenda docuit, quæ poſita in ſiniſtra memoravit. Hinc Pſalmiſta ait [3]. *Salvum me fac dextera tua*. Neque enim ait, manu ſed dextera: ut videlicet cum dexteram diceret, quia æternam ſalutem quæreret, indicaret. Hinc rurſum ſcriptum eſt (4): *Dextera manus tua Domine confregit inimicos*. Hoſtes enim Dei etſi in ſiniſtra ejus proficiunt, dextera frangunturſ quia plerumque pravos vita præſens elevat, ſed adventus æternæ

[1] Cant. 2. 6. (2) Prov. 3. 16. (3) Pſalm. 107. 7. [4] Exod. 15. 6.

beatitudinis damnat.

Admonendi sunt qui in hoc mundo prosperantur, ut solerter considerent, quia præsentis vitæ prosperitas aliquando idcirco datur ut ad meliorem vitam provocet, aliquando vero ut in æternum plenius damnet. Hinc est enim quod plebi Israeliticæ Canaan terra promittitur; ut quandoque ad æterna speranda provocetur. Neque enim rudis ille populus promissionibus Dei in longinquum crederet, si a promissore suo non etiam è vicino aliquid percepisset. Ut ergo ad æternorum fidem certius roboretur, nequaquam solummodo spe ad res, sed rebus quoque ad spem trahitur. Quod liquido Psalmista testatur, dicens: (1) *Dedit eis regiones gentium, & labores populorum possederunt: ut custodiant justificationes ejus, & legem ejus requirant.* Sed cum largientem Deum humana mens boni operis responsione non sequitur, unde nutrita pie creditur, inde justius damnatur. Hinc enim per Psalmistam rursus dicitur [2]: *Dejecisti eos, dum*

[1] Psal. 104. 44. (2) Ps. 72. 18.

dam allevarentur. Quia videlicet reprobi cum recta opera divinis muneribus non rependunt, cum totos se hic deserunt, & affluentibus prosperitatibus dimittunt, unde exterius proficiunt, inde ab intimis cadunt. Hinc est quod in inferno cruciato diviti dicitur [1]: *Recepisti bona in vita tua*. Idcirco enim bona hic recepit & malus (*a*), ut illic plenius mala reciperet, quia hic fuerat nec per bona conversus.

At

(1) Luc. 16. 25.

(a) *Ut pauperes in tot ærumnarum, & afflictionum, quæ ex inopia necessario proficiscuntur, angustiis solentur, & ne divites in rerum affluentia, ac prosperitate superbiant, uti sæpe accidit, & corrumpantur, inculcandum, quod divinitus monet S. Paulus 1. Tim. 6. v. 6.* Est quæstus magnus, pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium, quod nec auferre quid possumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, & quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum est cu-

At contra admonendi ſunt, qui ea quidem quæ mundi ſunt concupiſcunt, ſed tamen adverſitatis labore fatigantur, ut ſollicita conſideratione perpendant, Creator diſpoſitorque cunctorum quanta ſuper eos gratia vigilat, quos in ſua deſideria non relaxat. Ægro quippe quem medicus deſperat, concedit ut cuncta quæ concupiſcit, accipiat. Nam qui ſanari poſſe creditur, a multis quæ appetit prohibetur; & pueris nummos ſubtrahimus, quibus tota ſimul patrimonia hæredibus reſervamus. Hinc ergo de ſpe æternæ hæreditatis gaudium ſumant, quos adverſitas vitæ temporalis humiliat: quia niſi ſalvandos in perpetuum cerneret, erudiendos ſub diſciplinæ regimine divina diſpenſatio non frænaret. Admonendi itaque ſunt qui in his

cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu autem o homo Dei hæc fuge; ſectare vero juſtitiam, pietatem, fidem charitatem, manſuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es.

his quæ temporaliter concupiſcunt, adverſitatis labore fatigantur, ut ſollicite conſiderent quod plerumque etiam juſtos cum temporalis potentia ſubſtollit, velut in laqueo culpa comprehendit (1). Nam ſicut in priori hujus voluminis parte jam diximus, David Deo amabilis rectior fuit in ſervitio, quam cum pervenit ad regnum (2). Servus namque amore juſtitiæ, deprehenſum adverſarium ferire timuit: rex autem perſuaſione luxuriæ devotum militem etiam ſub ſtudio fraudis extinxit (3). Quis ergo opes, quis poteſtatem, quis gloriam quærat innoxie, ſi & illi extiterunt noxia, qui hæc habuit non quæſita? Quis inter hæc ſine magni diſcriminis labore ſalvabitur, ſi ille in his culpa interveniente turbatus eſt, qui ad hæc fuerat Deo eligente præparatus? Admonendi ſunt ut conſiderent, quia Salomon, qui poſt tantam ſapientiam uſque ad idolatriam cecidiſſe deſcribitur, nihil in hoc mundo priuſquam caderet, adverſitatis habuiſſe

(1) 1. Par. c. 3. (2) 1. Reg. 24. 18.
(3) 2. Reg. 11. 27.

ſe memoratur (1): ſed conceſſa ſapientia funditus cor deſeruit, quod nulla, vel minima tribulationis diſciplina cuſtodivit:

CAPUT XXIX.

Quomodo admonendi Conjugati, & Cælibes,

ALiter admonendi ſunt conjugiis obligati, atque aliter a conjugii nexibus liberi. Admonendi namque ſunt conjugiis obligati, ut cum viciſſim quæ ſunt alterius cogitant, ſic eorum quiſque placere ſtudeat conjugi, ut non diſpliceat Conditori: ſic ea quæ hujus mundi ſunt agant, ut tamen appetere quæ Dei ſunt non omittant: ſic de bonis præſentibus gaudeant, ut tamen ſollicita intentione mala æterna pertimeſcant: ſic de malis temporalibus lugeant, ut tamen conſolatione integra ſpem in bonis perennibus figant: quatenus dum in tranſitu, cognoſcunt eſſe quod agunt, in manſione quod appetunt, nec mala mundi cor frangant, cum ſpes bonorum cæleſtium roborat; nec bo-

[1] 3. Reg. 11. 4.

bona præſentis vitæ decipiant, cum ſuſpecta ſubſequentis judicii mala contriſtant. Itaque animus Chriſtianorum conjugum & infirmus & fidelis, qui & plene cuncta temporalia deſpicere non valet, & tamen æternis ſe conjungere per deſiderium valet, quamvis in delectatione carnis interim jaceat, ſupernæ ſpei refectione convaleſcat. Et ſi habet quæ mundi ſunt in uſu itineris, ſperet quæ Dei ſunt in fructu perventionis: nec totum ſe ad hoc quod agit conferat, ne ab eo quod robuſte ſperare debuit, funditus cadat. Quod bene ac breviter Paulus exprimit, dicens [1]: *Qui habent uxores, tamquam non habentes ſint: & qui flent, tamquam non flentes: & qui gaudent tamquam non gaudentes*. Uxorem quippe quaſi non habendo habet, qui ſic per illam carnali conſolatione utitur, ut tamen numquam ad prava opera a melioris intentionis rectitudine ejus amore flectatur. Uxorem quaſi non habendo habet, qui tranſitoria eſſe cuncta conſpiciens, curam carnis ex neceſſitate tolerat: ſed æterna gaudia

(1) 2. Cor. 7. v. 29. & 30.

dia ſpiritus ex deſiderio expectat. Non flendo autem flere, eſt ſic exteriora adverſa plangere, ut tamen noverit æternæ ſpei conſolatione gaudere. Et rurſum, non gaudendo gaudere, eſt ſic de infimis animum attollere, ut tamen numquam deſinat ſumma formidare. Ubi apte quoque paulo poſt ſubdit [1]: *Præterit enim figura hujus mundi*. Ac ſi aperte diceret: Nolite conſtanter mundum diligere, quando & ipſe non poteſt, quem diligitis, ſtare. Incaſſum cor quaſi manentes figitis, dum fugit ipſe quem amatis.

Admonendi ſunt conjuges, ut ea in quibus ſibi aliquando diſplicent, & patientes invicem tolerent, & exhortantes invicem ſalvent. Scriptum namque eſt (2): *Invicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti*. Lex quippe Chriſti charitas eſt, quia ex illo nobis & largiter ſua bona contulit, & æquanimiter mala noſtra portavit. Tunc ergo legem Chriſti imitando complemus, quando & noſtra bona benigne conferimus, & noſtrorum mala pie ſuſtinemus. Admonendi quoque

ſunt

(1) Ib. v. 1. (2) Galat. 6. v. 2.

ſunt, ut eorum quiſque non tam quæ ab altero tolerat, quam quæ ab ipſo tolerantur attendat; Si enim ſua quæ portantur conſiderat, ea quæ ab altero ſubſtinet, levius portat.

Admonendi ſunt conjuges, ut ſuſcipiendæ prolis ſe meminerint cauſa conjunctos, & cum immoderate admixtioni ſervientes, propagationis articulum in uſum transferunt voluptatis perpendant quod licet extra non exeant, in ipſo tamen conjugio conjugii jura tranſcendunt. Unde neceſſe eſt, ut crebris exorationibus deleant quod pulchram copulæ ſpeciem admixtis voluptatibus fœdant. Hinc eſt enim quod peritus medicinæ cæleſtis Apoſtolus non tam ſanos inſtituit, quam infirmis medicamenta monſtravit dicens [1]: *De quibus ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem unuſquiſque ſuam habeat uxorem, & unaquæque ſuum virum habeat.* Qui enim fornicationis metum præmiſit, profecto non ſtantibus præceptum contulit: ſed ne fortaſſe in terram ruerent, le-

(1) 1. Cor. 7. v. 1.

ſectum cadentibus oſtendit. Unde adhuc infirmantibus ſubdidit (1) : *Uxori vir debitum reddat, ſimiliter & uxor viro.* Quibus dum in magna honeſtate conjugii aliquid de voluptate largiretur, adjunxit (1) : *Hoc autem dico ſecundum Indulgentiam, non ſecundum imperium.* Culpa quippe eſſe innuitur, quod indulgeri perhibetur : ſed quæ tanto citius relaxetur, quanto non per hanc illicitum quid agitur, ſe hoc quod eſt licitum, ſub moderamine non tenetur, Quod bene Loth in ſemetipſo exprimit, qui ardentem Sodomam fugit (2); ſed tamen Segor inveniens, nequaquam mox montana conſcendit. Ardentem quippe Sodomam fugere, eſt illicita carnis incendia declinare. Altitudo vero montium eſt munditia continentium. Vel certe quaſi in monte ſunt qui etiam carnali copulæ inhærent, ſed tamen extra ſuſcipiendæ prolis admixtionem debitam, nulla carnis voluptate ſolvuntur. In monte quippe ſtare eſt niſi fructum propaginis in carne non quærere. In monte ſtare, eſt car-

(1) Ibid. (2) Ibid. (3) Gen. 19. 30.

carni carnaliter non adhærere . Sed quia multi ſunt , qui ſcelera quidem carnis deſerunt, nec tamen in conjugio poſiti , uſus ſolummdo debiti jura conſervant : exiit quidem Loth Sodomam , ſed tamen mox ad montana non pervenit , quia jam damnabilis vita relinquitur , ſed adhuc celſitudo conjugalis continentiæ ſubtiliter non tenetur . Eſt vero in medio Segor civitas , quæ fugientem ſalvet infirmum : quia videlicet cum ſibi per incontinentiam miſcentur conjuges , & lapſus ſcelerum fugiunt , & tamen venia ſalvantur . Quaſi parvam quippe civitatem inveniunt, in qua ab ignibus defendantur : quia conjugalis hæc vita non quidem in virtutibus mira eſt , ſed tamen a ſuppliciis ſecura . Unde idem Loth ad Angelum dicit (1) : *Eſt civitas hic juxta , ad quam poſſum fugere , parva ; & ſalvabor in ea . Numquid non modica eſt : & vivet anima mea in ea* ? Juxta ergo dicitur , & tamen ad ſalutem tuta perhibetur : quia conjugalis vita nec mundo longe diviſa eſt , nec

(1) Gen. 19. 20.

tamen a gaudio ſalutis aliena . Sed tunc in hac actione vitam ſuam conjuges quaſi in parva civitate cuſtodiunt , quando pro ſe aſſiduis deprecationibus intercedunt . Unde & recte per Angelum ad eumdem Loth dicitur (1) : *Ecce etiam in hoc ſuſcepi preces tuas , ut non ſubvertam urbem pro qua locutus es* . Quia videlicet cum deprecatio funditur Deo , nequaquam talis conjugji vita damnatur . De qua deprecatione Paulus quoque admonet , dicens(2):*Nolite fraudare invicem , niſi forte ex conſenſu ad tempus* , [a] *ut vacetis orationi* . At

(1) Ibid. v. 21. (2) 1. Cor. 7. 5.

(a) *S. Gregorius etiam li.* XI. *ep.* 64. *ad Auguſtinum reſponſ.* 10. *ſic habet* . Si quis ſua conjuge non cupidine voluptatis captus , ſed ſolummodo liberorum creandorum gratia utitur , iſte profecto de ingreſſu Eccleſiæ , ſeu de ſumendo corporis Dominici , ſanguiniſque myſterio , ſuo eſt reliquendus judicio ; quia a nobis prohiberi non debet accipere , qui in igne poſitus neſcit ardere . Cum vero non amor procreandæ prolis , ſed voluptas dominatur in opere commixtionis , habent conjuges etiam de ſua commixtione , quod defleant . . . . . Vigilanti vero

At contra admonendi ſunt qui ligati conjugiis non ſunt, ut præceptis cæleſtibus eo rectius ſerviant, quo eos ad curas mundi nequaquam ju-

 gum

ro mente penſandum eſt, quod in Sina monte Dominus ad populum loquuturus prius eumdem populum abſtinere a mulieribus præcepit. Et ſi illic, ubi Dominus per creaturam ſubditam hominibus loquebatur, tanta proviſione eſt munditia corporis requiſita, ut qui verba Dei perciperent, mulieribus mixti non eſſent: quanto magis, qui corpus Domini omnipotentis accipiunt, cuſtodire in ſe munditiam carnis debent, ne ipſi inæſtimabilis myſterii magnitudine prægraventur? Hinc etiam ad David de pueris ſuis per Sacerdotem dicitur; ut ſi a mulieribus mundi eſſent, panes propoſitionis acciperent; quos omnino non acciperent, niſi prius mundos eos David a mulieribus fateretur. Poſtulat ergo *Cath. Rom. de Sacram. Euch. num.* 57. tanti Sacramenti dignitas, ut, qui matrimonio juncti ſunt aliquot dies a concubitu uxorum abſtineant Davidis exemplo admoniti [1. *Reg.* 21. 5.], qui cum panes propoſitionis a Sacerdote accepturus eſſet, purum ſe, & pueros ſuos ab uxorum conſuetudine tres ipſos dies profeſſus eſt. *Hæc, quæ ut alia pleraque claris, graviſſimiſ-*

gum copulæ carnalis inclinat : ut quos onus licitum conjugii non gravat, nequaquam pondus illicitum terrenæ ſollicitudinis præmat ; ſed tanto eos pa-

ra-

miſque auctoritatibus ſuffulta nonnulli in S. Scripturæ , SS. Patrum , & Canonum lectione parum verſati , aut recentiorum quorumdam Caſuiſtarum & partium ſtudio in tranſverſum acti novitatis , & rigoriſmi audent apud imperitos inſimulare , atque irridere , adnotaſſe juvabit , ut Epiſcopi eos erroris hujuſce , ac temeritatis charitati , Eccleſiaſticæ paci , ac ſanioribus doctrinis infenſiſſimæ in ſpiritu. lenitatis coarguant , & ad ſpiritum conſilii melioris fortiter , & ſuaviter *revocare conentur . Cujus Paſtoralis curæ officium iis quoque impendendum eſt , qui S. Scripturæ , SS. Patrum , & Canonum ſcientiam callent quidem , ſed humilitatem , & charitatem , quæ ædificant , poſthabentes deſpiciunt ceteros pene omnes etiam dignitate longe majores , temere judicant , proſcindunt obtrectationibus , & perſonas ſimul cum laxitatibus amarulenter inſectantur ; hinc invidiam , & odium ſibi creant , & ſanæ doctrinæ , etiam cum eam defendunt* : Hinc ſeminantur ſtimuli , oriuntur rixæ , accenduntur faces odiorum pax extinguitur cordium . *S. Greg. ſupra pag.* 183. *Vide notam ad paginam* 131.

ratiores dies ultimus, quanto & expeditiores inveniat: nè quo meliora agere vacantes poſſunt, ſed tamen negligunt, eo ſupplicia deteriora mereantur. Audiant quod Apoſtolus cum quoſdam ad cælibatus gratiam inſtrueret, non conjugium ſprevit, ſed curas mundi naſcentes ex conjugio repulit, dicens (1): *Hoc ad utilitatem veſtram dico, non ut laqueum vobis iniiciam: ſed ad id quod honeſtum eſt, & quod facultatem præbeat ſine impedimento Domino obſerviendi*. Ex conjugiis quippe terrenæ ſollicitudines prodeunt: & ideirco magiſter Gentium auditores ſuos ad meliora perſuaſit, ne ſollicitudine terrena ligarentur. Quem igitur cælibem curarum ſecularium impedimentum præpedit, & conjugio ſe nequaquam ſubdidit, & tamen conjugii onera non evaſit. Admonendi ſunt cælibes, ne ſine damnationis judicio miſceri ſe fœminis vacantibus putent. Cum enim Paulus fornicationis vitium tot criminibus execrandis inſeruit, cujus ſit reatus indicavit, dicens (2): *Neque fornicatores, neque idolis ſervientes*,

(1) Ib. v. 35. (2) 1. Cor. v. 9. & 10.

neque adulteri , neque molles : neque (1) *maſculorum concubitores ,neque fures, neque avari , neque ebrioſi , neque maledici , neque rapaces , regnum Dei poſſidebunt* . Et rurſum : *Fornicatores autem & adulteros judicabit Deus*. Admonendi itaque ſunt, ut ſi tentationum procellas cum difficultate ſalutis tolerant , conjugii portum petant . Scriptum namque eſt (2) : *Melius eſt nubere , quam uri* , Sine culpa ſcilicet ad conjugium veniunt , ſi tamen necdum meliora voverunt . Nam quiſquis bonum majus ſubire propoſuit , bonum minus quod licuit illicitum fecit . Scriptum quippe eſt (3) : *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum , & reſpiciens retro , aptus eſt regno cælorum* . Qui igitur fortiori ſtudio intenderat , retro convincitur reſpicere , ſi relictis amplioribus bonis ad minima (*a*) retorquetur :

CA-

(1) Hebr. 13. v. 4. (2) 2. Cor. 7. 9. (3) Lcc. 9. 72.

(a) *Videſis præſtantiſſimos S. Auguſtini Tractatus , ſeu libros* de bono conjugali , de bono viduitatis , de ſancta Virginitate .

CAPUT XXX.

Quomodo admonendi peccata carnis experti, & eorum expertes.

ALiter Admonendi ſunt peccatorum carnis conſcii, atque aliter ignari. Admonendi namque ſunt peccata carnis experti, ut mare ſaltem poſt naufragium metuant, & perditionis ſuæ diſcrimina vel cognita perhorreſcant: ne qui pie poſt perpetrata mala ſervati ſunt, hæc improbe repetendo moriantur: Unde peccanti animæ & numquam a peccato deſinenti dicitur (1): *Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere*. Admonendi itaque ſunt, ut ſtudeant, quatenus ſi accepta naturæ bona integra ſervare noluerunt, ſaltem ſciſſa reſarciant. Quibus nimirum neceſſe eſt ut perpendant, in tam magno fidelium numero quam multi & ſe illibatos cuſtodiant, & alios ab errore convertant. Quid ergo iſti dicturi ſunt, ſi aliis in integri-

(1) Jerem. 3. 3.

gritate ſtantibus ; ipſi nec poſt damna reſipiſcunt . Quid dicturi ſunt , ſi cum multi & alios ſecum deferunt ad regnum , hi expectanti Domino nec ſemetipſos reducunt ? Admonendi ſunt, ut præterita commiſſa conſiderent , & imminentia devitent . Unde ſub Judeæ ſpecie per Prophetam Dominus corruptis in hoc mundo mentibus tranſactas ad memoriam culpas revocat , quatenus pollui in futuris erubeſcant , dicens (1) : *Fornicatæ ſunt in Ægypto, in adoleſcentia ſua fornicatæ ſunt : ibi ſubacta ſunt ubera earum , & fractæ ſunt mammæ pubertatis earum* . In Ægypto quippe ubera ſubiguntur , cum turpi hujus mundi deſiderio humanæ mentis voluntas ſubſternitur . In Ægypto pupertatis mammæ franguntur , quando naturales ſenſus adhuc in ſemetipſis integri pulſantis concupiſcentiæ corruptione vitiantur .

Admonendi ſunt peccata carnis experti , ut vigilanti cura conſpiciant , poſt delicta nobis ad ſe redeuntibus Deus quanta benevolentia ſinum ſuæ pie-

(1)Ezech. 23. 3.

pietatis expandat, cum per Prophetam dicat (1): *Si dimiserit vir uxorem suam, & illa recedens duxerit virum alium, numquid revertetur ad eam ultra? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, dicit Dominus.* Ecce de fornicante & relicta muliere argumentum justitiæ proponitur, & tamen nobis post lapsum redeuntibus non justitia, sed pietas exhibetur. Ut hinc utique colligamus, si nobis delinquentibus tanta pietate parcitur, a nobis nec post delictum redeuntibus quanta improbitate peccatur: aut quæ ab illo erit super improbos venia, qui non cessat vocare post culpam. Quæ nimirum bene per Prophetam post delictum misericordia vocationis exprimitur, cum averso homini dicitur [2]: *Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum post tergum monentis.* Humanum quippe genus Dominus in faciem monuit, quando in Paradiso con-

(1) Jerem. 3. 1. (2) Isa. 30. 20.

condito homini atque in libero arbitrio ſtanti, quid facere, quidve non facere deberet, indixit. Sed homo in Dei faciem terga dedit, cum ſuperbiens ejus juſſa contempſit. Nec tamen ſuperbientem Deus deſeruit, qui ad revocandum hominem legem dedit, exhortantes angelos miſit, in carne noſtræ mortalitatis ipſe apparuit. Ergo poſt tergum ſtans nos admonuit, qui ad recuperationem nos gratiæ etiam contemptus vocavit. Quod igitur generaliter ſimul potuit dici de cunctis, hoc neceſſe eſt ſpecialiter ſentiri de ſingulis. Quaſi enim coram Deo poſitus quiſque verba monitionis ejus percipit, cum priuſquam peccata perpetret, voluntatis ejus præcepta cognoſcit. Adhuc enim ante faciem ejus ſtare, eſt necdum eum peccando contemnere. Cum vero derelicto bono innocentiæ, iniquitatem eligens appetit, jam terga in ejus faciem mittit. Sed ecce adhuc & poſt tergum Deus, ſubſequens monet, qui etiam poſt culpam ad ſe rediri perſuadet, Averſum revocat, commiſſa non reſpicit, revertenti ſinum pietatis

tis expandit. Vocem ergo poſt tergum monentis audimus, ſi ad invitantem nos Dominum ſaltem poſt peccata revertimur. Debemus igitur pietatem vocantis erubeſcere, ſi juſtitiam nolumus formidare: quia tanto graviori improbitate contemnitur quanto & contemptus adhuc vocare non dedignatur.

At contra admonendi ſunt peccata carnis ignorantes, ut tanto ſollicitius præcipitem ruinam metuant, quanto altius ſtant. Admonendi ſunt, ut noverint, quia quo magis loco prominenti conſiſtunt, eo crebrioribus ſagittis inſidiatoris impetuntur. Qui tanto ardentius ſolet erigi. quanto robuſtius ſe conſpicit vinci, tantoque intolerabilius dedignatur vinci, quanto contra ſe videt per integra infirmæ carnis caſtra pugnari. Admonendi ſunt, ut inceſſanter præmia ſuſpiciant, & libenter proculdubio tentationum, quas tolerant labores calcabunt (1). Si enim attendatur felicitas, quæ ſine tranſitu attingitur, leve fit quod tranſeundo laboratur. Audiant quod

(1) Iſa. 56. 4. 5.

quod per Prophetam dicitur : *Hæc dicit Dominus Eunuchis . Qui cuſtodierint ſabbata mea , & elegerint quæ volui , & foedus meum tenuerint , dabo eis in domo mea & in muris meis locum & nomen melius a filiis & filiabus* . Eunuchi quippe ſunt , qui compreſſis motibus carnis affectum in ſe pravi operis abſcidunt . Quo autem apud patrem loco habeantur , oſtenditur ; quia in domo Patris videlicet æterna manſione etiam filiis præferuntur . Audiant quod per Johannem dicitur (1) : *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati : virgines enim ſunt , & ſequuntur agnum quocumque ierit* . Et quod canticum cantant , quod nemo poteſt dicere , niſi illa centum quadraginta quatuor millia . Singulariter quippe canticum Agno cantare ; eſt cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de incorruptione carnis gaudere . Quod tamen electi cæteri canticum audire poſsunt , licet dicere nequeant : quia per charitatem quidem in illorum celſitudine læti ſunt , quamvis ad eorum præmia non af-

(1) Apoc. 14. 4.

assurgant . Audiant peccatorum carnis ignari quod per semetipsam de hac integritate Veritas dicit (1) : *Non omnes capiunt verbum hoc* . Quod eo innotuit summum, quo denegavit omnium : & dum prædicit quia difficile capitur , audientibus innuit , captum cum qua cautela teneatur.

Admonendi sunt itaque peccata carnis ignorantes , ut & præeminere virginitatem conjugio sciant , & tamen se super conjuges non extollant : quatenus dum & virginitatem præferunt & se postponunt : & illud non deserant quod melius esse æstimant , & se custodiant quo se inaniter non exaltant . Admonendi sunt ut considerent , quod plerumque actione secularium vita continentium confunditur , cum & illi ultra habitum assumunt opera , & isti juxta ordinem proprium non excitant corda . Unde bene per Prophetam dicitur [2]: *Erubesce Sidon , ait mare* . Quasi enim per vocem maris ad verecundiam Sidon adducitur , quando per comparationem vitæ secularium

[1] Mat. 19. 11. [2] Is. 23. 4.

rium atque in hoc mundo fluctuantium, ejus qui munitus & quasi stabilis cernitur, vita reprobatur. Sæpe enim nonnulli ad Dominum post carnis peccata redeuntes, tanto se ardentius in bonis operibus exhibent, quanto damnabiliores se de malis vident. Et sæpe quidam in carnis integritate perdurantes, cum minus se respiciunt habere quod defleant, plene sibi sufficere vitæ suæ innocentiam putant, itaque ad fervorem spiritus, nullis se ardoris stimulis inflammant. Et fit plerumque Deo gratior amore ardens vita post culpam, quam securitate torpens innocentia: Unde & voce judicis dicitur (1): *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum*. Et: *Gaudium erit in Cœlo super uno peccatore pœnitente, magis quam super nonaginta novem justis, quibus non opus est pœnitentia* [2]. Quod citius ex ipso usu colligimus, si nostræ mentis judicia pensemus. Plus namque terram diligimus quæ post spinas exarata fructus uberes producit, quam quæ nullas spinas habuit, sed tamen excul-

(1) Luc. 7. 47. (2) Idid. 15. 10.

culta ſterilem ſegetem gignit. Admonendi ſunt peccata carnis ignorantes, ne ſuperioris ordinis celſitudine ſe [a] ceteris præferant, cum ab inferioribus quanta ſe melius agantur, ignorant; in examine namque recti judicis mutat merita ordinum qualitas actionum. Quis enim conſideratis ipſis rerum imaginibus neſciat, quod in natura gemmarum carbunculus præferatur hyacintho? Sed tamen cærulei coloris hyacinthus præfertur pallenti carbunculo: quia & illi quod naturæ ordo ſubtrahit, ſpecies decoris adjungit; & hunc quem naturalis ordo prætulerat, coloris qualitas fœ-

(a) *Iis, qui virginalis integritatis propoſitum Deo voverunt, fideliterque cuſtodiunt, animi demiſſio commendanda eſt maxime*, ne appetitus laudis ſubrepat, & quod foris oſtenditur, intus a mercede vacuetur. Ecce enim Redemptoris voce decem virgines & omnes dicuntur virgines, & tamen intra beatitudinis januam non omnes ſunt receptæ: quia earum quædam, dum de virginitate ſua gloriam foris expetunt, in vaſis ſuis oleum habere noluerunt. *S. Greg. hom.* 12. *in Evang. Videſis cetera ibid.*, *& S. Auguſtinum* de ſancta Virginitate.

fœdat. Sic ergo in humano genere & quidam in meliori ordine deteriores ſunt, & quidam in deteriori meliores: quia & iſti ſortem extremi habitus bene vivendo tranſcendunt, & illi ſuperioris loci meritum moribus non exequendo diminuunt.

CAPUT XXXI.

Quomodo admonendi qui peccata operum lugent, & qui ſolum cogitationum.

ALiter admonendi ſunt qui peccata deplorant operum, atque aliter qui cogitationum. Admonendi quippe ſunt qui peccata deplorant operum, ut conſumata mala perfecta diluant lamenta, ne plus aſtringantur in debito perpetrati operis, & minus ſolvant fletibus ſatisfactionis. Scriptum quippe eſt (1) *Potum dedit nobis in lacrymis in menſura*: ut videlicet uniuſcujuſque mens tantum pœnitendo compunctionis ſuæ bibat lacrymas, quantum ſe a Deo meminit aruiſſe per culpas. Admonendi

di

(1) Pſ. 79. 6.

ſunt, ut inceſſanter admiſſa ante oculos reducant, atque vivendo agant, ut a diſtricto judice videri non debeant. Unde David cum peteret, dicens (1): *Averte oculos tuos a peccatis meis*: paulo ſuperius intulit; (2) *Delictum meum coram me eſt ſemper*. Ac ſi diceret: Peccatum meum ne reſpicias, poſtulo, quia hoc reſpicere ipſe non ceſſo; Unde & per Prophetam Dominus dicit (3): *Et peccatorum tuorum memor non ero, tu autem memor eſto*. Admonendi ſunt, ut ſingula quæque admiſſa conſiderent, & dum per unumquodque erroris ſui inquinationem deflent, ſimul ſe ac totos lacrymis mundent. Unde bene per Jeremiam dicitur, cum Judeæ ſingula delicta penſarentur (4). *Diviſiones aquarum deduxit oculus meus*. Diviſas quippe ex oculis aquas deducimus, quando peccatis ſingulis diſpertitas lacrymas damus. Neque enim uno eodemque tempore æque mens de omnibus dolet: ſed dum nunc hujus, nunc illius culpæ memoria acrius tangitur, ſimul

(1) Pſ. 50. 11. (2) Ib. v. 5. (3) Iſai. 43. v. 25. & 26. (3) Thren. 3. 48.

de omnibus, in ſingulis commota, purgatur.

Admonendi, ſunt ut de miſericordia quam poſtulant, præſumant: ne vi immoderatæ afflictionis intereant. Neque enim pie Dominus ante delinquentium oculos flenda peccata opponeret, ſi per ſemetipſum ea diſtricte ferire voluiſſet. Conſtat enim quod a ſuo judicio abſcondere voluit, quos miſerando præveniens ſibimetipſis judices fecit. Hinc enim ſcriptum eſt (1): *Præveniamus faciem Domini in confeſſione*. Hinc per Paulum dicitur (2). *Si noſmetipſos dijudicaremus, non utique judicaremur*. Rurſumque admonendi ſunt, ut ſic de ſpe fiduciam habeant, ne tamen incauta ſecuritate torpeſcant. Plerumque enim hoſtis callidus mentem quam peccato ſupplantat, cum de ruina ſua afflictam reſpicit, ſecuritatis peſtiferæ blanditiis ſeducit. Quod figurate exprimitur, cum factum Dinæ memoratur. Scriptum quippe eſt (3): *Egreſſa eſt Dina ut videret mulieres regionis illius, quam cum vidiſſet Sichom fi-*

(1) Paſ. 94. 2. (2) 1. Cor. 11. 31.
(3) Geneſ. 34. v. 1. 2. & 3.

filius Hemor Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam, & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem: & conglutinata eſt anima ejus cum ea, triſtemque blanditiis delinivit. Dina quippe ut mulieres videat extraneæ regionis, egreditur, quando unaquæque mens ſua ſtudia negligens, actiones alienas curans, extra habitum atque extra ordinem proprium vagatur. Quam Sichem princeps terræ opprimit, quia videlicet inventam in curis exterioribus diabolus corrumpit. (1) *Et conglutinata eſt anima ejus cum ea*; quia unitam ſibi per iniquitatem reſpicit. Et quia cum mens a culpa reſipiſcit (*a*) addicitur, atque admiſſum

[1] Ibidem

(a) *Ita MSS.; at editi* ad ſe ducitur. *Familiare eſt Gregorio verbum iſtud* addicere *pro condemnare, aut pœnis afficere lib. 2. Moral. n. 15., lib. 9. n. 32., lib. 22. num. 22. 23. Nec infrequens eſt eodem ſenſu apud alios ſacros Autores antiquiores. Ambroſius lib. 1. de Virg. de S. Agnetis carnifice:* cerneres trepidare carnificem, quaſi ipſe addictus fuiſſet. *Bernardus lib. 2.* de Conſid. *cap. 14.* inde innocentium frequens addictio; *nempe condemnatio.*

fiere conatur : corruptor autem ſpes ac ſecuritates vacuas ante oculos revocat , quatenus utilitatem triſtitiæ ſubtrahat , recte illic adjungitur [1]: *Triſtemque blanditiis delinivit* . Modo enim aliorum facta graviora , modo nil eſſe quod perpetratum eſt , modo miſericordem Deum loquitur , modo adhuc tempus ſubſequens ad pœnitentiam pollicetur : ut dum per hæc decepta mens ducitur , ab intentione pœnitentiæ ſuſpendatur : quatenus tunc bona nulla percipiat , quam nunc mala nulla contriſtant : & tunc plenius obruatur ſuppliciis , quæ nunc etiam gaudet in delictis .

At contra admonendi ſunt qui peccata cogitationum deflent , ut ſollicite conſiderent intra mentis arcana utrum delectatione tantummodo , an etiam conſenſu deliquerint . Plerumque enim tentatur cor , & ex carnis nequitia delectatur , & tamen eidem nequitiæ ex ratione renititur , ut in ſecreto cogitationis & contriſtet quod libet , & libeat quod contriſtat . Nonnumquam vero ita mens baratro tenta-

[1] Ibidem .

tationis abſorbetur, ut nullatenus renitatur, ſed ex deliberatione ſequitur hoc, unde ex delectatione pulſatur: & ſi facultas exterior ſuppetat, rerum mox effectibus interiora vota conſummat. Quod videlicet ſi juſta animadverſio diſtricti judicis reſpicit, non eſt jam cogitationis culpa, ſed operis: quia etſi rerum tarditas foras peccatum diſtulit, intus hoc conſenſionis opere voluntas implevit.

In primo autem parente didicimus; quia tribus modis omnis culpæ nequitiam perpetramus, ſuggeſtione ſcilicet, delectatione, & conſenſu. Primum itaque per hoſtem, ſecundum vero per carnem, tertium per ſpiritum perpetratur. Inſidiator enim prava ſuggerit, caro ſe delectationi ſubjicit, atque ad extremum ſpiritus victus delectatione conſentit. Unde & ille ſerpens prava ſuggeſſit: Eva autem quaſi caro ſe delectationi ſubdidit; Adam vero velut ſpiritus ſuggeſtione ac delectatione ſuperatus aſſenſit. Suggeſtione itaque peccatum agnoſcimus delectatione vincimur, conſenſu etiam ligamur. Admonen-

di ſunt igitur qui nequitias cogitationis deflent ut ſolliciti conſiderent in qua peccati menſura ceciderunt, quatenus juxta ruinæ modum, quam in ſemetipſis introrſus ſentiunt, etiam menſura lamentationi erigantur: ne ſi cogitata mala minus cruciant, uſque ad perpetranda opera perducant. Sed inter hæc ita terrendi ſunt, ut tamen minime frangantur. Sæpe enim miſericors Deus eo citius peccata cordis abluit, quo hæc exire ad opera non permittit: & cogitata nequitia quanto citius ſolvitur, quia effectu operis diſtrictius non ligatur. Unde recte per Pſalmiſtam dicitur (1). *Dixi, pronuntiabo adverſum me injuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei*. Qui enim impietatem cordis ſubdidit, quia cogitationum injuſtitias pronuntiare vellet indicavit. Dumque ait: *Dixi, pronuntiabo*, atque illico adjunxit: *Et tu remiſiſti*: quam ſit ſuper hæc facilis venia oſtendit. Qui dum ſe adhuc petere promittit, hoc quod petere ſe promittebat, obtinuit: quatenus quia uſque ad

[1] Pſ. 11. 5.

ad opus non venerat culpa, uſque ad cruciatum non perveniret pœnitentia, ſed cogitata afflictio mentem tergeret quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinaſſet.

CAPUT XXXII.

Quomodo admonendi qui a peccatis quæ deſlent, non abſtinent: & qui cum abſtineant, non deſlent.

ALiter admonendi ſunt [a] qui admiſſa plangunt, nec tamen deſerunt: atque aliter qui deſerunt, nec tamen plangunt. Admonendi ſunt enim qui admiſſa plangunt, nec tamen deſerunt; ut conſiderare ſollicite ſciant quia flendo inaniter ſe mundant, qui vivendo ſe nequiter inquinant, cum idcirco ſe lacrymis lavant, ut mundi ad ſordes redeant: Hinc enim ſcriptum eſt [1]. *Canis reverſus ad ſuum vomitum: & ſus lota in volutabro luti*. Canis quippe cum vomit, profecto cibum qui pe-

[1] Prov. 26. 11. 2. Petr. 2. 22.
(a) *De pœnitentia diſt.* 3. *c.* qui admiſſa plangunt.

ctus deprimebat, projicit : ſed cum ad vomitum revertitur, unde levigatus fuerat, rurſus oneratur. Et qui admiſſa plangunt, profecto nequitiam, de qua male ſatiati fuerant, & quæ mentis intima deprimebat, confitendo projiciunt, quam poſt confeſſionem dum repetunt, reſumunt. Sus vero in volutabro luti cum lavatur, ſordidior redditur. Et qui admiſſa (*a*) plangit, nec tamen deſerit, pœnæ gravioris culpæ ſe ſubjicit: quia & ipſam quam flendo potuit impetrare veniam contemnit, & quaſi in lutoſa aqua ſemetipſum volvit, quia dum fletibus ſuis vitæ munditiam ſubtrahit, ante Dei oculos ſordidas ipſas etiam lacrymas facit. Hinc rurſum ſcriptum eſt (1): *Ne iteres verbum in oratione tua*. Verbum namquam in oratione iterare, eſt poſt fletum committere quod rurſum neceſſe ſit flere. Hinc per Iſaiam dicitur (*b*) : *Lavamini, mundi eſtote* [2]. Poſt lavacrum enim mundus eſſe negligit, quiſquis poſt lacrymas vitæ innocentiam non cuſtodit. Et lavantur ergo &

[1] Eccli. 7. 15. (2) Iſ. 1. 26.
(a) *Eadem diſt. c.* 24. (*b*) *Eadem diſt. c.* 15.

& nequaquam mundi ſunt, qui commiſſa flere non deſinunt, ſed rurſus flenda committunt. Hinc per quemdam ſapientem dicitur [1]. *Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus* (a)? baptizatur quippe a mortuo, qui mundatur fletibus a peccato: ſed poſt baptiſma mortuum tangit, qui culpam poſt lacrymas repetit.

Admonendi ſunt qui admiſſa plangunt, nec tamen deſerunt, ut ante diſtricti judicis oculos eis ſe eſſe ſimiles agnoſcant, qui venientes ad faciem quorumdam hominum, magna eis ſubmiſſione blandiuntur; recedentes autem, inimicitias ac damna quæ valent, atrociter inferunt. Quid eſt enim culpam flere, niſi humilitatem Deo ſuæ devotionis oſtendere? Et quid eſt poſt fletum prava agere, niſi ſuperbas in eum quem rogaverat, inimicitias exercere? Jacobo atteſtante qui ait (2): *Quicumque voluerit amicus eſſe ſeculi hujus, inimicus Dei conſtituitur*. Admonendi ſunt qui admiſ-

(1) Eccl. 34. 30. (2) Jac. 44.
(a) *Ibid. cap.* 16.

miſſa plangunt, nec tamen deſerunt, ut ſollicite conſiderent, quia ita plerumque mali inutiliter compunguntur ad juſtitiam, ſicut plerumque boni innoxie tentantur ad culpam. Fit quippe mira exigentibus meritis diſpoſitionis internæ menſura, ut & illi dum de bono aliquid agunt, quod tamen non perficiunt, ſuperbe inter ipſa quæ etiam pleniſſime perpetrant mala confidant: & iſti dum de malo tentantur, cui nequaquam conſentiunt, quo per infirmitatem titubant, eo greſſus cordis ad juſtitiam per humilitatem verius figant. Balaam quippe juſtorum tabernacula reſpiciens, ait [1]; *Moriatur anima mea morte juſtorum, & fiant noviſſima mea horum ſimilia*. Sed cum compunctionis tempus abſceſſit, contra eorum vitam, quibus ſe ſimilem fieri etiam moriendo popoſcerat, conſilium præbuit (2): & cum occaſionem de avaritia reperit, illico oblitus eſt quidquid ſibi de innocentia optavit. Hinc vero doctor & prædicator Gentium Paulus ait [4]: *Video aliam legem in-*

(1) Num. 23. 10. (2) Ibid. 24. 14.
(3) Rom. 7. 25.

in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati quæ eſt in membris. Qui profecto idcirco tentatur, ut in bono robuſtius ex ipſa infirmitatis ſuæ cognitione ſolidetur. Quid eſt ergo quod ille compungitur, & tamen juſtitiæ non appropinquat, iſte tentatur, & tamen eum culpa non inquinat: niſi hoc quod aperte oſtenditur, quod nec malos bona imperfecta adjuvant, nec bonos mala inconſummata condemnant?

At contra admonendi ſunt qui admiſſa deſerunt, nec tamen plangunt, ne jam relaxatas æſtiment culpas, quas etſi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim ſcriptor, ſi a ſcriptione ceſſaverit, quia alia non addidit, etiam illa quæ ſcripſerat delevit: nec qui contumelias irrogat, ſi ſolummodo tacuerit, ſatisfecit, cum profecto neceſſe ſit ut verba præmiſſæ ſuperbiæ verbis ſubjectæ humilitatis impugnet: nec debitor abſolutus eſt quia alia non multiplicat, niſi & illa quæ ligaverat, ſolvat. Ita & cum Deo delinquimus,

ne-

nequaquam ſatisfacimus ſi ab iniquitate ceſſamus, niſi voluptates quoque quas dileximus, e contrario appoſitis lamentis inſequamur. Si enim nulla nos in hac vita operum culpa maculaſſet, nequaquam nobis hic adhuc degentibus ipſa ad ſecuritatem innocentia noſtra ſufficeret; quia illicita animum multa pulſarent. Qua ergo mente ſecurus eſt, qui perpetratis iniquitatibus ipſe ſibi teſtis eſt quia innocens non eſt?

Neque enim Deus noſtris cruciatibus paſcitur, ſed delictorum morbos medicamentis contrariis medetur: ut qui voluptatibus delectati diſceſſimus, fletibus amaricati redeamus: & qui per illicita defluendo cecidimus etiam a licitis noſmetipſos reſtringendo, ſurgamus: & cor quod inſana lætitia infuderat, ſalubris triſtitia exurat: & quod vulneraverat elatio ſuperbiæ, curet abjectio humilis vitæ. Hinc enim ſcriptum eſt [1]: *Dixi iniquis, Nolite inique agere: & delinquentibus, Nolite exaltare cornu.* Cornu quippe delinquentes exaltant,

ſi

(1) Pſ. 74. 5.

ſi nequaquam ſe ad pœnitentiam ex cognitione ſuæ iniquitatis humiliant. Hinc rurſus dicitur [1]: *Cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit*. Quiſquis enim peccata plangit, nec tamen deſerit, cor quidem conterit, ſed humiliare contemnit. Qui vero peccata jam deſerit, nec tamen plangit, jam quidem humiliat, ſed tamen cor conterere recuſat, Hinc Paulus ait (2): *Et hæc quidem fuiſtis; ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis*. Quia nimirum illos emendatior vita ſanctificat, quos per pœnitentiam abluens afflictio fletuum mundat. Hinc Petrus cum quoſdam territos malorum ſuorum conſideratione conſpiceret admonuit, dicens [3]: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum*. Dicturus enim baptiſma, præmiſit pœnitentiæ lamenta: ut prius ſe aqua ſuæ afflictionis infunderent, & poſtmodum ſacramento baptiſmatis lavarent, qua igitur mente qui tranſactas culpas flere negligunt, vivunt ſecuri de venia, quando ipſe ſummus Pa-

(1) Pſal. 50. 19. (2) 1. Cor. 6. 11.
[3] Act. 2. 38.

Paſtor Eccleſiæ huic etiam Sacramento addendam pœnitentiam credidit, quod peccata principaliter extinguit?

CAPUT XXXIII.

Quomodo admonendi qui illicita quorum ſunt conſcii laudant; & qui condemnantes, minime tamen cavent.

ALiter admonendi ſunt qui illicita quæ faciunt, etiam laudant atque aliter qui accuſant prava, nec tamen devitant. Admonendi ſunt enim qui illicita quæ faciunt etiam laudant, ut conſiderent quod plerumque plus ore quam opere delinquant, Opere namque per ſemetipſos ſolos prava perpetrant: ore autem per tot perſonas iniquitatem exhibent, quot audientium mentes iniqua laudantes docent. Admonendi ergo ſunt, ut ſi eradicare mala diſſimulant, ſaltem ſeminare pertimeſcant. Admonendi ſunt, ut eis perditio privata ſufficiat. Rurſumque admonendi ſunt, ut ſi mali eſſe non metuunt, erubeſcant ſaltem videri quod ſunt. Plerumque enim

cul-

culpa dum abſconditur, effugatur: quia dum mens erubeſcit videri quod tamen eſſe non metuit, erubeſcit quandoque eſſe quod fugit videri. Cum vero pravus quiſque impudenter innoteſcit, quo liberius omne facinus perpetrat, eo etiam licitum putat: & quod licitum ſuſpicatur, in hoc proculdubio multiplicius mergitur. Unde ſcriptum eſt (1): *Peccatum ſuum ſicut Sodoma prædicaverunt, ne abſconderunt*. Peccatum enim ſuum ſi Sodoma abſconderet, adhuc ſub timore peccaret. Sed funditus fræna timoris amiſerat, quæ ad culpam nec tenebras inquirebat. Unde & rurſum ſcriptum eſt (2): *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus eſt*. Peccatum quippe cum voce, eſt culpa in actione: peccatum vero etiam cum clamore, eſt culpa cum libertate.

At contra admonendi ſunt qui accuſant prava, nec tamen devitant, ut provide perpendant, quid in diſtricto Dei judicio pro ſua excuſatione dicturi ſunt, qui de reatu ſuorum criminum etiam ſemetipſis judici-

(1) Iſ. 3. 9. (2) Gen. 18. 20.

cibus non excuſantur . Hi itaque quid aliud quam præcones ſunt ſui ? Voces contra culpas proferunt , & ſemetipſos operibus reos trahunt . Admonendi ſunt ut videant ; quia de occulta jam retributione judicii eſt quod eorum mens , malum quod perpetrat illuminatur ut videat , ſed non conatur ut vincat : ut quo melius videt , eo deterius pereat : quia & intelligentiæ lumen percipit , & actionis pravæ tenebras non relinquit . Nam cum acceptam ad adjutorium ſcientiam negligunt , hanc contra ſe in teſtimonium vertunt ; & de lumine intelligentiæ augent ſupplicia , quod profecto acceperant ut poſſent delere peccata . Quorum nimirum nequicia cum malum agit quod dijudicat , venturum jam judicium hic deguſtat : ut cum æternis ſuppliciis ſervatur bonoxia , ſuo hic interim examine non ſit abſoluta : tantoque illic graviora tormenta percipiat , quanto hic malum non deſerit , etiam quod ipſa condemnat : Hinc enim Veritas dicit [1] : *Servus qui cognovit voluntatem Domini ſui ,*

&

(1) Luc. 12. 47.

& non præparavit ; & non fecit ſecundum voluntatem ejus, vapulabit multis. Hinc Pſalmiſta, ait [1]: *Deſcendant in infernum viventes*: Vivi quippe quæ circa illos aguntur ſciunt & ſentiunt, mortui autem ſentire nil poſſunt: Mortui enim in infernum deſcenderent, ſi mala neſciendo perpetrarent. Cum vero ſciunt mala, & tamen faciunt, ad iniquitatis infernum viventes miſeri ſentienteſque deſcendunt.

CAPUT XXXIV.

Quomodo admonendi qui ſubito motu, & qui conſulto peccant.

ALiter admonendi ſunt qui repentina concupiſcentia ſuperantur, atque aliter qui in culpâ ex conſilio ligantur. Admonendi quippe ſunt quos repentina concupiſcentia ſuperat, ut in bello præſentis vitæ ſe quotidie poſitos attendant, & cor quod prævidere vulnera non poteſt, ſcuto ſolliciti timoris tegant: ut occulta inſidiantis hoſtis jacula perhorreſcant,

[1] Pſal. 54. 16.

& in tam caliginoſo certamine intentione continua intra mentis caſtra ſe muniant. Nam ſi a circumſpectionis ſollicitudine cor deſtituitur, vulneribus aperitur: quia hoſtis callidus tanto liberius pectus percutit, quanto nudum a providentiæ lorica deprehendit. Admonendi ſunt qui repentina concupiſcentia ſuperantur, ut curare nimis terrena deſueſcant: quia intentionem ſuam dum rebus tranſitoriis immoderatius implicant, quibus culparum jaculis transfigantur ignorant. Unde & per Salomonem vox percuſſi & dormientis exprimitur, qui ait (1): *verberaverunt me, ſed non dolui; traxerunt me, & ego non ſenſi. Quando evigilabo, & rurſum vina reperiam?* Mens quippe a cura ſuæ ſollicitudinis dormiens verberatur & non dolet, quia ſicut imminentia mala non proſpicit, ſic nec quæ perpetraverit, agnoſcit. Trahitur & nequaquam ſentit, quia per illecebras vitiorum ducitur, nec tamen ad ſui cuſtodiam ſuſcitatur. Quæ quidem evigilare optat, ut rurſum vina reperiat

(1) Prover. 23. 35.

riat: quia quamvis ſomno corporis a ſui cuſtodia prematur, vigilare tamen ad ſeculi curas nititur, ut ſemper voluptatibus debrietur: & cum ad illud dormiat in quo ſolerter vigilare debuerat, ad aliud vigilare appetit, ad quod laudabiliter dormire potuiſſet. Hinc ſuperius ſcriptum eſt (1). *Et eris quaſi dormiens in medio mari, & quaſi ſapitus gubernator amiſſo clavo*. In medio enim mari dormit, qui in hujus mundi tentationibus poſitus, providere motus irruentium vitiorum quaſi imminentes undarum cumulos negligit. Et quaſi clavum gubernator amittit, quando mens ad regendam navem corporis, ſtudium ſollicitudinis perdit. Clavum quippe in mari amittere, eſt intentionem providam inter procellas hujus ſeculi non tenere. Si enim gubernator clavum ſollicite ſtringit, modo in fluctibus ex adverſo navem dirigit, modo ventorum impetus per obliquum findit. Ita cum mens vigilanter animam regit, modo alia ſuperans calcat, modo alia providens declinat; ut & præſentia labo-

(1) Ibidem v. 14.

rando ſubjiciat, & contra futura certamina proſpiciendo convaleſcat. Hinc rurſum de fortibus ſupernæ patriæ bellatoribus dicitur (1): *Uniuſcujuſque enſis ſuper femur ſuum, propter timores nocturnos*. Enſis enim ſuper femur ponitur, quando acumine ſanctæ prædicationis prava ſuggeſtio carnis edomatur. Per noctem vero cæcitas noſtræ infirmitatis exprimitur: quia quidquid adverſitatis in nocte imminet, non videtur. Uniuſcujuſque ergo enſis ſuper femur ſuum ponitur propter timores nocturnos: quia videlicet ſancti viri dum ea quæ non vident metuunt, ad intentionem certaminis parati ſemper aſſiſtunt. Hinc rurſum ſponſæ dicitur (2): *Naſus tuus ſicut turris, quæ eſt in Libano*. Rem namque quam oculis non cernimus, plerumque odore prævidemus. Per naſum quoque odores fœtoreſque diſcernimus. Quid ergo per naſum Eccleſiæ, niſi Sanctorum provida diſcretio deſignatur? Qui etiam turri ſimilis quæ eſt in Libano dicitur: quia diſcreta eorum providentia ita in alto ſita eſt, ut

(1) Cant. 3. 8. (2) Cant. 7. 4.

ut tentationum certamina & priuſquam veniant videat, & contra ea dum venerint munita ſubſiſtat. Quæ enim futura prævidentur, cum præſentia fuerint, minoris virtutis fiunt: quia dum contra ictum quiſque paratior redditur, hoſtis qui ſe inopinatum credidit, eo ipſo quo prævifus eſt, enervatur.

At contra admonendi ſunt qui in culpa ex conſilio ligantur, quatenus provida conſideratione perpendant, quia dum mala ex judicio faciunt, diſtrictius contra ſe judicium accendunt: ut tanto eos durior ſententia feriat, quanto illos in culpa arctius vincula deliberationis ligant. Citius fortaſſe delicta pœnitendo abluerent, ſi in his ſola præcipitatione cecidiſſent. Nam tardius peccatum ſolvitur, quod & per conſilium ſolidatur. Niſi enim mens omni modo æterna deſpiceret, in culpa ex judicio non periret. Hoc ergo præcipitatione lapſis per conſilium pereuntes differunt, quod cum hi a ſtatu juſtitiæ peccando concidunt, plerumque ſimul & in laqueum deſperationis cadunt. Hinc eſt quod per Prophetam Dominus non

tam præcipitationum prava, quam delictorum ſtudia reprehendit dicens (1): *Ne forte egrediatur, ut ignis indignatio mea, & ſuccendantur, & non ſit qui extinguat, propter malitiam ſtudiorum veſtrorum.* Hinc iterum iratus dicit [2]: *Viſitabo ſuper vos juxta fructum ſtudiorum veſtrorum.* Quia ergo peccatis aliis differunt peccata, quæ per conſilium perpetrantur, non tam prave facta Dominus, quam ſtudia pravitatis inſequitur. In factis enim ſæpe infirmitate, ſæpe negligentia: in ſtudiis vero malitioſa ſemper intentione peccatur. Quo contra recte beati viri expreſſione per Prophetam dicitur (3): *Et in Cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Cathedra quippe judicis eſſe, vel præſidentis ſolet. In cathedra autem peſtilentiæ ſedere, eſt ex judicio prava committere: in cathedra peſtilentiæ ſedere, eſt & ex ratione mala diſcernere, & tamen ex deliberatione perpetrare. Quaſi in perverſi conſilii cathedra ſedet, qui tanta iniquitatis elatione attollitur, ut adimple-

(1) Jer. 4. 4. (2) Ib. 23. 2. (3) Pſ. 1. 1.

plere malum etiam per conſilia conetur. Et ſicut aſſiſtentibus turbis prælati ſunt qui cathedræ honore fulciuntur, ita delicta eorum, qui præcipitatione corruunt, exquiſita per ſtudium peccata tranſcendunt. Admodendi ergo ſunt, ut hinc colligant qui in culpa etiam ſe per conſilium ligant, qua quandoque ultione feriendi ſunt, qui nunc pravorum non ſocii, ſed principes fiunt.

CAPUT XXXV.

Quomodo admonendi qui minimis, ſed crebris noxis: & qui minimas cavent gravibus aliquando immerguntur.

ALiter admonendi ſunt qui licet minima, crebro tamen illicita faciunt: atque aliter qui ſe a parvis cuſtodiunt, ſed aliquando in gravibus demerguntur. Admonendi ſunt qui quamvis in minimis, ſed tamen frequenter excidunt, ut nequaquam conſiderent qualia, ſed quanta committunt. Facta enim ſua ſi deſpiciunt timere cum penſant, debent formidare cum numerant. Altos quippe gur-

gurgites fluminum, parvæ ſed innumeræ replent guttæ pluviarum. Et hoc agit ſentina latenter excreſcens, quod patenter procella ſæviens. Et minuta ſunt, quæ erumpunt membris per ſcabiem vulnera, ſed cum multitudo eorum innumerabiliter occupat, ſic vitam corporis, ſicut unum grave inflictum pectori vulnus, necat. Hinc videlicet ſcriptum eſt (1): *Qui modica ſpernit, paulatim decidit.* Qui enim peccata minima flere ac devitare negligit, a ſtatu juſtitiæ non quidem repente, ſed partibus totus cadit. Admonendi ſunt qui in minimis frequenter excidunt, ut ſollicite conſiderent, quia nonnumquam in parva deterius, quam in majori culpa peccatur. Major enim, quo citius quia ſit culpa agnoſcitur, eo etiam celerius emendatur: minor vero dum quaſi nulla creditur, eo pejus, quo & ſecurius in uſu retinetur. Unde fit plerumque, ut mens aſſueta malis levibus nec gravia perhorreſcat, atque ad quamdam auctoritatem nequitiæ per culpas nutrita perveniat: & tanto in majoribus contemnat pertimeſcere, quanto in minimis di-

(1) Eccli. 19. 1.

dicit non timendo peccare.

At contra admonendi ſunt qui ſe a parvis cuſtodiunt, ſed aliquando in gravibus demerguntur, ut ſollicite ſeipſos deprehendant: quia dum cor eorum de cuſtoditis minimis extollitur, ad perpetranda graviora ipſo elationis ſuæ barathro devorantur: & dum foris ſibi parva ſubjiciunt, ſed per inanem gloriam intus intumeſcunt languore ſuperbiæ intrinſecus victam mentem etiam foras per mala majora proſternunt. Admonendi ergo ſunt qui ſe a parvis cuſtodiunt, ſed aliquando in gravibus demerguntur, ne ubi ſe ſtare extrinſecus æſtimant, ibi intrinſecus cadant, & juxta diſtricti judicis retributionem elatio minoris juſtitiæ, via fiat ad foveam gravioris culpæ. Qui enim vane elati, boni minimi cuſtodiam ſuis viribus tribuunt, juſte derelicti culpis majoribus obruuntur: & cadendo diſcunt non fuiſſe proprium quod ſteterunt, ut mala immenſa cor reprimant, quod minima bona exaltant. Admonendi ſunt ut conſiderent, quod & in culpis gravioribus alto reatu ſe obligant, & tamen plerumque in par-

vis

vis quæ cuſtodiunt, deterius peccant: quia & in illis iniqua faciunt, & per iſta ſe hominibus quod iniqui ſunt, tegunt. Unde fit, ut cum majora mala perpetrant coram Deo, apertæ iniquitatis ſint: & cum parva bona cuſtodiunt coram hominibus, ſimulatæ ſanctitatis. Hinc eſt enim quod Phariſæis dicitur (1); *Liquantes culicem, camelum autem glutientes*. Ac ſi aperte diceretur: Minima mala diſcernitis, majora devoratis. Hinc eſt quod rurſum ore Veritatis increpantur, cum audiunt (2): *Decimatis mentham, & anethum, & cyminum: & relinquitis quæ graviora ſunt Legis, judicium, & miſericordiam, & fidem*. Neque enim negligenter audiendum eſt, quod, cum decimari minima diceret, extrema quidem de oleribus maluit, ſed tamen bene olentia memorare: ut profecto oſtenderet, quia ſimulatores cum parva cuſtodiunt, odorem de ſe extendere ſanctæ opinionis quærunt: & quamvis implere maxima prætermittant, ea tamen minima

(1) Matth. 23. 24. (2) Ib. 23.

ma obſervant, quæ humano judicio longe lateque redoleant.

CAPUT XXXVI.

Quomodo admonendi qui bona nec inchoant, & qui inchoata non abſolvunt.

ALiter admonendi ſunt qui bona nec inchoant, atque aliter qui inchoata minime conſummant. Qui enim bona nec inchoant, non ſunt eis prius ædificanda quæ ſalubriter diligant, ſed deſtruenda ea in quibus ſemetipſos nequiter verſant. Neque enim ſequuntur quæ inexperta audiunt, niſi prius, quam pernicioſa ſint ea quæ ſibi ſunt experta, deprehendant: quia nec levari appetit qui & hoc ipſum quia cecidit neſcit, & qui dolorem vulneris non ſentit, ſalutis remedia non requirit. Prius ergo oſtendenda ſunt, quam ſint vana quæ diligunt, & tunc demum vigilanter intimanda quam ſint utilia quæ prætermittunt. Prius videant fugienda quæ amant, & ſine difficultate poſtmodum cognoſcant amanda eſſe quæ

fu-

fugiunt . Melius enim inexperta recipiunt , ſi de expertis quidquid diſputationis audiunt veraciter cognoſcunt. Tunc igitur pleno voto diſcunt vera bona quærere , cum certo judicio deprehenderint falſa ſe vacue tenuiſſe . Audiant ergo , quod bona præſentia & a delectatione citius tranſitura ſunt & tamen eorum cauſa ad ultionem ſine tranſitu permanſura : quia & nunc quod libet invitis ſubtrahitur , & tunc quod dolet invitis in ſupplicium reſervatur . Itaque eiſdem rebus terreantur ſalubriter , quibus noxie delectantur : ut dum perculſa mens alta ruinæ ſuæ damna conſpiciens ſeſe in præcipitium perveniſſe deprehendit, greſſum poſt terga revocet , & pertimeſcens quæ amaverat , diſcat diligere quæ contemnebat.

Hinc eſt enim quod Jeremiæ miſſo ad prædicationem dicitur (1): *Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & ſuper regna , ut evellas & deſtruas , & diſperdas & diſſipes , & ædifices , & plantes* . Quia niſi prius perverſa deſtrueret , ædificare utiliter recta non poſ-

(1) Jer. 1. 10.

poſſet : niſi ab auditorum ſuorum cordibus ſpinas vani amoris evelleret , nimirum fruſtra in eis ſanctæ prædicationis verba plantaret . Hinc eſt quod Petrus prius evertit , ut poſtmodum conſtruat , cum nequaquam Judæos monebat quid jam facerent , ſed de his quæ fecerant , increpabat dicens [1] : *Jeſum Nazarenum virum approbatum a Deo in vobis , virtutibus & prodigiis & ſignis quæ per illum fecit Deus in medio veſtri , ſicut vos ſcitis : hunc deſinito conſilio & præſcientia Dei traditum , per manus iniquorum affigentes interemiſtis , quem Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni* : Ut videlicet crudelitatis ſuæ cognitione deſtructi , ædificationem ſanctæ prædicationis quanto anxie quærerent , tanto utiliter audirent . Unde & illico reſponderunt . *Quid ergo faciemus , viri fratres ?* Quibus mox dicitur (2) : *Agite pœnitentiam , & baptizetur unuſquiſque veſtrum* . Quæ ædificationis verba profecto contemnerent , niſi prius ſalubriter ruinam ſuæ deſtructionis inveniſſent . Hinc eſt

(1) Act. 2. v. 22. 23. & 24. (2) Ibid. 37. & 38.

est quod Saulus cum super eum cælitus lux emissa resplenduit, non jam quid recte deberet facere, sed quid prave feciſſet, audivit. Nam cum prostratus requireret; dicens; (1) *Qui es Domine?* Respondetur protinus; *Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris.* Et cum repente subjungeret (2); *Domine; quid me jubes facere?* Illico adjungitur (3); *Surgens ingredere civitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere.* Ecce de cælo Dominus loquens persecutoris sui facta corripuit, nec tamen illico quæ essent facienda monstravit. Ecce elationis ejus fabrica jam tota corruerat, & post ruinam suam humilis ædificari requirebat: & cum superbia destruitur, ædificationis tamen verba retinentur: ut videlicet persecutor immanis diu destructus jaceret, & tanto post in bonis solidius surgeret, quanto prius funditus eversus a pristino errore cecidisset, Qui ergo nulla adhuc agere bona cœperunt, a rigiditate antea suæ pravitatis, correctionis manu

(1) Act. 9 v. 4. & c. 22. v. 8. (2) Ibid. (3) Ibi.

nu evertendi ſunt, ut ad ſtatum poſtmodum rectæ operationis erigantur: quia & idcirco altum ſilvæ lignum ſuccidimus, ut hoc in ædificii tegmine ſublevemus: ſed tamen non repente in fabrica ponitur, ut nimirum prius vitioſa ejus viriditas exſiccetur, cujus quo plus in infimis humor excoquitur, eo ad ſumma ſolidius levatur.

At contra admonendi ſunt qui inchoata bona minime conſummant, ut cauta circumſpectione conſiderent, quia dum propoſita non perficiunt, etiam quæ fuerant cœpta convellunt. Si enim quod videtur gerendum, ſollicita intentione non creſcit, etiam quod fuerat bene geſtum decreſcit. In hoc quippe mundo humana anima quaſi more navis eſt contra ictum fluminis conſcendentis: uno in loco nequaquam ſtare permittitur, quia ad ima relabitur, niſi ad ſumma conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionem non ſublevat, ipſa operandi remiſſio contra hoc quod operatum eſt, pugnat. Hinc eſt enim quod per Salomonem

di-

dicitur (1): *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.* Quia videlicet qui cœpta bona districte non exequitur, dissolutione negligentiæ manum destruentis imitatur. Hinc Sardis Ecclesiæ ab Angelo dicitur [2]: *Esto vigilans, & confirma cætera quæ moritura erant: non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.* Quia igitur plena coram Deo ejus opera inventa non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant gesta prædicebat. Si enim quod mortuum in nobis est, ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur., quod quasi adhuc vivum tenetur. Admonendi sunt ut perpendant, quod tolerabilius esse potuisset recti viam non arripere, quam arrepta post tergum redire. Nisi enim retro aspicerent, erga cœptum studium nullo torpore languerent. Audiant ergo quod scriptum est (3): *Melius erat eis non cognoscere viam Justitiæ, quam post agnitionem retrorsum conversi.* Audiant quod scriptum est (4): *Utinam*

(1) Prover. 18. 9. (2) Apoc. 3. 2. (3) 2. Petr. 2. 21. (4) Apoc. 3. 15.

nam frigidus esses, aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo. Calidus quippe est qui bona studia & arripit & consummat: frigidus vero est qui consummanda nec inchoat. Et sicut a frigore per teporem transitur ad calorem, ita a calore per teporem reditur ad frigus. Quisquis ergo amisso infidelitatis frigore vivit, sed nequaquam tepore superato excrescit ut ferveat, proculdubio calore desperato, dum noxio in tepore demoratur, agit ut frigescat. Sed sicut ante teporem frigus sub spe est, ita post frigus tepor in desperatione. Qui enim adhuc in peccatis est, conversionis fiduciam non amittit. Qui vero post conversionem tepuit, & spem, quæ esse potuit de peccatore, subtraxit. Aut calidus ergo quisque esse, aut frigidus quæritur, ne tepidus evomatur: ut videlicet aut necdum conversus, adhuc de se spem conversionis præbeat, aut jam conversus in virtutibus inardescat, ne evomatur tepidus, qui a calore quem

propoſuit, torpore ad noxium frigus redit (*a*).

CA-

(a) *Ut magis, magiſque innoteſcat, quam enixe, humiliter, & aſſidue quiſque, etſi in via juſtitiæ proveſtus, petere a Deo debeat præſtantiſſimum ſanctæ perſeverantiæ munus, quamque* evigilandum ſit, ne (*Matth.* 26. 41.) intremus in tentationem, ſed ut cum metu, ac tremore (*Philipp.* 2. 12.) ſalutem noſtram operemur, *hæc lubet adjicere*. Nemo mittens manum (*Luc.* 9. 62.) ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro aptus eſt regno Dei. Si enim refugientes (2. *Petri* 2. 20.) coinquinationem mundi in cognitione Domini noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum converti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. Contigit enim eis illud veri proverbii; canis reverſus ad ſuum vomitum, & ſus lota in volutabro luti. *Non ergo qui inceperit, ſed* qui perſeveraverit (*Matth.* 24. 13.) uſque in finem hic ſalvus erit. *Confer S. Auguſtini piiſſimum auro, cedroque dignum librum* de dono Perſeverantiæ.

CAPUT XXXVII.

Quomodo admonendi qui mala clam, & bona palam faciunt; ac qui verſa vice.

ALiter admonendi ſunt qui mala occulte agunt, & bona publice: atque aliter qui bona quæ faciunt abſcondunt, & tamen quibuſdam factis publice mala de ſe opinari permittunt. Admonendi enim ſunt qui mala occulte agunt, & bona publice, ut penſent, humana judicia quanta velocitate evolant, divina autem quanta immobilitate perdurant. Admonendi ſunt, ut in fine rerum mentis oculos figant: quia & humanæ laudis atteſtatio præterit, & ſuperna ſententia, quæ & abſcondita penetrat, ad retributionem perpetuam convaleſcit. Dum igitur occulta mala ſua divinis judiciis, recta autem ſua humanis oculis anteponunt, & ſine teſte eſt bonum, quod publice faciunt, & non ſine æterno teſte eſt quod latenter delinquunt. Culpas itaque ſuas occultando hominibus, virtuteſque

pandendo, & unde puniri debeant abſcondentes detegunt, & unde remunerari poterant, detegentes abſcondunt (1). Quos recte ſepulcra dealbata ſpecioſa exterius, ſed mortuorum oſſibus plena Veritas vocat; quia vitiorum mala intus contegunt, humanis vero oculis quorumdam demonſtratione operum, de ſolo foris juſtitiæ colore blandiuntur. Admonendi itaque ſunt, ne quæ agunt recta deſpiciant, ſed ea meriti melioris credant. valde namque bona ſua dijudicant, qui ad eorum mercedem ſufficere humanos favores putant. Cum enim pro recto opere laus tranſitoria quæritur, æterna retributione res digna vili prætio venundatur. De quo videlicet pretio percepto Veritas dicit (2): *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam*. Admonendi ſunt ut conſiderent, quia dum pravos ſe in occultis exhibent, ſed tamen exempla de ſe publice in bonis operibus præbent, oſtendunt ſequenda quæ fugiunt, clamant amanda quæ oderunt, vivunt poſtremo aliis, & ſibi moriuntur.

At

(1) Matth. 23. 27; (2) Matth. 6. v. 2. 5.

At contra admonendi ſunt, qui bona occulte faciunt, & tamen quibuſdam factis publice de ſe mala opinari permittunt, ne cum bona ſemetipſos actionis recte virtute vivificant, in ſe alios per exemplum pravæ æſtimationis occidant; ne minus quam ſe proximos diligant, & cum ipſi ſalubrem potum vini ſorbeant, intentis iu ſui conſideratione mentibus peſtiferum veneni poculum fundant. Hi nimirum in uno proximorum vitam minus adjuvant: in altero multum gravant, dum ſtudent, & recta occulte agere, & quibuſdam factis ad exemplum de ſe prava ſeminare. Quiſquis enim laudis concupiſcentiam calcare jam ſufficit, ædificationis fraudem perpetrat, ſi bona quæ agit, occultat: & quaſi jactato ſemine germinandi radices ſubtrahit, qui opus quod imitandum eſt, non oſtendit. Hinc namque in Evangelio Veritas dicit (1): *Videant opera veſtra bona; & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt*. Ubi illa quoque ſententia promitur, quæ longe aliud præcepiſſe vi-

(1) Matt. 5 16.

rit, quod fecit abſcondit: quia ſolum illum teſtem habuit, cui placere curavit. Et qui in ſecreto ſuo bono opere deprehendi ac laudari concupiſcit: & nullus fortaſſe vidit quod exhibuit, & tamen hoc coram hominibus fecit: quia tot teſtes in bono opere ſecum duxit, quot humanas laudes in corde requiſivit. Cum vero prava æſtimatio, in quantum ſine peccato valet, ab intuentium mente non tergitur, cunctis mala credentibus per exemplum culpa propinatur. Unde & plerumque contingit, ut qui negligenter de ſe mala opinari permittunt, per ſemetipſos quidem nulla iniqua faciant, ſed tamen per eos qui ſe imitati fuerint, multiplicius delinquant. Hinc eſt quod Paulus immunda quædam ſine pollutione comedentibus, ſed imperfectis tentationis ſcandalum ſua hac comeſtione moventibus dicit (1): *Videte ne forte hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis* [2]: Et rurſum: *Et peribit infirmus in tua conſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt. Sic autem pec-*

(1) 1. Cor. 8. 9. (2) Ibidem v. 11. & 12.

peccantes in fratres , & percutientes conſcientiam eorum infirmam , in Chriſtum peccatis . Hinc eſt quod Moyſes cum diceret (1): *Non maledices ſurdo*, protinus adjunxit : *Nec coram cæco pones offendiculum* . Surdo quippe maledicere , eſt abſenti , & non audienti derogare : coram cæco vero offendiculum ponere , eſt diſcretam quidem rem agere , ſed tamen ei qui lumen diſcretionis non habet , ſcandali occaſionem præbere.

CAPUT XXXVIII.

De exhortatione multis exhibenda , ut ſic ſingulorum virtutes adjuvet , quatenus per hanc contraria virtutibus vitia non excreſcant .

HÆc ſunt quæ Præſul animarum in prædicationis diverſitate cuſtodiant , ut ſollicitus congrua ſingulorum vulneribus medicamina opponat . Sed cum magni ſit ſtudii , ut exhortandis ſingulis ſerviatur ad ſingula , cum valde laborioſum ſit u-

(1) Levit. 19. 14.

unumquemque de propriis ſub diſpenſatione debitæ conſiderationis inſtruere ; longe tamen laborioſius eſt auditores innumeros ac diverſis paſſionibus laborantes , uno eodemque tempore voce unius communis exhortationis admonere : ibi quippe tanta arte vox temperanda eſt , ut cum diverſa ſint auditorum vitia , & ſingulis inveniatur congrua , & tamen ſibimetipſi non ſit diverſa , ut inter paſſiones medias uno quidem ductu tranſeat , ſed more bicipitis gladii tumores cogitationum carnalium ex diverſo latere incidat , quatenus ſic ſuperbis prædicetur humilitas , ut tamen timidis non augeatur metus : Sic timidis infundatur auctoritas , ut tamen ſuperbis non creſcat effrenatio . Sic otioſis ac torpentibus prædicetur ſollicitudo boni operis , ut tamen inquietis immoderatæ licentia non augeatur actionis . Sic inquietis ponatur modus , ut tamen otioſis non fiat torpor ſecurus . Sic ab impatientibus extinguatur ira , ut tamen remiſſis ac lenibus non creſcat negligentia : Sic lenes accendantur ad zelum , ut tamen

men iracundis non addatur incendium. Sic tenacibus infundatur tribuendi largitas, ut tamen prodigis effusionis fræna minime laxentur. Sic prodigis prædicetur parcitas, ut tamen tenacibus perituraram rerum custodia non augeatur. Sic incontinentibus laudetur conjugium, ut tamen jam continentes non revocentur ad luxum. Sic continentibus laudetur virginitas corporis, ut tamen in conjugibus despecta non fiat fœcunditas carnis. Sic prædicanda sunt bona, ne ex latere juventur & mala. Sic laudanda sunt bona summa, ne desperentur ultima. Sic nutrienda sunt ultima, ne dum sufficere creduntur, nequaquam tendatur ad summa.

CAPUT XXXIX.

De exhortatione quæ uni adhibenda est contrariis passionibus laboranti.

ET gravis quidem prædicatori labor est, in communis prædicationis voce, ad occultos singulorum motus causasque vigilare, & palestrarum

rum more in diverſi lateris arte ſe vertere : multo tamen acriori labore fatigatur , quando uni e contrariis vitiis ſervienti prædicare compellitur . Plerumque enim quis lætæ nimis conſperſionis exiſtit , ſed tamen eum repente triſtitia oborta immaniter deprimit . Curandum eſt itaque prædicatori , quatenus ſic tergatur triſtitia quæ venit ex tempore , ut non augeatur lætitia quæ ſuppetit ex conſperſione : & ſic frænetur lætitia quæ ex conſperſione eſt , ut tamen non creſcat triſtitia quæ venit ex tempore. Iſte gravatur uſu immoderatæ præcipitationis , & aliquando tamen ab eo , quod feſtine agendum eſt , eum vis præpedit ſubito natæ formidinis. Ille gravatur uſu immoderatæ formidinis , & aliquando tamen in eo quod appetit , temeritate impellitur præcipitationis . Sic itaque in iſto reprimatur ſubito oborta formido , ut tamen non excreſcat enutrita diu præcipitatio . Sic in illo reprimatur repente oborta præcipitatio , ut tamen non convaleſcat impreſſa ex conſperſione formido . Quid autem mirum ſi mentium me-

medici iſta cuſtodiunt, dum tanta diſcretionis arte ſe temperant qui non corda ſed corpora medentur? Plerumque enim debile corpus opprimit languor immanis, cui languori ſcilicet obviari adjutoriis fortibus debet, ſed tamen corpus debile, adjutorium forte non ſuſtinet. Studeat igitur qui medetur, quatenus ſic ſuperexiſtentem morbum ſubtrahat, ut nequaquam ſuppoſita corporis debilitas creſcat, ne fortaſſe languor cum vita deficiat. Tanta ergo adjutorium diſcretione componit, ut uno eodemque tempore & languori obviet & debilitati. Si igitur medicina corporis indiviſe adhibita ſervire diviſibiliter poteſt (tunc enim vere medicina eſt, quando ſic per eam vitio ſuperexiſtenti ſuccurritur, ut etiam ſuppoſitæ conſperſioni ſerviatur) cur medicina mentis una eademque prædicatione appoſita, morum morbis diverſo ordine obviare non valeat, quæ tanto ſubtilior agitur, quanto de inviſibilibus tractatur?

CA-

CAPUT XL.

Quod aliquando leviora vitia relinquenda ſunt, ut graviora ſubtrahantur.

SEd quia plerumque dum duorum vitiorum languor irruit, hoc levius, illud fortaſſe gravius premit: ei nimirum vitio rectius ſub celeritate ſubvenitur, per quod feſtine ad interitum tenditur. Et ſi hoc a vicina morte reſtringi non poteſt, niſi illud etiam quod exiſtit contrarium creſcat, tolerandum eſt Prædicatori, ut per exhortationem ſuam artificioſo moderamine unum patiatur creſcere, quatenus poſſit aliud a vicina morte retinere. Quod cum agit, non morbum exaggerat, ſed vulnerati ſui cui medicamentum adhibet, vitam ſervat, ut exquirendæ ſalutis congruum tempus inveniat. Sæpe enim quis a ciborum ſe ingluvie minime temperans, jamjamque pene ſuperatus luxuriæ ſtimulis premitur, qui hujus pugnæ metu territus, dum ſe per abſtinentiam reſtringere nititur, ina-

inanis gloriæ tentatione fatigatur, in quo nimirum unum vitium nullatenus extinguitur, nisi aliud nutriatur. Quæ ergo pestis ardentius insequenda est, nisi quæ periculosius præmit? Tolerandum namque est ut per virtutem abstinentiæ interim arrogantia contra viventem crescat, ne eum per ingluviem a vita funditus luxuria extinguat. Hinc est quod Paulus cum infirmum auditorem suum perpenderet aut prava adhuc velle agere, aut de actione recta humanæ laudis retributione gaudere, ait (1): *Vis non timere potestatem, bonum fac & habebis laudem ex illa.* Neque enim ideo bona agenda sunt, ut potestas hujus mundi nulla timeatur, aut per hæc gloria transitoriæ laudis sumatur. Sed cum infirmam mentem ad tantum robur ascendere non posse pensaret, ut & pravitatem vitaret simul & laudem, prædicator egregius ei, admonendo aliquid obtulit, & aliquid tulit, concedendo enim lenia, subtraxit acriora, ut quia ad deserenda cuncta simul non assurgeret, dum in quodam

suo

(1) Rom. 13. 3.

ſuo vitio animus familiariter relinquitur, a quodam vitio ſuo ſine labore tolleretur (*a*).

CAPUT XLI.

Quod infirmis mentibus omnino non debeant alta prædicari.

SCiendum vero eſt prædicatori, ut auditoris ſui animum ultra vires non trahat, ne (ut ita dicam) dum pluſquam valet tenditur, mentis chorda rumpatur. Alta enim quæque debent multis audientibus contegi, (*b*) & vix paucis aperiri. Hinc namque per

(a) *Recentes editiones habent*, tolleretur, *orationis contextu, & melioris notæ codicibus mss. repugnantibus. S. Doctor magna ſapientia uſus monet fideles a paſtoribus ſuis in minoribus vitiis aliquantiſper tolerandos, ut a majoribus primum facilius tollantur, ac liberentur.*

(b) Debet ſubtiliter is, qui docet, perſpicere, ne plus ſtudeat, quam ab auditore capitur, prædicare: debet ad infirmitatem audientium ſemetipſum contrahendo deſcendere, ne dum parvis ſublimia,

&

per ſemetipſam Veritas dicit : *Quis putas eſt fidelis diſpenſator, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis in tempore tritici* men-

& idcirco non profutura loquitur, ſe magis curet oſtendere, quam auditoribus prodeſſe ; *lib.* 20. *num.* 4. *Moral. in Job Hæc S. Gregorius didicerat ab Apoſtolo Paulo, qui ita de ſe teſtatur* 1. *Cor.* 11. 1. Ego, cum veniſſem ad vos, fratres, veni non in ſublimitate ſermonis, aut ſapientiæ annuncians vobis teſtimonium Chriſti ; Non enim judicavi me ſcire aliquid inter vos, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum ; & ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos : & ſermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis, ut fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei.

Orator Chriſtianus qui non ſuam laudem, ſed animarum ſalutem, unamque Dei gloriam, non quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti, quærere *debet, auditorum capacitati ſeſe accommodet, non ingenioſa, & elegantia, ſed vera, & utilia prædicans. Hinc SS. Gregorius, & Joh. Chryſoſtomus totam orationem ſuam ad vulgi captum effingebant : Sanctus autem Auguſtinus cum ſublimiſſimo, & acutiſſimo ingenio polleret, & dicendi* ſe-

menſuram . Per menſuram quippe tritici exprimitur modus verbi , ne cum anguſto cordi incapabile aliquid tribuitur , extra fundatur . Hinc Paulus

genere arguto , & periodis in longum productis multa convolvente , quod in ſuis operibus numquam ſatis admiramur , tamen in ſermonibus , & concionibus ad populum veluti ſeſe demittebat , & contrahebat , facili oratione utens ſimilitudinibus popularibus referta , & per inciſa , ſeu per brevium membrorum comprehenſiones incedente , ut clarior evaderet , & plurimis prodeſſet . Oratoris eſt docere , delectare , flectere ; qui autem perſpicue , ac ſapienter docet , neceſſario etiam delectat , & permovet animos ; nam quid magis animos oblectat , ac ſuadet , quam veritas ? At qui id obtinebit apud imperitam , rudemque multitudinem , niſi eo dicendi modo utatur , qui in eorum mentes facile influat , & ab eis capiatur ? Quid enim prodeſt (*S. Aug. de Doct. Chr. li. 4. c.* XI.) clavis aurea , ſi aperire , quod volumus , non poteſt ? aut quid obeſt lignea ſi poteſt ? *Igitur Evangelici Miniſtri ſempera nimo obverſetur illud S. Hieronymi ad Nepotianum* : docente te in Eccleſia non clamor populi , ſed gemitus ſuſcitetur ; lacrimæ auditorum , laudes tuæ ſint ; *& aliud S. Bernardi in cant. ſerm. 9.* : Illius doctoris libenter audio vocem

ait : *Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam.* Hinc Moyses a secreto Dei

cem, qui non sibi plausum, sed mihi plantum movet. *Episcopi autem ex Concilii Tridentini decretis (sess. 5. cap. 2. de reform., sess. 24. cap. 4., & sess. 25. de Purgatorio) maxime invigilare debent, ut sermone vere fructuoso annuntietur verbum Dei, & solida, ac tuta vitæ Christianæ præcepta tradantur. Ad id profecto requiritur in sacris præconibus recta sacræ scripturæ, præsertim novi Testamenti intelligentia, & sana Theologiæ dogmaticæ, & moralis Catechisticæ scientia longo studio, optimis libris, ac magistris, & enixis ad Patrem luminum precibus comparata. Nam hodie multi quidem e suggestu tonant, & conciones habent, sed ut plurimum quo fructu, & qua doctrinæ integritate, & soliditate, aliorum esto judicium.* Ad pastoralem igitur Episcoporum curam pertineret tum per se ipsos, tum per viros prudentes, doctosque dignoscere, qua doctrina imbuti sint, & qua ratione verbum Dei dispensent Evangelici ministri, eosque in spiritu lenitatis corrigere, atque instruere juxta regulas sapientissimas, quas S. Carolus edidit de Prædicatione verbi Dei, quasque in alterum hujus collectionis volumen Deo dante conjiciemus.

Dei exiens coruſcantem coram populo faciem velat, quia nimirum turbis, claritatis intimæ arcana non indicat (1): Hinc per eum divina voce præcipitur, ut is qui ciſternam foderit, ſi operire neglexerit, corruente in ea bove, vel aſino, pretium reddat, quia ad alta ſcientiæ fluenta perveniens, cum hæc apud bruta audientium corda non contegit, pœnæ reus addicitur, ſi per verba ejus in ſcandalum, ſive munda, ſive immunda mens capiatur. Hinc ad beatum Job dicitur (2): *Quis dedit gallo intelligentiam?* Prædicator etenim ſanctus dum caliginoſo hoc clamat tempore quaſi gallus cantat in nocte, dum dicit [3]: *Hora eſt jam nos de ſomno ſurgere*. Et rurſum [4]: *Evigilate juſti, & nolite peccare*, Gallus autem profundioribus horis noctis, altos edere cantus ſolet. Cum vero matutinum jam tempus in proximo eſt, minutas, ac tenues voces formet, quia nimirum qui recte prædicat obſcuris adhuc cordibus aperta clamat, nil de occul-

(1) Ibid. 21. 33. (2) Job. 38. 36. (3) Rom. 13. 11. (4) 1. Cor. 15. 54.

tis myſteriis indicat, ut tunc ſubtiliora quæque de cæleſtis audiant, cum luci veritatis appropinquant.

CAPUT XLII.

De opere prædicatoris, & voce.

SEd inter hæc ad ea, quæ jam ſuperius diximus, charitatis ſtudio retorquemur, ut prædicator quiſque plus actibus quam vocibus inſonet, & bene vivendo veſtigia ſequacibus imprimat potius, quam loquendo quo gradiantur oſtendat. Quia & gallus iſte, quem pro exprimenda boni prædicatoris ſpecie in locutione ſua Dominus aſſumit, cum jam edere cantus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens vigilantiorem reddit. Quia nimirum neceſſe eſt, ut hi qui verba ſanctæ prædicationis movent, prius ſtudio bonæ actionis (a) evigilent, ne

(a) *Hinc Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 1. de Reform. hæc ſapientiſſime decrevit*. Optandum eſt, ut ii, qui Epiſcopale miniſterium ſuſcipiunt, quæ ſuæ ſint par-

ne in ſemetipſis torpentes opere, alios excitent voce. Prius ſe per ſublimia facta excutiant, & tunc ad bene vivendum alios ſollicitos reddant.

partes, agnoſcant; ac ſe non ad propria commoda, non ad divitias, aut luxum, ſed ad labores, & ſolicitudines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant. Nec enim dubitandum eſt & fideles reliquos ad religionem, innocentiamque facilius inflammandos, ſi Præpoſitos ſuos viderint non ea, quæ mundi ſunt, ſed animarum ſalutem, ac cœleſtem patriam cogitantes. Hæc cum ad reſtituendam Eccleſiaſticam diſciplinam præcipua eſſe ſancta Synodus animadvertat, admonet Epiſcopos omnes, ut ſecum ea ſæpe meditantes, factis etiam ipſis, ac vitæ actionibus, quod eſt veluti perpetuum quoddam prædicandi genus, ſe muneri ſuo conformes oſtendant: in primis vero ita mores ſuos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modeſtiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo, ſanctæ humilitatis exempla petere poſſint. Quapropter, exemplo Patrum noſtrorum in Concilio Carthaginenſi, non ſolum jubet, ut Epiſcopi modeſta ſupellectili, & menſa, ac frugali victu contenti ſint; verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota ejus domo caveant,

Prius cogitationum alis ſemetipſos feriant, quidquid in ſe inutiliter torpet, ſollicita inſtigatione deprehendant, diſtricta animadverſione corrigant, & tunc de-

ne quid appareat, quod a ſancto hoc inſtituto ſit alienum; quodque non ſimplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ ſe ferat. Omnino vero eis interdicit, ne ex reditibus Eccleſiæ conſanguineos, familiareſve ſuos augere ſtudeant: cum & Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent; ſed, ſi pauperes ſint, iis, ut pauperibus, diſtribuant; eas autem non diſtrahant, nec diſſipent illorum cauſa: imo, quam maxime poteſt, eos ſancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquoſque carnis affectum, unde multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extat, penitus deponant. Quæ vero de Epiſcopis dicta ſunt, eadem non ſolum in quibuſcumque beneficia eccleſiaſtica, tam ſæcularia, quam regularia obtinentibus, pro gradus ſui conditione obſervari, ſed & ad ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales pertinere decernit: quorum conſilio apud Sanctiſſimum Romanum Pontificem cum univerſalis Eccleſiæ adminiſtratio nitatur, nefas videri poteſt, non iis etiam virtutum inſignibus, ac vivendi diſciplina eos fulgere, quæ merito omnium in ſe oculos convertant.

demum aliorum vitam loquendo com ponant. Prius punire propria fletibus curent, & tunc quæ aliorum puniendа ſunt denuncient, & antequam verba (a) exortationis inſonent, o-

(a) *Omnibus clero adſcriptis, qui aliquando prædicandi, aut catechizandi munere fungi debent, ob oculos ſemper verſetur illa ſapientiſſima Concilii Tridentini admonitio ſeſſ. 22. de reform. c. 1.* Nihil eſt quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum aſſidue inſtruat, quam eorum vita, & exemplum, qui ſe divino miniſterio dedicarunt: cum enim a rebus ſæculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur; in eos, tamquam ſpeculum, reliqui oculos conjiciunt, ex iiſque ſumunt, quod imitentur. Quapropter ſic decet omnino Clericos, in ſortem Domini vocatos, vitam, moreſque ſuos omnes componere ut habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, aliiſque omnibus rebus nil, niſi grave moderatum, ac religione plenum, præ ſe ferant; levia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant; ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cum igitur, quo majore in Eccleſia Dei, & utilitate, & ornamento hæc ſunt, ita etiam diligentius ſint obſervanda; ſtatuit ſancta Synodus ut quæ alias a ſummis Pontificibus, &

omne quod locuturi ſunt operibus clament.

QUARTA

a ſacris Conciliis de Clericorum vita, honeſtate, cultu, doctrinaque retinenda, ac ſimul de luxu, comeſſationibus, choreis, aleis, luſibus, ac quibuſcumque criminibus, nec non ſæcularibus negotiis fugiendis copioſe, ac ſalubriter ſancita fuerunt, eadem in poſterum iiſdem pœnis, vel majoribus, arbitrio Ordinarii imponendis, obſerventur: nec appellatio executionem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, ſuſpendat. Si qua vero ex his in deſuetudinem abiiſſe compererint; ea quamprimum in uſum revocari, & ab omnibus accurate cuſtodiri ſtudeant; non obſtantibus conſuetudinibus quibuſcumque; ne ſubditorum neglectæ emendationis ipſi condignas, Deo vindice, pœnas perſolvant. *Confer etiam idem Concilium ſeſſ.* 14. *in proemio, & ſeſſ.* 24. *de reform.* c. 12.

QUARTA PARS

QUALITER PRÆDICATOR

Omnibus rite peractis ad ſemetipſum redeat, ne hunc vel vita, vel prædicatio extollat.

SED quia ſæpe dum prædicatio modis congruentibus ubertim funditur, apud ſemetipſum de oſtenſione ſui occulta lætitia loquentis animus ſublevatur, magna cura neceſſe eſt ut timoris laceratione ſe mordeat, ne qui aliorum vulnera medendo ad ſalutem revocat, ipſe per negligentiam ſuæ ſalutis intumeſcat, ne proximos juvando ſe deſerat, ne alios erigens, cadat. Nam quibuſquam ſæpe magnitudo virtutis, occaſio perditionis fuit, ut cum de confidentia virium inordinate ſecuri ſunt, per negligentiam inopinate morerentur. Virtus nam-

namque cum vitiis renititur, quadam delectatione ejus, ſibimetipſi animus blanditur. Fitque ut bene agentis mens metum ſuæ circumſpectionis abiiciat, atque in ſui confidentia ſecura requieſcat, cum jam torpenti ſeductor callidus omne quod bene geſſit enumerat, eamque quaſi præ ceteris præpollentem in tumore cogitationis exaltat. Unde agitur, ut ante juſti judicis oculos fovea mentis ſit memoria virtutis, quia reminiſcendo quod geſſit, dum ſe apud ſe erigit, apud humilitatis auctorem cadit. Hinc namque ſuperbienti animæ dicitur (1): *Quo pulchrior es, deſcende, & dormi cum incircumciſis.* Ac ſi aperte diceretur: Quia ex virtutum decore te elevas, ipſa tua pulchritudine impelleris, ut cadas. Hinc ſub Hieruſalem ſpecie, virtute ſuperbiens anima reprobatur, cum dicitur (2): *Perfecta eras in decore meo, quem poſueram ſuper te dicit Dominus, & habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo.* Fiducia quippe ſuæ pulchritudinis animus attollitur, cum de virtutum meritis læ-

ta

(1) Ezech. 32. 19. (2) Ib. 16. 14. 15.

ta apud ſe ſecuritate gloriatur . Sed per hanc eamdem fiduciam ad fornicationem ducitur , quia cum interceptam mentem cogitationes ſuæ decipiunt , hanc maligni ſpiritus per innumera vitia ſeducendo corrumpunt . Notandum vero quod dicitur , fornicata es in nomine tuo , quia cum reſpectum mens ſuperni rectoris deſerit , laudem protinus privatam quærit , & ſibi arrogare incipit omne bonum , quod ut largitoris præconio ſerviret , accepit , opinionis ſuæ gloriam dilatare deſiderat , ſatagit , ut mirabilis cunctis innoteſcat . In ſuo ergo nomine fornicatur , quæ legalis thori connubium deſerens , corruptori ſpiritui in laudis appetitu ſubſternitur . Hinc David ait (1): *Tradidit in captivitatem virtutem eorum , & pulchritudinem eorum in manus inimici* . In captivitatem etenim virtus , & pulchritudo in manus inimici traditur , cum dceptæ menti antiquus hoſtis ex boni operis elatione dominatur , quæ tamen virtutis elatio , quamvis plene non ſuperat , utcunque tamen & electorum animum ſæpe ten-

(1) Pſal. 77. 61.

tentat, ſed cum ſublevatur deſtituitur, & deſtitutus ad formidinem revocatur. Hinc etenim David iterum ait (1): *Ego dixi in abundantia mea, non movebor in æternum*. Sed quia de confidentia virtutis intumuit, paulo poſt quod pertulit, adjunxit (2) *Avertiſti faciem tuam ad me, & factus ſum conturbatus*. Ac ſi aperte dicat: Fortem me inter virtutes credidi, ſed quantæ infirmitatis ſim, derelictus agnovi. Hinc quoque dicit (3): *Juravi, & ſtatui cuſtodire judicia juſtitiæ tuæ.* Sed quia ejus virium non erat manere in cuſtodia quam jurabat, debilitatem ſuam protinus turbatus invenit. Unde & ad precis opem repente ſe contulit dicens (4): *Humiliatus ſum uſquequaque Domine, vivifica me ſecundum verbum tuum*. Nonnumquam vero ſuperna moderatio priuſquam per munera provehat infirmitatis memoriam ad mentem revocat, ne de acceptis virtutibus intumeſcat. Unde Ezechiel Propheta quoties ad contemplanda cœleſtia ducitur, prius filius hominis

(1) Pſ. 29. 7. (2) Ib. v. 8. (3) Pſ. 118. 106. (4) Ib. 107.

nis vocatur . Ac ſi hunc aperte Dominus admoneat , dicens , Ne de his quæ vides elatione cor ſubleves , cautus perpende quid es : ut cum ſumma penetras , eſſe te hominem recognoſcas : quatenus dum ultra te raperis , ad temetipſum ſollicitus infirmitatis tuæ fræno revoceris . Unde neceſſe eſt , ut cum virtutum nobis copia blanditur , ad infima ſua mentis oculus redeat , ſeſeque ſalubriter deorſum premat , ne recta quæ agit , ſed quæ agere neglexit , aſpiciat : ut dum cor ex memoria infirmitatis atteritur , apud humilitatis auctorem robuſtius in virtute ſolidetur . Quia & plerumque omnipotens Deus idcirco rectorum mentes quamvis ex magna parte perficit , imperfectas tamen ex parva aliqua parte derelinquit , ut cum miris virtutibus rutilant , imperfectionis ſuæ tædio tabeſcant , & nequaquam ſe de magnis erigant , dum adhuc contra minima innitentes laborant : ſed quia extrema non valent vincere , de præcipuis actibus non audeant

deant ſuperbire (*a*).

Ecce bone vir reprehenſionis meæ neceſſitate compulſus, dum monſtrare qualis eſſe debeat paſtor invigilo, pul-

(a) *Iis, qui aliorum ſpirituali ſalutî incumbunt, ne propriam negligant, aut animi elatione prolabantur, ob oculos aſſidue verſetur illud Apoſtoli Pauli* 1. *Cor.* IX. *v.* 22. Factus ſum infirmis infirmus, ut infirmos lucri facerem. Omnibus omnia factus ſum, ut omnes facerem ſalvos: omnia autem facio propter Evangelium, ut particeps ejus efficiar .... Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim ipſe reprobus efficiar. Pro me [2. Cor. XII. 5.] nihil gloriabor, niſi in infirmitatibus meis.... Ne magnitudo revelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus ſatanæ, qui me colaphizet; propter quod ter Dominum rogavi, ut diſcedat a me: & dixit mihi; ſufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Chriſti. Ego enim (1. Cor. 15. 9.) ſum minimus apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari apoſtolus, quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei; gratia autem Dei ſum id, quod ſum. *Si vero aliquoties S. Paulus non ſe, ſed ſuum apoſtolicum miniſterium commendavit, aut vindicavit, coactus, & magna uſus mode-*

pulchrum depinxi hominem pictor fœdus, alioſque ad perfectionis littus diri-

ratione id peregit ad veram Dei gloriam, & ad pſeudoapoſtolorum audaciam, & calumnias retundendas, atque elidendas, ut puſillorum imbellicitati, & animarum ſaluti, quarum ſollicitudine diſtinebatur, conſuleret. Igitur quiſquis in Domini vinea aliquo cum fructu adlaborare ſibi videtur, caveat quammaxime, & timeat animi elationem, vanamque gloriam, quæ facile, & furtim irrepunt: animadvertat, neque qui plantat, [1. *Cor.* III. 7.] eſſe aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deum : *reminiſcatur illius admonitionis Jeſu Chriſti, qui ait, Luc.* 17. 10. ; Cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite : Servi inutiles ſumus : quod debuimus facere, fecimus : *& illorum verborum S. Pauli* 1. *Cor.* 1. 27. ; Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, ut confundat ſapientes : & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia : & ignobilia mundi, & contemtibilia elegit Deus, & ea, quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret : ut non glorietur omnis caro in conſpectu ejus. Quis prior (*ad Rom.* XI. 35.) dedit illi, & retribuetur ei? quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia ; Regi ſæculorum immortali (1. *Tim.* 1. 17.), inviſibili, ſoli Deo honor, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

rigo, qui adhuc in delictorum fluctibus verſor. Sed in hujus quæſo vitæ naufragio, orationis tuæ me tabula ſuſtine, ut quia pondus proprium deprimit, tui meriti manus me levet.

COD. VERON.

EXPLICIT LIBER PASTORALIS BEATI GREGORII PAPÆ URBIS ROMÆ.

FINIS.

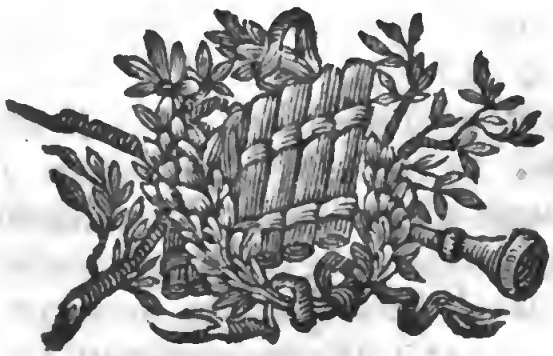

MONITUM.

Ex S. Auguſtino lubet hic adjicere juxtà commendatiſſimam Maurinam editionem duas breves epiſtolas, quæ de Epiſcoporum officiis pertractant. Ut autem *nova de theſauro, & vetera proferamus*, ut habet Evangelii Paroimìa operæ pretium erit addere *Admonitionem Ven. Cardinalis Bellarmini ad Epiſcopum Theanenſem Nepotem ſuum*. In hac admonitione animarum Paſtores, & omnes viri Eccleſiaſtici invenient plura, quæ ad eorum inſtructionem neceſſaria ſunt, & ad eorum munera recte obeunda oppido inſervient, quæque inſimulari nequeunt rigoriſmi, aut ex veteris obſoletæ diſciplinæ ſeverioribus inſtitutis eſſe derivata: Cui cauſſationi, quæ a nonnullis *ad excuſandas excuſationes in peccatis* ſæpe nimis uſurpatur, ut obviam iremus, omnemque aditum pro virili obſtrueremus, iſtud Bellarminianum opuſculum poſt S. Gregorii Magni regulam Paſtoralem, quaſi appendicem, evulgare in animum induximus; quod benignus lector æqui, bonique conſulat.

S. AUR. AUGUSTINI

EPISCOPI HIPPONENSIS

EPISTOLÆ DUÆ

(*a*) Epistola XXI. (1)

Domino beatiſſimo & venerabili, in conſpectu Domini ſincera caritate cariſſimo patri Valerio Epiſcopo Augustinus Presbyter in Domino ſalutem.

ANte omnia peto, ut cogitet religioſa prudentia tua [2], nihil eſſe in hac vita, & ma-

(a) *Argumentum hujuſce epiſtolæ* XXI. Auguſtinus in presbyterum Hipponenſem ordinatus præſertim ad diſpenſandum verbum Dei, ſecumque reputans, quam difficile ſit Sacerdotem pium agere, obſecrat Valerium Epiſcopum ſuum, ut temporis ſpatium ſibi concedatur, quo precibus, & ſtudio in ſeceſſu vacare poſſit, ut idoneus fiat impoſito muneri.

(1) *al.* 148. (2) *Scripta an. ineunte* 391.

maxime hoc tempore (1) facilius & lætius, & hominibus acceptabilius Epiſcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, ſi perfunctorie atque adulatorie res agatur : ſed nihil apud Deum miſerius, & triſtius, & damnabilius. Item nihil eſſe in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius laborioſius, periculoſius Epiſcopi (2), aut Presbyteri, aut Diaconi officio, ſed apud Deum nihil beatius, ſi eo modo militetur quo noſter Imperator jubet. Quis autem iſte ſit modus, nec a pueritia, nec ab adoleſcentia mea didici : & eo tempore quo diſcere cœperam, vis mihi facta eſt, merito peccatorum meorum (nam quid aliud exiſtimem neſcio,) ut ſecundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noveram.

2. Sed arbitror Dominum meum propterea me ſic emendare voluiſſe, quod multorum peccata nautarum, antequam expertus eſſem quid illic agitur, quaſi doctior & melior reprehendere audebam. Itaque poſteaquam

(1) *forte* felicius. (2) *Epiſcopi officium quam periculoſum.*

miſſus ſum in medium, tunc ſentire cœpi temeritates reprehenſionum mearum: quamquam & antea periculoſiſſimum judicarem hoc miniſterium. Et hinc erant lacrymæ illæ, quas me fundere in civitate ordinationis meæ tempore nonnulli fratres animadverterunt, & neſcientes cauſſas doloris mei, quibus potuerunt ſermonibus, qui omnino ad vulnus meum non pertinerent, tamen bono animo conſolati ſunt. Sed multo valde, ac multo amplius expertus ſum, quam putabam, non quia novos aliquos fluctus aut tempeſtates vidi, quas ante non noveram vel non audieram, vel non legeram vel non cogitaveram: ſed ad eas evitandas, aut perferendas ſolertiam & vires meas omnino non noveram, & alicujus momenti arbitrabar. Dominus autem irriſit me, & rebus ipſis oſtendere voluit meipſum mihi.

3. Quod ſi non damnando, ſed miſerando fecit, hoc enim ſpero certe vel nunc cognita ægritudine mea, debeo Scripturarum ejus medicamenta omnia perſcrutari, & orando ac legendo agere, ut idonea valetudo animæ

mæ meæ, ad tam periculoſa negotia tribuatur: quod ante non feci, quia & tempus non habui. Tunc enim ordinatus ſum, quum de ipſo vocationis tempore ad cognoſcendas divinas Scripturas cogitaremus, & ſic nos diſponere vellemus, ut nobis otium ad hoc negotium poſſet eſſe. Et quod verum eſt, nondum ſciebam quid mihi deeſſet ad tale opus, quale me nunc torquet & conterit. Quod ſi propterea in re ipſa didici quid ſit homini neceſſarium, qui populo miniſtrat ſacramentum & verbum Dei, ut jam non mihi liceat aſſequi, quod me non habere cognovi; jubes ergo ut peream, pater Valeri? Ubi eſt caritas tua? certe diligis me? certe diligis ipſam Eccleſiam, cui me ſic miniſtrare voluiſti?& tamen certus ſum quod & me & ipſam diligis. Sed putas me idoneum, cum ego melius me noverim, qui tamen nec ipſe me noſſem, niſi experiendo didiciſſem.

4. Sed dicit fortaſſe ſanctitas tua; Vellem ſcire quid deſit inſtructioni tuæ. Tam multa autem ſunt, ut facilius poſſim enumerare quæ habeam,

quam quæ habere desidero. Auderem enim dicere, scire me, & plena fide retinere quid pertineat ad salutem nostram. Sed hoc ipsum quomodo ministrem ad salutem aliorum, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant? Et sunt fortasse aliqua, immo non est dubitandum esse in sanctis libris conscripta consilia, quibus cognitis & apprehensis possit homo Dei rebus Ecclesiasticis ordinatioribus ministrare, aut certe inter manus iniquorum vel vivere conscientia saniore, vel mori, ut illa vita non amittatur, cui uni Christiana corda humilia & mansueta suspirant. Quomodo autem hoc fieri potest, nisi quemadmodum ipse Dominus dicit, petendo, quærendo, pulsando, id est orando, legendo, plangendo? Ad quod negotium mihi parvum tempus velut usque ad Pascha impetrare volui per fratres a tua sinceriſſima & venerabili caritate & nunc per has preces volo.

5. Quid enim responsurus sum Domino judici: Non poteram ista jam quærere, cum Ecclesiasticis negotiis im-

impedirer ? Si ego mihi dicat ; Serve nequam , ſi villa Eccleſiæ calumnioſum aliquem pateretur , cujus fructibus colligendis magna opera impenditur , neglecto agro quem rigavi ſanguine meo , ſi quid agere pro ea poſſes apud judicem terræ , nonne omnibus conſentientibus , nonnullis etiam jubentibus & cogentibus pergere , & ſi contra te judicaretur , etiam trans mare proficiſcereris : atque hoc modo vel annuam vel eo amplius abſentiam tuam nulla querela revocaret , ne alius poſſideret terram , non animæ , ſed corpori pauperum neceſſariam : quorum tamen famem vivæ arbores meæ multo facilius mihique gratius , ſi diligenter colerentur , explerent ? Cur ergo ad diſcendam agriculturam meam vacationem temporis tibi defuiſſe cauſſaris ? Dic mihi quid reſpondeam, rogo te ? An forte vis dicam : Senex Valerius dum me omnibus rebus inſtructum eſſe credidiſſet , quanto amplius me dilexit , tanto minus iſta diſcere permiſit ?

6. Adtende omnia iſta , ſenex Valeri , obſecro te per bonitatem & ſe-

veritatem Chriſti, per miſericordiam & judicium ejus, per eum qui tantam tibi inſpiravit erga nos caritatem, ut ne te, nec pro lucro animæ noſtræ, audeamus offendere. Sic autem mihi Deum & Chriſtum teſtem facis innocentiæ & caritatis, & ſinceri affectus quem circa nos habes, quaſi ego non de his jurare omnibus poſſim. Ipſam ergo caritatem & affectum imploro, ut miſererearis mei, & concedas mihi, ad hoc quod rogavi, tempus quantum rogavi, atque adjuves me orationibus tuis, ut non ſit inane deſiderium meum, nec infructuoſa Eccleſiæ Chriſti atque utilitati fratrum & conſervorum meorum abſentia mea. Scio quod aliam caritatem pro me orantem, maxime in tali cauſſa, non deſpiciet Dominus, & eam ſicut ſacrificium ſuavitatis accipiens, fortaſſis breviore tempore quam poſtulavi me ſaluberrimis conſiliis de ſcripturis ſuis reddet inſtructum.

EPI-

EPISTOLA CCVIII. (a)

Dominæ merito ſuſcipiendæ & in Chriſti membris honorandæ filiæ FELICIÆ, AUGUSTINUS in Domino ſalutem.

NOn dubito animum tuum & pro tua fide & aliorum infirmitate vel iniquitate turbatum; cum ſanctus Apoſtolus plenus viſceribus caritatis confiteatur, & dicat (1). *Quis infirmatur, & non ego infirmor? quis ſcandalizatur, & non ego uror?* Unde etiam ego ipſe compunctus, pro tua, quæ in Chriſto eſt, ſalute ſollicitus, has vel conſolatorias, vel exhortatorias literas ad tuam ſanctitatem dandas putavi: quoniam in Domini noſtri Jeſu Chriſti cor-

(a) Alias 109. *Scripta fort. circ. an.* 423. . *Argumentum hujus Epiſtolæ*. Auguſtinus Feliciam virginem, quæ malam quorundam Eccleſiæ paſtorum [forte Antonii Fuſſalenſis Epiſcopi, de quo vide ſubſequentem 209. Auguſtini Epiſtolam, vitam iniquiori animo ferebat, admonet, ne ſcandalis offenſa ab Eccleſia Catholica umquam recedat.

(1) 2. Cor. 11. 29.

corpore, quod eſt Eccleſia ejus & unitas membrorum ejus, germaniſſima nobis facta es, quæ tamquam honorabile membrum in ejus compage diligeris, & nobiſcum illius ſancto Spiritu vivis.

2. Unde te admoneo ne gravius perturberis his ſcandalis, quæ ideo ventura prædicta ſunt, ut quando veniret, reminiſceremur eſſe prædicta, & non eis valde commoveremur. Nam hæc ipſe Dominus in Evangelio ita prædixit (1). *Væ mundo ab ſcandalis: oportet venire ſcandala: væ autem homini illi per quem ſcandalum venit*. Qui ſunt ipſi homines, niſi de quibus dicit Apoſtolus (2), *ſua quærentes, non quæ Jeſu Chriſti*. Alii ſunt ergo qui propterea tenent paſtorales cathedras, ut Chriſti gregibus conſulant; alii vero qui propterea in eis ſedent, ut ſuis honoribus temporalibus & commodis ſæcularibus gaudeant. Iſta duo genera paſtorum, aliis morientibus, aliis naſcentibus, in ipſa Catholica neceſſe eſt uſque ad finem ſæculi & uſque ad Domini judicium perſeverent.

(1) Mat. 18. 7. (2) Philipp. 2. 21.

rent. Si enim temporibus Apoſtolorum fuerunt tales inter quos falſos fratres Apoſtolus gemeret, & diceret (1), *Periculis in falſis fratribus*; nec eos per ſuperbiam ſepararet, ſed per tolerantiam ſuſtineret; quanto magis temporibus noſtris neceſſe eſt ut ſint, cum de tempore ſæculi, quod propinquant ad finem, apertiſſime Dominus dicat (2) *Quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet caritas multorum*. Sed quod ſequitur, nos debet conſolari, & exhortari (3); *Qui perſeveraverit*, inquit, *uſque in finem, hic ſalvus erit.*

3. Sicut autem ſunt paſtores boni & mali, ſic etiam in ipſis gregibus ſunt & boni & mali. Boni ovium nomine ſignificantur, mali vero hœdi appellantur: ſed commixti pariter paſcunt, donec veniat princeps paſtorum, qui dictus eſt (4) *unus Paſtor*; & quemadmodum ipſe promiſit, ſeparet ſicut paſtor oves ab hœdis: Nobis enim imperavit congregationem, ſibi autem ſervavit ſeparationem: quia ille debet ſeparare, qui neſcit errare

re

(1) 2. Cor. 11. 26. (2) Mat. 24. 12. (3) Ib. v. 13. (4) Jo. 10. 16. Mat. 25. 32.

re . Nam qui ſeparare ante tempus , quod ſibi Dominus , ſervavit , ſuperbi (1) ſervi facile auſi ſunt , ipſi potius ab unitate catholica ſeparati ſunt: Nam ſchiſmate immundi mundum gregem unde habere potuerunt ?

4. Ut ergo (2) in unitate maneamus, nec offenſi ſcandalis palearum aream dominicam deſeramus, ſed potius uſque in finem ventilationis frumenta perſeveremus , & comminutam ſtipulam firmo caritatis pondere toleremus ; ipſe paſtor noſter in Evangelio de paſtoribus bonis nos admonet , ut propter bona opera eorum , nec in eis ipſis noſtram ſpem ponamus; ſed eum, qui tales illos fecit , patrem , qui in cælis eſt glorificemus , & de paſtoribus malis , quos nomine Scribarum & Phariſæorum ſignificare voluit , docentes bona & facientes mala .

5. Nam de bonis paſtoribus ita loquitur (3), *Vos eſtis lumen mundi. Non poteſt civitas abſcondi ſuper montem conſtituta ; neque accendunt lucernam , & ponunt eam ſub modio , ſed ſuper can-*

[1] Donatiſtæ. [2] Matt. 3. 12. [3] Matt. 5. 14.

candelabrum, at luceat ominibus, qui in domo ſunt. Sic luceat lumen veſtrum coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. De malis autem paſtoribus oves admonet, dicens, (1) *Super cathedram Moyſis ſedent, quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, & non faciunt.* His auditis, oves Chriſti etiam per malos doctores vocem ipſius audiunt, & unitatem illius non relinquunt: quia bonum, quod eos audiunt dicere, non eſt ipſorum, ſed illius. Et ideo ſecuræ oves paſcuntur, quia & ſub malis paſtoribus paſcuis dominicis nutriuntur. Non autem faciunt malorum facta paſtorum, quia talia opera non ſunt illius, ſed ipſorum. Quos autem bonos vident, non ſolum audiunt bona, quæ dicunt; ſed etiam imitantur bona, quæ faciunt. De talibus erat Apoſtolus, qui dicebat (2), *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Iſte lumen erat illuminatum a lumine ſempiterno ipſo Domino Jeſu Chriſto, & in candelabro poſitum

e-

(1) Mat. 20. 2. [2] 1. Cor. 11. 1.

erat, quia in ejus Cruce gloriabatur ; unde ait (1), *Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti*.(2) Et quia non ſua quærebat, ſed quæ Jeſu Chriſti, quamvis ad imitationem ſuam, quos [3] per Evangelium genuerat, hortatur : tamen corripit graviter eos, qui per Apoſtolorum nomina ſchiſmata fecerunt, & objurgat illos qui dicebant [4], *Ego ſum Pauli. Nunquid Paulus pro vobis*, inquit, *crucifixus eſt? aut in nomine Pauli baptizati eſtis?*

6. Hinc intelligimus & bonos paſtores non ſua quærentes, ſed quæ Jeſu Chriſti ; & bonas oves, quamvis imitentur facta paſtorum bonorum, tamen in eis non ponere ſpem ſuam, quorum miniſterio ſunt congregatæ, ſed in Domino potius, cujus ſanguine ſunt redemptæ : ut quando forte incurrerint in paſtores malos, doctrinam illius prædicantes, & ſua mala opera facientes, quæ dicunt, faciant ; quæ autem faciunt, non faciant ; nec propter filios iniquitatis, paſcua deſerant

(1) Galat. 6. v. 14. (2) Phil. 2. v. 21. (3) 1. Cor. 4. 15. (4) 1. Cor. 1. 12.

rant unitatis. In Catholica enim Eccleſia, quæ non in ſola Africa, ſicut pars Donati, ſed per omnes gentes, ſicut promiſſa eſt, dilatatur atque diffunditur (1), *in univerſo mundo*, ſicut dicit Apoſtolus, *fructificans*, *& creſcens*, & boni ſunt & mali. Ab ea vero ſeparati, quandiu contra illam ſentiunt, boni eſſe non poſſunt; quia etſi aliquos eorum bonos videtur oſtendere quaſi laudabilis converſatio, malos eos facit ipſa diviſio dicente Domino (2), *Qui mecum non eſt, adverſum me eſt; & qui mecum non colligit, ſpargit.*

7. Unde & exhortor, Domina merito ſuſcipienda, & in Chriſti membris honoranda filia, ut quod tibi Dominus præſtitit, fideliter teneas, eumque corde toto diligas, & ejus Eccleſiam, qui te non permiſit virginitatis tuæ fructum cum perditis perdere vel perire. Si enim de iſto ſæculo exires ſeparata ab unitate corporis Chriſti, nihil tibi prodeſſet ſervata integritas corporis tui. Sed Deus, qui dives eſt in miſericordia, fecit juxta te, quod in Evangelio ſcriptum eſt

(1) Coloſs. 1. 6. (2) Matth. 12. 30.

eſt ; cum ſe excuſarent invitati ad cœnam patris familias , inter cœtera dixit ſervis ſuis (1), *Exite in vias & ſepes, & quoſcumque inveneritis cogite intrare.* Tu ergo quamvis dilectionem ſinceriſſimam debeas etiam bonis ſervis ejus , per quorum miniſterium intrare coacta es ; in illo tamen debes ſpem ponere , qui convivium præparavit , cui & tu ad vitam æternam beatamque ſollicita es. Ei quippe commodans cor tuum , & propoſitum tuum , & ſanctam virginitatem tuam , & fidem , & ſpem & caritatem tuam , non moveberis ſcandalis , quæ abundabunt uſque in finem ; ſed ſtabili robore pietatis ſalva eris , atque in Domino glorioſa , in ejus unitate perſeverando uſque in finem . Quomodo autem hanc acceperis pro te ſollicitudinem meam , quam quibus potui litteris tibi inſinuare curavi , fac ut noverim reſcriptis tuis . Dei miſericordia & gratia te ſemper protegat .

MO-

(1) Matth. 29. 9.

MONITUM.

Qua cauſſa, & occaſione elucubrata fuerit, atque evulgata iſtæc admonitio, ipſe doctiſſimus, ac piiſſimus Cardinalis Bellarminus enarrat in ſua præfatione ad Lectorem (*inter acta Legationis Helveticæ pag.* 256.) Opuſculum hoc non eo animo ſcripſi, ut typis mandaretur; ſed ut nepos meus creatus Epiſcopus haberet a me quaſi commonitorium breve, unde in officio illo valde periculoſo aliquantulum juvaretur. Quis autem libellum illum meum prælo dignum cenſuerit, & re ipſa Lutetiæ excudendum curaverit, neſcio. Nemo enim ad me de ea re aliquid ſcripſit; neque conſenſum, aut conſilium meum ullus quæſivit. Sed in bonam partem omnia accepi; exiſtimo enim quicumque is fuerit, bono animo id eum feciſſe. *Hoc igitur opuſculum recuſum Romæ fuit ipſo adhuc ſuperſtite Auctore; deinde longe poſt ejus obitum ibidem anno* 1676. typis Franciſci Tizzoni in Enchiridio Eccleſiaſticorum, *& anno* 1677. apud Joſephum Corvi, & Bartholomæum Leopardi; *denique Tugii anno* 1729. inter acta Helveticæ Legationis *opera celeberrimi, atque eruditiſſimi Cardinalis Paſſionei tunc Legati Apoſtolici apud Helvetios, qui in Monito pag.* 253. *ita inquit*. Peropportuna viſa eſt nova editio aureæ

Admonitionis, quam Robertus Bellarminus S. R. E. Cardinalis ſcientia Sanctorum, ac Deo plenus ad nepotem ſuum Epiſcopum Theanenſem de ejus ſalute vehementer ſollicitus exaravit. *Hæc Acta cum opuſculo Bellarminiano denuo prælum ſubiere Romæ* apud Mainardum *non multis abhinc annis. Attamen tum illa Acta, tum alia quælibet Bellarminianę Admonitionis editio modo inventu rara ſunt adeo, ut venelia apud Bibliopolas ægerrime reperiantur. Quapropter utillimum, ac pergratum accidet animarum Præſulibus, cunctiſquè Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & ſacrarum litterarum pie, ac ſolide ſtudioſis, ſi iterum in hoc tomo aureum hujuſmodi opuſculum emittatur in lucem, ut a plurimis haud multo ære poſſit comparari.*

VEN.

VEN. ROBERTI BELLARMINI EX SOC. JESU S. R. E. CARDINALIS *ADMONITIO* AD EPISCOPUM THEANENSEM NEPOTEM SUUM.

Quæ neceſſaria ſint Epiſcopo, qui vere ſalutem ſuam æternam in tuto ponere velit.

QUod SALVATOR Noſter ait, multos eſſe vocatos, & paucos electos, & multos eſſe, qui ingrediuntur viam latam, quæ ducit ad perditionem, paucos autem, qui viam anguſtam, quæ ducit ad vitam, inveniunt, id in Epiſcopis etiam locum habere videtur, cum S. Joannes Chryſ. hom. 3. in Acta Apoſtolorum dicat, paucos eſſe ex ordine Epiſcoporum qui ſalventur. *Etenim*, inquit, *ſi noviſſes, quod Epiſcopus debet omnium onera geſtare*:

quod aliis iraſcentibus datur venia, ipſi vero nequaquam: quod aliis peccantibus ſupereſt excuſatio, ipſi vero minime: haudquaquam feſtinaſſes ad Primatum, haudquaquam accurriſſes. Hic enim omnium linguis expoſitus eſt, omnium judiciis objectus, & ſapientium, & inſipientium; curis perpetuis obtunditur, tum diurnis, tum nocturnis. Multos habet, quibus eſt inviſus, multos habet invidentes, &c. Poſtea ſubjungit: *Dic mihi, ſi qui decem habet filios ſubditos aſſidue cum ipſo viventes, cogitur ſine intermiſſione curam illorum agere, quid non patietur hic, qui tot habet non domeſticos, ſed obedientiam habentes in ſua ipſorum poteſtate?* &c. Et rurſum, *Quam multos cogitur offendere volens nolens? quam multos objurgare, velit nolit? Non temere dico, ſed ut affectus ſum ac ſentio. Non arbitror inter ſacerdotes multos eſſe qui ſalvi fiant, ſed multos eſſe qui pereant. In cauſa eſt, quoniam res excelſum requirit animum. Multas enim habet cauſas, quæ depellant ipſum a ſuis moribus, & innumeris oculis illi opus undique. Non vides quam multas oportet res*

a-

adeſſe Epiſcopo, ut ſit appoſitus ad docendum, ut tolerans malorum, ut tenax ſit, ac fidelis in doctrina ſermonis? Quantæ hoc difficultatis, & quod alii peccant, illi imputatur. Nihil dico præterea, ſi vel unus tantum decedat non initiatus, nonne totam ipſius ſubvertit ſalutem? Unius enim animæ perditio tantam habet jacturam, uti nulla ratione poſſit æſtimari; etenim ſi unius animæ ſalus tanti eſt, ut ob hanc filius Dei fieret homo, tantaque pateretur, perditio, cogita, quantam conciliabit pœnam? Quod ſi quis ob hominem in hac vita perditum morte dignus eſt, quanto magis ille? &c. Et paulo poſt, *Proinde ſi quis ad ſummum ſacerdotium acceſſerit, velut ad ſollicitudinem & curam, nullus illud facile ſuſceperit. Nunc autem non aliter quam profanos magiſtratus, & hanc affectamus dignitatem: nimirum ut honorificemur, & glorificemur apud homines, perdimur apud Deum.*

Et ratio idem confirmat; quia nullum eſt officium periculoſius, & quod majorem vitæ perfectionem requirat, quam officium Pontificale; ut ſcribit

Sanctus Auguſtinus. *Perfectio enim paucorum eſt, & imperfectorum infinitus eſt numerus* [1]. Propterea ajebat ipſe Epiſt. 148. quæ eſt ad Valerium: *Ante omnia peto, ut cogitet religioſa prudentia tua, nihil eſſe in hac vita, & maxime hoc tempore, facilius & lætius, & hominibus acceptabilius Epiſcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, ſi perfunctorie atque adulatorie res agatur; ſed nihil apud Deum miſerius, & triſtius, & damnabilius. Item nihil eſſe in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius, laborioſius, periculoſius Epiſcopi, Presbyteri aut Diaconi officio, ſed apud Deum nihil beatius, ſi eo modo militetur, quo noſter Imperator jubet. Quis autem iſte ſit modus, nec a puericia, nec ab adoleſcentia mea didici; & eo tempore quo diſcere cœperam, vis mihi facta eſt, merito peccatorum meorum* [*Nam quid aliud exiſtimem neſcio*] *ut ſecundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noveram &c.*

Et hinc erant lacrimæ illæ, quas me fundere in civitate, ordinationis meæ tempore, nonnulli fratres animadverterun-

(1) *V. ſupr. p.* 325.

runt , & neſcientes cauſas doloris mei, quibus potuerunt ſermonibus, qui omnino ad vulnus meum non pertinerent, tamen bono animo conſolati ſunt. Sed multo amplius expertus ſum, quam putabam , non quia novos aliquos fluctus aut tempeſtates vidi, quas ante non noveram , vel non audieram, vel non legeram , vel non cogitaveram , ſed ad eas vitandas aut perferendas ſolertiam, & vires meas omnino non noveram & alicujus momenti arbitrabar , &c. Et poſtea addit; *Quid enim reſponſurus ſum Domino Judici, &c. Si ergo mihi dicat: Serve nequam , ſi villa Eccleſiæ calumnioſum aliquem pateretur , cujus fructibus colligendis magna opera impenditur, neglecto agro, quem rigavi ſanguine meo: ſi quid agere pro ea poſſes apud judicem terræ , nonne omnibus conſentientibus, nonnullis etiam jubentibus, & cogentibus pergeres, & ſi contra te judicaretur , etiam trans mare proficiſcereris: atque hoc modo vel annuam, vel eo amplius abſentiam tuam nulla querela revocaret , ne alius poſſideret terram , non animæ ſed corpori pauperum neceſſariam ; quorum tamen famem vi-*

væ arbores meæ multo facilius mihique gratius, ſi diligenter colerentur, explerent? Cur ergo, ad diſcendam agriculturam meam, vacationem temporis tibi defuiſſe cauſaris? Dic mihi quid reſpondeam rogo te? &c.

Quare ſi quis velit in tuto ſalutem ſuam collocare, & ſimul oporteat eum Epiſcopali officio fungi, is omnino debet de novem Controverſiis, certam veritatem inquirere, & non reſpicere, quid multi hoc tempore dicant, aut faciant; & ſi rei certitudo non poſſit ad liquidum apparere, debet omnino tutiorem partem ſequi, & nulla ratione, nullius imperio, nulla utilitate temporali propoſita ad minus tutam partem declinare. Agitur enim de ſumma rei, cum de ſalute æterna tractatur, & facillimum eſt conſcientiam erroneam exemplo aliorum induere, & eo modo, conſcientia non remordente, ad eum locum deſcendere, ubi vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

PRI-

PRIMA CONTROVERSIA

An liceat appetere, vel saltem optare Episcopatum.

HAnc controversiam non posui in admonitione ad Nepotem meum, quia, cum eam scriberem, jam ille Episcopus erat. Visum est autem in recusione illam addere; quia non desunt hoc tempore, qui Episcopatum non solum appetant, sed etiam petant. Quibus verissime dici potest, *Nescitis quid petatis*. Occasio hujus quæstionis nata est ex illa sententia B. Pauli in priore ad Timotheum: (1. *Tim.* 3.) *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*. Videtur enim Apostolus ponere Episcopatum inter ea, quæ laudabiliter appeti possunt. Et quidem sanctus Gregorius in prima parte Pastoralis scribit, tempore Apostolorum fuisse laudabile, Episcopatum appetere, quoniam idem erat, atque appetere martyrium. Tunc enim primi, qui quærebantur ad necem, Episcopi

e-

erant. *Notandum*, inquit, [1. *Parte Paſtoral. cap.* 8.) *quod illo in tempore hoc dicitur quo quiſquis plebibus præerat, primus ad martyrii tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit epiſcopatum quærere, quando per hunc quemque dubium non erat, ad ſupplicia graviora pervenire*. Hæc ille. Sed communis expoſitio, quam etiam S. Gregorius in eodem loco ſequitur, eſt quod qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus, id eſt, rem perfectiſſimam, & altiſſimam deſiderat. Quod explicat Apoſtolus dicens: *Oportet enim Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe*. Ex quo ſequitur, ut Epiſcopatus non ſit deſiderandus, ſed admirandus; quippe qui Angelicam puritatem, & perfectionem requirat.

Favet, inquit ibibem S. Gregorius, *ex deſiderio, & terret ex præcepto, ac ſi aperte dicat, laudo quod quæritis, ſed prius diſcite, quid quæratis, ut dum voſmetipſos metiri negligitis, tanto fœdior veſtra reprehenſibilitas appareat, quanto & a cunctis conſpici in honoris arce feſtinatis*. Hæc ille. Eadem eſt ſententia aliorum Doctorum. Sed hoc loco

ſa-

ſatis mihi eſſe videtur, ſi adducam verba S. Auguſtini, & S. Thomæ, quorum alter Patrum, alter Scholaſticorum princeps habetur. Sanctus Auguſtinus in libris de Civitate Dei apertiſſime ſcribit, (*Lib.* 19. *cap.* 19.) *Locus ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, etſi ita teneatur, atque adminiſtretur ut decet: tamen indecenter appetitur*. Sanctus Thomas (in explicatione verborum Apoſtoli, *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat*) *aut*, inquit, *appetit aliquis circumſtantias, & tunc neſcit quid appetat, aut appetit ipſum opus, & hoc eſt ſuperbiæ*. Declarat idem auctor in ſecunda ſecundæ, quid vocaverit circumſtantias, & quid vocaverit opus, & dicit circumſtantias eſſe altitudinem gradus, honorem illi debitum, & ſufficientiam temporalium facultatum: opus autem eſſe dicit, ipſum officium Epiſcopale. Et quidem deſiderare epiſcopatum ratione circumſtantiarum, dicit manifeſtiſſime, eſſe illicitum, quia pertinet ad cupiditatem, vel ambitionem. Appetere officium Epiſcopale, ex ſe bonum eſſe dicit, & laudabile

bile : ſed quia epiſcopale officium habet annexam celſitudinem gradus , quæ ab officio ſeparari non poteſt , præſumptuoſum videri dicit , quod aliquis appetat præeſſe . Et revera , cum Epiſcopus debeat inter alios homines lucere , ut ſol inter ſtellas , ut S. Joannes Chryſoſtomus affirmat ſcribens in priorem ad Timotheum , (*hom.* 10. *in pri. ad Tim.*) & ex ſententia S. Gregorii in ſecunda parte paſtoralis debeat Epiſcopus ſupereminere ſuper homines ſibi ſubjectos , quantum præſtat homo pecudibus , & ex doctrina Concilii Tridentini (*Seſſ.6. c.* 1.) Epiſcopi officium ſit angelicis humeris formidandum , mirum eſt , ſi quis nimis prorſus amens , audet Epiſcopi officium appetere . At S. Thomas in loco ſupra notato ſcribit, imminente manifeſta neceſſitate , poſſe Epiſcopatum appeti . Reſpondeo , admonendos eſſe ambitioſos , ut manifeſtam illam neceſſitatem expectent . Quæ ſi tempore ſuo non advenerit , ut temporibus noſtris & temporibus patrum noſtrorum non advenit , quieſcant , nec ſolum petere non audeant , ſed nec ullo

mo-

modo appetere, alioqui cum S. Bernardo in libro de conſideratione illis dicemus, (*Lib.* 4. *c.* 5.) *Alius pro alio, alius forte, & pro ſe rogat : pro quo rogaris, ſit ſuſpectus ; qui ipſe rogat pro ſe, jam judicatus eſt* . Et quidem ego veterum exempla conſiderans, invenio plurimos ſanctos viros, omnibus ætatibus epiſcopatum vel recuſaſſe, vel non niſi invitos, & coactos ſuſcepiſſe : qui petierint, vel appetierint, nullos omnino ſanctos viros reperire potui. De S. Cornelio Papa, & Martyre ſic (ſcribit *Lib.* 4. *Epiſt.* 2.) S. Cyprianus ad Antonianum ; *Epiſcopatum*, inquit, *nec poſtulavit, nec voluit, nec ut ceteri quos arrogantiæ, & ſuperbiæ ſuæ tumor inflat, invaſit : ſed quietus & modeſtus, & quales eſſe conſueverunt, qui ad hunc locum divinitus eliguntur, pro pudore virginalis conſcientiæ ſuæ, & pro humilitate ingenitæ ſibi & cuſtoditæ verecundiæ, non ut quidam, vim fecit, ut Epiſcopus fieret, ſed vim paſſus eſt, ut Epiſcopatum coactus exciperet* . De ſancto Ambroſio ſcribit Paulinus in ejus vita, eum Epiſcopum electum, non ſolum fugam attentaſſe, ſed etiam

im-

impudicas mulieres ad ſe vocaſſe, ut indignus epiſcopatu judicaretur. Et tandem omnino invitum, & coactum ad Epiſcopatum evectum fuiſſe. De Sancto Joanne Chryſoſtomo ex libris ejus de ſacerdotio perſpicue intelligi poteſt, quantum ab Epiſcopatu ſuſcipiendo abhorruerit. De Sancto Auguſtino, ex ejus ſermone de communi vita clericorum, manifeſtè colligitur, eum totis viribus, & omni animi proviſione contendiſſe, ne Epiſcopus fieret. Hoc idem de Sancto Gregorio intelligi poteſt ex Joanne Diacono in vita Sancti Gregorii, (*Lib.* 1. *c.* 44.) ubi de fuga ejus ſic loquitur: *Quia palam egredi porta civitatis non poterat, a negotiatoribus exponendum ſe diſſimulato habitu callidus impetravit, ſylvarum ſaltus expetiit. cavernarum latibula requiſivit; in quibus dum ab omnibus ſumma ſollicitudine quæreretur, indicio columnæ fulgidæ ſuper ſe jugiter e cœlo dependentis agnoſcitur, capitur, trahitur, & apud B. Petri Apoſtolorum Principis templum ſummus Pontifex conſecratur.* De ſancto Fulgentio ſic loquitur auctor vi-

tæ ejus . *Tunc Beatus Fulgentius eligentium vota velociori præveniens fuga , latebris incertis abſconditur , nec quæſitus ullatenus invenitur* . Et infra *Tunc aggregata violentæ multitudinis manu , repente Beatus Fulgentius in propria cellula reperitur , invaditur , tenetur , ducitur , & Pontifex eſſe non rogatur , ſed cogitur* . De Sancto Anſelmo ſic ſcribit Edinerus libro ſecundo vitæ ejus . *Audit hoc ille , (Anſelmus videlicet electionem ſuam) & fere uſque ad exanimationem ſui contradicit , reluctatur , & obſiſtit . Prævalet tamen Eccleſiæ Dei conventus . Rapitur ergo & violenter in vicinam Eccleſiam cum hymnis , & laudibus portatur magis , quam ducitur* . Denique ut omittam alia multa , B. Andreas Epiſcopus Feſulanus , ut in ejus vita fideliter conſcripta legitur , electus Epiſcopus , timens ne ſub tanto onere premeretur , tertio milliario ab urbe apud Carthuſienſes latitavit , nec niſi per cæleſtem revelationem certior factus electionem ſuam eſſe a Deo , umquam aſſentiri voluit . Hæc pauca exempla recenſere volui à prima , media , & ulti-

ma

ma ætate Eccleſiæ repetita, ut intelligamus ſemper Deo placuiſſe, ut Epiſcopale officium non ambiretur, ſed formidaretur; & non ſine multa ratione etiam in jure civili ſcriptum inveniri. Tantum ab ambitu debet [Antiſtes] (*C. de Epiſc. & Cler. lib.* 29.) eſſe ſepoſitus, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat, ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi. Profecto enim indignus eſt ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus invitus; cum qua lege concordat Sanctus Bernardus in libris de conſideratione admonens Eugenium Papam, ac dicens: (*Lib.* 4. *c.* 5.) *Non volentes, neque currentes aſſumito, ſed cunctantes, ſed renuentes: etiam coge illos, & compelle intrare.* Ex his perſpicuum eſſe opinor, quam longe aberrent a via veritatis, & ſalutis ſuæ, & aliorum, qui cum nulla ratione comparandi ſint cum ſanctis illis viris, qui Epiſcopatum inviti, & coacti ſuſceperunt, vel etiam ut eum ſuſciperent, nulla ratione adduci potuerunt, ut ſanctus Bernardus, S. Thomas, & alii non pauci, & tamen anhelant, & currunt ad regi-

gimen animarum, quaſi ad bravium, & vere neſciunt, quid ſit quod quærunt. Sed ſcient, quando ſcire non proderit, & quando cum reprobis dicent; (*Sap.* 5.) *Ergo erravimus a via veritatis, & juſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol intelligentiæ non eſt ortus nobis: quid nobis profuit ſuperbia, aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? tranſierunt omnia illa tamquam umbra.*

SECUNDA CONTROVERSIA

An Epiſcopus teneatur in Eccleſia ſua reſidere, & non inde diſcedere, niſi ad tempus, ob cauſas in Concil. Trid. ſeſſ. 33. cap. 1. explicatas

CONCILIUM ſic habet. *Cum Chriſtiana charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia, ac evidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitas aliquos nonnunquam abeſſe poſtulent, & exigant, decernit eadem ſacroſancta Synodus has legitimæ abſentiæ cauſas à beatiſſimo Romano Pontifice, aut Metropolitano, vel eo abſente, ſuffraganeo Epiſcopo an-*

tiquiori reſidente , qui idem Metropolitani abſentiam probare debebit , in ſcriptis eſſe approbandas , niſi cum abſentia inciderit propter aliquod munus & Reip. officium Epiſcopatibus adjunctum : cujus quoniam cauſæ ſunt notoriæ , & interdum repentinæ , nec eas quidem ſignificari Metropolitano neceſſe erit . Ad eundem tamen cum Concilio Provinciali ſpectabit judicare de licentiis à ſe & a ſuffraganeo datis , & videre , nequis eo jure abutatur , & ut pœnis canonicis errantes puniantur &c.

Jam qui veritatem , aut partem tutiorem quærit , perpendat , quid de ea re ſentiant D. Thom. , Cajetanus & alii.

Sanè D. Thomas. q. 185. artic. 5. ſic reſpondet.

Dicendum quod in qualibet obligatione præcipue attendi debet obligationis finis . Obligant autem ſe Epiſcopi ad exequendum paſtorale officium propter ſubditorum ſalutem . Et ideo ubi ſubditorum ſalus exigit perſonæ paſtoris præſentiam , non debet paſtor perſonaliter ſuum gregem deſerere , neque propter aliquod commodum temporale , neque etiam propter aliquod perſonale pe-

periculum imminens, cum bonus paſtor animam ſuam ponere teneatur pro ovibus ſuis. Si vero ſubditorum ſaluti ſufficienter in abſentia paſtoris per alium provideri poſſit, tunc licet paſtori vel propter aliquod commodum Eccleſiæ, vel perſonæ periculum corporaliter gregem deſerere. Unde Auguſtinus dicit in Epiſtola ad Honoratum: Fugiant de civitate in civitatem Chriſti, quando eorum quiſque a perſecutoribus quæritur, ut ab aliis qui non ita quæruntur, non deſeratur Eccleſia. Cum autem omnium eſt commune periculum, hi qui aliis indigent, non deſerantur ab his, quibus indigent. Si enim perniciosum eſt nautæ in tranquillitate navem deſerere; quanto magis in fluctibus? ut dicit Nicol. Papa, & habetur 7. quæſtion. 1. &c. His addit Cajetanus in commentario ad hunc locum Sancti Thomæ, *Paſtor nec nomen paſtoris meretur, ſi non perſonaliter attendat ſuo gregi.* Non enim quilibet ovium dominus, ſed ille tantum, qui paſcit ſuas, vocatur paſtor. Alioquin principes habentes multos ovium greges, quos per alios paſcunt, paſtores ovium

eſſent ; quod falſum eſt . Epiſcopus autem eſt vere paſtor , juxta verbum Domini ad Petrum : *Paſce oves meas ;* Ad hoc dicitur , quod Epiſcopus tenetur ex præcepto divini juris ad reſidendum perſonaliter in ſuo Epiſcopatu . Ad cujus evidentiam tria agenda ſunt . Primo monſtrabitur , quod hoc cadit ſub præcepto divino . Secundo ex qualitate præcepti redditur ratio contingentium . Tertio ſatisfiet objectis . Quoad primum : Ad illud tenetur Epiſcopus ſub præcepto divino , quod neceſſarium eſt ad finem Epiſcopi , qui eſt cura animarum ; Sed reſidentia Epiſcopi eſt neceſſaria ad curam animarum ; Ergo Epiſcopus tenetur ad perſonaliter reſidendum in ſuo Epiſcopatu . Major propoſitio eſt per ſe nota , & patet inductive . Conſtat namque quod omnis , qui ſimpliciter tenetur ad aliquid agendum , tenetur ad medium neceſſarium ad illam actionem . Dixi autem ſimpliciter , ad diſtinctionem eorum , qui tenentur ex ſuppoſitione , v. g. famulus tenetur ad ſequendum dominum , ſi providetur ei de equo & expenſis . Mi-

li-

lites aliqui tenentur ad pugnandum, ſi providetur eis de armis, &c. Epiſcopus autem non ex ſuppoſitione, ſed abſolute & ſimpliciter tenetur ad curam animarum, & propterea tenetur ad medium ſibi poſſibile neceſſarium ad curam animarum. Nec ſolum tenetur, ſed eadem neceſſitate qua tenetur ad finem, tenetur ad medium: ex quo medium eſt ita neceſſarium, quod ſine illo non poteſt finem conſequi; & quia conſtat, quod de neceſſitate præcepti divini juris tenetur Epiſcopus ad curam animarum, conſequens eſt, quod etiam de neceſſitate præcepti teneatur ad medium neceſſarium ad curam animarum, & ſic patet major. Minor autem, ſcilicet, quod Reſidentia perſonalis Epiſcopi eſt neceſſaria ad curam animarum probatur: Epiſcopus tenetur ad curam animarum mediantibus his actibus perſonalibus, ſcilicet doctrina, miniſtratione ſacramentorum, conſecrationibus, viſitatione, cuſtodia ac diligentia. Ergo reſidentia perſonalis Epiſcopi eſt neceſſaria ad curam animarum. Conſequentia iſta eſt clariſſima-

ma-

ma . Antecedens quoad ſingulas ejus partes probatur .

Quoad doctrinam patet ex auctoritate Apoſtoli: *Oportet Epiſcopum eſſe Doctorem* ; & non dicit : Oportet Epiſcopum habere Doctorem , & in ordinatione Epiſcopi dicitur : *Vade , prædica populo Dei ;* & non dicitur : mitte ad prædicandum , &c.

Quoad viſitationem , cuſtodiam ac vigilantiam , patet ex eo , quod niſi ad hæc perſonaliter teneretur , non eſſet ipſe paſtor cuſtodiens gregem , & vigilans ſuper eo , ac viſitans ſingulas oves ut cuique tribuat , quod convenit , ſed ut dictum eſt eſſet dominus ovium , habens paſtorem ovium , illum ſcilicet mercenarium cui committit , quod vigilet , cuſtodiat & viſitet . Et tamen liquido conſtat Epiſcopos ipſos eſſe paſtores ovium Chriſti , & ad illos ſpectant actus ſex *Exech.* 34. a Domino expreſſi , ſcilicet conſolidare infirmum , ſanare ægrotum , alligare confractum , reducere abjectum , requirere perditum , cuſtodire pingue ac forte . Ad illos denique in Petro dictum eſt , *Paſce* , non , *Paſcere fac*

e-

Oves meas, &c.

Quibus ſubſcribit Dominicus Soto de Juſtitia, & Jure lib. 10. q. 3. his verbis.

Indubie tenenda eſt pars affirmativa, quam hic expreſſe D. Tom. in priori concluſione affirmat. Quandoquidem ait, propter nullum imminens periculum perſonale licere Epiſcopo Eccleſiam ſuam tempore neceſſitatis deſerere: Idque confirmat teſtimonio Chriſti, quod ideo in ſenſu præceptorio intelligit, ſic ſcilicet quod nemo ſit bonus paſtor bonitate quæ ad gratiam, amicitiamque Dei retinendam neceſſaria eſt, niſi ubicumque neceſſitatis caſus occurrerit, cum periculo vitæ, gregi ſuo, favore & auxilio præſens uſque ad mortem adfuerit. Idque Auguſtinus ſupra ad Honoratum citatus aſſeveranter enuntiat, dicens, quod inſtante perſecutione Epiſcopus non poteſt fugere, ſed exemplo Chriſti debet animam pro ovibus ſuis ponere. Verbum namque, (*non poteſt*) neceſſitatem præcepti ſignificat. Unde S. Thom. 2. 2. quæſt. 26. art. 5. ad 3. argumentum, ubi ait, non ſem-

per charitatis neceſſitatem obligare hominem ad offerendum vitam pro amico ; caſum excipit , quo tenetur ejus ſaluti providere , ad officium potiſſime Epiſcopi alludens . Ab hac ergo veritate , de qua nemo unquam ambigere quivit , peregregium argumentum ſumitur , reſidentiam eſſe de jure divino . Nam ſi non eſſet , niſi de jure poſitivo , cum pontificia præcepta , ut quadrageſimale jejunium , & feſti obſervatio , ut libro 1. ſcriptum reliquimus , non conſueverint uſque ad mortis periculum obligare , non facile perſuaderet teneri Epiſcopum in periculo morti reſidere , eo potiſſimum quod , ut ſupra viſum eſt , prædicti auctores verbum Chriſti de ſe proprie aſſertum arbitrantur , & tamen , ſi illud verbum neges vim habere præcepti , nihil relinquis , unde inferatur teneri Epiſcopum tempore neceſſitatis vitam pro ſuo grege ponere , quæ tamen omnium eſt generalis confeſſio , &c.

Quare , etſi Cajetanus impræſentiarum eaſdem cauſas ſub tribus generibus complectatur , quæ ſunt , neceſ-

ſi-

ſitas impedimenti , qualitas negocii , & conditio perſonæ , ad commodum tamen Eccleſiæ ſunt omnes referendæ.

Propter ignaviam & perniciosiſſimam Epiſcoporum aliorumque paſtorum incuriam cuncta ſunt hæreticis plena ; qui ſacramenta omnia execrantur , blaſphemiiſque conſpurcant , unde ſequitur : [*Mal.* 23.] *& ecce ego projiciam a vobis brachium*, ſeu armum quod eſt robur dignitatis veſtræ , & regiminis baculum . Ac demum *Diſſpergam ſuper vultum veſtrum ventriculum ſolemnitatum veſtrarum*.

Simile eſt apud alium prophetam , nempe Zach. 11. *O Paſtor & idolum derelinquens gregem*. Ad vivum profecto exprimit naturam , ingeniumque paſtoris derelinquentis gregem . Eſt enim nil aliud , quam paſtoris idolum , nempe imaginem tantum præ ſe foris gerens , & perſonam paſtoris , ut ſculptus lapis , re tamen ipſa carens. *Gladius ſuper brachium ejus*, hoc eſt ſuper regiminis poteſtatem, *& ſuper dextrum oculum ejus* , puta , ſuper rectum ſenſum & judicium . Nam poſtquam ſua libido eos coegit Eccleſiæ gu-

gubernaculum deſerere, illico eis ſuadere incipit, non ea obligatione teneri quam ſapiens docet, quod eſt oculum dexterum eruere. Utinam ille, qui lux venit in mundum, quotquot ſuper candelabrum Eccleſiæ ſuæ erexit, ſic illuminet & inflammet, ut jura ſui muneris tum clare cognoſcant, tum & charitatis ardore moribus exhibeant, &c.

Ex quibus omnibus facile quivis intelliget, hoc tempore plurimos Epiſcopos in maximo periculo ſalutis amittendæ verſari. Ut enim auctores citati evidenter probant, Epiſcopus non poteſt deſerere gregem, niſi ad tempus ob urgentiſſimas cauſas, quia debet per ſe paſcere, & cuſtodire gregem, & ſuper ipſum invigilare, & rationem reddere Deo de ſingulis ſuis ſubditis qui pereunt. Vide & attentiſſime lege Concilium Tridentinum *Seſſ.* 5. *Capit.* 1. *de Reformatione*: nec ſolum attentiſſime lege quæ Spiritus Sanctus per concilium docuit, ſed cogita, & recogita ſingula verba, cauſas ibi redditas, pœnas appoſitas; & niſi penitus excœcatum cor habeas, in-

intelliges, Reſidentiam omnino eſſe neceſſariam. Concilium ſic habet.

Sacroſancta Synodus, eiſdem præſidentibus Apoſtolicæ ſedis legatis, ad reſtituendam collapſam admodum Eccleſiaſticam diſciplinam, depravatoſque in clero, & populo Chriſtiano mores emendandos ſe accingere volens, ab iis qui majoribus Eccleſiis præſunt, initium cenſuit eſſe ſumendum. Integritas enim præſidentium ſalus eſt ſubditorum: Confidens itaque per Domini, ac Dei noſtri miſericordiam, providamque ipſius Dei in terris Vicarii ſolertiam, omnino futurum, ut ad Eccleſiarum regimen, onus quippe Angelicis humeris formidandum, qui maximè digni fuerint; quorumque prior vita, ac omnis ætas à puerilibus exordiis uſque ad perfectiores annos per diſciplinæ ſtipendia Eccleſiaſticæ laudabiliter acta teſtimonium præbeat, ſecundum venerabiles beatorum Patrum ſanctiones aſſumantur: Omnes Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis, & Cathedralibus Eccleſiis quibuſcumque, quovis nomine, ac titulo præfectos monet, ac monitos eſſe vult, ut attendentes ſibi & univerſo gregi,

in

in quo Spiritus Sanctus posuit eos regere Ecclesiam Dei quam acquisivit sanguine suo, vigilent, sicut Apostolus præcipit; in omnibus laborent, & ministerium suum impleant. Implere autem illud se nequaquam posse sciant, si greges sibi commissos mercenariorum more deserant, atque ovium suarum, quarum sanguis de eorum est manibus à supremo judice requirendus, custodiæ minime incumbant: cum certissimum sit non admitti pastoris excusationem, si lupus oves comedit, & pastor nescit. Ac nihilominus quia nonnulli, quod vehementer dolendum est, hoc tempore reperiuntur, qui propriæ salutis immemores, terrenaque cœlestibus, ac divinis humana præferentes, in diversis curis vagantur; aut in negotiorum temporalium sollicitudine, ovili derelicto, atque ovium sibi commissarum cura neglecta, se detinent occupatos: placuit sacrosanctæ Synodo antiquos canones, qui temporum, atque hominum injuria pene in desuetudinem abierunt, adversus non residentes promulgatos, innovare, quemadmodum virtute præsentis decreti innovat, ac ulterius pro firmiori eorum residentia, & reformandis

in

in Eccleſia moribus, in hunc, qui ſequitur, modum ſtatuere, atque ſancire. Si quis a Patriarchali, Primatiali, Metropolitana, ſeu Cathedrali Eccleſia ſibi quocumque titulo, cauſa, nomine, ſeu jure commiſſa, quacumque ille dignitate, gradu & præminentia præfulgeat, legitimo impedimento, ſeu juſtis & rationabilibus cauſis ceſſantibus, ſex menſibus continuis extra ſuam diœceſim morando abfuerit, quartæ partis fructum unius anni, fabricæ Eccleſiæ, & pauperibus loci, per ſuperiorem Eccleſiaſticum applicandorum, pœnam ipſo jure incurrat. Quod ſi per alios ſex menſes in hujuſmodi abſentia perſeveraverit, aliam partem quartam fructuum ſimiliter applicandam eo ipſo amittat. Creſcente vero contumacia, ut ſeveriori ſacrorum Canonum cenſuræ ſubjiciatur, Metropolitanus ſuffraganeos Epiſcopos abſentes; Metropolitanum vero abſentem ſuffraganeus Epiſcopus antiquior reſidens, pœna interdicti ingreſſus Eccleſiæ eo ipſo incurrenda, infra tres menſes per literas, ſeu nuncium Romano Pontifici denunciare teneatur, qui in ipſos abſentes, prout cujuſque major, aut minor contumacia exe-

ge-

gerit, ſupremæ ſedis authoritate animadvertere, & Eccleſiis ipſis de paſtoribus utilioribus providere poterit, ſicut in Domino noverit ſalubriter expedire. Idem Concilium ſeſſione 23. cap. 1. *de reformatione*, ſic loquitur.

Cum præcepto divino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbique divini prædicatione, ſacramentorum adminiſtratione, ac bonorum operum exemplo paſcere; pauperum aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, & in cætera munera paſtoralia incumbere; quæ omnia nequaquam ab iis præſtari, & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt: ſacroſancta Synodus eos admonet, & hortatur, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio, & veritate paſcant, & regant.

TER-

TERTIA CONTROVERSIA

De Officio Episcopi.

An videlicet teneatur per se prædicare.

ET quidem consuetudo communis invaluit, ut per alios prædicetur; sed veritas, aut certe securior sententia est, quod per se prædicare teneatur. Id enim etiam nunc docet Episcopalis consecratio, in qua dicitur: *Accipe Evangelium, vade, prædica populo tibi commisso.* Idem docet Concilium Tridentinum nostro tempore celebratum *Sess. 5. cap. 2. & Sess. 24. c. 4.* cujus hæc verba sunt.

Quia vero Christianæ Reip. non minus necessaria est prædicatio Evangelii, quam lectio, & hoc est præcipuum Episcoporum munus: statuit & decrevit eadem sancta Synodus omnes Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & omnes alios Ecclesiarum Prælatos, teneri per se ipsos, si legitime impediti non fuerint, ad prædicandum sanctum Jesu Christi Evangelium. Si vero contigerit, Episcopos

pos & alios prædictos legitimo detineri impedimento, juxta formam generalis Concilii, viros idoneos assumere teneantur ad hujusmodi prædicationis officium salubriter exequendum. Si quis autem hoc adimplere contempserit; districtæ subjaceat ultioni. Archipresbyteri quoque, Plebani, &c.

Idem docet nomen Pastoris: Dixit enim Dominus Petro, & in eo omnibus Episcopis: *Pasce oves meas*; & non dixit, cura, ut sint qui pascant oves: & idem Dominus explicans officium Pastoris Joan. 10. dixit: *Oves Pastorem sequuntur, & vocem ejus audiunt*. Sed illa sancti Pauli. *Actor* 20. præcipue notanda sunt. *Conteſtor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium; non enim subterfugi, quo minus annunciarem omne consilium Dei vobis*. Et paulo ante dixit: *Vos scitis, quomodo nihil subtraxerim utilium, quo minus annunciarem vobis, & docerem vos publice, & per domos*. Quibus Apostoli verbis consonant verba Ezechielis Prophetæ cap. 33. *Et tu fili hominis speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermo-*

nem annunciabis eis ex me . Si me dicente ad impium, impie morte morieris, non fueris loçutus , ut ſe cuſtodiat impius a via ſua : ipſe impius in iniquitate ſua morietur ; ſanguinem autem ejus de manu tua requiram .

Adde quod Apoſtoli , & eorum ſucceſſores legatione funguntur pro Chriſto , ut Apoſtolus loquitur in Epiſtola poſteriore ad Corinthios (2. *Cor.* 5.) Chriſtus autem ad prædicandum Evangelium ſe miſſum fuiſſe dicit (*Iſa.* 61.) *Spiritus Domini ſuper me* , inquit per Iſaiam , *propter quod unxit me, evangelizare pauperibus miſit me* . Atque hunc locum ipſe de ſe expoſuit in Evangelio apud Lucam (*Luc.* 4.) & Apoſtolis idem ipſe dixit : (*Jo.* 20.) *Sicut miſit me Pater , & ego mitto vos :* & alibi , (*Marc.* 16.) *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ* . Et Apoſtolus Paulus , qui de ſe dixerat , (1. *Cor.* 9.) *Si evangelizavero , non eſt mihi gloria , neceſſitas enim mihi incumbit : væ enim mihi , ſi non evangelizavero ;* idem ipſe admonet Timotheum Epiſcopum , & in eo Epiſcopos ceteros , qui in

hoc officio Apoſtolis ſucceſſerunt, (1. *Tim.*) *Prædica verbum iſta opportune, importune, argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina.* Hoc ipſum declarat concilium Carthaginenſe quartum, quod officium Epiſcopi deſcribens dicit Epiſcopum debere tantummodo vacare lectioni, orationi, & prædicationi verbi Dei; cetera per alios facere. Nunc vero plerique Epiſcopi prædicationem aliis committunt, temporalia negotia, quaſi propria, ſibi vendicant. Utri rectius faciant, Sanctus Gregorius judex eſto. Ille certe ſic loquitur, (*Lib.* 2. *Ep.* 30.) *Epiſcopi eſt de prædicationis miniſterio ſemper cogitare*, Sed ante Sanctum Gregorium Apoſtoli diſertis verbis dixiſſe leguntur, (*Act.* 6.) *Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Conſiderate ergo fratres viros ex vobis boni teſtimonii ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia quos conſtituamus ſuper hoc opus: nos vero orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus.* Verum quidem eſt, hoc noſtro tempore multos ex ordinibus religioſis

ſis concionatores inveniri . Sed non ideo Epiſcopi ceſſare debent a miniſterio verbi , ad quod proprie ordinati ſunt , cum in ordinatione , ſeu conſecratione hoc etiam tempore illis dicatur , *Accipe Evangelium , vade , prædica populo tibi commiſſo* . Itaque Regulares coadiutores ſunt Epiſcoporum , qui non facile poſſunt in tota ſua diæceſi verbum Dei prædicare , & omnes oves ſuas paſcere . Hinc enim & Dominus noſter Apoſtolos duodecim , & diſcipulos ſeptuaginta duos miſit ad prædicandum , & ipſe tamen officium prædicationis nunquam dimiſit . Summa eſt . Epiſcopo cathedram in Eccleſia ſublimem erigi , ut ex eo loco populum admoneat , doceat , arguat , increpet : quod niſi fecerit , rationem Domino reddet , cur multi perierint , qui ſi vocem paſtoris audiviſſent , ſalvari omnino potuiſſent.

QUARTA CONTROVERSIA

Eſt de perfectione vitæ Chriſtianæ.

An Epiſcopus teneatur eſſe perfectus.

ET quod teneatur, docent omnes ſcriptores, ac præſertim S. Tho. qui comparans Religioſos cum Epiſcopis dicit, majorem perfectionem requiri in Epiſcopis, quam in Religioſis. Ipſum audiamus; ſic enim 2. 2. q. 184. art. 7. reſpondet.

Dicendum quod ſicut Aug. dicit lib. 12. *cap.* 6. *Super Geneſim ad litteram, ſemper agens præſtantius eſt patiente. In genere autem perfectionis ſecundum Dionyſ. Epiſcopi ſe habent, ut perfectiores, Religioſi autem ut perfecti, quorum unum pertinet ad actionem, alterum autem ad paſſionem; unde manifeſtum eſt, quod ſtatus perfectionis potior eſt in Epiſcopis, quam in Religioſis.*

Quod confirmatur ex verbis Apoſtoli ad Tim. 2. *In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum*, & ex verbis Domini Matth. 5. *Vos eſtis ſal*

ter-

terræ, & lux Mundi. Hæc igitur eſt veritas, ſed non omnes capiunt verbum iſtud. Religioſi ſunt in ſtatu perfectionis acquirendæ, quia faciunt tria vota; paupertatis, contra affectum divitiarum; caſtitatis, contra concupiſcentiam carnis; obedientiæ, contra ſuperbiam vitæ. Epiſcopus igitur, qui eſt in ſtatu perfectionis adeptæ, tenetur eſſe perfectus, id eſt, ardentiſſima charitate Dei, & proximi prædítus, ita ut divitias Eccleſiæ ſuæ non ſuas eſſe exiſtimet, & non habeat ad poſſidendum tamquam proprias, ſed ad diſpenſandum, ut alienas. Item tenetur eſſe perfectus in charitate Dei, & proximi circa caſtitatem, ut Angelica puritate Deo miniſtret, & viros, ac mulieres, quibus præeſt, vere diligat, ut filios, & filias, & nullam unquam ſuſpicionem incontinentiæ illis tribuat, proinde non habere domi perſonam ullam vel ob adoleſcentiam, vel ob ornatum, ad quam carnali affectione propenſus credatur: foris autem, cum nulla unquam muliere ſine teſtibus loquatur, atque id

potiſſimum erga ſanctimoniales obſervet ; incredibile enim eſt , quam contemptibilis reddatur Epiſcopus, ſi aut verbis , aut factis ullum ſignum incontinentiæ dederit . Denique perfectus eſſe debet circa humilitatem & obedientiam Dei, & ſuperiorum mandata , ac præcipue erga illud a ſancto Joanne Evangeliſta in 1. Epiſtola promulgatum : *Debemus pro fratribus animas ponere* , ac multo magis divitias , quietem , delicias , & commoda omnia . Quemadmodum autem hæc perfectio acquiri poſſit , egregie docet Sanctus Gregorius in libro de cura paſtorali parte ſecunda . Sed quamvis tota illa pars legenda ſit cupienti ad vitæ perfectionem pervenire , tamen in primis duæ ſententiæ conſiderandæ eſſe videntur ; una , quæ docet , quanta perfectio in paſtore requiratur , altera , quæ paucis exponit , quibus in rebus illa perfectio poſita ſit . De priore ſententia ſic loquitur Sanctus Gregorius . *Tantum debet actionem populi actio tranſcendere Præſulis , quantum diſtare ſolet a grege vita Paſtoris* . Ex hac Gregorii ſenten-

tia

tia aperte colligitur, tanto ſapientiorem & ſanctiorem eſſe debere Epiſcopum, ſi comparetur ad homines ſuæ curæ ſubjectos, quanto ſapientior & ſanctior eſt homo pecudibus: pecudes certe, cum ratione careant, omnia ſenſibus metiuntur, ac per hoc ſapientiæ, & ſanctitatis omnino expertes ſunt: homines ad imaginem Dei creati, ſapientiæ & ſanctitatis capaces inveniuntur. Proinde diſcrimen inter homines & pecora, quod ad ſapientiam, & ſanctitatem attinet, propemodum infinitum dici poteſt. Cogitet igitur Epiſcopus futurus, quanta in eo ſanctitatis, & ſapientiæ eminentia eſſe debeat, cum ad ejus comparationem homines illi ſubjecti, non homines ratione præditi, ſed oves rationis expertes dici poſſe videantur. Hæc ſi apud ſe diligenter perpenderent, qui ad Epiſcopatum aſpirant, fortaſſe non ſolum non quærerent ſedem illam honoris plenam, ſed vix compulſi & coacti illam conſcenderent. Veniamus ad alteram ſancti Gregorii ſententiam, quæ non metaphorica, ſed propria,

non obſcura, ſed clariſſima eſt. *Sit Præſul ſingulis compaſſione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus.* Hæc ſententia id proprie ſignificare videtur, debere Epiſcopum perfectionem vitæ activæ & contemplativæ ſimul conjunctas veriſſime poſſidere, cum tamen conſtet, perfectionem vitæ activæ, quæ in charitate perfecta erga proximos poſita eſt, paucorum eſſe, perfectionem vitæ comtemplativæ, quæ poſita eſt in charitate perfecta erga Deum, adhuc pauciorum. Cogitet igitur, & recogitet diligenter futurus Epiſcopus, quanta res ſit ea perfectio vitæ, quæ neceſſaria Epiſcopis eſt, cum ad apicem perfectionis activæ ſimul & contemplativæ pervenire debeat. Hanc vitæ ſublimitatem exemplo ſuo Chriſtus docuit, cum totos dies conſumeret in charitate proximorum, docendo, exhortando, excitando, increpando, & noctes totas conſumeret in charitate Dei, orando, contemplando, laudando, magnificando Deum. Hanc eandem Apoſtoli exemplo ſuo docuerunt, cum aſſidue prædicationi, &

o-

orationi intenti eſſent. Hanc denique Epiſcopi, Apoſtolorum ſucceſſores, imitari, & aſſequi totis viribus debent; ſi quibus ſuccedunt in officio paſtorali, eorum conſortes inveniri cupiunt in æterna felicitate. Hæc perfectio excludit ludos, venationes, lectionem librorum vanorum, & occupationes temporales, & alia id genus omnia: proinde munus Epiſcopi eſt vita laborioſiſſima, ſed magnam habet remunerationem.

QUINTA CONTROVERSIA

Eſt de Ordinatione Clericorum.

An liceat, vel expediat multos ordinare.

IN hac re multi falluntur, qui exiſtimant, multiplicandum eſſe clerum, & ideo ſine magno delectu manus imponunt. Optandum quidem eſt, ut multi clericatu digni inveniantur, ſed indignos promovere, eſt Eccleſiam evertere. Ideo beatus Apoſtolus clamat. *Nemini cito manus impoſueris*. 1. Timot. 5. & Concilium Tri-

Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 16. de reform. jubet, ut nullus ordinetur ad titulum patrimonii, niſi pro neceſſitate, vel utilitate Eccleſiæ. Sic enim habet.

Cum nullus debeat ordinari, qui judicio ſui Epiſcopi non ſit utilis, aut neceſſarius ſuis Eccleſiis, Sancta Synodus veſtigiis ſexti canonis Concilii Calcedonenſis inhærendo ſtatuit, ut nullus in poſterum ordinetur, qui illi Eccleſiæ, aut pio loco, pro cujus neceſſitate aſſumitur, aut utilitate, non adſcribatur, ubi ſuis fungatur muneribus &c.

Proinde maximus eſt abuſus ordinare quoslibet ad titulum patrimonii. Plurimi enim ordinari cupiunt pro utilitate ſua, non Eccleſiæ, & de celebratione Miſſæ faciunt artem de pane lucrando. Unde Sacerdotium contemptibile redditur, & Eccleſia ſcandalis patet.

Imitari deberent Epiſcopi ſanctos Pontifices Romanos, qui in primordiis Eccleſiæ parciſſimi erant in Preſbyteris ordinandis. Quot autem Preſbyteros ſinguli Pontifices ordinaverint cognoſci poteſt ex Anaſtaſio Bibli-

bliothecario, qui vitas Pontificum fideliter deſcripſit, & ad finem ſemper addit, quot Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos unuſquiſque Pontifex ordinaverit. Fuiſſe autem Romanam Eccleſiam etiam inter perſecutores ampliſſimam & numeroſiſſimam, teſtantur auctores duo graviſſimi, & antiquiſſimi; ſanctus Cornelius Papa & Martyr, & ſanctus Iræneus Epiſcopus & Martyr. Sanctus Cornelius Epiſtolam ſcripſit ad Fabium Epiſcopum Antiochenum, quæ extat apud Euſebium Cæſarienſem in hiſtoria Eccleſiaſtica. In ea Epiſtola ſcribit, in urbe Roma fuiſſe tunc innumerabilem Chriſtiani populi frequentiam, & ex redditibus Eccleſiæ ſuſtentari ſolitos ſupra mille quingentos pauperes, & ægrotos, & clerum fuiſſe numeroſiſſimum, videlicet Presbyteros quadraginta ſex, Diaconos ſeptem, Subdiaconos ſeptem, Acolytos quadraginta duos. Sanctus Iræneus centum fere annis ſancto Cornelio antiquior, libro tertio contra hæreſes, Romanam Eccleſiam dicit tempore ſuo fuiſſe maximam, & antiquiſſimam, & omni-

nibus notam. Videamus ergo in hac maxima & numeroſiſſima Eccleſia, quam parci fuerint Pontifices in Preſbyteris ordinandis. Sanctus Linus ſancti Petri ſucceſſor, ordinavit Presbyteros decem & octo, toto ſui Pontificatus tempore, quod fuit annorum quindecim. Sanctus Clemens ſedit annos novem, ordinavit Presbyteros decem, Diaconos undecim. Sanctus Anacletus ſedit annos novem, ordinavit Presbyteros quinque, Diaconos tres. Sanctus Evariſtus ſedit annos tredecim, & amplius, ordinavit Presbyteros ſex, Diaconos duos. Sanctus Alexander ſedit annos octo, menſes quinque, ordinavit Presbyteros ſex, Diaconos duos. Sanctus Sixtus ſedit annos decem, & amplius, ordinavit Presbyteros undecim, Diaconos quatuor. Sanctus Teleſphorus ſedit annos undecim & amplius, ordinavit Presbyteros duodecim, Diaconos octo. Sanctus Hyginus ſedit annos quatuor, ordinavit Presbyteros quindecim, Diaconos quinque. Sanctus Anicetus ſedit annos novem, & amplius, ordinavit Presbyteros ſeptemdecim, Diaco-

conos quatuor. Sanctus. Pius ſedit annos novemdecim, ordinavit Presbyteros decem & octo, Diaconos viginti. Sanctus Soter ſedit annos novem, & amplius, ordinavit Presbyteros octo, Diaconos novem. Sanctus Eleutherius ſedit annos quindecim, ordinavit Presbyteros duodecim, Diaconos octo. Sanctus Victor ſedit annos decem, ordinavit Presbyteros quatuor, Diaconos ſeptem. Sanctus Zephirinus ſedit annos ſeptem decim, ordinavit Presbyteros novem, Diaconos ſeptem. Nolo ulterius progredi; deſcripſi enim ordinationes Presbyterorum, & Diaconorum Romæ factas per annos circiter ducentos a Pontificibus quindecim, quorum nullus exceſſit numerum Presbyterorum decem & octo, etiamſi diu vixerit & multas ordinationes celebraverit. Hæc certe parcitas tantorum Pontificum deberet omnes Epiſcopos ſerio admonere, ut non niſi viros doctos, & probos, & eo gradu dignos eligerent, quod omnino facient, ſi decorem domus Domini ex animo diligant.

SE-

SEXTA CONTROVERSIA

De multiplicitate Beneficiorum.

ET quidem ſacri Canones horrent multiplicitatem beneficiorum, ut patet *Diſt.* 86. *Can. Singula*. Ait canon: *Singula Eccleſiaſtici juris officia ſingulis quibuſque perſonis ſingulatim committi jubemus*. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita in Eccleſiæ corpore, ſecundum veridicam Pauli ſententiam, in uno eodemque ſpiritu alii conferendum eſt hoc officium, alii committendum eſt illud, neque uni quantumlibet exercitatæ perſonæ uno tempore duarum rerum officia committenda ſunt, quia ſi totum corpus eſt oculus, ubi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diverſa officia & robur corporis ſervat, & pulcritudinem repræſentat, ita varietas perſonarum per diverſa nihilominus officia diſtributa, & fortitudinem & venuſtatem ſanctæ Dei Eccleſiæ manifeſ-

feſtat. Et ſicut indecorum eſt, ut in corpore humano alterum membrorum alterius fungatur officio, ita nimirum noxium, ſimulque turpiſſimum, ſi ſingula rerum miniſteria perſonis totidem non fuerint diſtributa.

Et Canon, *Clericus* 21. *q.* 1. hanc adfert rationem: *Aut enim unum odio habebit & alterum diliget; aut unum ſuſtinebit, & alterum contemnet.* Noviſſime vero Concil. Trid. ſeſſ. 7. cap. 2. diſtrictiſſime id præcipit.

Nemo, inquit, *quacumque etiam dignitate, gradu, aut præeminentia præfulgens, plures Metropolitanas, ſeu Cathedrales Eccleſias in titulum, ſive commendam, aut alio quovis nomine contra ſacrorum canonum inſtituta recipere & ſimul retinere præſumat, cum valde fœlix ſit ille cenſendus, cui unam Eccleſiam bene ac fructuoſe, & cum animarum ſibi commiſſarum ſalute regere contigerit. Qui autem plures Eccleſias contra præſentis decreti tenorem nunc detinent, una, quam maluerint, retenta, reliquas infra ſex menſes, ſi ad liberam Sedis Apoſtolicæ diſpoſitionem pertineant, alias infra annum dimittere te-*

teneantur ; alioquin Eccleſiæ ipſæ, ultimo obtenta duntaxat excepta, eo ipſo vacare cenſeantur . Quod & idem repetit *cap.* 17. *ſeſſ.* 24.

Sed quia multi multa beneficia ex diſpenſatione Pontificia poſſident, ſciendum eſt , Pontificiam diſpenſationem , quando non adeſt juſta cauſa diſpenſandi , valere in foro fori , ſed non in foro poli , ut aperte docet ſanctus Thomas quodlibet 6. art. 15. ubi poſtquam retuliſſet illa verba ſancti Bernardi : *Qui non unus ſed plures eſt in beneficiis , non unus , ſed plures erit in ſuppliciis* . Poſtea hæc addit . *Habere plures præbendas , plurimas in ſe inordinationes continet* ; ut quia non eſt poſſibile aliquem in pluribus Eccleſiis deſervire , in quibus eſt præbendatus , cum præbendæ videantur eſſe ordinatæ , quaſi quædam ſtipendia Deo ibidem miniſtrantium , ſequitur etiam diminutio cultus divini , dum unus loco plurium inſtituitur . Sequitur etiam in aliquibus defraudatio voluntatum teſtatorum , qui ad hoc aliqua bona contulerunt , ut certus numerus Deo deſervientium ibi eſ-

ſet

ſet. Sequitur etiam inæqualitas, dum unus pluribus beneficiis abundat, & alius neç unum habere poteſt, & multa alia, quæ de facili patent &c. Et paulo poſt.

Aliæ tamen circumſtantiæ poſſunt ſupervenire ita honeſtantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter evacuentur, ut puta, ſi ſit neceſſitas in pluribus Eccleſiis ejus obſequio, & poſſit plus ſervire Eccleſiæ, vel tantundem abſens, quam alius præſens, & ſi quæ alia ſunt hujuſmodi; & tunc iſtis conditionibus ſupervenientibus cum recta intentione, non erit peccatum, etiam nulla diſpenſatione interveniente, ſi conſideretur tantum jus naturale, quia diſpenſatio ad jus naturale non pertinet, ſed ſolum ad poſitivum, &c.

Si autem antiqua jura ſunt per conſuetudinem abrogata, tunc prædictis circumſtantiis ſupervenientibus etiam ſine diſpenſatione licitum eſt plures præbendas habere, ſine quibus circumſtantiis licitum non eſt, quantumcumque diſpenſatio interveniat, eo quod diſpenſatio humana

non aufert ligamen juris naturalis, ſed ſolum ligamen juris poſitivi, quod per hominem ſtatuitur, & per hominem diſpenſari poteſt. Hæc S. Thomas.

Idem docet Dominicus à Soto lib. 3. de Juſtitia & Jure quæſt. 6. art. 3. cujus hæc verba ſunt.

Habere plures præbendas, ſi nudè ſpectetur, ſtatim ſonat quaſdam ordinis perverſiones. Primum quia ratio docet, ut unicuique miniſterio ſuus proprie deputetur miniſter, alias unus plurium perſonas induit. 2. Cultus divinus detrimentum patitur. 3. Cum bona hæc, ut diximus, ſtipendia ſint Eccleſiarum, ſuo defraudantur jure, &c. 4. Inde ſequitur juſtitiæ diſtributivæ prævaricatio, videlicet ut multi digni egeant, alii vero abundent 5. Eſca & fomentum ambitionis inde ſubminiſtratur. Nam interdicta præbendarum accumulatione ſacerdotes non tam avidè ſitirent atque ambirent bonis Eccleſiæ ditari. Ex ſexto id in cauſa eſt, ut illa literarum ſtudia neglecta jaceant: utrinque etenim ſpes bonorum debilitatur, ſcilicet & quod meritorum ratio non

ha-

habetur, & quod avida ditiorum avaritia impedimento eſt, ne inopes promoveantur. Quin vero Septimo & tranſgreſſio quædam eſt illius Paulini præcepti. *Unuſquiſque in ea vocatione, qua vocatus eſt, maneat.* Atque illius præterea ad Roman. 12. *Sicut in uno corpore multa membra habemus.* Quod Gregorius ad hoc propoſitum citavit 89. diſt. cap. *Singula* &c.

Hujuſmodi beneficiorum coacervationes ſive per diſpenſationem fiant, ſive ſecus, carere non poſſunt culpa etiam quandoque mortali, atque ſcandalo, in Eccleſiarum detrimentum, idque potiſſimè, ubi nimis accumulantur, & perſonis deputantur indignis. Concluſio hæc inter probandam concluſionem 2. conſiſtit. Jam enim nulla ſpectantur, aut deſiderantur merita, ſed perinde, quin etiam turpius, atque impudentius quam ſæcularia & prophana, ambiuntur, cambiantur, veneunt, hæreditantur, regreſſantur, prophanantur, ac dilapidantur. Secunda Concluſio. Paræciæ & id genus ſacerdotia, quæ in animarum curam inſtituta ſunt,

uſque adeo non poſſunt abſque legitima diſpenſatione ab eadem obtineri perſona, ut ſi legitima non fuerit, nequeant tutò in foro conſcientiæ apud Deum poſſideri. Non ſolum ſententia eſt D. Tom. Quodlibeto citato, atque Adriani de pluralitate Benef. verum & ſacri Canones id inſinuant, ejuſque interpretes aperte pronuntiant, quin vero Doctores concluſionem non moderantur, ut de illis ſolis intelligatur, ſed de cunctis, quod veriſſimum eſt, quæ diſpenſatione indigent, ut poſſideantur. Eſt tamen enormitas turpior in his, quæ curam habent animarum. Itaque & Papa ſine legitima cauſa diſpenſans graviter delinquit, & ejus delictum non liberat ambientem, obtinentem, & retinentem culpa &c.

Nam & ſi jura ſupracitata plenariam ei tribuant poteſtatem diſpenſandi, id tamen intelligunt, quia non habet ſuperiorem in terra, a quo poſſit judicari (Mittimus Concilium in cauſa hæreſis): attamen apud Deum exactiſſime reſpondere tenetur, ſi fidem in diſpenſatione defregerit. Ra-

tio

tio ergo concluſionis eſt hæc . Sacerdotia , quæ curam habent annexam , recte nequeunt adminiſtrari ſine præſentia ; tanta eſt vigilantia , quæ animabus curandis ac proſpiciendis neceſſaria eſt . Reſidere autem ſimul nemo poteſt in Eccleſiis pluribus . Ergo ſine urgentiſſima cauſa eademque Eccleſiæ neceſſaria non poteſt citra atrocem culpam ſuper hoc diſpenſari . Sed ait forte ille cum quo diſpenſatum eſt ; Papa diſpenſavit , ipſe ſibi viderit , ego immunis ſum . Hic tamen cavillus ſecuros multos reddit , tutum vero neminem , quoniam Papa non eſt Dominus , ut identidem dictum eſt , ſed diſpenſator : ideoque qui iniquam diſpenſationem petit , iniquitatis cauſa eſt , & qui ea utitur , eadem ſemper irretitur iniquitate . Hæc Sotus .

Idem quoque Panormitanus *in C. dudum 2. de Electione* his verbis .

Nota 5. quod detinens plura beneficia minus canonice , incidit in multa vitia , in tranſgreſſionis notam & infamiam , ſaltem infamia canonica ; & quæ ſit iſta infamia canonica & in quo differat a civili , vi-

de quod dixi in cap. teſtimonium, de teſtibus . 2. Incidit in cupiditatis vitium , quod maximum eſt ; unde impedit quem promoveri ad dignitates . Nam cupidus de facili deviat a vero, in *cap. virum* 47. *diſt. & in cap.* 10. in principio illius diſt. , ubi dicitur, quod auctoritate Apoſtoli , cupidi prohibentur promoveri &c. 3. Committit furtum , nec ſimplex furtum , immo cum ſacrilegio poteſt dici furtum peculatus , id eſt furtum de republica , quod eſt gravius &c.

Nota verbum quod Diſpenſatus etiam per Papam circa pluralitatem mixtorum beneficiorum ſine cauſa , etiam ſi ſit tutus quoad Eccleſiam militantem , non tamen quoad triumphantem , & ſic non videtur diſpenſatio quoad Deum &c. Idem denique docet Adrianus in *quæſt. de reſtitutione dub. de pluralitate præbendarum*, *Jo. Major. in* 4 *diſt.* 24. *quæſt.* 12. 13. *&* 14. *Jo. Andreas & Hoſtienſ. in c. Dudum ſupra citato* . Vide Dyoniſium Carthuſianum libro contra multiplicitatem Beneficiorum , & Thomam Cantipratanum lib. 1. de proprietatibus

bus apum cap. 19. ubi refert determinationem de hac re factam Parisiis anno 1238. a plurimis doctissimis Theologis, inter quos probabile est fuisse S. Thomam & S. Bonaventuram. Summa determinationis fuit, damnabile esse plura beneficia possidere.

SEPTIMA CONTROVERSIA.

De modo agendi cum Principibus sæculi, in tuenda Ecclesiastica libertate.

HÆc enim videtur hoc tempore esse lapis offensionis, & petra scandali, & valde difficile est sic eam defendere, ut indignationem eorum non incurramus, vel sic eam negligere, ut non incurramus, in offensionem Dei, & ejus Vicarii. Duo in re tam ardua mihi occurrunt. Primum, ut nihil temere & sine maturo consilio agamus. Et si nobis non adsint in præsentia viri periti, quorum consilio fidere possimus, scribamus, si tempus patitur, ad absentes. Alterum, ut sic vivamus, ut intelligant Principes, vel Principum administri, nos non

quærere occaſiones cum illis rixandi, ſed ſolo Dei timore, & honore duci, ut libertatem Eccleſiæ defendamus, & alioqui eorum amicitiam optare & magnificare; & revera conemur officiis, & beneficiis amicitiam illorum diligenter conſervare, & nutrire: multa enim Principes ſæculi amicis Epiſcopis concedunt, quæ non concederent iis, quos adverſarios ſibi eſſe ſciunt, aut credunt.

OCTAVA CONTROVERSIA

De modo agendi cum conſanguineis, & affinibus.

VIdetur enim vitium eſſe commune viris Eccleſiaſticis, ut nimio amore proſequantur affines, & conſanguineos, cum tamen ex divino judicio ſæpe accidat, ut conſanguinei & affines Eccleſiaſticorum, quomodo magis locupletati & impinguati relinquuntur, eo magis obliviſcantur benefactorum, & eo citius profundant bona ipſorum. Servanda eſt igitur accuratiſſime regula Sacri Concilii

lii Tridentini *ſeſſ.* 25. *cap.* 1. cujus hæc ſunt verba: *Omnino eis* (*Epiſcopis*) *interdicit; ne ex redditibus Eccleſiæ conſanguineos, familiareſve ſuos augere ſtudeant, cum Apoſtolorum Canones prohibeant: Ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, ſed ſi pauperes ſint, iis ut pauperibus diſtribuant.* Quam regulam jam olim Sanctus Auguſtinus exemplo ſuo confirmavit; ſic enim ſcribit Poſſidius in ejus vita prope finem: *Nec ſuos conſanguineos in ſua vita, & morte more vulgi tractavit, quibus dum adhuc ſupereſſet, id, ſi opus fuit, quod & ceteris, erogavit, non ut divitias haberent, ſed ut aut non egerent, aut minus egerent.* Idem ante S. Auguſtinum docuit S. Ambroſius lib. 1. de Officiis cap. 30. *Eſt etiam*, inquit, *illa probanda liberalitas, ut proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas: Non tamen ut illi ditiores fieri velint ex eo, quod tu poſſes conferre pauperibus, neque enim propterea te Domino dicaſti, ut tuos divites facias, ſed ut vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras.*

NONA ET ULTIMA CONTROVERSIA

Eſt de redditibus Eccleſiaſticis in quos uſus expendi debeant.

NON diſputo quæſtionem illam, an Prælati ſint vere domini reddituum Eccleſiaſticorum, & an teneantur reſtituere, quæ male expenderunt. Parum enim refert, utrum prælatus damnetur ad inferos, quia peccavit contra juſtitiam, an quia peccavit contra charitatem non bene diſtribuendo facultates ſuas; ſolum quæro, in quos uſus debeat expendere ſuas Eccleſiaſticas facultates, ut non amittat vitam æternam. Et quidem veteres Patres valde rigidi erant, Sanctus enim Hieronymus in Epiſtola ad Nepotianum ſcribit, clericum, qui habuerit partem in terra, non futurum partem Domini, nec Dominum partem ejus; & Sanctus Proſper lib. 2. de vita contemplativa cap. 9. & ſequentibus docet, Epiſcopum non poſſe vivere ex bonis Eccleſiæ ſi habuerit patrimonium, niſi forte patrimonium ſu-

ſuum Eccleſiæ donaverit.

Expedit facultates Eccleſiæ poſſideri, & amore perfectionis proprias contemni. Non enim propriæ ſunt ſed communes Eccleſiæ facultates, & ideo quiſquis omnibus, quæ habuit, dimiſſis aut venditis, fit rei ſuæ contemptor, cum præpoſitus fuerit factus Eccleſiæ, omnium, quæ habet Eccleſia, efficitur diſpenſator &c.

Quod habet Eccleſia, cum omnibus nihil habentibus habet commune, nec aliquid inde eis, qui ſibi de ſuo ſufficiunt, debet erogare, quando nihil aliud ſit habentibus dare, quam perdere.

Et cap. 10. Illi quoque qui vel idonei nihil quidem ſibi dari velut debitum poſcunt, ſed tamen Eccleſiæ ſumptibus vivunt, non eſt meum dicere, quali peccato cibos pauperum præſumendos ſuſcipiant, qui Eccleſiam, quam juvare de propriis facultatibus debuerunt, ſuis expenſis inſuper gravant &c. Et paulo poſt.

Dura ſunt, quæ dico, nec ego diffiteor, Dura ſunt, ſed obſervare nolentibus &c. Nam quæro quid eorum

ſit

ſit, quæ dixi, difficile ; ut homo, id quod opus non habet, ab Eccleſia non accipiat, an ut quod habet, ſine cauſa contemnat ? Si propter hoc non vult ſua relinquere, ut habeat, unde vivat, ut quid accipit, unde rationem reddat ? ut quid peccatis alienis ſua multiplicat ?

Et cap. 11. Itaque ſacerdos, cui diſpenſationis cura commiſſa eſt, non ſolum ſine cupiditate, ſed etiam cum laude pietatis accipit populo diſpenſanda, & fideliter diſpenſat accepta, qui omnia ſua aut parentibus relinquit, aut pauperibus diſtribuit, aut Eccleſiæ rebus adjungit, & ſe in numero pauperum paupertatis amore conſtituit ; ita ut unde pauperibus ſubminiſtrat, inde & ipſe tamquam pauper voluntarius vivat. Hæc S. Proſper.

Sanctus Bernardus in declamatione ſuper illa verba : *Ecce nos reliquimus omnia*, adhuc ſeverius, & rigidius loquitur, ſed ſcholaſtici Doctores mitiorem ſententiam ſunt ſequuti. Sanctus enim Thomas in 2. 2. *qu.* 185. *art.* 7. diſtinguit de bonis Eccleſiaſticis ; alicubi enim ſunt diſtinctæ portiones E-

pi-

piſcopi , Cleri , Eccleſiæ materialis , & pauperum , alicubi non ſunt diſtinctæ , ſed fidei Epiſcopi permiſſum eſt , ut ex redditibus Eccleſiaſticis partem diſtribuat clericis , partem pauperibus , partem inſumat in reſtaurationem Eccleſiæ materialis , partem ſibi reſervet ad modicam ſubſtentationem ſuam . Certum eſt enim ad hos omnes fines donata fuiſſe Deo bona Eccleſiaſtica . Et ſi quidem portiones diſtinctæ ſunt , nulla dubitatio eſſe poteſt , quin Epiſcopi ſola ſua portione contenti eſſe debeant. Si vero diſtinctæ non ſint , ut in pleriſque locis accidit , certum eſt peccare mortaliter eos Epiſcopos , qui non ſunt contenti frugali menſa , & tenui ſupellectili , & reliqua non inſumunt in reparationem Eccleſiæ , & uſum pauperum . Sed placet ipſum ſanctum audire . Sic ergo reſpondet .

Dicendum , quod aliter eſt de propriis bonis , quæ Epiſcopi poſſidere poſſunt , & de bonis Eccleſiaſticis ; nam propriorum bonorum dominium habent . Unde ex ipſa rerum conditione non obligantur , ut eas aliis conferant , ſed poſſunt eas vel ſibi retinere , vel pro libito etiam aliis e-

elargiri. Poſſunt tamen in earum diſpenſatione peccare vel propter inordinationem affectus, per quam contingit, vel quod ſibi plura conferant, quam oporteat, vel aliis etiam non ſubveniant ſecundum quod requirit debitum charitatis. Non tamen teneantur ad reſtitutionem, quia hujuſmodi res ſunt eorum dominio deputatæ. Sed Eccleſiaſticorum bonorum ſunt diſpenſatores vel procuratores; dicit enim Auguſt. ad Bonifacium. *Si privatum poſſidemus, quod nobis ſufficiat, non ſunt illa noſtra, ſed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vendicamus*. Ad diſpenſatorem autem requiritur bona fides ſecundum illud 1. *ad Cor.* 4. *Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur*. Sunt autem bona non ſolum in uſus pauperum, ſed etiam ad cultum divinum & neceſſitates miniſtrorum expendenda, unde dicitur 12. qu. 2. de redditibus Eccleſiæ, vel oblatione fidelium: *Sola Epiſcopo ex his una portio mittatur, duæ Eccleſiaſticis Fabricis & erogationi pau-*

pe-

perum profuturæ a Presbytero ſub periculo ſui ordinis miniſtrentur, ultima clericis pro ſingulorum meritis dividatur. Si ergo diſtincta ſint bona, quæ debent in uſum Epiſcopi cedere, ab his quæ ſunt pauperibus & miniſtris & cultui Eccleſiæ eroganda, & aliquid ſibi retinuerit Epiſcopus de his quæ ſunt pauperibus eroganda, vel etiam in uſum miniſtrorum aut in cultum divinum expendenda, non eſt dubium, quod contra fidem diſpenſationis agit, & mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur. De his autem quæ ſunt ſpecialiter ſuo uſui deputata, videtur eſſe eadem ratio, quæ eſt de propriis bonis, ſcilicet propter immoderatum affectum & uſum, peccet quidem, ſi immoderate ſibi retineat, & aliis non ſubveniat, ſicut requirit debitum charitatis. Si vero non ſunt prædicta bona diſtincta, eorum diſtributio fidei ejus committitur, & ſi quidem in modico deficiat, vel ſuperabundet, poteſt hoc fieri abſque bonæ fidei detrimento, quia non poteſt homo in talibus punctualiter accipere illud quod fieri oportet: Si vero ſit multus exceſ-

ceſſus, non poteſt latere: unde videtur bonæ fidei repugnare, & ideo non eſt abſque peccato mortali: dicitur enim *Matthæi 24. Quod ſi dixerit malus ſervus in corde ſuo: Moram facit Dominus meus venire*, quod pertinet ad divini judicii contemptum, *& cæperit percutere conſervos ſuos*, quod pertinet ad ſuperbiam, *manducet autem & bibat cum ebrioſis*, quod pertinet ad luxuriam: *veniet Dominus ſervi illius, in qua die non ſperat, & dividet eum*, ſcilicet a ſocietate bonorum, *& partem ejus ponet cum hypocritis*, ſcilicet in inferno. Hæc S. Thomas.

Ex his facile colligi poteſt, utrum liceat Epiſcopis theſaurizare, vel multam familiam famulorum alere, vel in ludis, & conviviis, & venationibus pecuniam perdere, aut in extruendis, vel ornandis Palatiis, & hortis, more Regum theſauros Eccleſiæ inſumere. In hanc rem *Cajetanus his verbis in 2. 2. D. Thomæ quæſt. 185. art. 7. Dixi alteram conditionem*, quia altera jam dicta erat, ſcilicet quod non det de debitis aliis, ſed de deputatis uſui Epiſcopi: *Nam de debitis Ecclе-*

cleſiæ , aut pauperibus non poteſt , niſi ſicut uni alteri pauperi diſtribuendo dare , ſed de ſuo deputatis uſui poteſt pro ſuo libito dare . In Reſp. ad 3. *Vide quod Clericus ſeu Epiſcopus quantumcumque habeat patrimonialia , poteſt de Eccleſiaſtica præbenda vivere , niſi in articulo neceſſitatis &c.* „ In quo tamen etiam „ ſi peccaret vivendo de ſua præben- „ da , non tenetur tamen ad reſtitutio- „ nem quia peccatum conſiſteret in „ abuſu , quo non ſubveniret aliis „ quando ſubveniendum eſt . Libertas „ autem a reſtitutione conſurgeret ex „ eo , quod præbenda ſe habet ut pro- „ prium Clerici , vel Epiſcopi bonum „ .

In reſpon. ad 4. *Videte qui augendis Eccleſiarum proventibus tam laudabiliter creditis vos vacare , tabeſcentibus pauperibus , & utinam non areſcentibus , quoniam peccatis , juxta authoris ſententiam , tot pauperes cives , pupillos , orphanos , viduaſque poſthabendo* .

Et Dom. Soto *lib.* 1. *de Juſt. & Jure , qu.* 4. *art.* 4. ſic habet .

Epiſcopi exuere non debent antiquam illam Eccleſiæ pulchritudinem , quæ in ſubſidio pauperum elucebat , nimirum

quando Apoſtoli Diaconorum miniſterio tam impenſe viduarum, orphanorum, indigentiumque curam gerebant. Neque vero debent prorſus de memoria delere, Eccleſiaſticos fructus ſpirituales eſſe, gratiamque divini cultus & peculiariter in honorem Chriſti expenſos, cui tam cordi fuit pauperes ſuæ familiæ commendare, ac potiſſimum paſtoribus, quibus illam fidenter commiſit. Tertio accedit huc, quod caput ipſum præcepti miſericordiæ, nempe rerum redundantia, & ſuperfluitas cæteris paribus multo major eſt, aut eſſe debet in Epiſcopis quam ſæcularibus. Primum enim frugalius vivere debent, multoque cum minori pompa, quam divites hujus mundi. Neque conviviorum ſplendor, aut lautities illis eſt licita, neque alius domeſticus apparatus. Nam ut ait Hier. *De altari illis vivere fas eſt, non luxuriari.* Præterea cum uxoribus careant, eximio inde ſumptu eripiuntur, quo mariti premuntur. Atque adeo cum neque proles habeant, quibus debeant majoratus inſtituere, aut aliter in perpetuum providere, non alios debent habere

fi-

filios, quam pauperes, neque conſanguineis aliter providere, quam pauperibus. Haud enim his debent erogare, quibus ſua ſufficiunt, *ut habetur cap. Paſtor Eccl.* 12. *qu.* 2.

Ad has novem Controverſias plane dijudicandas, & conſcientiam bonam, & rectam conſtituendam, & ſpem vitæ æternæ vere acquirendam, plurimum prodeſt vitas ſanctorum Epiſcoporum aſſidue legere, inter quas non ultimo loco ponenda eſt vita ſancti Caroli Cardinalis & Epiſcopi Mediolanenſis qui noſtro ſeculo vixit, & omnes partes optimi Antiſtitis, ſive in reſidendo, ſive in prædicando, ſive in vitæ perfectione, ſive in matura ordinatione Clericorum, ſive in beneficiorum multiplicitate reſecanda, atque a ſe abjicienda, ſive in libertate Eccleſiæ prudenter & fortiter conſervanda, ſive in affectu erga conſanguineos moderando, ſive denique in effuſione divitiarum erga pauperes, & in admiranda, & quaſi nimia parcitate erga ſe ipſum luculenter, & mirabiliter adimplevit.

TABULA GENERALIS

Dedicatoria. Pag. III.
Monitum in Librum Reg. Paſtoral. VII.
Liber Regulæ Paſtoralis. I.

PARS PRIMA

CAP. I.

NE venire imperiti ad magiſterium audeant. pag. 4.

CAP. II.

Ne locum regiminis ſubeant, qui vivendo non perficiunt, quæ meditando didicerunt. 7.

CAP. III.

De pondere regiminis, & quod adverſa quæque deſpicienda ſunt, & proſpera formidanda. 10.

CAP. IV.

Quod plerumque occupatio regiminis ſolliditatem diſſipat mentis. 13.

CAP. V.

De his, qui in regiminis culmine prodeſſe exemplo virtutum poſſunt, ſed quietem propriam ſectando refugiunt. 16.

CAP. VI.

Quod hi, qui pondus regiminis per humilitatem fugiunt, tunc vere ſunt humiles,

cum

quum divinis judiciis non reluctantur . 19.

CAP. VII.

Quod nonnumquam prædicationis officium & nonnulli laudabiliter appetunt , & ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur. 20

CAP. VIII.

De his qui præesse concupiscunt , & ad usum suæ libidinis instrumentum Apostoloci sermonis arripiunt . 23.

CAP. IX.

Quod mens præesse volentium plerumque sibi ficta bonorum operum promissione blanditur . 26.

CAP. X.

Qualis quisque ad regimen venire debeat . 30.

CAP. XI.

Qualis quisque ad regimen venire non debeat . 33.

SECUNDA PARS

CAP. I.

I S qui ad regimen ordinate pervenerit , qualem se in ipso regimine debeat exhibere . 43.

CAP. II.

Ut Rector cogitatione sit mundus . 44.

CAP. III.

Ut rector semper sit operatione præcipuus . 47.

CAP. IV.

Ut ſit Rector diſcretus in ſilentio, utilis in verbo. 53.

CAP. V.

Ut ſit Rector ſingulis compaſſione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus. 59.

CAP. VI.

Ut ſit Rector bene agentibus per humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia per zelum juſtitiæ erectus.

CAP. VII.

Ut ſit Rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum ſollicitudine non relinquens. 79.

CAP. VIII.

Ne placere rector ſuo ſtudio hominibus appetat, ſed tamen ad quod placere debeat, intendat. 89.

CAP. IX.

Quod ſcire ſollicite Rector debet, quia plerumque vitia virtutes ſe eſſe mentiuntur. 94.

CAP. X.

Quæ eſſe debet rectoris diſcretio correptionis & diſſimulationis, fervoris, & manſuetudinis. 95.

CAP. XI.

Quantum rector ſacræ Legis meditationibus eſſe debeat intentus. 107.

TER-

TERTIA PARS

CAP. I.

Quanta debet esse diversitas in arte prædicationis. 118.

CAP. II.

Quomodo admonendi sunt viri, & fœminæ. 121.

CAP. III.

Quomodo admonendi sint juvenes, & senes. 121

CAP. IV.

Quomodo admonendi sint inopes, & divites. 122.

CAP. V.

Quomodo admonendi læti, & tristes. 126.

CAP. VI.

Quomodo admonendi subditi, & prælati. 127.

CAP. VII.

Quomodo admonendi Servi & Domini. 135.

CAP. VIII.

Quomodo admonendi sapientes, & habetes. 136.

CAP. IX.

Quomodo admonendi impudentes, & verecundi. 139.

CAP. X.

Quomodo admonendi protervi, & pusillanimes. 140.

CAP. XI.

Quomodo admonendi sint impatientes, & patientes. 144.

CAP. XII.

Quomodo admonendi benevoli, & invidi. 153.

CAP. XIII.

Quomodo admonendi ſimplices & verſipelles. 158.

CAP. XIV.

Quomodo admonendi ſunt incolumes, & ægri. 165.

CAP. XV.

Quomodo admonendi qui flagella metuunt, & qui contemnunt. 174.

CAP. XVI.

Quomodo admonendi taciturni, & verboſi. 179

CAP. XVII.

Quomodo admonendi pigri, & præcipites. 186.

CAP. XVIII.

Quomodo admonendi manſueti, & iracundi 190.

CAP. XIX.

Quomodo admonendi humiles, & elati. 195.

CAP. XX.

Quomodo admonendi pertinaces, & inconſtantes. 201.

CAP. XXI.

Quomodo admonendi qui intemperantius, & qui parcius cibo utuntur. 204.

CAP. XXII.

Quomodo admonendi qui ſua diſtribuunt, & qui rapiunt aliena. 214.

CAP. XXIII.

Quomodo admonendi qui aliena non appetunt,

ſed

ſed ſua retinent; & qui ſua tribuentes, aliena tamen rapiunt. 223.

CAP. XXIV.

Quomodo admonendi ſunt diſcordes, & pacati. 230.

CAP. XXV.

Quomodo admonendi qui jurgia ſerunt, & pacifici. 238.

CAP. XXVI.

Quomodo admonendi rudes in doctrina ſacra, & docti, ſed non humiles. 243.

CAP. XXVII.

Quomodo admonendi qui officium prædicationis nimia humilitate detrectant, & qui præcipiti feſtinatione occupant. 252.

CAP. XXVIII.

Quomodo admonendi quibus omnia ex ſententia ſuccedunt, & quibus nulla. 261.

CAP. XXIX.

Quomodo admonendi Conjugati, & Cælibes. 268.

CAP. XXX.

Quomodo admonendi peccata carnis experti, & eorum expertes. 279.

CAP. XXXI.

Quomodo admonendi qui peccata operum lugent, & qui ſolum cogitationum. 288.

CAP. XXXII.

Quomodo admonendi qui a peccatis quæ deſlent, non abſtinent: & qui cum abſtinuerint, non deſlent. 295

CAP.

CAP. XXXIII.

Quomodo admonendi qui illicita quorum ſunt conſcii laudant ; & qui condemnantes, minime tamen cavent . 302.

CAP. XXXIV.

Quomodo admonendi qui ſubito motu , & qui conſulto peccant . 305.

CAP. XXXV.

Quomodo admonendi qui minimis , ſed crebris noxis : & qui minimas caventes gravibus aliquando immerguntur .

CAP. XXXVI.

Quomodo admonendi qui bona nec inchoant , & qui inchoata non abſolvunt . 315.

CAP. XXXVII.

Quomodo admonendi qui mala clam , & bona palam faciunt ; ac qui verſa vice . 323.

CAP. XXXVIII.

De exhortatione multis exhibenda , & ſic ſingulorum virtutes adjuvet , quatenus per hanc contraria virtutibus vitia non excreſcant . 326.

CAP. XXXIX.

De exhortatione quæ uni adhibenda eſt contrariis paſſionibus laboranti . 330.

CAP. XL.

Quod aliquando leviora vitia relinquenda ſunt , ut graviora ſubtrahantur . 333.

CAP. XLI.

Quod infirmis mentibus omnino non debens alta prædicari . 335.

CAP. XLII.
De opere prædicatoris, & vase. 340.

QUARTA PARS

CAPUT UNIC.

QUaliter prædicator omnibus rite peractis ad ſemetipſum redeat, ne hunc vel vita, vel prædicatio extollat. 345.

S. AUGUSTINI

Epiſtolæ duæ cum monito, & argumentis. 354. 369.

CARD. BELLARMINI

Admonitio ad Nepotem. 371.

PRIMA CONTROVERSIA

An liceat appetere, vel ſaltem optare Epiſcopatum. 377.

II.

An Epiſcopus teneatur in Eccleſia ſua reſidere, & non inde diſcedere, niſi ad tempus, ob cauſas in Concil. Trid. ſeſſ. 33. cap. 1. explicatas. 385.

III.

III.

An teneatur per ſe prædicare. 399.

IV.

An teneatur eſſe perfectus. 404.

V.

An liceat vel expediat multos ordinare. 409.

VI.

De multiplicitate Beneficiorum. 414.

VII.

De modo agendi cum Principibus ſæculi, in tuenda Eccleſiaſtica libertate. 423.

VIII.

De modo agendi cum conſanguineis, & affinibus. 424.

IX. ED ULTIM.

Eſt de reditibus Eccleſiaſticis in quos uſus expendi debeant. 426.

FINIS.

99 950592